

Caja
A-14

Q. ASCONII PAE

diani in Oraciones **M. Tullii Ciceronis** Enarrationes nu-
 per qua licuit cura, ac diligentia collatis, adhibitisq; vari
 is exēplaribus recognitæ, ac locis inumeris restitutæ,
 cum **Georgii Trapezuntii**, in eiusdem **Ciceronis**
 Orationem pro **Q. Ligario** docta ac perelegan
 ti Interpretatione, Adnotationibusq; ac Com
 mentariis **Antonii Lusci Vincētini**, in re
 liquas **Ciceronis** Actiōnes, quarum
Elegātia, ac summū artificium
 adamūssim **his libris** expli-
 catur. Cū verborū ac
 rerum **indice**,

Regioque Ad Triennium Priuilegio.

BIBLIOTECA
 UNIVERSITARIA
 DE GRANADA

GVLIELMVS BVDAEVS, NICOLAO

BERALDO .S.

Vdico te Conrado Rescho bibliopolæ operam dare, qui emendatum Ciceronis Interpretem Asconium imprimendum suscepit, & in lucem edendum. Quod etsi te diligenter facturum non ambigo, ac pro singulari tua animaduersione, acrimoniaque accuraturum, officii tamen mei esse duxi commonefacere te etiam, etiamque, tibi esse videndum ne qui aliis in operibus industriam tuam cum ingenio studiosis litterarum bonarum probasti, in hoc libro, qui multo maior est atque amplior, quam pro numero magnitudineque chartarum, non tui tu similis fuisse videare. Cuius ille vigilatiam, quasi Aristophanis lucernam, adhibendam esse existimauit ad authoris Classici restitutionem elucubrandam. Est enim eius libri quod ad ætatem nostram peruenit, & breue, & valde mendosum, Sed quod si restitutum fuerit, laboris compendium allaturum sit non aspernandum iis, qui ad lectionem aspirant, et intelligentiam Ciceronis Orationum, quarum ille laudatissimas enarrauerat, atque commodissimas. Absque eo autem foret. Quam multa sunt antiqui moris instituta memorabilia quæ nunc ignorarentur? Ita multorum summi Oratoris locorum verborumque obscuritas lumina clarissima obruisset earum orationum, aut splendori certe offuisset eximia præcellentisque facundiæ. Quod si mihi nunc in vrbe esse feriato contigisset, libens ipse quoque in eandem causam incubuissem, operamque qualẽcũque Mancipi ipsi impressorũ, vel tibi, vel Reipu. dedissem. Eterat (opinor) vnde symbolam conferrem in medium, si tamen in vrbe agenti condiceretis. Hæc ad te scripsi rediturus in villam meam. Vale mi Beralde, et quod facis fac cito, scite & diligenter.

Symbola.

CONTENTORVM INDEX

INDEX FORVM Quæ apud Alconium adnotatione digna visa sunt.

A

Absolutio folio. l.
 Accusatus iiij.
 Accusator q̄s & q̄lis eē debeat. xlv.
 Accusator etiam suos testes accusabat. lxx.
 Accusari Ciceroni videbatur indecorum. lxxj.

Accusatorum mos lxxix.

Aduocati Milonis xvj.

Adspirare xlix.

Aedes appollini vbi xlij.

Ampliatio l. Antesignanus. xv.

Antronius folio. xxxv.

Animaduertere lxiiij.

Appius Clodius decēuir xxxviij.

Affertor q̄ afferit & vēdicat. xxx.

Asportare lii. Astu vrbs. lxxvij.

Astutus idē. Aspēndi. lxxix.

B

Bona Ciceronis publicata. v.

Bonus pro magno lxxxviii.

C

Canon folio. xciiij.

Catilina repetundarū accusat. iiii.

Cato p̄tor ix. Cassius xxi.

Cati⁹ celsus xxxi. Catilina. eodē.

Catilia caput marii p̄ vrbe tulit. lxi.

Cædes Clodii quando xxi.

Celeusma lvi. Censi qui. lxxxvi.

Chirographum lxxxiii.

Ciceronis bona publicata v.

Ciceronis fides xviii.

Ciceronis verba xxxviii.

Cicero equestri loco natus xxxix.

Clodius xxxi.

Clodianorum duo genera ii.

Collegia Romę sublata iii.

Collegia senatuce. sublata xxxv.

Cōdenatio l. Cōplexio liii.

Comedia quinq; act⁹ cōtinet. liii.

Corrupta iudicia lvii.

Contaminata iudicia idem

Cōfiscare lxiii. Cognitor lxxiii.

Comperendinatio lxxv.

Compilare lxxvii.

Corinthus euersa lxxix.

Comitia lxxx.

D

De lapide emptus v.

Delubra xlvi. Delibrata. idem.

Deportare lii. Destrict⁹. lxiiii.

Decurio xci.

Diuidere sententiam xxi.

Dies lix. Diuisores tribuū. lxiii.

Dolobellę duo xxxv.

Domitius Aenobarbus xviii.

Duę familię Clodię xii.

E

Ecce lxii. Ephesus lxxxliii.

Exordiū vulgare vitiosum liii.

Existit lxxxviii.

F

Familia frugi ii. Faust⁹ sylla. ix.

Fabia vestalis xliii.

Ferendorū suffragiorū mos lxv.

Fabruari⁹ lxxxiiii. Fiscus lxiii.

Fornix lxii.

Frumentum decumanum lii.

Fuluia Clodii. xv.

G

Gratia amicorum copia lxiiii.

Gn. piso pugiūcul⁹ hispaniēsis lxiiii.

Gręci ociosi & leues lxxxii.

H

Hore lxxv.

Honestus pro diuiste lxxxviii.

et. ij.

CONTENTORVM

<p style="text-align: center;">I</p> <p>Impluuium lxxxí.</p> <p>Intercessit elegāter p̄ opposuit. vií.</p> <p>Interrex xxíj. Index q̄s liíj.</p> <p>Interpellare lxxxíí.</p> <p>Indictio xcííj.</p> <p>Indicia penes eq̄strē ordinē x.</p> <p>Iulius orator & poeta xíí.</p> <p>Iudices in leges iurabant lxií.</p> <p>Iurati iudices lxiíí.</p> <p style="text-align: center;">L</p> <p>Leges a Pompeio late xvíí.</p> <p>Lex mālii. xxíí. Lex plātía. xxvii.</p> <p>Lex Licinia xxxíí.</p> <p>Lex calphurnia de ābitu. xxxííí. xlií</p> <p>Lex ste psequēdis piratis xxxíííí.</p> <p>Lex pisonis de ambitu xxxvii.</p> <p>Lex cassia xxxvii. Lex aurelia. idē.</p> <p>Lex Roscia idē</p> <p>Ludi cōpitalicií & pretextati ííí.</p> <p>Luci⁹ tribulus pretorius xi.</p> <p>Ludi māgici lxy.</p> <p>Ludi victorię. lxyí.</p> <p style="text-align: center;">M</p> <p>Manubia xci. Messana idē.</p> <p>Milonis & Clodii inimicitia. xliii.</p> <p>Minos quęstitor lxxí.</p> <p>Mos veterū iudiciorum lxxíí.</p> <p>Mos Ciceronis idē</p> <p style="text-align: center;">N</p> <p>Narratio in exordio xlvi.</p> <p>Nephandū nepharium lxxíí.</p> <p>Neque particule vsus xi.</p> <p style="text-align: center;">O</p> <p>Obnunciatio íííí.</p> <p>Obturbatores ac sordidi aduocati. lv.</p> <p>Obligat⁹ lxiiii. Obseruare. lxxviii.</p> <p>Oblatio xcííí. Oppugnare. lix.</p> <p>Oratorū dicta. xlix. Orbita xci.</p> <p style="text-align: center;">P</p>	<p>Patroni quot in iudicio ix.</p> <p>Patronus xlviíí.</p> <p>Pecunia pub. deerat xxxíííí.</p> <p>Philodemus quis vií.</p> <p>Philippus consul aduersus drusum tri. pl. xxxíí.</p> <p>Prætor peregrinus xl.</p> <p>Præstringere aciem liííí.</p> <p>Præstigiatores idē</p> <p>Prodere lix. Pretorū officia. lx.</p> <p>Pretor quis. lxxvii. Pretoriū. idē.</p> <p>Predes lxxxvii.</p> <p style="text-align: center;">Q</p> <p>Quęstitor xxíí.</p> <p>Quadruplatores l. & xcíííí.</p> <p>Quęstiores qui lxy.</p> <p>Quęstores vrbani lxxíí.</p> <p style="text-align: center;">R</p> <p>Redire ad se lvi. Renūciatio. lx.</p> <p>Reiectio iudicum lxxíí.</p> <p>Ruffuli lxyí.</p> <p style="text-align: center;">S</p> <p>Sacra via xxííí. Saccularii. xlií.</p> <p>Serta tecta lx. Satisfacere lxxxííí.</p> <p>Scaurus viii.</p> <p>Scribonus libo xxxííí.</p> <p>Seplasia v. Seq̄stres emissarij. lj.</p> <p>Sertorius victus lxxviií.</p> <p>Sector lxxix. Sectores lxxxj.</p> <p>Senopes lxxxiiii.</p> <p>Sortes, sortitio xxxííí.</p> <p>Solitaurlia xlvií.</p> <p>Sporte, sportulle, sportelle lxiíí.</p> <p>Sylla foelix xxx.</p> <p>Syngrapha lxxxíííí.</p> <p style="text-align: center;">T</p> <p>Tabule in cistā coniectæ l.</p> <p>Terentia Ciceronis xliíí.</p> <p>Testimoniū de audicione lxxviií.</p> <p>Theatrū sa. j. Toga lxxxvj</p>
--	---

INDEX

Tigranís fili ⁹ dimíss ⁹ a clodio.	xxiij.
Tyro Ciceronis libertus	xxiiii.
Tribunítiaē ptātis íminutio	xxix.
Triumuiri capitales	lv.
Tribus urbane rustice quot.	lxiii.
Tribuni militares	lxvi.
Tribuum numerus	lxxiiii.
Tribus vnde	idem
Trierarchus	lxxix.
Tralítia	lxxxvii.

V

Varro gilba	xxvii.
Verres repetundarum postulatus a siculis	xliiii.
Verba oxymora	xlvi.
Via appia	xxiiii.
Victorie ludí	lxvi.
Vlcíscor quíd	l.

INDEX EARVM Oratíonum quas Lusc⁹ enarrauit, & quarum artificium explicuít.

Georgii Trapezuntii in Oratíonem pro Ligario Commentarius elegans.	folio. xcviii.
Luscii in Oratíonem Pompeianam.	folio. clviii.
In oratíonē pro Milone.	f. clxxvii.
In Plantianam	fo. ccxii.
In oratíonē pro Sylla	f. ccxxxiiii.
In oratíonē parchia poeta.	ccxlvi.
De laudibus Cæsaris ob Marcellum restitutum	folio. ccliii.
In Oratíonē pro Ligario	fo. cclxi.
In oratíonem pro deiotaro.	f. cclxxv.

In oratíonem pro Au. Cluentio.	folio. cclxxxvii.
In oratíonē pro Quintio.	f. cccv.
In oratíonē pro Lelio Flacco.	cccxy. <i>hasfeng lusc.</i>
In oratíonem, qua Cicero reuocatus ab exilio senatui gratias egit.	cccxy.
In oratíonem cuius principium est. Quod precatus ab ioue Opti. Max.	folio. cccxy.
In Oratíonem cuius principium est. Cum multa diuinitus qua restituensdam sibi domum suam Cicero contendit.	fo. cccxxvii.
In oratíonem cuius principium est. Si quis iudices, qua Cicero. M. Clodius de Veneficio accusatum defendit.	fo. cccxxix.
In oratíonem cuius principium est. Si auctoritates patronorum.	folio. cccxxix.
In oratíonem cuius principium est. Hesternodie.	fo. cccxxxi.
In oratíonem. Si quando inimicorū.	folio eodem.
In oratíonem. Si quis ante iudices.	folio. cccxxxiii.
In oratíonem contra Vatínium.	folio. cccxxxiiii.
In oratíonē de sortiendis prouinciis.	folio. cccxxxv.
In inuectiuas Ciceronis.	cccxxxvii.

FINIS.

¶.iii.

INDEX

EX TEXTV REGII PRIVILEGII.

CAVTVM EST CONRADO RESCHO Bibliopolæ per Regium priuilegium, ne cui liceat alii Aſconii hæc in Orationes Ciceronis commentaria, cum aliis adiectis, alibi, vel imprimere, vel impreſſa huc uendenda importare ad Triennium, pena graui contra faciẽntibus imponenda, ſicuti aperte in Regio Dyplomate continetur, cuius exemplum apud ſe Conradus habet ſdipſum deprompturus atque Exhibiturus, quoties opus fuerit, & iure petetur.

STVDIOSIS

X OMNIBVS, QVI COMmen
ria in libros Ciceronis scripserunt, nusquam
nō celebrantur Doctissimi ac Diligētissimi
duo, Asconius Pædianus, Et Fab. Victorinus.
Quorum alter in orationes, alter in Rhetori
cos M. Tullii cōmentaria scripsit. Sed Pædia
nus (iquit Laurētius) vt etate prior, ita doctri
na longe superior. Scripserat is quidem elegā
tissimas ac doctissimas enarrationes in Orati
ones aliquot M. Cicerōis, quibus multaveterū

istituta nostris ignota temporibus pulcherrime, ac doctissime explica
bantur. Adnotauerat et multa ad latine linguæ proprietatem pertinē
tia, e quibus nonnulla etiam in libros Elegantiarum Laurentius tran
stulisse existimatur, vtinamque non transtulisset modo, sed omnia eti
am cum puluisculo, vt dicitur, cōuerisset. Neque enim eruditissimū
opus, cuius vmbra vix adhuc tenemus, nostra hęc ætas desideraret.
Cæterum quum (vt ille inquit) furor sit post omnia perdere naulum,
Opis exoptati reliquias, easque æui superioris icuria multis locis corru
ptas qua licuit fide ac diligētia restituimus. Nā vlcera Chironiaque cu
rari nullo modo poterant, satius duximus non attingere, quam temere
quæuis tentare Remedia, ariolatriceq; coniectura in plerisque vti Va
le lector Candide.

ASCONIVS PAEDIANVS.
 ASCONII PAEDIANI PATAVINI IN
 QVASDAM CICERONIS ORATI-
 ONES ENARRATIO.
 CONTRA L. PISONEM.

1

NARRATIO

dicta est. Cn. Pompeio magno. ij. coff. Marco Crasso. ij. ante paucos dies quam. Cn. Pompeius ludos faceret, quibus Theatrum a se factum dedicauit. hoc intelligi ex ipsius Cice. verbis potest, quæ in hac oratione posuit. dixit ei sic. Instant post hominum memoriam apparatus summi magnificentissimi que ludi. Fenestella quidem posuit hæc inter eas orationes, quas dixit Cicero. L. Domitio, Appio Clau. coff. vltimam. Sed vt ego ab eo dissentiam facit primum, quod Piso reuersus est ex prouincia Pompeio & Crasso coff. Gabinus Domitio & Appio. Hæc autem orationem dictam ante Gabini reditum, ex ipsa manifestum est. Deinde quod magis naturale est quod in ipso recenti reditu inuectus sit in Ciceronem, responderitque insectationi eius qua reuocatus erat ex prouincia, quam post anni interuallum. Apparet autem Ciceronem respondisse Pisoni. In summa cum dicat ipsa oratione Cicero instare magnificentissimos, apparatusissimosque ludos, non video quomodo hoc magis Domitio & Appio coff. dictum sit, quibus coff. nulli notabiliores ludi fuerunt, quam Pompeij & Crassi, quo anno Pompeij exquisitissimis magnificentissimisque omnis generis ludis Theatrum dedicauit.

Theatrum a Pompeio edificatum.

ARGUMENTVM.

Argumentum huius orationis breue admodum est. nam cum reuocati essent ex prouincijs Piso & Gabinus sententia Ciceronis, quam dixerat de prouincijs consularibus Lentulo & Philippo coff. reuersus in ciuitatem Piso, de insectatione Ciceronis in senatu conquestus est, & in eum inuectus, fiducia maxime Cæsaris generi, qui tum Gallias obtinebat. Pisoni Cicero respondit hac oratione.

ENARRATIO CIRCA VERS. A. PRIMO.

Quod minimum specimen in te ingenij, ingenij autem immo ingenij hominis ac liberi, qui color est. Ore ipso patriam aspernaris. oratione genus

A. j.

Familia frugi:

tione genus, moribus nomen. Tametsi hæc oratio inscribitur in. L. Pisonem, tamen non puto vos ignorare hunc Pisonem ex ea familia esse, quæ frugi appellata sit, & ideo dicit, aspernari eum moribus nomē.

CIRCA VERS. LXXX.

Placentia Colonia.

Hoc non ad contemnendam Placentiam pertinet, unde se is ortum gloriari solet. Neque enim hæc mea natura fert, nec municipij præsertim de me optime meriti dignitas patitur. Magnopere me hæsitare confiteor, quid sit quare Cicero Placentiam municipium esse dicat. Video enim in annalibus eorum, qui Punicum bellum secundum scripserunt tradidit Placentiam Coloniam deductam per Calen. Iam. primo anno eius belli Cornelio Scipione patre Africani prioris. T. Sæpronio longo cons. Neque illud dici potest, sic eam Coloniam esse deductam quemadmodum post plures ætates Cn. Pompeius Strabo pater Cn. Pompeij magni transpadanas Colonias deduxerat. Pompeius enim non nouis colonis eas constituit, sed veteribus incolis manentibus ius dedit latij, ut possent habere ius quod cæteræ latinæ Coloniarum, id est ut petendi Magistratus gratia ciuitatem Romanam adipiscerentur. Placentiam autem sex millia hominum noui coloni deducti sunt, in quibus equites deducendi fuit causa, ut opponerentur Gallis qui eam partem Italiæ tenebant. Deduxerunt triumuiui. P. Cornelius Asina. P. Papirius Naso, Cn. Pompeius, Cn. Cornelius Scipio, eaque in coloniam. l. i. j. deducta inesse inuenimus. Deducta est autem Latina. Duo porro genera earum coloniarum quæ a. P. R. deductæ sunt, fuerunt, itaque aliæ Latinorum etiam. De se autem optime meritos Placentinos ait, quoniam illi quoque honoratissima decreta erga Ciceronem fecerunt, certauerantque in ea re cum tota Italia cum de reditu eius actum est.

PAVLO POT.

De auo Pisonis materno. hic cum adhuc Placentiæ foret confedit & pauci in eam ciuitatem, tum ut erat ascendit, prius enim Gallus, dein Gallicus, extremus Placentinus haberi coeptus est. hoc quoque dicit ciuitatem fuisse. ab eadem persuasione ponit Placentiam municipium fuisse. Auum autem Pisonis primo Gallum fuisse, ideo ait quidem venisse eum in Italiam, dicit transalpis quidem quod in Italia confederit Placentiæ postquam accitus sit a Placentinis auus multo postea tempora fuit, quibus Placentia Colonia deducta est.

CIRCA VERS. A. PRIMO.

Lautifore pater tuus socerum quam. C. Pisonem, in illo luctu non ei filiam meam collocaui, quæ ego potestas cum omnium fuisset, unum potissimum delegissem. Quis fuerit Pisonis pater, ipse supra dixit his verbis. In suber quidam fuit, id est mercator & præco. is cum Romam cum filio venisset, adulescentem nobilem

Coloniarum
duo genera,

tem nobilē Caesoniam hominis furacissimi filiū ausus est appellare. filiā collocavit, caluentinū aiunt eum appellatū saepius. Pisonis contra quē hęc oratio est focerum Rutiliū Atiliū dictum Fenestella tradit. Cicerō filiam post mortem Pisonis generi P. Lentulo collocavit, apud quem illa ex partu decessit.

CIRCA VER. A. PRIMO. CCLXX.

¶ Ego in C. Rabirio perduellionis reo. xl. annis ante me cos. interpositā senatus autoritatē sustinui cōtra inuidiā, atque defendi. Posset aliquis credere Ciceronē quidē dicere. xl. annis factū esse, vt ex S. C. versus L. Appuleium Saturniū Tribunū plebis numeretur. C. em̄ Mario Cn. coff. sed hīc nō subtilis cōputatio annorū facta est, verum summātim tempus cōprehensum est, vt perinde acciperet, ac si vixerit prope. xl. annis. hęc cōsuetudo ipsius. Itaque idē Cicerō in ea quoque quā habuit in Catilinam in senatu ait. Octauus decimus dies est postea quā factū S. C. vt viderent coff. ne quid Respu. detrimenti caperet, dixit vigesimum diē habere S. C. tanquam.

CIRCA VERS. A. PRIMO. CCC.

¶ Ego cum in contione abiens magistratu a TR. PL. dicere prohibere ea quæ constitueram, cum is mihi tantummodo iurare permitteret, sine vlla dubitatione iuravi Rempublicā, atque hanc urbem meam vnus opera esse saluam. Diximus iam antea a Q. Metello nepote TR. PL. Ciceronem consulatu abeuntem prohibitum esse concionari de rebus, quas in eo magistratu gessit.

CIRCA VERS. A. PRIMO. CCCXX.

¶ Dicit de ludis cōpitalicijs, quos Q. Metellus fieri vetuit. (Facio ī iuriā fortissimo viro mortuo, qui illū, cuius paucos pares hęc ciuitas tulit, cū hac importuna bellua conferam). sed ille designatur Consul cū quidā Trib. Ple. suo auxilio magnos ludos cōtra S. C. facere iussisset. priuatus fieri vetuit. tu cum Calen. Iam. compitaliciorum dies incidisset, Sex. Clodiū, qui nūquā ante prętextatus fuisset, ludos facere & prętextatum volitare passus. L. Iulio, C. Mario. coff. quos & ipse Cicerō supra memorauit S. C. collegia sublata sunt, quæ aduersus Rempublicā videbantur esse. Solebant autem magistri collegiorum ludos facere, sicut magistri vicorum faciebāt compitalicios. prętextati ludī sublati collegijs discussi sunt. Post nouem deinde annos quam sublati erant P. Clodius Tri. Ple. lege lata restituit collegia. Inuidiā ergo & crimen restitutorum confert in Pisonem, quod cum cos. esset passus sit antequam lex ferretur facere prętextatos ludos Sex. Clodiū Is fuit familiarissimis Clodij, & operarum Clodianarum dux, quo auctore postea illato ab his corpore Clodij curia cū eo incensa est, quos

A. ij.

ludos tunc

*
Collegia Romæ sublata.
Ludi compitalij & prętextati

ludos tunc quoque fieri prohibere tentauit L. Munius Tribunus Plebis. Ante biennium autem antequam restituerentur collegia Q. Metellus Celer cos. Magister ludorum, ludos compitalicios facere prohibuerat (vt Cicero tradit) quamuis auctore Trib. Pleb. fierent ludi, cuius Tribunus nomen adhuc non inueni.

PAVLO POST.

¶ Ergo his fundamentis positus Consulatus tui triduo post inspectante te & tacete a fatali portento prodigioque Reipu. lex Aelia & Fusia euerfa est, propugnacula muri que tranquillitatis atque ocij. Collegia non ea solum quae senatus tulerat restituta, sed innumerabilia quaedam ex omni fece urbis, ac seruitiis constituta. Ab eodem homine in stupris in auditis nepharijsque versato, vetus illa magistra pudoris & modestiae censura sublata est. Diximus L. Pisone & Gabino cos. P. Clodium Trib. Pleb. quatuor leges perniciosas P. R. tulisse, Annonianam de qua Cicero mentionem hoc loco non facit. fuit enim summe popularis, vt frumentum populo, quod antea senis eris ciuibus in singulos modios dabatur gratis daretur. Alteram nequis per eos dies quibus cum populo agi liceret, de caelo seruaret, propter quam Rogationem ait legem Fusiam & Aeliam propugnacula & muros tranquillitatis atque ocij euerfa esse. Obnunciatio enim, qua perniciosis legibus resistebatur, quam Aelia lex confirmauerat, erat sublata. Tertiam de collegijs restituendis, nouisque instituendis, quam ait ex seruitiorum fece constitutam. Quartam ne quem Censores in senatu legendo praeterirent, neue qua ignominia afficerent, nisi quis apud eos accusatus & vtriusque Censoris sententia damnatus esset. hac ergo eius lege censuram, quae magistra pudoris & modestiae est, sublatam dicit.

PAVLO POST.

¶ Persequere continentes his funeribus dies pro Aurelio Tribunali nec conuiente quidem te, quod ipsum esset scelus, sed etiam hilarioribus oculis quam solitus eras intuentem, delectus seruorum habebatur ab eo, qui nihil sibi vnquam, nec facere, nec pati turpe duxit, Profecto intelligitur P. Clodium significari.

CIRCA VERS. A. PRIMO.

¶ Dicit de Castoris templo (id autem templum sublato aditu reuulsis gradibus a coniuratorum reliquijs atque Catilinae praearicatore quondam, tum vltore armis teneretur, Catilinam lege repetundarum absolutum esse, accusante P. Clodio iam dictum est.

STATIM.

¶ Cum equites Ro. relegarentur. Viri boni lapidibus e foro pellerentur T. Clamiam a Gabinio cos. edicto relegatum esse iam diximus.

CIRCA VER.

Obnunciatio.

Catilina repetundarum accusatus.

CIRCA VERS. PRIMVM. DCXX.

¶ Seplasia mehercule, vt dici audiebã, vbi te primum aspexit Cãpanum cos. repudiavit. dictum est in dissuasiõne legis agrariæ apud populum, plateã esse Capuæ, quæ Seplasia appellatur, in qua vnguentarii negociari sint soliti. Ergo eos quoque qui in ea platea negociarentur, dicit inuitos Pisonem vidisse, cũ Capuã cos. venit, quum eos a quibus ille expulsus erat adiuuisset.

Seplasia.

CIRCA VERS. A. PRIMO DCXX.

¶ Et quod in hac vrbe maius vnquam incendiũ fuit, cui non cos. subueniret? At tu illo ipso tempore apud Socrum tuam, cui domum meã exhauriendam patefeceras, sedebas. post profectiõnẽ ex vrbe Ciceronis, bona eius P. Clodius Publicavit, postquã direpta sunt omnia que aut in domo, aut in villis fuerunt, & ex eis ad ipsos collata complura, domus direpta primum, deinde inflammata, ac diruta est. Socrus Pisonis quæ fuerit, inuenire non potui, videlicet quod Authores rerum non perinde in domibus ac familijs foeminarum, nisi Illustrium, ac virorum nomina tradiderunt.

Bona Ciceronis publicata.

PAVLO POST.

¶ Ac ne tum quidẽ emerisisti lutulento casõ e miserimis naturæ sortibus, cum experta tandem virtus celeriter, & verum amicum & optime meritum ciuem & suum pristinum morem requisivit. Profecto Cn. Pompeium significari intelligis.

CIRCA VERS. A. PRIMO. DCCC.

¶ De me cum omnis magistratus promulgassent, præter vnum Prætozem, a quo non fuit postulandum fratrem inimici mei, præterque duos de lapide emptos. Tribu. legem Comitibus Centuriatis tulit. P. Lentulus cos. frater ille inimici mei idest P. Clodij Ap. Claudius sicut iam sæpe significabitur fuit frater. duos Tribunos de quibus ipsis quoque iam dixim⁹, quos de lapide emptos ait, quia mercede id faciebãt. Sex. Statilius Serranus, & Q. Numerius significat.

Emptus de lapide.

CIRCA MEDIVM.

¶ Appellatus est hic Vulturius illius prouincię (si dijs placet) imp. ne tum quidem Paule noster tabellas cum laurea Romam mittere audebas. Confido vos intelligere L. Paulum hunc significari, qui fuit pater naturalis Africani posterioris, de Macedonia, atque vltimũ eius de rege triumphauit. Macedoniam autem Piso, in quẽ hæc oratio est, obtinuit, propter quod Paulum eum appellat, irridens eum quod ibi se non prospere gessit.

CIRCA MEDIVM.

¶ Marcellus qui ter Consul fuit summa pietate, gloria militari perijt

A. iij.

in mari,

Marcelli
mors.

in mari, qui tamen ob virtutem gloria & laude viuít. Fortasse quæra-
tis quem dicat Marcellum, fuit autem M. Marcellus is qui bello Pu-
nico secundo Syracusas vicít & v. Cōsulatus adeptus est. Hic autem
Marcellus de , quo Cicero dicit, naufragio ad ipsam Africã perijt,
paulo ante cceptũ bellum Punicum tertium. Idem cum statuas sibi
ac patri, itemque Auo poneret, in monumentis Aui sui ad honoris
& virtutis decorẽ subscripsit. hi Marcelli nouies cof. Auus quinquies,
Pater semel. itaque neque mentitus est, & apud imperitiores patris
sui splendorem auxit.

CIRCA VER. A. NOV. DCCC.

¶ Me consequentibus diebus in ea ipsa domo, qua tu me expuleras,
quam incenderas Pōtifices, coff. Præt. collocarunt, mihi que, quod an-
tea nemini, pecunia publica ædificandam domum cēsuerunt. hoc Ci-
cero oratorio more, non historico videtur posuisse. nam multis ætati-
bus ante Ciceronem nulli id cōtigisse verum est. nemini vero vnquã
antea. videamus ne parum caute dicamus. Antiquis enim temporis
bus idem contigit. Nam Valerio Maximo (vt Antias tradidit) inter
alios honores domus publice ædificata est in palatio , cuius exitus
quo magis insignis esset, & in publicum versus declinaretur. hoc est
extra priuatum aperiretur. Varronem autẽ tradere M. Valerio , quia
sepius vicerat, edes in Palatio tributas. L. Higinius dicit in libro prio-
re de Viris claris P. Valerio Valesij filio Publicolę ædes publicas, vbi
nunc ædes victorię est, Populum ex lege quam ipse tulerat cōcessis-
se tradunt, & Antiochi regi filio obsidi domũ publice ædificatam, in-
ter quos Atticus in Annalibus, quæ postea dicitur Lucij poetę fuisse.
Varro quoque in libro. iij. de vita. P. R. quo loco refert quam gratus
fuerit erga bñ meritos dicit Murrheing quod i Sicilia cũ equitatu suo
transierat ad nos, ciuitatem Romę datam, ædesque, & pecuniam ex
Aerario. Videamus tamẽ num ideo Cicero dicat sibi, quod antea nul-
li, domum pecunia publica ex Aerario ædificatam, quia illis aut lo-
cus publice datus sit, aut domus quæ non fuerat eorum, propter illos
publico sumptu ædificata. Ciceronis domus quæ fuerat ipsius, & diru-
ta, atque incensa erat, & consecrata, publico sumptu ædificata sit, quod
nouum, & huic primo, aut adhuc etiã soli contigit.

CIRCA VER. A. NOVIS. DCCCXX.

¶ O stultos Camillos, Furios, Fabricios, Calatinos, Scipiones, Mar-
cellos, Maximos. O amẽtẽ Paulũ, rusticũ Mariũ, nullius consilij pa-
tres horum amborum Consulum, qui triumpharunt. Diximus hanc
orationem esse dictam Cn. Pompeio Magno. ij. M. Crasso. ij. cof.
Pompeij pater bello Italico de Picentibus M. Crassi pater P. Cras-
sus ante

Domus hono-
ris causa publi-
ce ædificateæ.

*

susante bellum Italicum de Hispaniis triumphauit.

CIRCA VER. A. NO. DCLX.

¶ Eadem cupiditate vir summo ingenio praeditus Cotta nullo certo hoste flagrauit, eorum neuter triumphauit, quod alteri illum honorem collega, alteri mors ademit. Credo vos quaerere, & quis hic Cotta, & quis ille collega Crassi fuerit. fuit autem C. Cotta orator ille compar P. Sulpitij, qui est in dialogis Ciceronis de oratore scriptis, cum decretus illi esset triumphus, mortuus est ante diem triumphi, cum cicatrix vulneris eius, quod ante plures annos in proelio acceperat, rescissa esset. Repente autem Crasso collega fuit Q. Scaeuola Pontifex, qui cum animaduerneret Crasso propter summam eius in Reipublicae potentiam ac dignitatem, senatum in decernendo triumpho gratificari, non dubitauit. R. P. magis quam collegae habere rationem, ac ne fieret S. C. intercessit. Sed idem prouinciam, cuius cupiditate plerique etiam boni viri delinquebant, deposuerat, ne sumptui esset oratio.

Cotta Orator apud Cicero-
nem de Oratore

Intercessit eleganter popposiuit se ut vulgus Iuriconsultorum loquitur.

STATIM.

¶ Irrisa est a te paulo ante M. Pisonis cupiditas triumphandi, a qua te longe dixisti abhorrere, qui etiam si minus magnum bellum gesserat, istum honorem emendum non putauit puer eruditior quam ipse. Quis hic M. Piso fuerit credo vos ignorare. fuit autem (ut puto iam nos dixisse) P. Piso eisdem temporibus, quibus Cicero, sed tanto aetate maior, ut adulescentulum Ciceronem pater ad eum deduceret, quod in eo etiam, quaedam vitae similitudo, & multae erant literae. Orator quoque frequentior habitus est. biennio tamen serius quam Cicero consul fuit. triumphauit pro cons. de Hispania Q. Hortensio, Q. Metello Cretico cons. ante Ciceronis consulatum. Instat post hominum memoriam apparatusissimi, magnificentissimique ludi, quales non modo unquam fuerunt, sed ne modo quidem fieri posthac possint, possum villo pacto suspicari Cn. Pompeij ludos significari, quibus Theatrum a se factum dedicauit, quibus ludis Elephantorum pugnam primus omnium dedit in Circo.

VER. A. NOVIS. DLX.

¶ Est quidem Graecus, qui cum isto viuit, homo vere, ut dicam. sic enim cognoui humanus, sed tam diu, aut cum alijs est, aut ipse secum Philodemum significat, qui fuit Epicureus illa aetate nobilissimus, cuius & poemata sunt lasciuia.

CIRCA VER. ANOVIS. CCCXX.

¶ Quaquam, quod a me attinet, nunquam istam imminuam curam inficiando

A. i. iij.

tibi prope

Ludi & Theatrum Pompeij

Philodemus quis.

tibi prope notius est, quam indicandum sit hunc versum esse L. Accij Poete, & dici a Thieste Atreo.

CIRCA VER. A. NO. CC.

¶ Quod populari illi sacerdoti sexcentos ad bestias socios stipendiariorosque misisti, manifestum est P. Clodium significari.

CIRCA VER. A. NOVIS. CXX.

¶ Et quid vides, & quid sentis. lege iudiciaria lata quod posthac sumo habituri. Legē iudiciariam ante aliquot annos, quibus temporibus accusatus est Verre a Cicerone, tulit Aurelius Cotta Prætor, qua communicata sunt iudicia senatui, & equitibus Romanis, & Tribunis gratiis, rursus deinde Pompeius in consulatu secundo, quo hæc oratio dicta est promulgavit, ut amplissimo ex censu, ex centuriis aliter atque antea lecti iudices, æque tamen ex illis tribus ordinibus, res iudicarent.

CIRCA VER. AN. VO. LXXX.

¶ L. Opimius eiectus patria est, qui & post præturam & cos. maximis periculis Rempublicam liberarat. non in eum cui facta iniuria est, sed in eis qui fecerunt, sceleris & conscientiae poena remansit. Notum est Opimium in prætura Fregellas cepisse, quo pacto visus est cæteros quoque nominis Latini socios male animatos repressisse, eundemque in consulatu Fulvium Flaccum Consularem, & C. Gracchum Tribunitium oppressisse. ob quam invidiam postea iudicio circumventus est, & in exilium actus.

Q. ASCONII PAEDIANI. IN. L. PISONEM.
FINIS.

PRO. M. SCAURO.

Anc quoque orationem eisdem coff. dixit quibus pro Vatino L. Domitio Aenobarbo, & Appio Claudio pulchro coff. summus iudicij dies fuit, a. i. i. j. Non. Septembris.

ARGUMENTVM HOC EST

¶ Marcus Scaurus M. Scauri filius, qui princeps Senatus fuit, victricum habuit Syllam quo Victore & Munifico, in socios victoria ita abstinens fuit, ut nihil neque donari sibi voluerit, neque ab hasta emerit, ædilitatem summa magnificentia gessit, adeo, ut in eius impensa, opes suas absumpserit, magnumque æs alienum contraxerit. Ex Prætura provinciam Sardiniam obtinuit, in qua neque satis abstinenter se gessisse existimatus est, & valde arroganter, quod genus morum

Lex iudiciaria
quæ & a quibus
lata.

Scaurus
Scauri ædilitas.

nus morum in eo paternum videbatur, cum cætera industria nequamquam esset par. erat tamen aliquando inter patronos causarum, sed postquam ex prouincia redierat dixerat Pro C. Ca. isque erat absolutus ad. iij. nonas Quint. ipse cum ad consulatus petitionem ad. i. i. j. Calen. Quint. Romam redisset, querentibus de eo Sardis Ap. Valerio Triario adulescente parato ad dicendum & notæ industriæ, filio eius qui in Sardinia contra M. Lepidum arma tulerat, & post in Asia legatus Ponto que L. Luculli fuerat, cum is bellum contra Mithridatem gereret, postulatus apud M. Catonem prætorē repetundarum, vt in actis scriptum est pri. Non. Quintil. post diem tertium quam Cato erat absolutus. Subscripserunt Triario in Scaurum Q. M. L. F. & Q. Pacuuij fratres cognomine Claudij, qui inquisitionem in Sardiniam, itemque in Corsicam insulas dies tricenos acceperunt, neque profecti sunt ad inquirendum, cuius rei hanc causam reddebant, quod interea comitia consularia futura erant, timere ergo se ne Scaurus ea pecunia quam ab socijs abstulisset emeret consulatum, & sicut pater eius fecisset antequam de eo iudicari posset, Magistratum iniret, ac rursus ante alias prouincias spoliaret, quam rationem prioris administrationis redderet. Scaurus summam fiduciam in paterni nominis dignitate, magnam in Cn. Pompeij magni reponebat. habebat enim filium liberorum Cn. Pompeij fratrem. nam tertiam Sceuole filiam dimissam a Pompeio in matrimonium duxerat, M. Catonem autem, qui id iudicium (vt diximus) exercebat, metuebat admodum propter amicitiam, quæ erat illi cum Triario. nam Flaminia Triaria mater, & ipse Triarius sororem Catonis Seruiliam, quæ mater M. Bruti fuit familiariter diligebat. Ea porro apud Catonem maternam obtinebat authoritatem, sed in eo iudicio neque Pompeius propensum adiutorium præbuit. Videbatur enim apud animum eius non minus offensionis contraxisse, quod iudicium eius in Muciam crimine impudicitiae ab eo dimissam leuius fecisse existimaretur, cum eam ipse probasset, quam gratiae acquisisse necessitudinis iure, quod ex eadem vterque liberos haberet. Neque Cato ab æquitate ea. quæ & vitæ eius & Magistratum illum decebat, quoquam deflexit. Post diem autem quartam quam postulatus erat Scauri. Faustus Sylla tum quæstor, filius Syllæ foelicis, frater ex eadem matre Scauri, seruus eius vulneratus prosiluit ex lecticis, & questus est prope interceptum, esse competitionibus Scauri, & ambulare cum trecentis armatis, seque si necesse esset vim vi repulsurum. Defenderunt Scaurum sex Patroni, cum ad id tempus raro quisquam pluribus quam quatuor vteretur, Fuerunt autem hi sex Publius Clodius pulcher, Marcus Marcellus, M. Calidius, M. Cicero M. Messalla niger Q.

Cato prætor.

Seruilia Cato
nis soror.

Faustus Sylla

Patroni quot
in iudicio.

ger, Q. Hortensius. ipse quoque Scaurus dixit pro se, ac magno opere iudices mouit, & squallore & lachrymis & ædilitatis effusa memoria, ac fauore populari, ac præcipue paternæ authoritatis recordatiõe.

ENARRATIO.

CIRCA VER. PRIMVM. XXXX.

QUVM enumeraret iudicia, quæ pater Scauri expertus est, subdit etiam populi iudiciũ inquirente Cn. Domitio. Tri. Ple. Domitius qui cos. fuit cũ Cassio, cum esset tribunus plebis iratus Scauro, quod eum in augurum collegium non cooptauerat, diem ei dixit apud populum, & multam irrogauit, quod eius opera sacra multa Po. Ro. diminuta esse diceret. Crimini dabat sacra publica Po. Ro. deum penatiũ, quæ Lauinij fuerant, opera eius minus recte, casteque fieri, quo crimine absolutus est. Scaurus quidem, sed ita, vt a tribus tribubus damnaretur, a. xxxviij. absolueretur, & in eis pauca puncta inter damnationem & absolutionem interessent. Ibidem reus est factus a Q. Seruilio Cepione lege seruilia cum iudicia penes equestre ordinem essent, & P. Rutilio damnato nemo tam innocens videretur vt non timeret illa. Q. Seruilius Cepio Scaurum obligationis Asiaticæ inuidiam & aduersus leges pecuniarum captarum reum fecit repetundarum lege, quam tulit Seruilius, Claudia Gracchia. Scaurus tanta fuit continentia animi & magnitudine, vt Cepionem contrarium detulerit, & breuiore die inquisitionis accepta effecerit, vt ille prior causam diceret. M. quoque Drusum TR. PL. cohortatus sit, vt iudicia commutaret. Ibidem ab eodem, etiam lege Varia custos ille proditoris est in crimen vocatus, vexatus a Q. Variio TR. PL. est non multo ante Italico bello exorto, cum ob socijs negatam ciuitatem nobilitas in inuidia esset Q. Varius. TR. PL. legem tulit, vt quæreretur de his quorum ope, consilioque socij contra P. R. arma sumpssissent. Tum Q. Cepio vetus inimicus Scauri sperans inuenisse se quaestionem opprimendi eius, egit vt Q. Varius TR. PL. belli concitati crimine adesse apud se Scaurum iuberet anno. lxxviij. Ille per viatorẽ accersitus, cum iam ex morbo male solueretur dissuadentibus amicis ne se in illa valetudine & ætate inuidiæ populi obijceret, inimicus nobilissimis iuuenibus processit in forum, deinde accepto respondendi loco dixit. Q. Varius Hispanus M. Scaurũ principẽ senatus socios in arma ait cõuocasse. M. Scaurus princeps senatus negat, testis nemo est, vtri vos Quir.

Iudicia penes
equestre Ordine.

vos Quir. conuenit credere? Qua voce ita omnium commutauit animos, ut ab ipso etiam tribuno dimitteretur. Dicit iterum de patre. M. Scauri, Non enim tantum admiratus sum ego illum virum sicut omnes, sed etiam precipue dilexi. Primus enim me flagrantem studio laudis in spe impulit posse virtute sine praesidio fortunae, quo contendissem, laboreque & constantia peruenire. Posset aliquis quaerere cur hoc dixerit Cicero, cum Scaurus Patricius fuerit, quae generis claritas etiam inertes homines ad summos honores prouexit. Verum Scaurus ita fuit Patricius, ut tribus supra eum aetatibus iacuerit domus eius fortuna, nam neque Pater, neque Auus, neque etiam Proauus (ut puto) propter tenues opes & nullam vitae industriam honores adepti sunt. Itaque Scauro aequae ac nouo homini laborandum fuit. Si me hercule iudices pro. L. tribulo dicerem quem unum & omni memoria sceleratissimum & audacissimum fuisse accepimus, tamen non timerem venenum hospiti, aut conuiuae si diceretur cenanti ab illo datum, cui neque haeres, neque iratus fuisset. L. hic Tribullus Praetorius fuit aetate patrum Ciceronis, is propter multa flagitia cum de exilio accersitus esset ne in carcere necaretur, venenum bibit.

Lucius tribullus Praetorius

Crassus.

CIRCA TERTIAM PARTEM. A. PRIMO.

Audimus hoc vero meminimus ac pene vidimus eiusdem stirpis & nominis, P. Crassum ne in manus incideret inimicorum seipsum interemisse. hic Crassus fuit pater Crassi eius, qui aemulus potentiae Cn. Pompei fuit. Perijt autem in dominatione. L. Cinnae, cum ille & alios principes optimatum & collegam suum. Cn. Octauium occidit.

STATIM.

Ac neque illius Crassi factum, neque superioris, hisdem honoribus, usus qui fortissimus in bellis fuisset M. Aquilius potuit imitari. haec verba quibus Cicero nunc utitur, ac neque, eam videntur habere naturam, ut semel poni non soleant, quia est coniunctio disiunctiua, sed semper postulat, ut rursus inferatur, & neque cum dicimus, ut neque hoc, neque illud. quo autem casu acciderit, qua ve ratione, ut hoc loco Cicero hoc verbo ita usus sit, praesertim cum adiecerit illam appositionem, ut nomen intulerit postea alterum. neque perspicere potui & attendendum esse valde puto. Moueor enim merita viri auctoritate neque ignoro aliquando hoc verbum, neque, vel semel poni, ut in eadem hac oratione ante ipse Cicero posuit. Sic inquam se Iud. res habet. neque hoc a me nouum disputatur, sed quaesitum ab alijs est. Sed hoc loco, ut sine praepositione illius verbi videamus esse positum, & tamen quo sit secundum aliquid, inferri. nam cum dixerit neque hoc a me nouum disputatur, inferit, sed quaesitum ab alijs est.

Neque particulae usus.

paulo post.

PAVLO POST.

¶ Quid vero alterum Crassum temporibus eisdem, aut clarissim⁹ Vir Iulius, aut summo ingenio præditus Marcus Antonius potuit imitari. Hic alter Crassus idem est de quo supra diximus, Alterum autem eum appellat, quia ante mentionem fecit. P. Crassi, qui fuit Pontifex maximus, & bello Aristonici in Asia dedit operam ut occideretur. Iulios autem cum dicit duos cæsares fratres. C. & L. significat, ex quibus. L. & cos. & prætor fuit. C. Edilicius quidem occisus est, sed tantum in ciuitate potuit, ut causa belli ciuilis contentio eius cum Sulpitio tribuno fuerit, nam & sperabat & id agebat Cæsar, ut omissa prætura cos. fieret, cui cum primis temporibus iure Sulpitius resisteret, postea nimia contentione ad ferrum & ad arma processit. Idem inter primos temporis sui oratores & tragicus Poeta bonus admodum habitus est, huius sunt enim tragœdiæ, quæ inscribuntur Iulij, Hi autem Iulij & Antonius ab satellitibus Marij sunt occisi, cum Crassus (ut supra diximus) eundem casum sua manu præuenisset.

Iulius Orator
& Poeta.

CIRCA MEDIUM.

¶ Neque vero hæc ipsa quotidiana res Appium Claudium illa humanitate & sapientia præditum per se ipsa mouisset, nisi hunc Claudij fratris sui competitorem fore putasset, qui siue patricius, siue plebeus esset, nondum enim certum constitutum erat, cum illo sibi contentionem fore putabat. Fuerunt enim duæ familiæ Claudij earumque Marcellorum appellata est, plebeiaque, & pulchrorum patricia. Sed hoc loco urbane Cicerolusit in Claudium, cum quo in gratiam non redierat, nam quia is. P. Clodij erat frater, qui ex patricia in plebeiam familiam transierat, per summam infamiam se quoque dubitare adhuc dixit.

Duæ familiæ
Claudia.

POST DVAS PARTES ORATIONIS.

¶ Dixit deinde Scauro quem defendit, nam cum ex multis vnus ei restaret Dolabella paternus inimicus, qui cum. Q. Cepione propinquo suo contra Scaurum patrem suum obsignauerat, stateras eas sibi inimicitias non susceptas, sed relatas. & cætera. Ne forte erretis & eundem hunc. Cn. Dolobellam putetis esse in quem. C. cæsaris orationes legitis, scire vos oportet duos eodem tempore fuisse, & prænomine, & nomine, & cognomine Dolobellas. horum igitur alterum Dolobellam Cæsar accusauit nec damnauit, alterum. M. Scaurus & accusauit & damnauit.

*
Dolobellæ
duo.

POST TRES PARTES.

¶ Primo quo loco defendit quod tam magnificam domum Scaurus habet, præsertim cum propinquitas & celebritas loci suspitionem desidia tollat,

diatollat, aut cupiditatis. Demonstrasse vobis meminí me hanc domū in ea parte palatij esse, quæ cū ab sacra via descenderis, & per proximū vicū, qui est ab sinistra parte prodieris posita est. Possidet eam nunc. Lōgus Cecin. qui cos. fuit cū Claudio. in huius domus Atrio fuerunt quatuor columnæ marmoreæ Insigni magnitudine, quæ nūc esse in regia Theatri Marcelli dicuntur, vsus erat iis ædilis, vt ipse quoque significat in ornatu Theatri, quod ad tempus perquā ampla magnitudine magnum fecerat.

VER. A. NOV.

¶ Hæc cū tu effugere non potuisses contēdes tamē, & postulabis, vt M. Emilius cū sua dignitate omni, cum patris memoria, cum aui gloria sordidissima, leuissima, vanissima genti ac prope dicam, pellitis testibus cōdonetur. Auum nunc Scauri maternum significat L. Metellum Pont. max. quē postea quoque nominat, nā patern⁹ auus, proauusque Scauri humiles, atque obscuri fuerunt.

VER. A. NOV. VIS. CLX.

¶ Vndique mihi suppeditat, quod pro M. Scauro dicam, quocunque non modo mens, verū etiam oculi inciderint. curia illa vos de grauissimo principatu patris fortissimoque testatur. L. ipse Metellus Auus huius sanctissimos deos illo constituisse in templo videtur in vestro cōspectu iud. vt salutē a vobis nepotis sui deprecaretur. Castoris, & Pollucis tēplū Metellus quem nominat refecerat. laudauerunt Scaurum consulares. i. x. L. Piso. M. Vol. Q. Metellus nepos, M. Perpena, L. Philippus, M. Cicerō, Q. Hortensius, P. Seruilius hisauricus. Cn. Pōpeius. Horū magna pars per tabellas laudauerūt, qui aberant inter quos Pompeius quoque, nam quod erat procos. extra urbē morabatur. Vnus præterea adulescens laudauit, frater eius Faustus Cornelius Syllæ filius. Is in laudatione multa humiliter, & cum lachrymis locutus non minus audientes permouit, quā Scaurus ipse permouerat ad genua iudicum cū sententiæ ferrentur. Bifariam se diuiserunt, qui pro eo rogabant, ab vno latere Scaurus ipse, & M. Glabrio sororis filius, & Paulus, & P. Lentulus Lētuli nigri Flamini filius, & L. Aemilius Buca filius, & C. Memius Fausta natus supplicauerunt. Ex altera parte Sylla Faustus frater Scauri, & C. Ardius Limo, cui Fausta ante paucos menses nupserat dimissa a Memio, & T. Peduceus, & C. Cato, & M. Olena scortianus. Sententiās tulerunt Senatores duo, &. xx. Equites tres, &. xx. Tribuni ærarij, xxv. ex quibus damnauerunt Senatores. i. iij. Equites. ij. Tribuni. ij. Cato præterea cum vellet de accusatoribus in consilium mittere, multaque a populo manus in accusatores intenderent, cessit imperitæ

B. j.

multitudini, ac

Templum
Castoris &
Pollucis.

* vel cāpestri
Statuę in Ca-
pitolio togatę
sine tunicis.

multitudinī, ac postero die in cōsiliū de calumniā accusatorum misit. C. Triariū nullam grauem sententiā habuit. subscriptores eius M. & Q. Pacuij fratres denas, & L. Marius tres graues habuerunt Cato Prætor iudiciū, quia æstate agebatur, sine tunica exercuit Capistro * sub toga cinctus, in forū quoque sic descenderat, iusque dicebat, idque reppererat, & vetere consuetudine, secundum quam, & Romulī ætatis statuę in capitolio, & in rostris Camilli fuerunt togatę sine tunicis.

PRO. M. SCAURO FINIS.

INCIPIT PRO MILONE.

Anc dixit Cn. Pompeio. i. i. j. cos. ad. vi. idus Apri. quod iudiciū cū ageretur, exercitū in foro, & oibus in tēplis q̄ circū forū sunt collocatū a Cn. Pōpeio fuisse, nō tātū ex ea ratione, & annalibus, sed etiā ex libro apparet, qui Ciceronis nomine inscribitur, de optimo genere oratorum.

ARGVMENTNM HOCEST.

Milonis, &
Clodii inimicitia.

Annus Milo, & P. Plautius Hipseus, & Q. Metellus Scipio consulatū petierūt, nō solū largitiōe palā pfusa, sed etiā factionib⁹ armatorū succincti. Miloni, & Clodio summe erāt inimicitie, quod & Milo Ciceronis erat amicissimus, in reducēdoque eo enixe operam Reipublicę dederat, & P. Clodius restituto Ciceroni erat infestissimus, ideoque summe studebat Hipseo, & Scipioni contra Milonen, ac sæpe inter se Milo, & Clodius cum suis factionibus Romę depugnaerant, & erat vtrique audacia par, sed Milo pro melioribus partibus stabat. Præterea in eūdem annum cōsulatū Milonis Clodius Præturam petebat, quam debilem futuram cos. Milone intelligebat. Deinde cum diu tracta essent comitiā consularia, perficique ob eas ipsas perditas Candidatorum contentiones nō possent, & ob id mense Ianuario nullidum neque Consules, neque Prætores essent, trahereturque dies eodem, quo antea modo, dum Milo quamprimum comitiā confici vellet, cōficeretque, cum bonorū studiis, quod obsistebat Clodio, tum etiam populo propter effusas largitiones, impensas quoque ludorum Scanicorum, ac gladiatorii muneris maximas, in quas tria prædia effudisse eum Cicero significat, competitores eius trahere vellent, ideoque Pompeius gener Scipionis, & Lelius Numatius Tribunus Plebis, referri ad Senatū de Patriciis conuocandis, qui

conuocandis, qui inter regem proderent, non essent passi, cum inter regem proderem moris esset ad. i. i. j. Calen. Februa. acta etenim magis sequenda, & ipsam orationem, quæ actis congruit puto, quã fenestellã, qui ad. xii. i. j. Calend. Februar. tradit. Milo Lanuuium *, ex quo erat municipio, & ibi dictator pfectus est ad Flaminiẽ pdendũ. Postera die occurrit ei, circa horam nonam Clodius paulo ultra Bouillas rediens ab Aricia, prope eum locum in quo bonæ deę sacellum est. Erat autem allocutus Decuriones Aricinorum. Vehabatur Clodius equo, serui. x. x. fere expediti (vt illo tempore mos erat iter facientibus) gladijs cincti sequebantur. erant cum Clodio præterea tres comites eius, ex quibus eques R. vnus. C. Cassinius Schola, duo de plebe noui homines. Milo Rheda vehabatur cũ vxore Fausta filia L. Syllæ dictatoris, & M. Fusio familiare suo. sequebatur eos magnum seruorum agmen, inter quos gladiatores quoque erant, ex quibus duo noti Euclamus, & Birria, i. j. in vltimo agmine tardius euntes, cũ seruis P. Clodij rixam cõmiserũt, ad quem tumultũ cũ respexisset Clodius minitabũdus, humerum eius Birria Romphea traiecit, ide cum orta esset pugna, plures Miloniani accurrerunt. Clodius vulneratus in tabernã proximã, Bouillano delatus est. Milo vt cognouit vulneratum Clodium, cum sibi periculosius illud etiam viuo eo futurum intelligeret, occiso autem magnum solatium esset habiturus, etiã si subeunda esset pœna, exturbari tabernã iussit. fuit Antesignanus seruorum eius M. Fustenus, atque ita Clodius latens extractus est, multisque vulneribus cõfectus, Cadauer eius in viã relictũ (quia serui Clodij, aut occisi erant, aut grauiter sauci latebant). Sex. Tediũ Senator, qui forte ex rure in urbem reuertebatur sustulit, & lectica sua Romã ferri iussit, ipse rursus eodem, vnde erat regressus recepit se. platũ est corpus Clodij ante primam noctis horam, infimæque plebis, & seruorum maxima multitudo, magno luctu corpus in atrio domus positum circũstetit. Augebat autem facti inuidiam vxor Clodij Fuluia, quæ cum effusa lamentatione vulnera eius ostendebat. Maior postera die luce prima, multitudo eiusdem generis cõfluxit, compluresque noti homines elisi sunt, inter quos C. Vibienus Senator erat. Domũ Clodij ante paucos menses emptam de M. Scauro in Palatio eodem Munatius Plancus frater L. Planci oratoris, & Q. Pompeius Rufus Syllæ dictatoris ex filia Nepos Tribu. Pleb. accurrerunt, eisque obstãtibz vulgus imperitũ corpus nudũ Caldatũ, sicut in lecto erat, positum, vt vulnera videri possent, in forũ detulit, & in rostris posuit. Ibi pro contione Plancus, & Pompeius, qui competitoribus Milonis studebant, inuidiam Miloni fecerunt. populus duce Sex. Clodij scriba

vel lauiniumSacellum bonæ deę.Clodij cades.Antesignan.Fuluia Clodij.B. ij.dio scriba

Lepidus inter-
rex.

diō scriba corpus P. Clodij in curiā intulit, cremavitque subsellijs, & tribunalibus, & mensis, & codicibus librariorū, quo igne, & ipsa quoque curia flagrauit, & itē porta Basilica, quę erat ei iuncta, ambusta est, domū quoque M. Lepidi interregis. is enim magistrat⁹ currulis erat creatus, & absentis Milonis eadem illa Clodiana multitudo oppugnauit. Deinde sagittis repulsa est, tum fasces ex lecto libitine gratos attulit ad domum Scipionis, & Hipsei. deinde ad hortos Cn. Pōpeij clamitans eū modo cos. mō dictatorē Incendiū curiæ maiore aliquanto indignationem ciuitatis mouerat quā interfectio Clodij. Itaque Milo quē opinio fuerat iuisse in voluntariū exilium inuidia aduersariorū, recreatus, nocte ea redierat Romā qua incensa erat curia, petebatque Milo deterius Cōsulatū aperte quoque tributim in singulos milia Assiū dederat cenationē, & post aliquot dies dedit M. Celiū Trī. Ple. Accitus ipse etiā causam, etiā ad populū dicebāt. vterque Miloni a Clodio factas esse insidias. fiebāt interea alij ex alijs interreges, quia comitia consularia propter eorū cādicatorū tumultus, & eādem manū armatā haberi nō poterāt, itaque primo factū erat. S. C. vt interrex, & Trī. Ple. & Cn. Pōpeius, qui procos. ad urbem erat viderent ne quid detrimētī Resp. caperet, delectus aut Pōpeius tota Italia haberet, qui cū summa celeritate præsidij cōparasset. postulauerūt apud eū familiā Milonis, Faustęq; vxoris eius exhibēdā. duo adulescētulī, qui Appij Clodij abo appellabātur, qui erāt C. Clodij filij, qui frater fuerat Clodij, & ob id illi patruī suī mortē velut authore fratre p sequebantur, easdē Faustę, & Milonis familias postulauerūt duo Valerij Nepotes, & Leo. & L. Herennius Balbus. P. Clodij quoque familiā comitum eius postulauit. eodē tēpore Cecilius familiā Hipsei, & Q. Pōpei Postulauit. Affuerūt Miloni, Q. Hortensius M. Cicero M. Marcellus, M. Calidius, M. Cato, Faustus Sylla verba pauca. Q. Hortensius dixit liberos esse eos, qui pro seruis postularentur. nam post recentē cādē manumiserat eos Milo sub hoc titulo, quod caput suum vlti essent. Hęc agebantur mēse intercalari post diem trigesimum fere quam erat Clodius occisus. Q. Metellus Scipio in senatu contra M. Cepionem conquestus est de hac cādē P. Clodij, falsum esse dixit, quod Milo sic se defēderet, & Clodium vicinos decuriones alloquendi gratia abisse profectum, cum sex ac. xx. seruis. Milonē subito post horam quartā senatu misso cū seruis amplius. c. c. armatis obuiā ei cōtēdisse, & supra Bouillas inopinātē itinere aggressum, ibi P. Clodiū tribus vulnerib⁹ acceptis Bouillas platū, tabernā i quā p fugerat expugnatā a Milone. semianimē Clodiū extractū, in via Apia occisum esse, annulūque eius ei moriēti extractū, deinde Milonē cum sciret

Aduocati Mi-
lonis.

cum sciret in Albano paruulum filium Clodii venisse ad Villam, & cum puer ante subtractus esset ex seruo Halicore, quaestionem ita habuisse, vt eum articulatum consecraret. villicum, & praeterea duos seruos iugulasse ex seruis Clodii, qui dominum defenderint, vndecim esse interfectos. Miloni duos solos faucios factos esse, ob quae Milonem postero die. x i i. seruos, qui maxime operam nauassent manumississe, populoque tributum singula millia aëris ad defendendos de se rumores dedisse. Milo misisse ad Cn. Pompeium dicebatur, quod Hipseo summe studebat, quod fuerat eius quaestor, desistere se petitione consulatus si ita ei videretur. Pompeium respondisse nemini se neque petendi, neque desistendi authorem esse, neque P. R. potestatem, aut consilium, aut sententiam interpellaturum. deinde C. Lucullum, qui propter M. Ciceronis familiaritatem amicus erat Miloni egisse quoque dicebatur, ne se de hac re consulendo inuidia oneraret. Inter haec cum crebresceret rumor Cneum. Pompeium creari Dictatorem, neque aliter mala ciuitatis sedari posse, visum est optimatibus tutius esse eum Consulem sine collega creari, Et cum tractata ea res esset in senatu factum in M. Bibuli sententiam, S. C. Pompeius ab interrege Seruio Sulpitio. v. Calen. Mar. mense intercalario cos. creatus est, statimque consulatum iniit. deinde post diem tertium de legibus nouis ferendis retulit. duas ex. S. C. promulgauit. Alteram de vi qua nominatim cedere in Appia via factam, & incendiū curiae & domū, M. Lepidi interregis oppugnatam comprehendit, alteram de ambitu poenā grauiorem, & formam iudiciorū breuiorē, Vtraque enim lex prius testes dare. de inde vno die, atque eodem, & ab accusatore, & ab reo perorari iubebat, ita vt duae horae accusatori, tres reo darentur. His legibus obsistere M. Caelius Tri. Ple. studiosissimus Milonis conatus est, quod & priuilegiū diceret in Milonem ferri, & iudicia praecipitari, & cum pertinacius legem Caelius vituperaret eo processit, ire Pompeius, vt diceret, si coactus esset armis se R. P. defensurum. timebat autem Pompeius Milonem, seu timere se simulabat, plerumque non domi suae, sed in hortis manebat, idque ipse ipsum in superioribus circa quos etiam magnanimus multum excubabat. Senatum quoque semel repetendus erat Pompeius, quod diceret timere se aduentum Milonis, Dein proximo senatu P. Cornificius ferrum Milonem intra tunicam habere ad femur alligatum dixerat. Postularat, vt femur videret, & ille sine mora tunicam leuarat. Tū M. Cicero exclamauerat omnia illi similia crimina esse, quae in Milonem dicerentur. Alia deinde Munatius Plancus Tribunus Plebis produxerat in cōtionē, M. Aemilium Philemonē notū hominem libertū M. Lepidi se dicebat, pariterque secuta quatuor

Leges a Pompeio late.

*
Munatius
Plancus.

B. iij.

or liberos

*

or liberos homines iter facientes insuper venisse, cum Clodius occideretur, & ob id cum proclamassent, abreptos, & pductos p duos menses in villa Milonis & praelusos fuisse, eaque res, seu vera, seu falsa, magna inuidiam Miloni contraxerat. Idemque Munatius, & Pompeius Tribu. Pleb. in rostra prodixerant Triumvirum compitalem, eumque interrogauerant, an Galatam Milonis seruum cedens facientem deprehendisset. ille dormientem in taberna profugituo deprehensum, & ad se perductum esse responderat, denunciauerant tantum triumpho ne seruum remitteret. Sed postera die Cecilius Trib. Ple. & Manilius Camanus collega eius ereptum e domo Triumviri seruum Miloni reddiderunt, Sed & nullam de his criminibus mentionem fecit Cicero, tantum, quia ita compereram putavi exponenda. inter primos & Q. Pompeius, & C. Salustius, & T. Munatius, Plancus Trib. Ple. inimicissimas contiones de Milone habebant, inuidiam etiam de Cicerone, quod Milonem tanto studio defenderet, atque maxima pars multitudinis Populi infensa, non solum Miloni, sed etiam propter inuisum Ciceronis patrocinium. Postea Pompeius, & Salustius in suspicionem fuerant, in gratiam rediisse cum Milone, ac Cicerone. Plancus autem infestissime perstitit, atque in Ciceronem quoque multitudinem instigauit. Pompeio autem suspectum faciebat, Milonem ad perniciem eius comparauit eum vociferatus. Pompeiusque ob ea saepius querebatur fieri sibi quoque insidias, & id palam, ac maiore manu, se armabat. dicturum quoque diem Ciceroni Plancus ostendebat. Postea autem Q. Pompeius inde meditatus erat, tanta tamen constantia, ac fides fuit Ciceronis, ut non populi a se alienatione, non Cn. Pompeij suspicionibus, non periculum futurum, ut si dies ad populum diceretur, non armis, quae palam in Milonem sumpta erant, deterreri potuerit a defensione eius, cum posset omne periculum suum, & offensionem inimicicie multitudinis declinare, redimere autem Cn. Pompeij animum si paulum ex studio defensionis remisisset. Per lata deinde lege Pompeij in qua id quoque scriptum erat, ut Quæstor suffragio populi ex ijs qui Consules fuerant crearetur, statim comitia habuit. creatusque erat Cn. Domitius Aenobarbus quæstor. Aliorum quoque iudicium qui de ea re iudicarent, Pompeius tales proposuit, ut nunquam neque Clariores Viros, neque sanctiores propositos esse constaret. Post quod statim noua lege Milo postulatus a duobus Appijs Clodijs adulescentibus iisdem a quibus antea familia eius fuerat postulata. Itaque de ambitu ab iisdem Appijs, & præterea. C. Ceteio, & L. Cornificio, de sodalicijs, & a P. Fuluio Nerato. Postulatus autem erat, & de sodalicijs, & de ambitu, Ea spe primum iudicium de vi futurum apparebat, quod eum damnatum

Ciceronis fides.

Domitius Aenobarbus

eum damnatum iri confidebant, nec postea responsum. Diuinatio de ambitu accusatorum facta est Quæstore A. Torquato, atque ambo Quæstores, Torquatus, & Domitius. Nonis April. reum adesse iusserunt. quo die Milo ad Domitii tribunal venit, ad Torquati amicos misit. ibi postulante pro eo Marco Marcello obtinuit, ne prius causam de ambitu diceret, quam de vi iudicium esset perfectum. Apud Domitium autem Quæstorem maior Appius postulauit a Milone exhiberi seruos numero. i. i. j. & l. & cum ille negaret eos, qui nominabantur in sua potestate esse, Domitius ex sententia iudicum pronunciauit, ut ex seruorum eorum numero accusator quod vellet ederet. citati deinde testes secundum legem, quæ (ut supra diximus) iubebat, ut priusquam causa ageretur, testes per triduum audirentur. dicta eorum iudices confirmarent. quarta die adesse omnes in diem posterum iuberentur, ac coram accusatore, ac reo Pilæ in quibus nomina Iudicum inscripta essent æquarentur. dein rursus postera die sortitio Iudicum fieret vnus, & lxx. qui numerus cum sorte contigisset, ij protinus sessum irent, tum ad dicendum accusator duas horas, reus tres haberet. reusque eodem die illo iudicaretur. Prius autem quam sententiæ ferretur, quinos ex singulis ordinibus accusator, totidem reus eiceret, ita ut numerus iudicum relinqueretur, qui sententias ferrent quinquagesimus & vnus, primo die datus erat in Milonem testis Casinius Schola, qui se cum P. Clodio fuisse, cum is occisus esset, dixit, atrocitatemque rei factæ, quam maxime potuit auxit, quem cum interrogare M. Marcellus cepisset tanto tumultu Clodianæ multitudinis circumstantis exterritus est, ut vim ultimam timens in tribunal a Domitio reciperetur. Quam ob causam M. Cælius, & ipse Milo a Domitio præsidium implorauerunt. Sedebat eo tempore Cn. Pompeius ad Aerarium, perturbatusque erat eodem illo clamore, itaque Domitio promisit se postero die cum præsidio descensurum, idque fecit. Quare territi Clodiani silentio verba testium per biduum audiri passi sunt. Interrogauerunt eos M. Ciceronem, & M. Marcellum. Milo ipse multis ex iis qui Bouillis habitabant testimonium dixerunt de iis quæ ibi facta erant. Cauponem occisum, Tabernam expugnatam, corpus Clodii in publicum extractum esse, virgines quoque aliæ dixerunt, mulierem ignotam venisse ad se, quæ Milonis mandato votum solueret, quod Clodius occisus esset. Vltimæ testimonium dixerunt, Semproniam Tuditani filiam Socrus P. Clodii, & vxor Fuluiam, & fletu suo magnopere eos qui adstabant commouerunt. Dimisso circa horam decimam iudicio, T. Munatius pro contione populū adhortatus est. ut postero die frequens adesset, & elabi Milonem non pateretur, iudiciumque, & dolorem suum ostenderet. Euntibus ad

Pilæ in quibus nomina Iudicum.

tib⁹ ad tabellā ferēdā postero die Iudici, qui fuit ad. i. i. j. Id. Apri. clausa fuerunt tota vrbe tabernae. praesidia in foro, & circa omnes fori aditus Pompeius disposuit, ipse pro Aerario, vt pridie cōsedit septus delecta manu militū. Sortitio deinde iudicū a primo die facta est. post tantum silentium toto foro fuit, quantum esse in aliquo foro posset, tum intra horam secundam accusatores coeperunt dicere Appius maior, & M. Antonius, & P. Valerius Nepos vsi sunt ex lege horis duabus. respondit hic vnus M. Cicero, & cum quibusdam placuisset, ita defendi crimē interfici Clodium pro. R. P. fuisse, quam formam M. Brutus secutus est in ea oratione, quam pro Milone composuit, & edidit, quāuis nō egisset. Ciceroni id nō placuit, quod quis bono publico damnari, idem etiā occidi indemnatus posset, Itaque cū insidias Milonem Clodio fecisse posuissent accusatores, quia falsum id erat, nam forte illa rixa commissā fuerat. Cicero apprehendit, & contra Clodiū Miloni fecisse insidias disputauit, eoque tota oratio eius spectauit, sed ita constituit (vt diximus) nec vtriusque consilio pugnatum esse eodie, verum ei forte occurrisse, ex ea rixa seruorum ad eandem caedem peruentum. Notum tantum erat vtrumque mortem alteri saepe minatum esse, & sicut suspectum Milonem maior quā Clodij familia faciebat, ita expeditior, & paratior ad pugnam Clodianorum, quam Milonis fuerat. Cicero cum inciperet dicere exceptus acclamatione Clodianorum, qui se continere ne metu quidem circumstantium militum potuerunt. Itaque non ea qua solitus erat constantia dixit. Manet autem illa quoque excepta eius Oratio. scripsit vero hanc quam legimus ita perfecte, vt iure prima haberi possit.

Ciceronis oratio pro Milone prima.

ENARRATIO. VER. A. PRIMOL.

¶ Vnum genus est aduersum, infestumque nobis, &c. ita vt in ea expositione diximus, Munatius Plancus pridie pro concione populum adhortatus erat, ne pateretur elabi Milonem.

VER. A. PRIMO. CC.

¶ Declarant huius ambusti Tri. Ple. ille inter mortuae contiones, quibus cotidie meam potentiam inuidiose criminabatur. T. Munatius Plancus, & Q. Pompeius Rufus Tri. Pleb. De quibus argumēto huius orationis diximus, cum contra Milonem Scipioni, & Hipseo studerent concionati sunt eo ipso tempore, plebemque in Milonem accēderunt, quod propter Clodij corpus curia incensa esset, nec prius destiterunt quam

terunt quam flamma eius incendiij fugati sunt e contione, erant enim tunc rostra non eo loco quo nunc sunt, sed ad Comitium prope iuncta curiæ, ob hoc T. Munatium ambustum Tri. appellat. fuit autem paratus ad dicendum.

PAVLO POST.

Cur igitur incendium curiæ, oppugnationem ædiū M. Lepidicædem hanc ipsam contra R. P. senatus factam esse decreuit? Post biduum medium, quā Clodius occisus erat, interrex primus proditus est. M. Emilius Lepidus, non fuit autem moris ab eo, qui primus interrex proditus erat comitia haberi, sed Scipionis, & Hipsei factiois, quia recens inuidia Milonis erat, cum contra ius postularent, vt Interrex ad comitia Consulū creandorum descenderet, idque ipse nō faceret, & domum eius per omnes Interregni dies. fuerant autem ex more quinque, obsederunt. deinde omni vi ianua expugnata, & imagines maiorum deiecerūt, & lectulum aduersum vxoris eius Corneliæ, cuius castitas pro exemplo habita, est fregerunt. vterque tælas, quæ ex vetere more in atrio texebantur, diruerunt. Postque superuenit Milonis manus, & ipse postulans comitia, cuius aduentus fuit salutis Lepido. in se enim ipsæ conuersæ sunt factiones inimicæ, atque ita oppugnatione domus Interregis ommissa est.

PAVLO POST.

Quod si per furiosum illum Tri. Ple. senatui, quod sentiebat perficere licuisset, nouam quæstionem nullam haberemus. Decernebat enim, vt veteribus legibus, tantummodo extra ordinem quæreretur. diuisa sententia est postulante nescio quo, sic reliqua auctoritas senatus emptā intercessione sublata est, quid sit diuidere sententiā, vt enarrandum sit vestra ætas filij facit, cum aliquis in dicenda sententiā duas pluresue res complectitur, & si non omnes ex probantur. postulat, vt diuidantur, id est de rebus singulis referatur. forsitan nūc hoc quoque velitis scire, qui fuerit, qui postulauerit, quod non ferat adiutor non eme, qui hoc postulat oratione longa vtendum, ac ne consulendū quidem vtique est. multi enim sedentes hoc vnum verbum pronunciant. denique quod cum auditum est liberum ei, qui facit orationem diuidere, sed ego, vt curiosius ætati vestræ satisfaciā, acta etiam totius illiustemporis prosecutus sum, in quibus cognoui Pridie Calen. Mar. sic esse factum P. Clodij cædem, & incendium curiæ, & oppugnationem ædiū M. Lepidicæ contra Rempu. factam, vltra relatū in actis illo die, nihil postero die, id est Calen. mar. Munatium in concione exposuisse populo

Rostrorū loc⁹Interrex:
Aemilius Lepidus.

Diuidere sententiam.

*

Cædes Clodij quando.

posuisse populo, quæ pridie acta erant in senatu, in qua concione hæc dixit ad verbum, quæ Q. Hortensius dixisset, vt extra ordinem quæreretur, apud Quæstorem estimare futurum, vt cum pusillū dedisset dulcedinis, largiter acerbitatis deuoraret. Aduersus hominē ingeniosum non ingenio vsi sumus. Inuenimus Fusium, qui diceret, diuideret reliquæ partis sententiam, ego, & Salustius intercessimus, hæc contio, vt puto explicat, & quid senatus decernere, voluerit, & quis diuisionē postulauerit, & quis intercesserit, & cur illud, vos meminisse non dubito per Qu. Fusium illo quoque tempore quo de incestu P. Clodij actum est, factum ne a senatu asperius decerneretur.

DE L. DOMITIO DICIT.

¶ Dederas enim, quod contemneres populares insanias iam ab adulescentia documenta maxima, Cōstātiā Cn. Domitij, quam in prætura præstitit significat. nam eo tempore cum Cn. Manlius Tri. Ple. subnixus libertinorum, & seruorum manu perditissimam legem ferret, vt libertinis in omnibus tribubus suffragiū esset, idque per tumultum ageret, & Cluium capitolinum obsideret, discusserat, perruperat que cetum Domitius, ita, vt multi Manlianorum interficerentur, quo facto, & plebem infirmam ostenderat, & senatus magnam gratiam ini erat. Itaque illud Cassianum iudiciū in his personis valeat. L. Cassius fuit sicut iam sæpe diximus summæ vir seueritatis, quoties Quæstor iudicij alicuius esset, in quo quæreretur de homine occiso suadebat, atque etiam præibat iudicibus, hoc quod Cicero nunc admonet, vt quæreretur cui bono fuisset perire eum, de cuius morte quæritur. ob quam seueritatem quo tempore Sex. Peduceus Tri. Ple. criminatus est L. Metellum Pontii. max. totumque collegium Pontificum male iudicasse de incestu virginum vestalium, quod vnam modo Emiliā damnauerat, absoluerat autē duas Martiā, & Liciniā. populus hūc Cassium creauit, qui de eisdem virginibus quæreret. isque, & vtrasque eas, & præterea complures alias nimia etiam (vt existimatio est) asperitate vsus damnauit. Et aspexit me illis quidem oculis, quibus tūc solebat, cum omnibus omnia minabatur, mouet me quippe lumen curiæ, hic est Sex. Clodius quem in argumēto huius orationis diximus corpus Clodij in curiam attulisse, & ibi cremasse, eoque incenso curiam conflagrasse, ideo lumē curiæ dicit. Quādo illius postea sica illa, quam a Catilina acceperat conqueuit hæc intēta nobis est. huic ego obiici vos pro me passus non sum, hæc insidiata Pompeio est. hæc intentata nobis est, & obiici vos pro me non sum passus, manifestum est pertinere ad

Lex Manlii.

Cassius:
Quæstor

pertinere ad id tēpus, quod post rogationem a Clodio in eū promul-
 gatam vrbe cessit. Quare dicat inuidiata Pompeto, & fortassis quæra-
 tis. Pifone, & Gabino coff. pulso Cicerone in exiliū cum. i. i. Id. Sex-
 tiles Pompeius in Senatum venit, dicitur seruo P. Clodii. sica exci-
 disse, eaque ad Gabinum cof. delata dictum est seruo imperatū a P.
 Clodio, vt Pompeius occideretur. Pompeius statim domū rediit, ex
 eodem tempore obsessus est etiam a liberto Clodii Damione, vt ex a-
 ctis eius cognoui in quibus. xv. Calen. Septembris L. Nouius Tri-
 Pleb. collega Clodii, cum Damio aduersum Flauium Pr. appellaret
 Tribunos, & Tribuni de appellatione cognoscerēt, ita sententiam di-
 xit, & hoc apparitore P. Clodij Vulneratus sum, & hominibus arma-
 tis, præsidis dispositis a Repu. remotus sum Cn. Pompeius obsessus
 est. cū appeller non vtar eius exemplo, quem vitupero, & iudiciū tol-
 lam, & reliqua de intercessione. hæc viam Appiam monumētum no-
 minis sui nece Papyria cruentauit. Pompeius post triumphum Mi-
 thridaticum Tigranis filium in catenis disposuerat apud Flauium se-
 natorem, qui postea cum esset Prætor, eodem anno, quo Tri. Ple. Clo-
 dius, petiit ab eo Clodius super cenam, vt Tigranē adduci iuberet, vt
 eum videret. adductum collocauit in conuiuium, dein Flauio nō red-
 dit, Tigranem dimisit, & habuit extra catenas, nec repetente Pompe-
 io reddidit. postea i nauem deposuit, & cum profugeret ille, tempesta
 te delatus est tantum ille, vt deduceretur ad se Clodius Sex. Clodium
 (de quo supra diximus) qui eum reduceret. Flauius quoque re cognita
 ad diripiendū Tigranem profectus est, ad quartū lapidem ab vrbe pu-
 gna facta est, in qua multi ex vtraque parte ceciderunt. plures tamen
 ex Flauis, iter quos, & M. Papirius eques Roma. publicanus, familia-
 ris Pompeio. Flauius sine comite Romam vix perfugit. hæc eadem lō-
 go interuallo conuersa rursus est in me. nuper quidem (vt scitis) ad re-
 giam pene confecit. Quo die periculum hoc adierit, vt Clodius eum
 ad regiam pene confecerit nusquam pene inueni, non tamen adducor
 vt putem Ciceronem mentitum, præsertim cum adiciat, vt scitis, sed
 videtur mihi loqui de eo die quo cof. Domitio, & Messala, qui præcef-
 ferant eum annū cū hæc oratio dicta est, inter Cādicatorum Hipsei,
 & Milonis man⁹ i via sacra pugnatū est. multique ex Milonianis ex
 improviso ceciderūt. de cuius cæde, & periculo suo (vt putem) loqui
 eum, facit, & locus pugnae, nam in sacra via traditur commissa, in qua
 est regia, & quod ad id timuerūt cū Cādicatoris suffragatores Milonis
 Cicero Hipsei Clodius. potuit ne L. Ceciliū iustissimi fortissimi-
 que Pr. oppugnata domo. L. Cecilius Rufus de quo dicitur, fuit P. Lē-
 tulo Spínthere, Q. Metello nepote coff. quo anno Cicero restitutus
 est. is cum

*

Tigranis fili⁹
 dimissus a Clo-
 dio.

Sacra via:

est. is cum faceret ludos Apollinares, ita infima coacta multitudo an nonæ caritate tumultuata est, vt omnes qui in Theatro spectandi causa confederant, pellerentur. de oppugnata domo nūquam adhuc legi, Pompeius tantum, cum defenderet Milonem apud populum, de vi accusante Clodio obstitit, & vt legimus apud Tyronem libertum Ciceronis, in libro. i. i. j. de vita eius oppressū Clodio. L. Ceciliū p̄torē.

Tyro cicerōis
libertus.

PAVLO POST.

¶ At quo die (vt ante dixi) fuit insanissima contio ab ipsius mercenario Trib. Pleb. concitata. hoc significat eo die quo Clodius occisus est concionatum esse mercenarium Trib. Ple. Sunt autem concionati eo die, vt ex actis apparet. C. Salustius, & Q. Pompeius vtrique & inimici Milonis, & fati inquieti, sed videtur mihi Q. Pompeiū significare. nam eius seditiosior fuit concio. Dixit C. Cassinius Inter amnis familiarissimus & comes Clodij. P. Clodiū illo die Albemansurum. fuit hic Cassinius apud quē Clodius māsisse interāne videri volebat, qua nocte deprehensus est in Cæsaris domo, cum ibi in opero virgines pro P. R. sacra facerent.

PAVLO POST.

¶ Scitis iud. fuisse, qui in hac rogatione suadēda diceret Milonis manu cædem esse factam. consilio vero maioris alicuius me videlicet latronem, & sicarium abiecti homines, & perditū describebant. Q. Pompeius Rufus, & C. Salustius Trib. quos significat. hi enim primi de ea lege ferenda populum hortati sunt, & dixerunt a manu Milonis occisum esse Clodium, Atqui vt illi nocturnus aduentus vitandus fuit sic Miloni cum insidiator esset, si illum ad urbem noctu accessurū sciebat subsidendum, & cætera. Via Appia est prope urbem monumentum Basilij, qui locus latrocinijs fuit perquā infestus, id quod ex alijs quoque multis intelligi potest. Comites græculi quocunque ibat etiā cum in castra hætrusca properabat. Sæpe obiecit Clodio Cicerō socium eum coniurationis Catilinæ fuisse, quam rem nunc quoque reticens ostendit. fuerat enim opinio, vt Catilina ex vrbe profugerat in castra Manlij centurionis, qui tum in hætruria ad Fefulas exercitum ei comparabat, Clodium subsequi, eum voluisse capisseq; tū dein mutato consilio in urbem redisse. non tam hoc quotidianum crimen timeamus, sed tua Cn. Pompeij, te enim appello, & ea uoce, vt me exaudire possis, tuas inquam suspitiones phorrescimus. Diximus in argumento orationis

Via Appia.

mento orationis huius Cn. Pōpeium simulasse timere, seu plane timuisse Milonem, & ideo ne domi quidem suæ, sed in hortis superiori- bus ante iudicium mansisse, ita vt villam quoque presidio militum circumdaret. Q. Pōpeius fuit Tri. Ple. qui fuerat familiarissimus omniū P. Clodio, & sectā suā sequi se palā profitebatur. dixerat in cōcio- ne post paucis diebus quam Clodius erat occisus, Milo dedit quem in curia cremaretis, dabo quem in capitolio sepeliatis, in eadem concio- ne idem dixerat, habuit enim eam ad. v. i. j. Calen. Febru. cum Milo pridie, idest. vij. Calen. Febru. venire ad Pompeium in hortis eius uo- luisset, Pompeium ei per hominem propinquum misisse nuncium, ne ad se veniret, prius etiam quam Pompeius ter cos. crearetur. tres tri- buni. Qu. Pōpeius Ruffus, C. Salustius. Crispus, L. Munacius Plan- cus, cum quotidianis cōcionibus suis magnam inuidiam Miloni pro- pter Clodium excitarent, producerant ad populum, Cn. Pompeium, & ab eo quæsierant, num ad eum delatum esset illius quoque iudiciū suę vitę insidiari Milonem, responderat Pompeius Licinium quen- dam de plebe sacrificorum, qui solitus esset familias purgare, ad se detu- lisse seruos quosdam Milonis, itemque liberos comparatos esse ad cæ- dem suam, nomina quoque seruorum dedisse, ad Milonem mi- sisse, vt eos in potestate sua haberet, a Milone responsum esse ex ijs seruis quos nominasset, partim neminem se vnquam habuisse, partim manumisisse, dein cum Lycinium apud se haberet, Lu- cium quendam de plebe ad corrumpeudum indicem venisse, qua re cognita in vincula eum Publica esse coniectum. decreuit enim se- natus, vt cum Interrege, & Tribu. Pleb. Pompeius daret operam, ne quid R. Pub. detrimenti caperet, ob has suspitiones Pompeius in superioribus hortis se continuerat. deinde ex. S. C. delectu per Ita- liam habito cum redisset, venientem ad se Milonem vnum om- nium non admiserat. Item cum Senatus in porticu Pompeij ha- beretur, vt Pompeius posset interesse vnum tum excuti priusquam in senatu intraret iusserant. hæ sunt suspitiones quas dicit se Cice- ro pertimescere. Quid enim minus illo dignum, quam cogere eum codemnetis in quem animaduertere ipse & more maiorum & suo iure posset, præsidio esset, & cætera. Titius Munatius Plan- cus (vt sæpe diximus) post audita & obsignata testium verba, di- missosque interim iudices vocata concione cohortatus erat populum vt clusis tabernis postero die ad iudicium adesset, nec pateretur labi Milonē. Incidebantur iā domi leges quæ nos iam seruis nostris addi- cerēt. Significasse iam puto nos fuisse inter leges P. Clodij quas fere- re proposuerat, eam quoque, qua Libertini, qui nō plusquam i tribus C. j. suffragium ferebant,

Porticus
Pompeij:

* suffragium ferebāt, possent in Rusticis quoque tribubus quæ proprie
 * ingenuorum sunt ferre. Senatus credo prætorem eū circumscripsisse,
 ne tum solebat id facere nisi priuato eodem hoc aliquid. Significat id
 tempus quo P. Clodius adhuc quæstor designatus esset. Ac cum in-
 trasset eo ubi sacrificium pro P. R. fiebat quod factum notatum erat.
 S. C. decretumque ex ordine iudicium fieret.

VER. A. NOVIS. CLX.

Milonis
 Papius,

¶ Quo loco inducit loquētem Milonem cum bonarum partium ho-
 minibus de meritis suis plebem, & infimam multitudinem, quæ P.
 Clodio duce fortunis vestris imminēbat, eam quo tutior esset vestra
 vita se flecteret, sed etiam tribus suis patrimonijs deliniret. Puto iam
 supra esse dictum Milonem ex familia fuisse Papiæ, deinde ad opta-
 tum fuisse ab C. Annio auo suo materno, tertium patrimonium vide-
 tur significare, matris enim quod fuerit non inuenio. Peracta utrinque
 causa singuli, quinos accusator, & reus senatores, totidem equites tri-
 bunos Aerarios reiecerunt. ita ut vnus & quinquaginta sententias tu-
 lerint. Senatores condemnauerunt. xij. absoluerunt. vj. equites condē-
 nauerunt. xij. absoluerunt. iij. Tribuui Aerarij condemnauerunt
 xij. absoluerunt. ij. Videbantur non ignorasse iudices inscio Mi-
 lone initio vulneratum esse Clodium. sed compererāt postquam vul-
 neratus esset iussu Milonis occisum. fuerunt qui crederent M. Cato-
 nis sententia eum esse absolutum. nam & bene cum R. P. actum esse
 morte P. Clodij non dissimulauerat, & studebat in petitione con-
 sulatus Miloni, & reo adfuerat, nominauerat quoque eū Cicero p̄sen-
 tem, & testatus erat audisse eum a M. Fauonio ante diem tertium quā
 cædes facta erat, Clodium dixisse periturū esse eo triduo Milonē, sed
 * Milonis quoque notā audaciā vidicare. P. vtile visum ē sciret ne vn-
 quam potuit vtrā sententiā damnatū autē opera maxima Apīi Clau-
 dii p̄nunciatū est. Milo postero die factus reus ambitus apud Māliū
 Torquatū absens dānatus est. Illa quoque lege accusator fuit eius Ap-
 pius Claudius, & cū ei premiū lege daretur negauit, reo ita subscrip-
 serūt, & ambitus iudicia P. Valerius Leo, & Cn. Domitius. C. F. post
 paucos dies quoque Milo ap̄ Fauoniū q̄storē de sodalicis dānatus
 est, accusante P. Clodio Nerato reo, cui lege p̄miū datū est. Dein-
 de apud L. Fabiū q̄storē iterū absens dānatus est de vi. Accusauit L.
 Cornificius, & Q. Patulcius. Milo in exilium Massiliam intra pau-
 cissimos dies profectus est. Bona eius p̄pter alieni æris magnitudinē
 semiūcia venierūt. Post Milonē eadē lege Pōpeiū. A primis est accu-
 satus M. Saupheius. M. F. qui dux fuerat i expugnāda taberna Bouil-
 lis, & Clodio occidēdo. Accusauerūt eū, L. Cassius L. Fulcini⁹. g. f. C.
 Valerius defend erunt.

Milo exul
 Massilię.

Valerius. defenderūt, M. Cicero, M. Cęcili⁹. obtinuerūtque vt vnā sententia absolueretur. condemnauerunt Senatores. x. absoluerunt vii. condemnauerunt equites Romani. viiij. absoluerunt. vii. sed ex tribunis ærarijs decem absoluerunt. vi. condemnauerunt. manifestumque odiū Clodij salutē Saupheio fuit. cū eius v^l prior causa quā Milonis fuisset quod aperte dux fuerat expugnandæ tabernæ reperi- tus. Deinde post paucos dies apud considiū Quæstore me lege Plau- cia de vi, subscriptione ea quod loca occupasset, & cum telo fuisset, nam operarium Milonis accusauerūt. C. Fidius. CN. Apponius CN. F. N. Seius sex defenderunt, Marco Cicero. Marcus. Te- rentius, Varro Gibba absolutus est sententijs plenius quam prius, gra- ues. xviii. absolutorias. ij. & xxx, sed e cōtrario, hoc a priore iudicio accidit. equites enim, ac senatores eum absoluerunt. Tribuni ærarij damnauerūt. Sex autē Clodius quo authore corpus Clodij in curiā illatū fuit, accusantibus. C. Ciesenio Filone. M. Alfidio Flacconio magno consensu, damnatusque est sententijs. vi. &. xl. absolutorias v. omnino habuit, duas senatorum, tres equitum. multi præterea & presentes & cū citati non respondissent, damnati sunt, ex quibus ma- xima pars Clodianorum.

Lex Plautia.

*

Var. Gibba.

Q. A. PAEDIANI INCIPIT PRO

CORNELIO, DE MAIE-

STATE.

Ancoratiōne dixit L. Cotta L. Torquato
 cos. post annum quam superiores. Corneli-
 us homo non improbus vita habitus est. fue-
 rat quęstor Gnei Pompeij, dei Tri. Ple. C.
 Pisonē cos. biennio antequā hæc dicta sunt:
 In eo magistratu ita se gessit, vt iustior per-
 tinaciorque videretur. Alienatus autē a se-
 natu ex hac causa. Retulerat ad senatum, vt,
 quoniam exterarum nationum legatis pecunia magna daretur, vsur-
 turpiaque, & famosa ex eo lucra fierent, nequis legatis exterarum na-
 tionū pecuniā expēsā ferat, cuius relationē repudiāuit senatus, &
 decreuit satisfactū videri eo S. C. quod ante annos aliquot Cn. Do-
 mitio, C. Celio cos. factū erat, cū senatus āte paucos ānos illo S. C.
 decreuisset, nequis Cretēlib⁹ pecuniā mutuā daret. Corneli⁹ ea re of-
 C. ij. fensus senatui

Cornelius.

Cautū ne quibus legibus solueretur.

Mos promulgandę legis.

Prętores ex edictis suis perpetuis ius dicant.

fensus senatui questus est ea ex re exhauriri prouincias vsuris, prouidendum vt haberent legati, vnde presentia darent, promulgauitque legem, qua auctoritate senatus minuebat, ne quibus per populum legibus solueretur, quod antiquo quoque iure erat cautum. Itaque in omnibus S. C. quibus aliquem legibus solui placebat, adiecerat solitum, vt de ea re ad populum ferretur, sed paulatim ferri erat desitum, resque iam in eam consuetudinem venerat, vt postremo ne adijceretur quidem in S. Consultis de rogatione ad populum ferenda, eaque ipsa S. C. per pauculos admodum fiebant. Indigne eam Cornelij rogationem tulerant potentissimi, & quorum ex S. C. gratia magnopere minuebatur. Itaque P. Seruilius Globulus Trib. Pleb. inuentus erat, qui L. Cornelio obfisteret. Is vbi legis ferundę dies venit & pręco subiiciente scriba verba legis recitare populo cepit, & scribam subiicere, & Pręconem pronunciare passus non est. Tum Cornelius ipse Codicem recitauit. Quod cum improbe fieri L. Piso cos. vehementer quereretur, tribuniciamque intercessionem diceret, graui conuicio a populo exceptus est, Et quum illos cos. qui sibi intendebant manus prehendi a licitore iussisset, fracti eius falces cuncti, lapidesque etiam ex vltima concione in cos. iactati, quo tumultu Cornelius perturbatus concilium dimisit. Actum deinde eadem de re in senatu est magnis contentionibus, cum Cornelius ita ferre rursus cepit, ne quis in senatu legibus solueretur, nisi. cc. adfuissent, neue quis cum solutus esset intercederet, cū de ea re ad populum ferretur. Hęc sine tumultu res acta est, nemo enim negare poterat pro auctoritate senatus esse eam legem, sed tamē eam tulit inuitis optimatibus, qui paucis gratificari solebant. Aliam deinde legem Cornelius etsi nemo repugnare ausus est, multis tamē inuitis tulit, vt prętores ex edictis suis perpetuis ius dicerent, quę res gratiam ambitiosis prętoribus, qui varie ius dicere solebant, sustulit. Alias quoque complures leges Cornelius promulgauit, quibus plerique collegę intercesserunt, per quas cōtentiones totus tribunatus eius peractus est. Sequenti deinde anno Marco Lepido. L. Volcatio cos. quo anno Prętor Cicerō fuit, reum Cornelium duo fratres Cominij lege Cornelia de maiestate fecerunt. Detulit nomē. P. subscripsit, Ca. & Quū Publius Cassius Prętor decimo die, vt mos ē adesse iussisset, eoque die ipse nō adfuisset, seu auocatus propter publici frumenti curam, seu gratificans reo, circumuenti sunt ante tribunal eius accusatores a notis operarum ducibus, ita vt mors intentaretur, si mox non desisterent, quam perniciem vix effugerunt interuentu Consulū, qui aduocati reo descenderāt, & cū in scalas quasdam Cominij fugissent, clausi in noctē ibi se occulta uerunt, deinde

uerunt, deinde per tecta vicinarum aedium profugerunt ex vrbe. Postero die cum P. Cassius adsedisset, & citati accusatores non adessent exemptum nomen est de reis Cornelij. Cominij autem magna infamia flagrauerunt vendidisse silentium magna pecunia. Sequentem deinde anno L. Cotta L. Torquato cos. quo haec oratio a Cicerone Praetore dicta est, cum prima pars. M. Manilius qui iudicium per operarum duces turbauerat, deinde quod ex S. C. anone cos. praesidebant, & iudicio non respondisset, atque esse damnatus recreauisset, & iam accepta pecunia tollere ait Cornelium lege maiestatis. Res acta est magna expectatione. paucos ante me. ergo Cornelius perterritus Manlij exitu in iudicium adhibuit, vt ne clamor quidem illius ab aduocatis eius oriretur. Dixerunt in eum infesti testimonia principes ciuitatis, qui plurimum in senatu poterant Q. Hortensius Q. Catulus Q. Metellus Pius, L. Lucullus M. Lepidus. Dixerunt autem hoc vidisse se, cum Cornelius in tribunatu codicem pro rostris ipse recitaret, quod ante Cornelium nemo fecisse estimaretur. volebat videri se iudicare eam rem magnopere ad crimen imminuta maiestatis tribuniciae pertinere, & quod prope tollebatur intercessio si id tribunis permitteretur. Non poterat negare id factum esse. Is eo confugit, vt diceret, non video quod lectus sit codex a Tribuno, imminuta esse tribuniciam potestatem. Qua vero arte, & scientia orationis, ita vt & dignitate clarissimorum ciuium, contra quos dicebat, non violaret, & tamen auctoritate eorum laedi reum non pateretur, quantaque moderatione rem tam difficilem alijs tractauerit, lectio ipsa declarabit. Adiuuentum autem habuit, quod sicut diximus Cornelius praeter restrictum propositum aduersus principum voluntatem, caetera vita nihil fecerat, quod magnopere improbaretur. Praeterea quod & ipse globulus qui aderat Cornelio, quod ipsum quoque diximus, quod Cornelius Pompeij magni questor fuerat apud duas praefecturas equitum. R. & tribuno, & ex tertia quoque parte apud plerosque exceptis ijs familiaris principum ciuitatis. Res acta est magno conuentu, magnaque expectatione, qui euentus iudicij futurus esset. A summis viris dicitur estimari, & id quod ei dicerent confiteri animaduertebant. Exstat oratio hominis accusatoris, quam sumere in manus, est aliquod operepretium, non solum propter Ciceronis orationes quas pro Cornelio habemus, sed etiam propter semetipsum Cicero ipse significat. Quatrduo Corneliu defendit, duas actiones contulisse eum in duas orationes apparet. Iudicium id exercuit, Q. Gallus praetor.

*vt recusasset

Tribuniciæ potestatis imminutio.

VER. A. PRIMO CIRCI. CLXI.

C. iij.

¶ Postulatur

¶ Postulatur a me prætor Primus de pecunijs repetundis. Prospe-
 ctat videlicet Cominius, quid agatur, videlicet homines feneos in me-
 dium ad tentandum periculum proiectus simulacra. Effigies homi-
 num ex feno fieri solebant, quibus obiectis ad spectaculum præbendū
 tauri irritarentur. Quid Metellus summa nobilitate ac virtute, cū bis
 iurasset semel priuatim. priuatim patrię, publice legis deiectus est ra-
 tione, an vi, an veri * suspitionem animi tollit, virtus ac dignitas, &
 Q. Metelli adulescētia, ad summam laudem omnibus rebus ornatā.
 Hoc exēplum adfert hoc loco, quod vult probare desistere eum debe-
 re ab accusatione, quamquam neque accusauit, neque fecerit actionē.
 nam Metellus, & postulauerat Curionem, & destiterat. Confugit au-
 tem orator ad Metelli nobilitatem, & ad C. Curionis industriam, vt
 legeret id quod illi vtilius, quam honestius fecerant. Res autem tota
 se sic habet, in qua quidem illud primum explicandum est, de quo Me-
 tello hoc dicit. fuerunt enim tunc plures Quinti Metelli, ex quibus
 duo consulares Pius, & Creticus, de quibus apparet eum non dicere.
 duo autem adulescentes Nepos, & Celer, ex quibus nunc nepotem si-
 gnificat. Eius enim patrem Q. Metellum nepotem Balearici filiū,
 Macedonici nepotem, qui cos. fuit cum T. Didio. Curio is de quo lo-
 quitur accusauit, isque Metellus moriens petijt ab hoc filio suo Me-
 tello, vt curionem accusatorem suum accusaret, & id facturum esse iu-
 re iurando adegit. Metellus fecit reum Curionem, cumque interim
 quendam ciuem idem Metellus seruum esse cōtendens vi arripuisset
 ac verberibus adfecisset, Curio assertorem ei comparauit. Dein cum
 apparet eum exitum iudicij illius futurum, vt liber is iudicaretur,
 quem Metellus verberibus adfectū esse negare non poterat, inter Me-
 tellum, & Curionem facta pactio arbitrium de libertate peregere
 sed tamē ille in libertatem, De quo vt neque Metellus perstaret in ac-
 cusatione Curionis, eaque pactio ab vtroque firmata est, hoc ergo il-
 lud pertinet cum iurasse dixit semel priuatim, & iterum legatum sci-
 licet, cum in Curionē p calumniā iurauit. Cum hoc autem Metel-
 lo postea Cicerō simultates gessit. euasit enim Metellus malus atque
 improbus ciuis. Legem inquit de Libertinorum suffragijs Cornelius
 cum Mallio dedit, quid est hoc, dedit an tulit, an rogauit, an hortatus
 est, an tulisse ridiculum est, quasi legem aliquam, aut ad scribendum
 difficilem, aut ad excogitandum recognitam, quæ lex paucis his an-
 nis non modo scripta, sed etiam lata esset, P. Sulpitium in Tribuna-
 tu hanc eandem legem significabimus. Tullit autem L. Sylla qui
 postea foelix appellatus Q. Pompeio cos. ante. xvj. annos quam hæc
 dicta sunt, cū per vim Rem Pu. possideret, & ab initijs bonarū actio-
 num ad perditas

*

*

*

Metelli qui &
& quot.

Affertor qui
asserit, & ven-
dicat.

Sylla foelix.

num ad perditas progressus esset, quod & initium bellorum ciuiliū fuit, & propter quod ipse Sulpitius cos. armis ire oppressus esse visus est, in quo cum multa reprehēsa sint, tum in primis celeritas actionis. Celeritatem actionis significat quod Manilius, sicut iam ostendimus post pauculos statim dies, quam inierat tribunatum legem eandē comitalibus protulit. Petiuit tamen a me Prætor maxima constitutione, vt causam Manilij defenderem, Cattium Celsum significat, sicut iā ante dictum est.

Cattius celsus

VER. A. PRI. DCCCCL.

¶ Dicit de eodem Manilij tribunatu. nam cū is Tri. Pleb. duas leges tulisset in eo magistratu, vnam perniciosam, alteram egregiam, quod summa Res Publica non hæsit, sed ab illo ipso Tr. abiectum est, bonum autē quod summa Respu. manet in vestri ordinis manu fuit. Dicitur etiam supradictis legibus quas nunc de Libertinorum suffragijs, q̄ cū S. C. dānata esset, ab ipso quoque Manilio defensa ē, altera de bello Mithridatico Cn. Pompeio extra ordinē mandando, ex qua lege cum magnus Pompeius bellum gerebat dicit de disturbato iudicio Manilio. Alijs ille in illum furorem magnis hominibus authoribus impulsus est, qui aliquod instituit exemplum disturbandorum iudiciorum perniciosissimum, temporibus suis accōmodatissimum eis alienissimum rationibus cupierunt. L. Catilinam, & Cn. Pisonē videtur significare. Fuit autem Catilina Patricius, & eodem illo tempore erat reus repetundarum cum prouiciam Africam obtinuisset, & Consulatus candidatum se ostendisset. Accusator erat eius P. Clodius adulescens ipse quoque perditus, qui postea cum Cicerone inimicitias gessit. Cn. quoque ipse adulescens potens, & turbulentus familiaris erat Catilinæ, omniumque consiliorum eius particeps, & turbarum author.

Catilina.

Consulatus candidatus.
Clodius.

VER. CIR. SXI.

¶ Possum dicere hominem summa prudentia captū. * C. Cottā de suis legibus abrogandis ipsum ad senatum retulisse. Hic est Cotta de quo iam sepe diximus magnus orator habitus, & cōpar in ea gloria P. Sulpitio, & C. Cæsari. videntur autem in rebus paruis fuisse leges illæ, quas cum tulisset retulit de ijs abrogandis ad senatum. nam neque apud Salustium, neque apud Liuium, neque apud Fenestellā vllius alterius latæ ab eo legis mentio præter eam quam in contione tulit nobilissima magno populi studio, vt his fuissent. Alios quoq; magistratus aliter, & quod lex dictatore L. Sylla paucis lata perhibebatur, neque eam Cottæ

* vel præditū
Cotta orator.

C. iij.

que eam Cottæ

que eam Cottæ legem abrogatam esse significat,

SEQVITVR.

¶ Possunt, & eius Cottæ legē de iudicijs priuatis anno postquam lata sit a fratre eius, Cottam significat, fuerunt autem tres, duo hi & tertius. L. Cotta, qui lege sua iudicia inter tres ordines cōmunicauit. Senatu. equites, tribunos ærarios, adeptique sunt omnes consulatum.

STATIM.

¶ Legem Liciniã, & Mutiam de ciuibus regundis uideo cōstare inter omnes, quam duo coff. omniū quos uidimus sapientissimi tulissent non modo inutilem, sed perniciosam R. P. fuisse. P. Licinium Crassum oratorem, & Q. Mutium Scauolam Pont. max. eundēque & Oratorem, & Iurisconsultum significat. hi enim legē eam de qua loquitur de regendis in sua ciuitate socijs in suo Consulatu tulerunt, cum summa cupiditate ciuitatis Romanæ Italicī populī tenerentur. Et ob id magna pars eorum pro ciuibus Romanis se gereret, necessaria lex uisa est, ut in suā quisque ciuitatis ius redigeretur. Verum ea lege ita alienati animi sunt principum Italicorum populorum, ut ea vel maxima causa belli italicī, quod post triennium exortū est, fuerit. Quatuor omnino genera sunt iudices, in quibus per senatum more maiorum statuatur aliquid de legibus. Vnum est eiusmodi placere legem abrogari, ut Q. Cecilio, M. Emilio cof. quæ leges rem militarem impedirent, ut abrogarentur. Q. Cecilius numidicus Metellus M. Iunius Siluius, de quibus facit mentionem coff. fuerunt bello Cimbrico, quod diu prae simul, & infeliciter gestum est, atque ipse quoque hic Iunius male rem aduersus Cimbro gessit, Plures leges. quæ per eos annos quibus hæc significabantur populo latæ erant, quibus militiæ stipendia minuebantur, abrogauit. Quantumque lex lata esse dicatur, ea non uideri populum teneri, ut L. Martio, Sex. Iulio coff. De legibus Iunijs puto vos reminisci has esse leges Iunijs quas illis cof. M. Lubilius Drusus Tri. Ple. tulerit, qui cum senatus partes tuendas suscepisset, & leges pro optimatibus tulisset. postea ea licentia est progressus, ut nullum in his mortem seruaret. Itaque Philippus cof. qui ei inimicus erat, obtinuit a senatu, ut leges eius omnes vno S. C. tollerentur. Decretum est enim contra auspicia esse latas, neque his teneri populum. Tertium est de legum abrogationibus, quo de genere per sepe, S. consulta fuerunt, ut nuper de ipsa lege Calpurnia, que derogaretur. Lex

Lex licinia.

Crassus orator
Mutius Scauola Pontifex
maxi.

Leges Iuniæ.

Philippus cōsul
aduersus
Drusum Tri.
Pleb.

tur, Lex hæc Calpurnia de ambitu erat. tulerat eam ante biennium C. Calpurnius Piso cos, in qua præter alias pœnas pecuniaria quoque pœna erat adiecta.

Lex Calpurnia de ambitu.

P. Africanus ille superior dicitur non solum a sapientissimis hominibus qui tum erant, verum etiam a se ipso sæpe accusatus est, quod cum Cōsul esset cum T. Lōgo, passus esset tum plurimum populari cōfessu senatoria subsellia separari. Hoc factum est secundo cōsulatu Scipionis, post septimum annum quam Carthaginensibus bello secundo data est pax, factum id esse autem Aristas tradidit ludis Romanis, quos fecerunt ædiles curules Atili⁹ Serranus. T. Scribonus Libo. Id eos fecisse ius cēforiū Sex. Ae. Leti. C. Cornelij Cethegi. Et videtur in hac oratione hunc quidem authorem secutus Cicero dixisse, passum esse Scipionem secerni a cætero confessu spectacula senatorum, In ea autem quam post aliquot annos habuit de Aruspiciū respōso, non passum esse Scipionem, sed ipsum authorem fuisse dandi eum locum senatoribus videtur significare. Verba eius hæc sūt. Nam quid ego de illis ludis loquar, quos in palatio nostri maiores ante templum matris magnæ fieri celebrarique voluerunt: quibus primum ludis ante populi confessum, Senatui locum P. Aphricanus. ij. cos. & collega eius Sempronio longo hoc tributum esse senatui scribit, sed sine mentione Megalensium, Aediles enim eos ludos facere soliti erant. votiuis ludis factum tradit, quos Scipio, & Lōgus conf. fecerint. Non præterire autem vos volo esse oratoriae calliditatis ius, ut cum opus sit eisdem rebus ab vtraque parte, vel contrarijs vtatur. Nam cum secundum Ciceronis opinionem authore Scipione cos. ædiles secretum ante omnis locum spectandi senatoribus dederint, eodem illo facto Scipionis in hac quidem oratione, quia causa popularis erat, premebaturque senatus autoritate, atque ob id dignitatē eius ordinis quam possit maxime eleuari causæ expediebat. pcenituisse ait Scipionem, quod passus esset id fieri. In ea oratione de aruspicum responso, quia in senatu habebatur, cuius auribus erat blandiendum, & magnopere illum laudat, & non authorem fuisse dandi, nam id erat leuius, sed ipsum etiam dedisse dicit.

Scribonius Libo.

*

CIR. MEDIVM.

¶ Quo loco numerat cum lex feratur, quot loca intercessionis sunt iubeat dicere. est utique ius vetandi cum ea feratur quamdiu. ferendi transferuntur id est lex. dum priuati dicunt, dum Cistellā deferunt, dum æquatur sortes, dum sortitio sit, & si qua sunt alia huius generis, alia populus confusus, ut semper alias, ita & in concione Id peractis cum id solum

*

Sortes
Sortitio.

Suffragia per
Tribus.

id solum superest, vt populus sententiã ferat, iubet enim is qui fert legem dicere, quod verbum non hoc significat, quod in communi cõsuetudine erat de eo loco vbi lex fertur, sed vt in suam quisque tribũ descendat, in qua est suffragium laturus.

PAVLO POST.

Lex de perse-
quendis pira-
tis.

Remediũ vbi
in erario pecu-
nia publica de-
erat.

¶ Vnum tantum, quod hoc ipso Tri. Ple. factum est prætermittẽdũ non videtur, neque enim maius est legere codicem cum intercedatur, quam Cistellã ipsam, cũ ipso intercessore deferre, nec grauius incipere ferre, quam perferre, nec vehementius ostendere se laturum inuito collega, quam ipsi collegæ magistratum abrogare, nec criminosis tribus ad legem accipiendam, quam ad collegam reddendum, priuatum introuocare, quæ vir fortis huius collega Au. Gabinius in re optima fecit omnia. neque cum salutem P. R. atque omnibus gentibus finẽ diurne cupiditatis turpitudinis, & seruitutis adferret. passus est plus vnus collegæ sui quam vniuersæ ciuitatis vocem valere, & voluntatem. Manifestum est de ea lege Ciceronem nunc dicere, qua Cn. Põpeio bellum aduersus Piratas datũ est. L. autem Trebellus Tri. Ple. quem nominat, quo perseuerante intercedere. nam Senatus promiserat moriturum se antequam illa Lex proferretur, introuocare Tribus Gabinius cæpit, vt Trebellio magistratum abrogarent, sicut quondã C. Gracchus tribunus M. Octauio collegæ suo magistratum abrogauit. Et aliquandũ Trebellius ea re perterritus nõ aderat, perstabatque in intercessione, quod damnari magis quam perseueraturũ esse Gabiniũ arbitratur, Sed postquam . vii. & . x. tribus rogationem acceperunt, & vna mēs esset, vt populi iussu conficeret, remisit intercessionem Trebellius, atque ita legẽ Gabinius de Piratis persequendis per tulit. At em̄ de corrigenda lege retulerunt. diximus iam in principio Cornelium primo legem promulgasse, nequis per senatũ lege solueretur. tulisse, vt tum denique de ea re S. C. fieret, cum adesset populus i senatu nõ minus & hæc ẽ illa quã appellat correctionẽ. Idẽ. hæc ip̄a lex quam C. Cornelius tulit obstitisset. decreuissem id quod palam iam isti defensores iudiciorũ oppugnauerunt. senatui non placere id iudiciũ de Syllæ bonis fieri, quã ego causam lõge aliter Prætor in cõcione defendi, cum id dicerem quod idem iudices postea statuerũt iudiciũ æquiore tempore fieri oportere. Quia defuerat superioribus temporibus i Aerario pecunia publica, multa, & sæpe eius rei remedia erant quæsita, in quibus hoc quoque, vt pecuniæ publicæ quæ residuæ apud quemque essent exigerentur. Id autem maxime pertinebat ad

nebat ad Cornelium Faustum Dictatoris filium, quia Sylla per multos annos quibus exercitiis praeferat, & R. P. tenuerat, sumpserat pecunias ex Vectigalibus, & ex Aerario P. R. eaque res saepe erat agitata, saepe omissa, partim propter Syllanarum partium metum, partim, quod iniquum videbatur post tot annos, qui pecuniam acceperat redde rationem.

Cornelius faustus.

STATIM.

Antea vero quam multarum rerum iudicia sublata sint, & quia scitis, praeterea ut nequem in iudicium oratio mea reuocare videatur. Bello Italico, quod fuit adulescentibus illis, qui tum in Re. P. vigeant cum multi varia lege inique damnarentur, quasi id bellum illis auctoribus conflatum esset, crebraeque defectiones Italicorum nunciarentur, ob tunc eius tristitiae occasionem senatus decreuit, ne iudicia dum tumultus Italicus esset exercerentur, quod decretum eorum in concionibus populi saepe agitatum erat. supererant autem ex iis qui illa iudicia metuerant ingentia, maxime C. Curionis adulescentis eius filius, qui bello civili Caesaris fuit partium.

PAVLO POST.

Non Cn. dolobella C. Volcatium honestissimum virum communi, & quotidiano iure priuasset. Duo fuerunt eo tempore Dolobellae, quorum alterum C. Caesar accusauit, alterum M. Scaurus, Non denique homo illorum, & vita, & prudentia longe dissimilis, sed tamen nimis in gratificando iure liber. L. Sisenna bonorum Cn. Cornelij possessionem ex edicto suo P. Scipioni adulescenti summa nobilitate eximia virtute praedito non dedisset. hoc solum hic adnotandum est hunc esse L. Sifennam, qui res Romanas scripsit. Quare cum hunc populus Ro. videret, & cum a Tri. Ple. doceretur nisi poena accessisset in diuifores, extinguere nullo modo posse, legem hanc Cornelij flagitabat. illam quae ex. S. C. ferebatur repudiabat, idque vir doctissimus duorum consulum designatorum calamitate.

Duo Dolobellae.

L. Sisenna rerum Romanarum scriptor.

ET EADEM DE RE. PAVLO POST.

Ut spectaculum illud duorum designatorum consulum calamitate. re & tempore salubre ac necessarium, genere, exemplo miserum, ac funestum videremus. P. Syllam & Antronium significat, quorum alterum L. Cotta, alterum L. Torquatus, qui cum haec Cicero dicebat consulerant, ambitus damnarant,

P. Sylla
Antronius.

Collegia Sena-
tusconsulto sub-
lata.

Lex Pisonis
de Ambitu.

*

Mons sacer.

ambitus damnarant, & in eorum locum creati erant. Quid ego nunc tibi argumentis respondeam, posse fieri, ut alius aliquis Cornelius sit qui habeat Philerotem, vulgare nomen esse Philerotis. Cornelius vero ita multos, ut iam etiam collegium constitutum sit frequens, tum etiam coetus factiosorum hominum sine publica auctoritate malo publico fiebant. Propter quod postea collegia S. C. & pluribus legibus sunt sublata, praeter pauca atque certa, quae utilitas civitatis desiderasset, ut fabrorum licitorumque. At enim extremi, ac difficilissimi temporis vocem illam C. Cornelio cos. mittere coegisti, qui rem saluam esse vellent, ut ad legem accipiendam adessent. Piso qui cos. eodem anno fuit, quo Cornelius Tri. Ple. erat, cum legem de ambitu ex S. C. grauiorem quam fuerat antea ferret, & propter multitudinem diuersorum, qui per vim aduersabantur e foro eiectus esset, edixerat id quod Cicero significat, & maiore manu stipatus ad legem perferendam descenderat, Plebem ex Maniliana offensione victam, & domitam esse dicit ante vestros annos propter illius Tri. Ple. temeritatem posse adduci, ne omnino illius potestate abalienemur, qui restituerunt eam potestatem. alterum nihil unum posse contra multos, alterum longe abesse Manifestum puto esse vobis M. Crassum, & Cn. Pompeium significari, e quibus Crassus Iudex tum sedebat in Cornelium. Pompeius in Asia bellum Mithridaticum gerebat. Tanta igitur in illis virtus fuit, ut anno. xvj. post reges exactos propter nimiam dominationem potentium secederent, Leges sacras ipsis sibi restituerent, duos Tr. crearēt. montem illum trans Anienem, qui hodie mos sacer nominatur, in quo armati confederant aeternae memoriae causa consecrarent. Itaque auspiciato postero anno. x. Tr. Ple. comitijs curiatis creati sunt Inducor magis librariorum hoc loco esse mendam, quam ut Cicero nem parum proprio verbo usum esse credam. Illo enim tempore quo loquitur, quod fuit post. xvj. annos quam reges exacti sunt, plebs sibi leges sacras non restituit. nunquam enim Tri. Ple. habuerat. sed tum primum eos constituit. Numerum quidem annorum post reges exactos, quam id factum est diligenter posuimus, qui fuit. A. Verginio Tricofto L. Veturio Ceturino cos. Caeterum quidam non duos Tri. Ple. ut Cicero dicit, sed quinque tradunt creatos tum esse, singulos ex singulis classibus. Sunt tamen qui eundem illum duorum numerum, quem Cicero, ponant, inter quos Tudianus, & Pomponius atticus, Liuiusque noster, idem hic & Tudianus adiungunt tres, praeterea ab illis duobus collegas creatos esse. Nomina duorum qui primi creati sunt, haec traduntur, L. Siccinius, L. F. velutus Lauinius, C. F. paterculus. Reliqua pars huius loci quae pertinet ad secundam constitutionem tribu-
norum, &

norum & decemuirorum finitum imperium, & breuiter & aperte ab ipso dicitur, noia sola non adiciit, quis ille ex. x. uiris fuerit qui contra libertate vindicias dederit. & quis ille pater contra cuius filiam id de creuit. s. quod notissimum est, Decemuirum illum Appium Claudium fuisse, patrem autem Virginis, L. Virginium. Vnum hoc tantum modo explicandum, quo loco primum de secunda secessione plebis de hic concordia facta sic dicit. Tu interposita fide per tres Legatos amplissimos Viros Romam armati reuertuntur, in Auentino confederunt, inde armati in Capitolium venerunt decem Tri. Ple. ponti. quod magistratus nullus erat creauerunt, legati tres, quorum nomina non ponit, hi fuerunt P. Tarpeius, C. Iulius, P. Sulpitius omnes consulares. Pontifex Maximus fuit M. Papirius, etiam haec recentiora, praeterea ponam principium iustissime libertatis, Cassiam qua lege suffragiorum vis, potestasque conualuit, alteram Cassiam quae populi iudicia firmavit. Quae est ista lex Cassia, qua suffragiorum potestas conualuit, manifestum est, nam ipse quoque paulo ante dixit. Legem Cassiam tulisse ut populus per tabellam suffragium ferret. Altera Cassia lex quae populi iudicia firmavit quae sit potestati quaeri. Est autem haec, C. Cassius, L. F. Logius, Tri. Pleb. C. Mario, C. Flacco Cos. plures leges ad minuendam nobilitatis potentiam tulit, in quibus hanc etiam, ut quem populus damnasset, cui ue imperium abrogasset, in senatu non esset. Tulerat autem eam maxime propter similitudines, cum Q. Cecilio, qui ante biennium Cos. fuerat, & cui populus quia male aduersus Cimbrum rem gesserat, Imperium abrogauit. Dicit de nobilibus. Qui non modo cum Sylla, verum etiam illo mortuo semper hoc pro se summis operibus retinendum putauerunt, inimicissimi C. Cottae fuerunt, quod is Cos. Paulum Tri. Ple. non potestatis, sed dignitatis addit, hic Cotta ut puto legem tulit, ut Tri. Ple. liceret postea alios magistratus capere, quod lege Syllae is erat ademptum. Quoad quidem hoc animo erga vos illa plebs erit, quo se ostendit esse cum lege Aureliam cum Rosciam non modo accepit, sed etiam efflagitauit. Aurelia lege comitata esse iudicia inter senatores & equestrem ordinem & tribunos Agerarios. Quam L. Roscius Otho biennio ante Cos. firmavit in Theatro, ut equitibus R. xiiii. ordines spectandi gratia darentur. Memoria teneo cum primum seatores cum equitibus. r. lege Plotia iudicarent, hominem diis ac nobilitati perinuisum. Cn. Pompeium causam lege varia de maiestate dixisse. M. Plau. Syllanus Tri. Pl. C. Pompeio Strab. L. Portio Catone Cos. ii. anno belli Italici, cum equester ordo in iudiciis darentur, legem tulit adiuuantibus nobilibus, quae lex vim eam habuit, quam Cicero significat, nam ex ea lege tribus singule ex eo numero quinos denos suffragio creabant qui eo anno iudicarent, ex eo factum est ut senatores quoque in eo numero.

Appius
 Claudius
 Decemuir.

Lex Cassia.

Lex
 Aurelia

Lex
 Roscia

D. i. mero esset

mero essent, & quidam etiam ex ipsa plebe.

PRO CORNELIO.

Num i eo qui sint hi testes hæsitatis, ego vobis edam duos, reliqui sũt de cõsularibus inimici Tribunitię potestatis, pauci preterea assentatores eorũ atque ad seclę subsequũtur M. Lucullum, & M. Lepidũ. significat, quinque enim consulares (vt iam diximus) i Corneliiũ testimoniũ dixerũt Qu. Catulus, Q. Hortensius, Q. Metellus Pius Põ. Max. quos hac secunda oratione tractat, & duo qui non dixerunt, quos nunc significat, Lucullus, & Lepidus. Quid auũculus tuus clarissimus Vir, clarissimo patre, auo, maioribus, credo silentio fauente nobilitate, nullo interceslore comparato proderit, & potentissimorum hominũ collegiũs eripuit cooptandorum sacerdotum potestatem. Hoc egere enarratione, quia hoc loco nomen ponit quis fecerit, ei demum videri põt qui oblitus sit minus ante. xx. verius hæc ipsa Ciceronem dixisse. Sed si familiariter ex Q. Catulo sapientissimo viro, atque humanissimo velim querere, vtrius tãdem tibi tribunatus minus probari potest C. Cornelii an non dicam P. Sulpitii, non L. Saturnini, nõ C. Gracchi, nõ Tiberii, neminem quem isti seditiosum existimant nominabo, sed auũculi tui Qu. Catuli clarissimi, atque amantissimi viri, quid mihi tandem responsum putatis?

SEQVITVR.

Quod idem Domitius, M. Syllanum cõsularem hominem quem admodum Tri. Ple. vexauit, M. Syllãus qui quẽnio ante Cos. fuerat, quã Domitius Tri. Ple. atque ipse quoque aduersus Cimbrorem male gesserat, quã ob causam Domitius eũ apud populũ accusabat, crimibatur eũ cũ Cimbris iniussu populi gessisse, idque principiu fuisse calamitatũ, quas eo bello populus accepisset, ac de eo tabellã quoque edidit, sed plenissime Syllanus absolutus est, nã duę solę tribuseũ Sergia & Quirina dãnauerũt, hæc est cõtrouersia eiusmodi, vt mihi Tri. Ple. Cn. Domitius Catul. M. Terpolius cõtemptissimũ nomen eiectũ esse ex his, qui Tri. Ple. fuerũt. Post infractã tribunitiam potestatem Syllæ ante restitutã a Cn. Põpeio apparet, fuit autẽ is Tri. Ple. ante xii. ãnos. D. Bruto, & M. Lepido Cos. Cn. Domitius tribunus fuerat ante. ii. & xl. annos. C. Mario. ii. C. Fimbria Cos. magno numero sententiarum Cornelius absolutus est.

IN SENATV IN TOGA CANDIDA.

Contra C. Antonium, & L. Catilinam Competitores.

Ciceronis verba.

Aecoratio dicta est L. Cæsar, C. Figulo Cos. post annum, quam pro Cornelio dixerat. Sex competitores in consulatus petitiōe Cicerone habuit, duos patricios P. Sulpitium Calbam, L. Sergium Catilinam. quatuor plebeios, ex quibus duo nobiles, C. Antoniū, M. Antonii oratoris filiū. L. Cassium Longinum, duos, qui tamen non primi ex familiis suis magistratū adepti erant, Qu. Cornificium, & C. Licinium sacerdotē. Solum Cicerone ex competitoribus equestri loco natus, atque in petitione patrem amisit, ceteri eius competitores modeste se gessere, visique sunt Qu. Cornificius, & Galba sobrii ac sancti Viri, sacerdos nulla improbitate notus. Cassius, qui iners ac stolidus, tum magis quam improbus videretur, sed & paucos menses in coniuratione Catilinæ eum esse apparuit, ac cruentissimarum sententiarum fuisse auctorem, itaque hi. iiii. pro re iacebant, Catilina autem & Antonius, quamquam omnibus maxime infamis eorum vita esset, tamen multum poterant, coherant ei ambo, ut Ciceronē consulatu deiicerent, adiutoribus vbi firmissimis, M. Crasso, & C. Cæsare. Itaque hæc oratio contra solos Catilinam, & Antoniū est. Causa orationis huiusmodi in senatu habēde a Cicerone fuit, quod cum indies licentia ambitus auferretur propter præcipuam Catilinæ, et Antoniū audaciam, censuerat senatus, ut lex ambitus aucta etiā cum poena ferretur. Ei quoque rei Qu. Mutius Orestinus Tri. Ple. intercesserat. Tū Cicerone grauiter senatu intercessionē ferente surrexit, atque in cōcionem Catilinæ, & Antoniū inuectus est ante dies comitiūm paucos. Dico P. C. superiore nocte, cuiusdā hominis nobilis, & valde in hoc largitionis quæstu notus & cogniti domū, Catilinā & Antoniū cum sequestribus suis cōuenisse. Aut C. Cæsaris, aut M. Crassi domū significat, etenim acerrimi, ac potentissimi fuerunt Ciceronis refragatores cum petiit cōsulatū, quod eius in dies ciuile crescere dignitatē aīaduertebāt. Et hoc ipse Cicerone in expositione suorum cōsiliū significat. Eius quoque cōiurationis, quæ Cotta, & Torquato Cos. ante annū quam hæc diceretur facta est a Catilina & Piso, arguit, M. Cras. auctore fuisse. Quæ .n. aut amicū habere potest is, qui tot ciues trucidauit, aut qui in sua ciuitate cum pegrino negauit se iudicio equo certare posse? Catilina. cum in Syllanis partibus fuisset, crudeliter fecisse noiati etiam postea Cicerone dicit, quos occiderit. Q. Cæci. M. Vol. L. Tātasiū. M. et Mariū Gratidii sume popularis hoīs, qui ob id bis p̄tor fuit caput abscissum per vibem sua manu Catilina tulerat, quod crimē sepius ei tota oratione obiecit. Fuerat vero hic Gratidius. arcta necessitudine

Cicerone æq̄stri
loco natus.

Prætor peregrinus.

Motuse Senatu ppter æris alieni magnitudinem.

stitudine Ciceroni coniunctus, Clie'tem autem negabat habere posse. C. Antonium, nam is multos in Achaia spoliauerat nactus de exercitu Syllano equitum turmas. Deinde graeci quos spoliauerant, eduxerunt Antonium in ius ad M. Lucullum prætorem, qui ius inter peregrinos dicebat, egit pro grecis etiam tum adulescentulus de quo paulo ante mentionem fecimus, & cum Lucullus id quod greci postulabant de creuisset, appellauit tribunos Antonius, iurauitque se ideo iurare, quod æqua in re uti non posset, hunc Antonium, Gellius & Lentulus Censor sexennio quo hæc dicerentur senatu mouerunt, causasque subscripserunt quod socios diriperit, quod iudicium recusauit, quod propter æris alieni magnitudinem prædia mancipauit, bonaque sua in potestate non haberet. Ne se iam tum respexit cum grauissimis uestris decretis absens notatus est. Catilina ex prætura Aphricam prouinciam obtinuit, quam cum grauiter vexasset legati Aphri in senatu iam tum absente illo questi sunt, multæque graues sententiæ in senatu de eo dictæ sunt. In iudiciis quanta vis esset, didicit cum est absolutus, si, aut illud iudicium, aut illa absolutio nominanda est. Ante annum quam hæc dicerentur, Catilina cum redisset ex Aphrica Torquato & Cotta Cos. accusatus est repetundarum a P. Clodio adulescente, qui postea inimicus Ciceroni fuit. Defensus est Catilina, ut Fenestella tradit, a M. Cicerone, quod ego ut addubitem hæc ipsa Ciceronis oratio facit, maxime quod is nullam mentionem rei habet, cum potuerit inuidiam facere competitori tam turpiter aduersus se coeunti, præsertim cum alterum competitorum suum Antonium, in eadem hac oratione sua admoneat suo beneficio eum ex ultimo loco præture candidatum ad tertium peruenisse. Nescis me prætorem primum esse factum tecum cessione competitorum & collatione cæturiarum & meo maxime beneficio te ex postremo in tertium locum esse subiectum? Qui igitur Antonio suffragationem suam imputandam putat, is defendisset Catilinam, caput eius protectum a se nonne imputaret quod ita esset? Manifestum est ex eo quod statim dicit. Qu. ei mutius Tri. Ple. intercedebat, ne lex ambitus ferretur, quod facere pro Catilina videbatur. Hunc Mutium in hac oratione appellans Cicero sic ait. Te tamē Q. Muti tam male de Rep. existimare moleste fero, qui hesternam diem me esse dignum consulatu negabas. Quid Po. Romanus diligenter sibi constituere defensorem, quam tu tibi cum te furti. L. Calenus ageret me potissimum fortunarum tuarum patronum esse uoluisti cuius tu & consilium in tua turpissima causa delegisti, hunc honestissimarum rerum defensorē Po. Ro. authore te repudiare potest, nisi forte hoc dicturus est quo tempore cum L. Caleno furti delectus sit, eo tempore in me tibi parum auxilium esse uideret. Verum ut ageret Mutii causam Cicero sicut

Catiline

Catiline egisset, eum videri vult Fenestella cur * tam quamuis male existimet de causa Mutii tamen ei exprobrat patrocinium suum, non idem in Catilina faciat, si modo pro eo dixit, vt cur ipsum illud iudicium sapius in infamiam vocat, quod protinus videretur fuisse facturus, si in eo iudicio fuisset Patronus. Atque vt alia omittam, hoc certe vix videtur dicturus fuisse si illo Patrono Catilina repetundarum absolutus est. Stupris se omnibus, ac flagitiis contaminauit, caede nepharia cruentauit, diripuit socios, leges, quaestiones, iudicia violauit.

ET POSTEA.

¶ Quid ego vt violaueris Prouinciam praedicem? nam vt te illic gesseris, non audeo dicere, quoniam absolutus es, metitos esse equites Ro. Falsas fuisse tabellas honestissime ciuitatis existimo, mentitum Qu. Metellum Pium, mentitam Africam vidisse nescio quid apud illos iudices qui te innocetem iudicarunt. O miser qui non sentias illo iudicio te non absolutum, verum ad aliquod seuerius iudicium, ac maius supplicium referuatum, Veri ne ergo simile est haec eum Catilinae obicere si illo defendente absolutus est? Preterea mouet me quod cum sint commentarii Ciceronis earum etiam defensionum, commentarium aut principium ita quod iudicio absolutus est Catilina vt Clodius infamis fuerit preuaricatus esset. Nam & reiectio iudicium, ad arbitrium rei videbatur esse facta. Populum vero cum inspectate populo collum secuit hominis maxime popularis, quanti faceret ostendit. Diximus & pauloante Marii caput Catilinam per urbem tulisse. Me qua amentia inductus est vt contemneret constituere non possum, vtrum equo laturum putauit, an in suo familiarissimo viderat me ne aliorum iniurias mediocriter posse ferre. Manifestum est C. Verrem significari. Alter pecore omni vendito, & Saltibus prope addictis. Pastores retinet ex quibus ait secum velit subito fugitiuorum bellum excitaturum C. Antonium significat. Alter induxit eum quam potuit vt repente gladiatores populo non debitos polliceretur, quos ipse consularis candidatus perspexit, & legit, & emit presente P. R. factum est. Q. Calium quem postea reum ambitus defendit significare videtur. hic enim cum esset Preturae candidatus, quod in edilitate quam ante annum gesserat veritas * non habuerat, dedit gladiatorium sub Titulo patris se id dare. Quamobrem augere etiam mercedes si vultis Qu. Mutium peruertit legem impedire vt coepit senter * Cos. Sed ego ea lege contentus sum qua duos Cos. designatos vno tempore damnari vidimus

D. iiii.

legem

*
Catilina caput
Marii per urbem
tulit.

Lex Calpurnia de Ambitu.

Legem Calpurniam significat, quam C. Calpurnius Piso ante triennium de ambitu tulerat. quod autem dicit damnatos esse designatos Coss. P. Syllam, & P. Antonium, de quibus iam diximus, vult intelligi. Cognomen autem Q. Mutio Tribuno quem nominat fuit Orestinus. Atque ut istum omittam in exercitu Syllano praedonem, in introitu gladiatorem, in victoria quadrigarium. De Antonio dici manifestum est, sed dicit eum in exercitu Syllae praedonem propter equitum turmas, quibus Achaia ab eo vexata esse significamus. in introitu gladiatorem pertinet ad inuidiam proscriptionis, quae tum facta est. in victoria quadrigarium, quod cum Sylla post victoriam Circenses faceret, ita ut honesti homines quadrigas agitent, fuit inter eos C. Antonius. Te vero Catilina Consulatum sperare aut cogitare, non prodigium atque portentum est: ex quibus enim petis? a principibus civitatis, qui tibi, cum L. Volcatius Cos. in consilio fuisset, ne petendi quidem potestatem esse voluerunt. Paulo ante diximus Catilinam cum de provincia Africa de cederet, petiturus consulatum & legati Africi questus de eo in senatu graviter Romam pervenissent, profusus deinde est Catilina petere se consulatum L. Volcati. Tulli. Coss. consilium publicum habuit an rationem Catilinae habere deberet si peteret consulatum. nam querebatur repetundarum Catilia, ob quam causam destitit a petitione. An a senatoribus qui te auctoritate sua spoliatum ornamentis omnibus, vincitum pene Africae oratoribus tradiderunt? Diximus modo de hoc, nam iudicium quoque secutum repetundarum a quo ipse per infamiam liberatus est Catilina, sed ita ut senatorum vna damnaret, equitum & tribunorum absolveret. Ab equestri ordine quem trucidasti, Equester ordo pro Cinae partibus contra Syllam steterat, multasque pecunias abstulerant, ex quo sacularii erant appellati, atque ob eius rei invidiam post Syllam nam victoriam erant interfecti a plebe, cui spectaculum eiusmodi tua crudelitas praebuit, ut nemo sine gemitu ac recordatione luctus aspicere possit. Eiusdem illius Marii Gratidiani quod caput gestarat obicit, quo loco dicit Catilinam caput M. Marii gestasse, quod caput etiam tum plenum animae & spiritus ad Syllam usque ab Ianiculo ad aedem Apollinis manibus ipse suis detulit. Omnia sunt manifesta, ne tamen erretis quod his temporibus aedes Apollinis in palatio fuit nobilissima, admonendi estis non hanc a Cicerone significari ut puto, quam post mortem etiam Ciceronis multis annis Imp. Caesar, quem nunc diuum Augustum dicimus, post Actiacam victoriam fecerit, sed illam demonstrari, quae est extra portam Carmetalem, inter forum olitorium & Circum Flamini-um. ea enim sola tum demum Romae Apollinis aedes. Quid tu potes in defensione tua dicere, quod illi non dixerint, quae tibi dicere non licebit. & pau-

Sacularii.

Aedes Apollinis ubi.

bit. & paulopost. Denique illi negare potuerunt & negauerunt, tu tibi ne inficiandi quidem impudentiae locum reliquisti. Quare preclara dicuntur iudicia tulisse si qui inficiantem Lucium condemnarint, Catilinam absoluerint confitentem. Hic quem nominat L. Lucius notus Ceterio Syllanus, diuesque e victoria factus. nam amplius ceties possederat, damnatus erat non multo antequam Cicero dixit. obiecte sunt ei tres caedes proscriptorum circa eosdem dies. L. quoque Bellienus dannatus est, quem Cicero ait auunculum esse Catilinae. hic autem Lucretium Asellam consulatum contra voluntatem Syllae ad turbandum statum ciuitatis petentem occiderat iussu Syllae tunc dictatoris. Is ergo negat ignarum esse cum etiam imperitos se homines esse. & si quem etiam interfecisset Imperatori ac dictatori paruisse dicerent, ac negare quoque, Catilinam vero inficiari non posse. huius autem criminis periculum quod obiecit Cicero paucos post menses Catilina subiit. post effecta enim comitia consularia, & Catilinae repulsam, fecit eum reum inter Sicarios. L. Lucullus peritus eruditusque, qui postea consulatum quoque petiit. Hanc tu habes dignitatem qua fretus me contemnis & despicias, an eam qua reliquum vite consecutus, cum ita vixisti, vt non esset locus tam sanctus quo non aduentus tuus, etiam cum culpa nulla subesset, crimen adferret. Fabia uirgo Vestalis causam incesti dixerat, cum ei Catilia obieceretur, eratque absoluta. haec Fabia quia soror erat Terentiae Ciceronis, ideo sic dixit etiam si culpa nulla subesset. Ita & suis pepercit, & nihilo leuius inimico summi opprobrii turpitudinem obiecit. Cum deprehendebare in adulteriis, cum deprehendebas adulteros ipse, cum ex eodem stupro tibi & uxorem & filiam inuenisti. Dicit Catilinam adulterium commisisse cum ea quae ei postea Socrus fuit, & ex eo stupro duxisse uxorem, cum filia eius esset. hoc Luceius quoque Catilinae obiecit in orationibus, quas in eum scripsit. Nomina harum mulierum nondum inueni. Quid ergo vt violaueris prouinciam praedecem cuncto. p. r. clamante ac resistente. nam vt te illic gesseris non audeo dicere, quoniam absolutus es. dictum est iam sepius Catilinam ex Praetura Africam obtinuisse, & accusante eum repetundarum. P. clodio absolutum esse. Praetereo illum nepharium conatum tuum & pene acerbum & luctuosum. r. p. diem, cum CN. Pisone socio neque alio nemine eadem Optimatum facere uoluisti. Quos nominat intelligis. Fuit enim opinio Catilinam, & CN. Pisonem adulescentem perditum coniurasse ad eadem Senatus faciendam ante annum, quam haec dicta sunt Cotta & Torquato cons. eaque eadem ideo non esse factam quod priusquam parati essent, coniuratis signum dedisset Catilina. Pilo autem cum haec dicerentur perierat in Hispania missus a senatu per

D.iiii. honorem

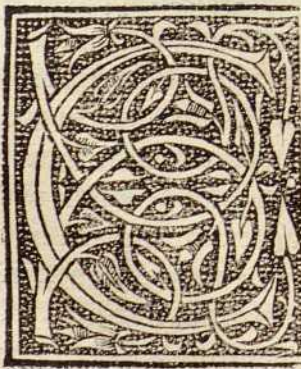
Fabia vestalis

Terentia
Ciceronis.

honorem legationis vt auus suus ablegaretur, ibi dum iniurias provincialibus facit occisus erat, vt quidam credebant a CN. Pompeii clientibus Pompeio non inuito. An oblitus este ex me cum Preturam peteremus petiisse, vt tibi primum locum concederem, quod cum sepius ageres, & impudentius a me contenderes, meministi me tibi respondere impudenter te facere, qui id a me peteres, quod auunculus nunquam impetrasset. diximus iam supra Syllæ Ludis quos hic propter victoriam fecerit, quadrigas, C. Antonium & alios quosdam nobiles homines agitalse. Preterea Antonius redemptas habebat ab aerario vectigales quadrigas, quam redemptionem senatori habere licet per legem, Fuit autem notissimus in Circo quadrigarum agitator Boccus * Dicit de malis ciuibus, qui posteaquam illo conati erant Hispaniensi pugniculo neruos incidere ciuium Romanorum non potuerunt, duas vno tempore conantur in Re. P. Sicis distringere. Hispaniensem pugniculum CN. Pisonem appellat, quem in Hispania, occisum esse dicit. Duas Sicis, Catilinam, & Antonium appellari manifestum est. Hunc vos scitote, Licinium gladiatorem iam immisisse cupidum * Catilinæ iudic. quam, Quiue curium hominem quaestorium. Curius hic notissimus fuit aleator, damnatusque postea est, in hunc est Hendecasyllabus Calui elegas, & talis Curius pereruditus. Huic orationi Ciceronis & Catilina & Antonius contumeliose responderant, quod solum poterant inuecti in nouitatem eius. Feruntur quoque Orationes nomine illorum editæ non ab ipsis scripte, sed a Ciceronis obtrectatoribus, quas ne scio an fatius sit ignorare. Ceterum Cicero Cos. Omnium consensu factus est, Antonius Pauculis Centuriis Catilinam superauit, cum ei propter patris nomen Paulo speciosior manus suffragata esset, quam Catilinæ.

CN. Piso pugniculus Hispaniensi.

ARGVMENTVM DIVINATIONIS.

Verres Repetundarum postulat a Siculis

N. Pompeio primum, & M. Crasso Cos. C. Verres perfunctus questura, legatione, Preturavrbana, patre C. Verre, & pretextato filio, & filia nupta, vxorem habens, cum successisset in Sicilia Ca. Sacerdoti pretori, eamque non sibi succedente Arrio per triennium tenuisset, atque in ea fuisset libidiose, auare, crudeliterque versatus, succedente tandem in eadem provincia Metello, repetundarum reus ab Siculis postulatus est, qui omnes praeter Syracusanos ac mamertinos

Mamertinos. M. Tullium illo tempore florētem defensionibus amicorum ad accusandum descendere compulerunt. iam pridem illis necessitudine copulatum, quod Quæstor in Sicilia fuisset Prætor Sex. Peduceo, & quod cum decederet in illa oratione quam Lilybei habuit multa his benigne promississet. Accessit eis nō ignobilis futura de Vere victoria, quia a Metellis, Scipiōibus, & multis aliis nobilibus Viris, & præcipue ab Hortensio ipso defenderetur, facile & principe in senatu propter nobilitatem, & in foro ob eloquentiam rege causarum, & eodem consule designato, cum Q. Metello fratre Metellorum alterius prætoris Siculi, alterius prætoris vrbanī. his ita cōstitutis extitit Qu. Cæcilius Niger domo Siculus & quæstor Verris, & eiusdem (vt ipse dicebat) inimicus, qui se potius accusatorem contenderet se constitui oportere, has adferēs causas. Vnam quod ab eo læsus, & ob hoc iure illi sit inimicus, quare præuarica or esse non posset. alteram quod cum quæstor ei tum fuerit etiam ipse in quæstione crimina nouerit Verris. Tertiam quod Siculus pro Siculis agat. Huiuscemodī propositionibus Cicero designatus ædilis his capitibus respondet, accusatorem eū esse oportere, qui inuitus cogitur religionis officio rogatus ab omnibus Siculis, qui pro R. P. agat, quem volūt qui accusant, quem metuit qui accusatur, qui idoneus est facundia innocentia, qui hoc facit imitatione maiorum. Diuisio principalis vna de se ipso, alteram de contentione sui & Cæciliū. Diuinatio dicitur hæc oratio, quia non de facto quæritur hæc coniectura, sed de futuro, quæ est diuinatio vter debeat accusare. Alii ideo putant diuinationem dici quod iniurati iudices in hac causa sedeant, & quod velint præsentī devtroque possint, alii quod res agatur sine testibus & sine tabulis, & his remotis argumenta sola sequantur iudices, & quasi diuinent. Agitur enim causa senatoriis iudiciis in inuidia apud populum cōstitutis, de corruptione multorum vexatis prouinciis omnibus ac focis populi Ro. fessis, toto orbe terrarum accusatoribus, præuaricatione, ifamibus, flagitante plebe iudicia equestris ordinis, quæ fere ante annos. x. Victor Sylla iustulerat, cognoscente de pecuniis repetundis. M. Glabrione prætorē, & amplissimis quibusque senatorii ordinis iudicantibus, summa expectatione cunctorum. Genus causæ honestum. Status qualitas negocia lis comparatiua de constituendo accusatore, quis potissimum de duobus, aut quis solus accuset. Dicit enim Cæcilius aut a se accusandum esse Verrem aut a se quoque. Si quis vestrum iudices, hæc tota capite solocissimi species continetur, nisi addas, & aut idē, *vt sit. Et nunc subito mutata volūtate ad accusandū descenderi quare multi nō descēderi legūt, sed descēdere. Eorū qui adsūt, coronā ppli dicit circū sub se

Accusator
quis & qualis esse
debeat.

Oratio hæc cur
diuinatio.

Status causa.

Narratio in ex-
ordio.

Verba oxymo-
ra.

Delubra.

Delibrata

lia stantē. Causis iudicii que publicis, causę et priuatę sūt, sed Repetū-
darū, ambitus, maiestatis, & ceterę Reipu. causa constitutę sunt. Vna
& id quod facio probabit. Principalis diuisio huius causę bipartita est,
vtru in recte Cicero accuset, & vtru Cęcilio sit anteponendus. Sicu-
lis omnibus elatorie. Cum enim a duobus quęstoribus Sicilia regi so-
leat, vno Lilybitāo, altero Syracusano, ipse vero Lilybitanus quęstor
luerit Sex. Peduceo p̄tore, omnibus tamen se placuisse dixit. Cum
quęstor, Narrationem in exordio multū admirantur hac reprehensio-
ne sed non recte. est enim argumētalis narratio ad priorem diuisiōē
in qua quęritur an recte Cicero ex defensore, accusator effectus sit. Ve-
teribus patronis multis, siculi veteres patronos habent, in quibus Mar-
cellus a Marcello ortus, qui Syracusas victor seruauit incolumes. Sci-
piones. quorū author P. Scipio Aphricanus Carthagine excisa Sici-
lię ornamenta retulit sua, quibus quondam a p̄enis victoribus spolia-
ta erat. Metelli quorum familia proxime Siculis patrocinium p̄bu-
it, cum fuerit Lepidus in ea prouincia P̄tor instantibus ad accusandū
eum Metellis duobus, Celere, & Nepote. Populati atque vexati, popu-
lati auaritia, vexati libidine, & crudelitate. Cuncti, simul omnes qua-
si coniuncti in causis iudiciis que publicis. Iam hoc contra Cęcili-
um est, qui nunquam sui periculum fecit. Causam defensionemque
causę ingerunt, quas iuste defensionem, & mire defensionem vult esse
non accusationem. Sepe esse pollicitum, in ea oratione quam decedēs
Lilybei habuit. Venisse tempus aiebant, vt Terentius. hoc hercle fa-
ctum est, fac vt promissa appareant. Sese iam ne deos quidem in suis.
Mire imitatus ē verba Siculorū dolore oxymora, & inania, quasi deos
non habeant, qui simulacra perdiderunt. Delubra templa esse. Delu-
bra hic aliter ostendit Tullius, aliter cum dicit templis, atque delubris
Sūt & qui tēpla esse dicant singulorū diis attributorum locorum. De-
lubra multarum ēdium sub vno tecto a diluuiō pluuię munitarum, alii
delubra dicunt ea templa, in quibus nunc delubra corporum abluendo
rum more Dodonę Iouis, aut Apollinis Delphici, i quorum delubris
Lebetes Tripodesque visuntur. Sūt etiā qui Delubra ligna delibra-
ta, id est decoriata pro simulacris deorum more veterum posita existi-
ment, sed male. Per triennium, expectabat Arrium prouincia Sicilia
succesurum Verri. qui non successit, hinc in triennium Verris p̄tura
durauit. Rogare, & Orare, Rogare vt hominem, orare, vt deos. Iam ei
quibus id facerent, non habebā. Quos me incolumi nemini supplices
esse oporteret, superbissimum videretur si addidisset alteri, vt esset ne-
mini a lteri, nam hoc non addidit, quasi nec ipsi Tullio supplicare de-
beant intelligitur, quamquam cum anaphora sit ad personā Siculo-
rum non

rum non videtur inuidiose orator dicere, quæ Siculos dixisse comme-
morat. Grauius & acerbè, Grauius, quod accusare nolebam, acer-
bè quod Siculorum iniuriis affligēbar. multorum bonorum exemplo,
ipse mox dicet quo exemplo optimorum virorum. Vetere consuetu-
dine, quia viri robustiores accusare consueuerāt, non vt nunc adulescē-
tuli. non tam ex eo vt Cæcilius qui inimicitias prosequitur suas. In
Achaia, Asia. In his prouinciis legatos, & pro quæstore Dolobellæ
C. Verres flagitia multa commisit. Romæ denique in prætura vr-
bana populatę vexatę nō a Verre tantum, sed ab omnibus, hoc enim
vult intelligi prodesse velle R. P. accusationis exemplo. Socii non si-
culi tantum, sed per omnes prouinciās accusatores se idoneos non ha-
bere. Cæcilius tangit Po. Ro. interea tametsi multis incommodis
his enim. x. annis victore Sylla ciuilibus bellis spoliatus est Po. Ro.
potestate tribunitia, iudicandi iure, quod habuit per Equites Ro.
militaris arbitrio creandorum sacerdotum senatus aut iudicum.

Difficultatibus, propter plebem rusticam, quæ partim agros, partim
ius ciuitatis amisit, partim omnino proscrip̄ta est victore Sylla, quod
plebs Romana de Marianis partibus fuerit, difficultatem enim, pau-
pertatem significat, Terentius. E contrario quam vos facillime agi-
tis, & ipse alibi in summa difficultate esse nummaria. Iudiciorum de-
siderio tribunitia potestas efflagitata, Primus Sicinius Tri. Ple. nec
multo post Quintus, & postremo Palicenus perfecērāt, vt tribuniti-
am potestatem populo darēt Coss. CN, Pompeius magnus, & M. Li-
cinius Crassus. Ordo quoq; alius ad res iudicandas postulatur, T. Grac-
chus legē tulerat vt equites Ro. iudicarent, iudicauerūt per annos. xx.
sine infamia. post victor Sylla leges tulerat, vt senatorius ordo iudica-
ret, & iudicauit p. x. ānos turpiter. nūc Aurelius Cotta legē fert, vt se-
natores, & Equites Ro. ac tribūi ærariū simul iudicent, hoc est quod
Tullius dicit offensione Senatorii ordinis fieri, & bene addit quo-
que, vt simul iudicatuos alios esse monstraret. Etiam censorium no-
men, Regendis moribus ciuitatis Censores Quinto quoque anno cre-
ari solebant. Hi prorsus ciues sic notabant, vt qui senator esset, eiice-
retur senatu, qui Eques Ro. equum publicum perderet, qui Plebeius i-
censum Tabulas referretur, & ærarius fieret, ac per hoc non esset in
albo Centuriæ suæ, sed ad hoc non esset ciuis tantum. Tantummo-
do vt pro capite suo tributū nomine æra præberet. iidem completo quī
quennio lustrabāt, & Solitaurilia sacrificia de sue, oue, tauro faciebāt
Eorum notam successores plerumque soluebant. Hoc igitur tam tri-
ste, seuerumque nomen Populus Romanus sic oderat, vt intermis-
sum esset per plurimos annos, quos nunc Orator propter infamiam
corruptorū

Censores

Solitaurilia

Cognitor
Patronus

Præiudiciū

Iudiciū

*

corruptorum iudicum dicit plebē ipsam, quę ante recusabat exposcere
In hac libidine hominum nocentissimorum. Qui prædantur socios
Po. Ro. Totius ordinis senatorii scilicet. Cognitorē iuris sui. Qui de-
fendit alterum in iudicio aut patronus dicitur, si orator est, aut aduoca-
tus, si aut ius suggerit, aut presentiam suam commodat amico, aut pro-
curator si negotium suscipit, aut cognitor si presentis causam nouit, &
sic tuetur, vt suā. Ergo cognitorcm dixit & modo familiarissimum
defensorem De quo non præiudiciū, sed plane iudiciū. Præiudiciū
dicitur res quę cum statuta fuerit, adfert iudicaturis exemplum, quod
sequantur. Iudiciū autem, res quę causam, litemque determinat id
que præiudiciū de Verre iam factum est* Iu-
diciū eum spoliariisse prouintiā esse, quod Siculi, qui antea publice
testimonium dixerant. Actorem causę suę, contra Verrem Tulliū
quesisse. Ne nimium familiariter inimicitias. Sensus est per iocum
hec significans, quasi dicat, videto Cęcili ne nimium amice inimicitias
as exerceas. hoc est ne inimicum fingas, vt preuaricari possis. Deinde
sunt testes Viri Clarissimi, Ordo & sensus hic est. primū causam ini-
mici tui subleuando non videberis accusator. deinde testimoniis con-
uinceris in eo quod negas me a Siculis esse delectum. Scit is, qui est in
consilio, C. Marcellus. Scit is, quem adesse video. CN Lentulus
Marcellinus, & Marcellus, & Marcellinus, inter se gentiles sunt. qua-
re reddidit rationem cur isti Siculorum patrōi sint, scilicet quia a M.
Marcello originem ducāt, qui Syracusas cepit. nec tamen deleuit.

Vestrum iudiciū ab suo iudicio. Non dixit ab sua voluntate vt
prescribat iudicibus sequendos esse Siculos, quod paulo ante tentauit.

Duo crimina, vel maxima, per vnam furatus est Syracusanam, per
alteram furta exportauit, hoc est Mamertinam, sed leuiter hoc præte-
rit, quod illos quoque conatur a laudatione Verris abducere. Syracu-
sanorum autem crimina lis etiam de Eracliū bōis, quę cum Palęstritis
partitus Verres ē, & de Cleomenis Nauarchi flagitio, & de aliis multis
rebus interpretantur Mamertinorum, de nauī quam Verri fecerūt &
quam P. R. ex foedere non exhibuerunt, multis aliis immunitatibus
contra fas remunerati & duo crimina generaliter, nam multa sunt.

Vt oculis iudicare possitis. hoc quod leuiter a Cicerone dictum, & neo-
terice putant, sed aptum est adseuerationi. Cur hoc mihi detrimen-
to esse debeat, cur hoc me in hac causa debeat impedire. Temporis, va-
letudinis, facultatis, temporis Marcelli iudicantis tunc Valetudinis
Marcellini, quod erat tunc infirmior valetudine corporis. Faculta-
tis, Alterius Marcelli viri magis studiosi quam eloquentis.

Quam neminem, ac per hoc neminem. Cęciliū signifi-
cat. Ciuili fere actione priuato iure repetuntur recte hoc enim
iudiciū

iudicium pecuniarum repetundarum publicum est. hanc habent arcem. Arx vel sedes tyranni dicitur, vt saepe alibi, vel editus in ciuitate & munitior ad salutem ciuium locus, vt Verg. Quo res summa loco Panthu quam prendimus arcem, ergo prima spes in muris est, secunda in arce, si muros hostis irruperit. Non modo a Po. R. cur a Populo Ro. si socialis est, quia ipsi socij Po. Ro. sunt. Sestertium Milies ex lege repeto, Frustra calumniantur Cicerone homines, & modo eum Sestertium Milies dicunt repetere, modo Quadringentes, cum primum non suo ore, sed Siculorum loquatur accusatorie vociferantium, deinde si maxime ad eum sunt referenda, quae dicit, adhuc non instructus sit contra Verrem, nec ad plenum nouerit causam. tertio cur aut calumniatoris, aut praeuaricatoris personam subeat, cum aliud agatur, non enim de condemnando Verre, sed de constituendo accusatore confligitur, postremo cur id fraudi sit Ciceroni, cum ad tempus oratorum dicta proferantur, nam eodem modo erit contrarium praesenti actioni, quod alia dicit orationem iri victima se Caecilium. Qui idoneas causas accusandum Verrem multas protulisset. Quod in vnaquaque re, leges Hieronicas Rupiliasque dicit, aut regis sui, aut Rupilij de. x. legatorum sententia constitutas. Eripuisti, atque abstulisti, Eripuisti quicquid aurigemmarum, abstulisti quod in vna quaque re beneficio Senatus Populi Ro. iuris habuit. Si tacent satis dicunt, Tale illud est cum tacent clamant, & victoriam ipsam vicisse videaris, & Philosophandum est etiam si non est Philosophandum. haec in loco, nec Oxymora, nec Cacozela iudicanda sunt, aut enim inferioribus dictis, aut supra positis leniuntur, vt est illud. Vereor vt hoc quod dicam perinde intelligi possit auditu, atque ego ipse cogitans sentio, & illud quod sequitur. Accedere, aut adspirare. Accedere est proximum fieri. Adspirare in eam partem qua quid quaesitum est, vultum & oculos ac spiritum oris aduertere. Et quis vnquam tam palam de honore, tam vehementer de salute sua contendit, bene distribuit, omnis enim studiosa contentio, aut de honore, aut de salute praecipua est. Non enim inquit illud peto quod soleo, cum vehementius contendere impetrare. Acriter ipsum inducit Hortensium confiteri consuetudinem suam in corrupendis iudicijs peruagatam, & addit videri sibi tantumdem impetraturum, a iudicibus corruptis si Caecilius constituatur, quantum si plane absoluitur Verres, & est ordo & sensus, non enim inquit illud peto quod soleo impetrare a iudicibus, cum vehementius contendere, quid hoc scilicet reus vt absoluitur, id peto cum vehementius contendere cum pecuniam iudicibus dedi, significat iudicium corrumpi, sed quare non aperte dicit, quia ipse Siculos inducit loquentes, & omnes

E. j. homines facinora

Arx quid

*

Oratorum dicta.

*

Oxymora Cacozela

Adspirare

*

homines facinora honestius leuiusque pronunciant. Quod fidele est, quod honestum, quod non inuidiosum, scilicet ut a Cęcilio Verres accusetur, quo facto, & non damnabitur reus, & cum hoc egerint iudices, tamen non videbuntur esse corrupti, cum tantundem fecerint. Cuius ego causa laboro, Inepti sunt homines, qui hanc clausulam notant ut malam, cum sit ex spondeo, & bacchio de industria durior ad exprimendam sententiam positam more Ciceronis, ut alibi idem. non tu eum patria priuare qua caret, sed vita vis. Te ipsum vlciscantur, vlciscor, & punio significat, & vindico. nunc ergo puniant intelligemus. A pueris nobilibus, Appio Claudio adolescente nobili, qui cum accusaret Terentium Varronem repetundarum ex Asia victus ab Hortensio est, in quo iudicio discoloribus ceris signa sententiarum notabantur. significat, & Cæsarem item adulescētem in Dolobella reo ex Sicilia, qui quidem damnatus est quantum oportuit per Hortensii gratiam. nam si non damnatus est Dolobella, quomodo postea dicit Tullius, iam iam Dolobella, neque me tui, neque tuorum liberum quos tu miseris i egestate ac solitudine reliquisti miseret. potest significare sane etiam Scaurum, qui alterum Dolobellam consularem trium phalemque accusauit, & potuit eidem Hortensio resistere. Si a quadruplatoribus. Quadruplatores delatores erant criminum publicorum, in qua re quartam partem de proscriptorum bonis quos detulerant consequebantur. Alij dicunt quadruplatores esse eorum reorum accusatores, qui conuicti quadrupli damnari soleant, aut alex, aut pecunie grauioribus vsuris feneratae, quam pro * aut eiusmodi aliorum criminum Aliquis metus adiunctus sit ad gram, id agit corruptor, ut gratiosus Iudex non solum velit seruare corruptori suo fidem, verum etiam aliquid habeat cur vel inuitus cogatur ad custodiendam pactiōem promissa a se gratia. quid autem est quod metum adiungat ad gratiam, scilicet aut custos, aut signum, aut aliquid eiusmodi. Non enim singulos ferre sententiam, sed vniuersos constituere, in diuinatione, & in alijs maioribus vniuersi iudices in Cista tabulas simul coniciebant suas, easque insculptas literas habentes absolutiōis, siue cōdemnationis, cum de alicuius capite agebatur. nō, & L. ampliatiōis, his enim literis significabant non liquere. Certos, aut ob sententiam suam cur quisque damnet, aut cur quisque absolueret proscriptissetque, & ideo certos quasi seqstres huius rei inter iudices se habere dicit Hortensius, quibus antequam tabulas in vnum omnes conisciant, atque confundant furtim ostendant, quam quisque sententiam constituendo accusatori cōscripserit. Vult ergo corruptionis tantam sollicitudinē circa iudices esse Tulli^o, ut hac religione iniecta p se iudicet, singuli autem sententiam de tabula

Vlciscor quid

Quadruplatores.

In quadruplū accusabantur pecuniam grauioribus vsuris fœnerātes.

Tabulæ in cistam coniectæ

Absolutio
Condemnatio
Ampliatio.

tentiam de tabula pronunciabant in leuioribus causis, & ob id ipsum neque nota, neque custode opus fuit, cur corruptor iudicum adiungeret metum ad gratiam iudicantis. Constituere autem tabulas in cista ponere significat magis quam decernere. Ceratam unicuique tabellam dari cera legitima. Varro Consobrinus frater huic censi reus ex Asia apud L. Furiū Prætozem primo de pecunijs repetundis, deinde apud P. Lentulū Suram est accusatus, Absolutusque est a Q. Hortensio, qui corruptis iudicibus hunc metum adiunxit ad gratiam, vt discoloribus ceris insignitas iudices tabellas acciperent, & timeret vnus quisque eorum ne si de actionis non seruare videretur si non in tabulam quam unicuique datam meminisset Hortensius ex nota cere scilicet discoloribus absolutum Varronem reperiret. Non illa infamia, ac nefaria. Mire ex ipsius Hortensij persona hoc dicitur, quæ sepe virtus maxima Ciceronis in huiusmodi allocutionibus inuenitur. Ad viros fortes, quam graue fuerat, si ad me diceret, cum de illo specialiter nominatimque dicat, & viros contra pueros nobiles ponit, spectatos contra sordidum quadruplatorum genus. Totam esse mutadam, amare totam dixit, quasi ex nulla parte bonam rationem defendendi habeat Hortensius. Meliore conditione sit, id est meliorem conditionem habeat, meliorque sit, quippe qui, & possit, & debeat honeste agere, & hoc sit facilius quam corrumpere iudices. Eos homines quos ipse vidit, bene ipse vidit. Maior enim est Hortensius Tullio, adeo vt in libris, qui de oratore scribuntur, etiam laudetur Hortensius a L. Crasso, & M. Antonio. hos ante Cicero Catonemque veneratur, & multos alios, quos & de oratore & in oratore, & Bruto collegit, sed Crassum, & Antonium vidit Hortensius, alij vetustiores sunt. Sine magno multorum periculo posse corrumpi. Bona occasione subtiliter, & iudicibus comminatur, & Siculis acrimoniam suam in accusando demonstrat. Susceptam, suscipitur totum, recipitur pars, suscipitur quod hinc pendet suscipitur. solum aliquid propter se recipitur. Vt mihi non vnus improbus Verres. Omnis improbitas, & corrupti iudices, & corruptores eorum, & sequestres & interpretes, & emissarij, & omne quod vitij est. Tu te tui periculum. Tamen tu dicit. hoc est quoniam tute ipse tetastij, quoniam vel exercuisti, vel perulisti. Vitam alterius totam explicare, praestruit ad illud quod dicturus est multa esse crimina in Verre quæ conscius societatis Cæcilius non audebat attingere, & hoc innocentiae est vitam alterius totam explicare. illud eloquentiae, atque ea non modo in animis iudicum, & quod sequitur. Sociorum salutem, comoda prouinciarum, hoc est causam patriae suscipere, & recepisse singulorum. rationem vitae reposcere, accusatorem esse.

Sententiæ de
Tabella in cau-
sis leuioribus.

Locus Cor-
ruptus:
*

Maior. i. anti-
quior.

Sequestres
Emissarij

E. ij. torem esse.

tozem esse. suę reddere defensorem. Deinde accusatorem firmum verumque esse, firmum, vt possit, verum, vt velit. Vt est hominũ genus, amariora dicturus ad Siculorum personam contulit dicta. Nisi a Siculis potuisse cognosci, quia aut Siculus ipse est, aut quia nisi quaestor in Sicilia, nihil aliud fuit Cęcilius in quo nosceretur, quid hominis esset. Deportare literas. Asportare aliquid, vt intereat, Deportare vt mutet locum. Potamonem scribam, & familiarem, hæc omnia signa sunt falsi accusatoris. Lectissimum adulescentem, vera laudatio. vult enim illum non vt inimicum fratris contra Germanitatis officium esse cum Verre, sed ideo quod Cęcilius quoque Verri carior sit. Quæritur Sicilia tota Inepte quidam mirantur cum hæc Tullius in accusando Verre non obiecerit Cęcilio, & multa alia, & non intelligunt hæc ad tempus commode adiungi, quæ victo Cęcilio non sunt necessaria, Frumentum in cellam. Annonam Prætoris dicit, que in frumēti certo numero præbebatur ab Siculis, in quibus Verres, & pecuniã pro frumento exegit, & eo precio, vt pro duobus Sestertijs duodenos per modios singulos exegerit, sexies plusquam emebatur. Emptũ est ex. S. C. frumentum a Siculis. Sicilia dabat decumanum frumentum hoc quod ab Aratoribus exigebatur sine precio, dabat emptũ, pro quo ex. S. C. pecunia soluebatur estimatum, quod decretum Prætor in cellam hoc est in vsus Cellæ extimare solebat accipiens, cum interdum pro frumento pecuniã sumeret. Pecuniã publicam tu tractabas, hæc erat prima Senatoris administratio, Quæstorē fieri, & in prouintia curam gerere pecuniæ publicæ in vsus diuersos erogadæ. Ne qua deductio fieret, modo deductionem dispendium significat, alias deductio imminutio est etiam iusta. Mancipes a ciuitatibus, Mancipes sunt Publicanorum principes Romani homines, qui Quæstus sui causa sic decumas redimunt, sic pastum, aut pecora publica Prætorij, aut pecuarij, quorum ratio scriptura dicitur, hi enim exigenda a socijs suo periculo exigunt, & R. P. representant. Prouidentes etiam in illa redemptione commodis suis. licet autem si moderate fiat extimare incenam Prætoris frumentum, mancipes pro frumēto ab aratoribus pecunias accipere non licet, quod cum faciebat est vera defensio. est inanis, vt tamen aliquid dici videatur, neutrum horum habuit Verres. Et lamenta faciebat miser, ostendit Auariciæ cæcitatē. Sunt alia magis occulta furta, Inepte a quibusdã q̄ritur que sunt. nulla sunt em̄, sed oratorũ est neque minuere laudes, vel crimina, neq̄ ostēdere fures designans. Benignissime cū quæstore suo cōmunicauit, ioculariter irrisit, vt tota ista q̄stura ad societate furtorũ valeat non ad accusationē. Si tibi indicium postulas, certa sunt quibus impunitas indicij datur in causa proditiōis

Asportare
Deportare.

Decumanum
Frumentum.

Mancipes.

causa proditiōnis, maieſtatis, & ſi quid huiuſmodi eſt. Certe etiā perſonæ ſunt quæ indices fieri poſſint. Itaque neque repetūdarū cauſa per Indices agi ſolet. neque ſenatoria pſona poteſt indicium profiteri ſaluis legibus. Index eſt autem, qui facinoris cuius ipſe eſt conſcius latebras indicit impunitate propoſita. Eſt autē ſenſus index poteſt eſſe ſi tibi hoc licet. accuſator de qua re agimus eſſe nō poteſt. Satis cōtume-lioſe tanquam leuem hominem exagitaui Cęciliū. Ego etiā quæ tu ſine Verre commiſiſti. quæ iſta? nulla ſcilicet. hæc enim communica-tionis nō veritatis iſtar habēt, & quidē nō in nomine tātū, & in gene-re eſt, ſed in omnibus attributis pſonę. Ergo quis iſ & quot ſiculis, & continet, & quod indoctus, & quod non intelligeret. quod nullo inge-nio. Putabas ne te poſſe. Propriū oratoris in omni qualitate compara-tiua ſic agere eum, qui proferri velut occaſionem ſibi ſumat oſtenden-di, quā perite poſſit tractare id ipſum de quo agitur. Ergo quia de cō-ſtituendo accuſatore ambigitur oſtendit Cicerō qualis accuſatio eſſe debeāt, vt perinde ac dicit videatur acturus. Athenis nō Lilibei. Ro-mæ non in Sicilia, dicit illum Græcas literas ſimul Latinas in Sici-lia didiciſſe in ea inſula, quæ neutra lingua bene vtatur, ita enim Plau-tus in Perſa, dabuntur tibi ſexcenti logi atque attici, nullū ſiculū accęperis, Quod mihi licet per amicorū negocia quibus occupatur. Ita mi-hi deos velim propitios, genus Iuriſiurandi id eſt quod dicimus. tantū mihi diuinitas faueat, quantū verū illud quod dico tibi. ſic igitur ita mihi deos velim propitios, vt commoueor animo, ac toto corpore perhorreſco, cū mihi illud diei venit in mentē, quo de citato reo. Magni-tudo iudicij repetundarū. Iudicium ſine dubio magnū eſt, ex perſona Verris, qui poſt Præturam de fortunis omnibus dimicat, & amplitu-dinem Iudicium. ſunt enim clariffimi, & actor, & contemplatione, & multarum rerū huiuſmodi. Tu horū nihil metuis, nihil cogitas, ni-hil cogitas, nihil laboras, metum ad offenſionem inimicorum Verris retulit. cogitationem ad expectationem hominum. laborem ad ma-gnitudinem rerū. Iouem ego Optimum Maximum, hæc capita ſo-lent vſitata eſſe cauſidicis imperitis, quod genus vitij in primordio in Rhetoricis vulgare nomiāt. Incipiebāt autē veteres, vt Vergilius oſtēdit, aut ab inuocatione deorū quale eſt. p̄fatus diuos ſolio rex inſit ab alto, aut reprehēſione ſu-pioris tēporis, vt ait Lucius. Vellē cū primis fieri, ſi forte petiſſet, vitioſe ābo cara, & Vergilius. Ante equidē ſūma dere ſtatuſſe latini, & vellē, & fuerat melius. Cuius ego ingeniū ita laudo, Cur hoc Tullius dicit, ſcilicet ne terreātur Siculi laude Patro-ni aduerſarij ſui. Factū eſſe nec ne, factū ē, nō ē factū calūniatores, & hoc gen^o argumētī complexio dicitur, quæ ſi probabilis eſt vincitur,

E.iiij.

ſi neceſſaria,

Index quis.

Exordiū vul-gare vitioſum

Complexio.

si necessaria, solui non potest. Quid cum accusationis tuæ membra diuidere cæperit, hinc irridet Hortensij cõsuetudinem, vt sepe alias ex illius inuidia deonerare aliquid, hoc plus est quam socium criminis reddere. Ipse profecto metuere incipies, Mire descripsit imperitũ cui persuaderi possit verum dicere aduersarium suum. **Trãsigere, Trãsigere** quod manifestum est. **Expedire, definiẽdum.** Absoluere diuidẽdum, an transire est quod aut confiteri non timeat, aut negationem cõcludat. **expedire, quod definitione soluatur. absoluere, quod per qualitatem licitum esse mõstratur.** Poteris ne eius orationi subire, quasi latine dixit, & magno ponderi subire. **Præstringat aciem, vel a præstigiatoribus transtulit verbum, vel latronibus, qui ignari & rudes pugnae etiam vano armorum sonitu terrentur præstrictis luminibus.** Plautus in Milite glorioso, vt vbi vsus veniat contra conferta manu præstringat oculorum aciem in acie hostibus. **Magister ludi literarij, ludi magister.** omnem enim scholam ludum dixere Romani, & magistri ludi dicuntur, qui primas literas docent. ergo libellum veterẽ vult intelligi attulisse Cæcilium, vnde magister dictata pueris præbere consueuisset. Cum subscriptoribus exercitatis, & disertis, hironia. **Subscriptores** autem dicuntur, qui adiuuare accusatorem causidici solent, quos oportet summissius agere, quam dicat ille quem sequuntur. In omnibus enim rebus, hic ratio redditur, quare dixit tamen si non est satis. nam supra ideo posuit est aliquid hoc vt ostenderet, quod sine ijs nihil sit Cæcilium. Proximũ subscriptorem secundũ ab accusatore Cæcilium. habet alienum Cæcilium scilicet. alienum autem volunt intelligi propriũ nomen esse, quasi ab Alia, vt Vergilius Quosque secans in Faustum interuenit Alia nomẽ, alij alienum non nomen propriũ putant esse, sed alienum, & alterius iudicij, & non ex auditorio prætoris maiorumque causarum, sed subsellijs hoc est non a tribunalibus. **Sunt enim Subsellia Tribunalorũ, Trium virorum, Quæstorũ, & huiusmodi minora iudicia exercentium, qui non in Sellis Curulibus nec Tribunalibus, sed in subsellijs considebant.** Totum iudicium sustinebit, quia tu nec partem iudicij sustinebis. hoc est enim totum iudicium, & spes omnis. **Authoribus Græcis, Palliatarum scilicet fabularum.** in his enim etiam si latinæ sunt græca omnia seruantur. nam latinæ fabulæ per pauciores agebantur personas, vt **Attellatę, Togatę, & huiusmodi aliæ.** An ideo authores Græcos dixit. Sæpe illorũ, qui est secundarum, aut tertiarum, **Comcedia** quinque actus habet, hoc est quinque dicitur in scæna. Est ergo persona primarum partium, quæ sæpius actu regreditur, secundarum quæ minus, minusque procedit. **Teretius in Phormione, quia primas partes, qui aget is erit Phormio, quam ille**

Præstringere
aciem.
Præstigiatores

Ludus.

Subscriptores

Subsellia

*

Comcedia
quinque actus
continet.

quam ille primarum subaudi partium. Multum submittere, subaudi vocem, vel gestum. Hunc tamen ab subsellijs, vtrum hoc ad contemptum an ad genus laudis pertinet, ego quasi ad laudem dictum accipio, vt maior irrisio sit Cęcilij, nec a subsellijs fuerint aliquādo in clamando quidem huiusmodi homines. in libris de oratore nō declamatores, sed clamatores idē Tullius vocat. Quartum quē sit habiturus duos, dixit quomodo quartum nominat, scilicet ab accusatore cū ipso Cęcilio numerans proximum alienum. quartum ex illo grege oratorum. obturbatores quosdam sordidosque cauidicos significat, qui adhibebantur ad moram faciendam, dum meliores aduocati recrearentur, & se denuo compararent ad dicendum, & non recessit a tralatione Scenicorum, qui sunt Tragici, & Comici dicendo quartum actorem, & Regem. Cuicumque, siue mihi, siue Cęcilio alienissimis hominibus, hinc apparet etiam supra alienum alieni iudicij hominem significari, & ideo de alienis, quasi exteris, per iocum dicit tanquam peregrinantibus, & aduenis aliquem hospitio esse recipiendum Cęcilio. Quasi præteriens fatissaciam vniuersis, sufficiet inquit omnibus quod ego vel præteriens breuiter dixerō pro leuitate eorum quibus respondendum est. oblique autem Cicero remouere conatur Cęciliū etiā a subscribendi spe, quod postea ille poposcerat secundarum munus, Sed inhumanissimum erat dicere, ne subscriptorem quidē idoneum posse esse Cęciliū, quare in summa sibi subscriptorem necessarium nō esse, alibi mox ait. sed ne subscriptorū quidē cū id postulare facerē ptātē. De populo subscriptor addatur, amare subscriptor de populo, quasi isti i vulgo numerādī sint, & addatur pprie de populo quasi inuito, & superbo, quod huiusmodi res additæ dicantur. Vestri ordinis reos, reos vestra defensione condignos, vel fures, & seruos nequam, qui apud Triūuiros capitales apud colūnā meniam puniri solent. Ad columnam Meniam, Menius cū domū suam venderet Catoni, & Flacco censoribus, vt ibi basilica edificaretur, excaperat ius sibi vnus columnę, super quam tectum proiceret, & puolatibus tabulatis, Vnde ipse, & posterī eius spectare munus gladiatorū possent, quod etiam tū in foro dabatur. Ex illo igitur columna Menia vocitata est causis eiusmodi. Aderant autem his rebus moratores apti talibus negocijs. Custodem inquit Tullio me apponite, subscriptorem non dixit, sed custodem, vt quia acerbe responsurus erat laceffitus conuitium facere videatur. nam subscriptores non solum chartarū causa, neque iuuantū accusatoris adhiberi solent, sed etiam vt non facile corrumpantur. De isto custode toto, hoc est de omni genere subscriptorum, id est etiam si Cęcilius subscriptorem se esse deposcat. Nunquam talis vi-

E. iij.

ros commissuros,

Obturbatores
ac sordidi ad-
uocati.

Triūuiri
Capitales
Columna Me-
nia.
* als pijceret

ros commiffuros, malefacturos praue, nam committi fraus dicitur, atque peccatū. Sū enim, & fidelis, & diligens, & ideo nec custode indigeo, & speculatorem esse inter mea secreta non patior. Verū vt ad te Cæcili redeam, recte quia aut subscriptores parabas infecerat. Sed cæteri Siculi, sepe in Cæciliū vtitur hoc conuicio, vt illū non Romanū, sed Siculū dicat. Præfectus Antonij, quidam Antonius curator tuendæ totius oræ Maritimæ, qua Romanū erat imperiū nō solū ipse nequam, verū etiam comitibus pessimis rem inauditam inuasit, & indicto Cretensibus bello, male re gesta ibidem periit antequam Pompeius contra Piratas missus est. Sed de hoc alibi ait Tullius post Marci Antonij infinitū illud imperiū senserat. Quibus se in classe vti velle dicebat, Cani remigibus celeusina per symphonicos solebat, & per assam * vocē id est ore prolatam, & vt i Argonau per cytharam, sed quia hic in classe dixit, possumus intelligere ad hoc symphoniacos capi solere, vt in classe pugnantibus classicum canant, vnde ipsi tibiæ classis nomen est positum classicū. Non Verres sed Q. Mutius Scæuola significat, huius quæstor Rutilius Ruffus damnatus est, quod cū prætore cōsenserit suo ne Publicani aliquid agerent in prouincia sua, quo cognito equites R. nam tum ante Syllana tēpora iudicabant, dānarunt eum. hic est Mutius in honorem cuius Asiani diem festū Mutia nominabant. Redire ad se, atque ad mores suos, nota redire ad se homines. Circes. illa enim sues ex hominibus faciebat. reddit autem iam argumentū quod ad similitudinem pertinet, vult enim innuere, quod recte fecit, alienum esse, & parcissimi temporis. propriū vero, & perpetuū quod amisit. Hic tu si læsum te a Verre dicis, iniuria semper iniusta est, lædi etiam aliquis iuste potest, nam & qui iure damnatur læduntur, sed non iniuria, & recte contra, patiar. defendam, posuit cōtra concedam, negabo, & bene addit negabo. potuit enim aliter atque aliter intelligi defensio. est enim hic finis quid sit iniuria, quam nec alio qui probarent, quod & idoneus orator, & integer, & Quæstor accusandi Verris fuisset. Quamobrē cū eū cui Quæstor fueris accuses accuses pro eo quod est accusare velis. an apud nos modo accuses cum dicas ab illo tibi iniuriam factā. Itaque neque L. Philoni, omnia exempla sunt quæstorū, qui prætores suos non permitti sunt accusare. Atque ille Cn. Pompeius, propiora exempla, & magis similia posteriora raponenda sunt. Strabonem autem dicit Pompeiū, Cn. Pompeij patrem. Et enim cū lex ipsa, vide firmamenta argumentorū quoties in oratione sine metu fastidij repeti solent. Clarissimi Viri nostræ ciuitatis, hos rursus extra contentionem quam ante Cæciliū habuit de suo officio quemadmodū cęperit. repetit enim ne leuius videretur ex

defensore repente

Celeusina.

* vel altam

Classicum.

Redire ad se.

*

defensore repente accusator factus M. Catonem illum sapiētem. Ca-
to hic accusauit Sergium Galbam pro direptis Lusitanis, & P. furiū
pro iisdem propinquissima extimatione frumenti. Accusauit M.
Aquilium, hic M. Aquilius de pecunijs repetundis accusatus est. hic
est igitur. Lentuli Suræ pater in carcere stragulatī propter coniuratio-
nem L. Cottam in iudicium vocauit. hunc P. Africanus ante secun-
dum consulatum, & cēsuram dicitur accusasse. Iudicijsque corruptis,
contaminatis, corrupta Iudicia sunt in ijs qui acceperunt pecuniam,
cōtaminata in ijs qui offensione ordinis infamantur. Requirit, amif-
sum sentiet. hoc enim nihil requirit nec sentiet sibi deesse aliquid ex
ijs rebus, quas nunquam habuit. Ego me dignitate superatum non ar-
bitrabor, ero enim defensor, vt fui, & necessitatem accusationis euadā
hoc quidem videtur placere, sed latenter hoc significat, prauo de se iu-
dicio magis iudicibus hæsuram turpitudinem, quam sibi.

Corrupta Iudicia.
Contaminata Iudicia.

VERRINARVM LIBER

PRIMVS FINIT.

INCIPIIT SECVNDVS.

Itō Cæcilio, & accusatione ad se delata, Cicerō
cum inquisitionis tempus in Siciliam postulasset
dies. c. x. & cum filia patruī sui Tullij totam pro-
uinciam colligendis literis in Verrem, & denun-
ciandis testimonijs peragrasset diebus. L. quia pe-
destre iter ex Sicilia, & propter fugitiuos, & pro-
pter Verris insidias dubitabat, a Iubone * trāsiit.

* vel Vibone

tam repente adueniens, cū videret id agi vta Gla-
brione Prætoꝛe ab iis iudicibus, qui tunc erant ad aliū annū aliūque
Prætoꝛem res tota transiret. eripereturque sibi reus patrociniō Hortē-
sij, ac Metellij, qui tunc cōs. futuri erant. per hos omnes Verres luden-
di iudicii fiduciam sumpserat, hoc commentus est rationis, vt oratio-
nem lōgam prætermitteret, neque in criminibus declamatione cumu-
landis tempus absumeret, sed tantummodo citaret testes ad vnū quod-
que crimen expositum, & eos Hortensio interrogandos daret, qua arte
ita est fatigatus Hortensius, vt nihil cōtra quod diceret inueniret. ipse
etiam Verres desperato patrociniō sua sponte discederet in exiliū. hoc
igitur laborat in oratione hac tota Tullius, vt ostendat non dolo, nec
astutia, sed necessitate facere id quod fecit, vt magis aduersariōrū frau-
dibus occurrat

dibus occurrat, quāuis ipse sit captiosus. Vult enim, vt diximus omne hoc tempus quod est ante Calen. Ianuar. dispensare in totius causae actionem. Ad alium Praetorem aliosque iudices nouis consulibus veniendum sit, toto igitur hoc libro exhortatio iudicum continetur ad vere iudicandum. Minae in aduersariū diriguntur omnia tētantes ad corrūpēdum iudiciū, & vt expositiones Ciceronis consilij sui iudicibus exhiberentur, quas tractans communiter breuiterque obijciendorum criminum miram artē conficit. Status, quantum ad crimina causae repetūdarum pertinet cōiectura multiplex est omnibus libris, Quātum ad specialem intentionem libri huius refertur qualitas negotialis extra scriptum in particula iuris est constituta. inducitur enī postulatio de agendī nouo genere. siquidem petit permitti sibi nō vt i oratione perpetua, sed breuiter crimina proponere, & ad singula testes dare. Sunt autem capita orationis hae. An talis reus cuius damnatio profit R. P. an talia eius consilia ad corrumpendum Iudiciū. An talia, & tam manifesta crimina ad patrociniū desperandum. An huiusmodi ab eo, & eius suffragatoribus, & dicta, & facta ad eludendam accusationem, vt nouo genere sit agendum Tullio. Quarum rerū quasi per narrationem facit demōstrationē expositione consilij sui, & cū iudicibus deliberatio videtur indicta, in qua ostenditur certādum cū Hortensio astutia, non vtendo horis omnibus ad dicēdum, tollendā si fieri poterit comperendinationem. per testes crimina comprobanda. Facit hoc Cicerō, vt hae res nō solum e compēdio moram ac breuitatem temporis tollat, sed etiam circa artificium dicendi breuiter etiam in hac parte vim oratoris ostendat. Quī concionibus & legibus, Concionibus. Quintium dicit, Trib. Ple. qui veneficij reum Oppianicū Cluentio accusatore defendens victus erat illo damnato, legibus autē L. Aurelium Cottam Praetorem significat, qui legem promulgarat de restituendis iudicijs Equestri ordini. Peculatorem aeriarij sub Carbone coss. cum Quaestor esset. Peculator autem, qui furtum facit pecuniae publicae. Vexatorem Asiae atque Pamphilię, sub Dolobella cum legatus ei, & pro Quaestore esset, mortuo Malleolo. Praedonem iuris vrbanī, in praetura vrband, quam Siciliensis secuta est, de qua nunc accusatur. Cum multae mihi a C. Verre terrae marique insidiae. alias significat insidias quae vitae eius factae sunt, alia quae integritati, & extimationi. nam vult intelligi etiam praemia sibi praeparationis ostentauisse Verrem, sed terrae marique insidias factas significat. Ordini, nominī insidiatur, ne dignitas iudicandi ordinē sequatur detectis in corruptioe iudicantibus. Nominī senatorio, Senatori nomē honorī ne sit, sed potius ignominie. Senatoriū enī ius subauditur, & senatorio ordinī & nominī

Oratio perpetua.

Aurelij Cottae
lex de restituendis
Iudicijs equestri
ordini.

ni, & nomini senatorio, Semel ait se in vita pertinuiffe, contumaciam Verris præcipitem, nam semel vicinum est ad pene nunquam, ex eodẽ sensu est, quod semel in vita risisse Crassum scribit Lucilius. vnde Verg. mihi videtur dixisse, Tum primũ nostri Cacũ videre timetẽ. Tũ cũ a me reus factus est, quid est reũ fieri nisi apud prætorem legibus interrogari, Cũ ei in ius ventũ esset, dicebat accusator apd prætorem reo, aio te Siculos spoliaste. si tacuisset lis ei estimabatur, vt victo si negasset petebat a magistratu dies inquirendorũ eius criminũ, & instituebatur accusatio. Diem, dies foeminino genere tempus, & ideo di minutiuẽ diecula dicitur breue tempus, & mora. dies horarũ. xij. generis masculi est, vnde hodie dicimus, quasi hoc die. petijt autem Tullius. c. & x. dies Rupilius, siue Oppius suppositus a Verre. c. petijt. Inuenit iste, qui sibi in Achaïam, alij hunc Rupiliũ, alij Oppiũ putant sunt qui Raciliũ dicũt accusatorem, Oppiũ reũ. alij Q. Metellũ nepotem accusatorem. Curionem reum. Moris aut fuerat, vt agendi dies priori prior ordinaretur, itaque si omni tẽpore postulato vsus esset ad inquisitionem Tullius, futurum erat, vt priori locus ad agendum daretur ei, qui biduo breuiorem diem postulauerat, cuius accusatõnis interposita de industria mora cũ Verres ad alios cos. distulisset. Cũ publicis authoritatibus, publicis literis. Perdita profligataque, peius voluit esse profligata, quam perdita. etem̃ perditũ quod inueniri non potest, profligatũ quod potest. Tempus emisse. idest dilationem temporis impetrasse. Iudiciũ aut suũ debemus itelligere sibi aptũ, & e contrario ait alienũ tempus offenderat. Quod si non modo in causa, per innocentiam. Honesto præsidio, per compensationem criminũ auctoritate dicentis, vel alicuius eloquentiæ acerbẽ in Hortensiu, quem corruptione iudicũ non eloquentia sua dicit esse confisum. Gratia, amicorũ plurimum quibus defensoribus. deligeretur ex senatu, qui reus fieret, Appius vel Curio. Hoc prætore, Glabrione scilicet, hoc consilio. lectissimorũ ex omni numero senatus iudicum. Quod prætor in reiectione iudicum iudicauit, ex iis quos reuuit. intellectũ est eos iudices habere, velle, quos corrumpi posse confideret. Nisi Gn. Carbonẽ, Carbo Marianæ partis dux, idemque Cõsul desertus Ariminii est a quæstore suo Verre, spoliatus pecunia publica, quam quæstor in exercitu de Aerario sumpserat, Cum ad Syllam ille transiret proditor partium Marianarum, Cuius legatus, Legatus per has prouincias Dolbellæ proconsul fuit, & pro quæstore Malleolo mortuo, eiusdẽque in iudicio cum accusaretur proditor fuit. In inuidiam suis maleficiis adduxit, propter sua scelera inquietum fecit, inuidiosũq; reũ. Oppugnauit, & prodidit, peiusque prodere quã oppugnare, propterea quod oppugnare inimici,

Dies.

Profligatum
Perditum.

*

*
Oppugnare
Prodere

Sarta tecta

Prætorū officia.

Vexare

Publicani qui
et Decumani

oppugnare inimici, & hostis officium est, prodere grauius, cum ad eos qui amici esse debent referatur hoc verbum. Cuius prætura urbana, Aedium sacrarum, quemadmodum hic dicit sic diuisa sunt crimina huius præturæ urbanae, scilicet iuris dicendi, sartorumque tectorum contra omnium instituta, quam Prætores urbani ante se fecerunt, sunt autem instituta Prætorum in decretis interponendis diiudicandisque causis. Ita vexauit ac perdidit, nimirum vexauit ingentis calamitatis usum significat, nam & ipse supra sic ait, populata, vexata, funditus eversa prouincia. Verg. Candida succinctam latrantibus inguina monstris. Dulichias vexasse rates. Ex aratorum bonis, aratores frumenti decimam dare P. R. solent, hos non vna atque altera, sed tribus amplis decimis per mancipia se subornatos idest Publicanos, qui Decumani vocantur Verres exhaust. Socii fidelissimi in hostium numero existimati, hic locus crimina continet in ea oratione, quæ inscribitur de Supplicijs. Absentes rei facti, vt Stenius, & Heraclius. Partim regum locupletissimorum, Agathoclis, aut Hieronis Siciliae regum. Nostrorum imperatorum Scipionis, & Marcelli. Dedit Marcellus, reddidit ex Africa Scipio. In stupris vero, & flagitijs, de Cleomenis vxore dicit. Proponit inania mihi nobilitatis, vt Curionis, & Marcellorum trium, Hortensij, & Scipionis, hi enim Verri palam suffragabatur. Aliud quid iam diu machinetur dilationem accusationis & corruptionem iudicij. Redemptio est huius iudicij facta, sic quidam accipiunt quasi hoc dicat Cicero, corrupti sunt isti iudices. non hoc dicit, sed ait artifices quosdam corrupendorum iudicum pactos esse cum Verre, & redemisse se semel omnem procuracionem iudicij corrupendi suo periculo, absolutio nisque præstandæ. Ea mansit in cõicione, atque pacto, hic est sensus de placito inquit, & promissione non iudicium, sed postquam reiecti sunt iudices displicuit totum negocium redemptoribus, & resilerunt a conditione ac placito. Renunciata est tota conditio, renunciatio dicitur recusatio eius rei, quæ in placito, & promissione venerat. Libelli nominum vestrorum, moris erat celebrata iudicium reiectione, & haberi in officio prætoris, & in Arca reponi nomina iudicum delectorum, Reiectione autem idcirco dicitur, quia cum multi iudices in consilium prætoris suo iudicandi essent, qui quæstor fuisset publica causa, verbi gratia repetundarum ambitus, maiestatum, necesse fuerat eos primum de curia senatoria conscribi cum senatus iudicaret. Deinde in urnam sortito mitti, vt de pluribus necessarius numerus confici posset. Tertio idest post urnam per mitti accusatori ac reo, vt ex illo numero reiciant quos putauerint sibi aut inimicos, aut ex aliqua re incommodes fore. Solet autem ex moribus ac fama iudicum, ex illorum quos, aut reiciebant, aut retinebant

Iud. voluntate

Renunciatio.

Reiectio
Iudicum

jud. voluntate coniecturam facere populus, qui causæ suæ confidere, qui corrumpere iudices vellet, reiectione celebrata, & in eorum locū qui reiecti fuerant sub sortito prætore, alios quibus ille iudicum legitimus nūerus cōpleretur sufficere. Prima eī sortitio dicebatur, his perfectis iurabant in leges iudices, vt obstricti religione iudicarent.

Cum iurassent omnes præter ipsum prætorem, nomina eorum libellis (vt supra diximus) continebantur, & vbique habebantur, ne pro selectis iudicibus, vt fit in multitudine, aliqui suppositi corruptissimi iudicarent, itaque & prætoris tribunal, vt considerent indicatur prætori suo. Nulla nota, nullus color, nullæ sordes, Et si hæc Cicero quia contra Hortensium profunt sæpissime repetat, tamē in qua causa, & a quo, & quomodo hæc facta sint meminimus in diuinatione narrasse. illud factum tamen animaduertendum, quod ad lini sordes, non tabulis, ed sententijs figurate dixit. Ex alacri atque læto, alacris siue alacer, vtrumque enim dicitur, is qui viget sensibus vniuersis, quod est indicium erecti animi atque sublimis. nam e contrario lacer dicitur amputatis corpore sensuum membris, hoc est auribus oculisue, quæ ad animum sæpe transfertur, vt plerumque afflicto animo sensibus non vtamur erectis, sic alacer dicitur is cui omnis sensus in loco suo quisque degit. Vi sunt & intenti vt vultu indicet adesse animum nō sincerum sensibus suis, qua re cognita illud quoque intelligitur aliud esse alacrem, aliud lætum. Sunt qui alacrem festinantem, & properum dici putāt quasi alis acrem. Comitijs consularibus, sunt etiam ædilitia, & prætoria, & tribunitia comitia. Ecce autem, proprium hoc Ciceronis est in rebus improuisis, quod cum cura Vergi. & legit, & transtulit, vt Ecce autem gemini a Tenedo. Eadem illa vetera consilia, corrupēdi iudicij per supradictos redemptores conductoresque facinoris istius. C. curio quem ego, quæri solet cur hoc de Hortensio, cur de alijs nō dicat, quia nemo solebat ꝑcari veniā apud veteres deorum compellatione nuda. Quos negocium tangeret. Curionem autem patrem dicit. Tam aperte palam dixisset, Aperte ad verba pertinet non obscura. palam ad præsentium multitudinem, & qualitatem frequentis loci. Ad ipsum fornicem fabianum, fornix fabianus arcus est iuxta regiam in sacra via Fabio Censore constructus, qui deuictis allobrogibus nominatus est, ibique scuta eius posita * propter est. Aperte iā ac perspicue nulla, ex sua persona hoc dicit Tullius, nā esset offensum Quod tota Sicilia, oēs siculi, oēs negotiatores, vt quicquid subiectū est intelligitur eius eē qđ dixit tota Sicilia In vnus ptate, Hortēsi. f. Nō tenebimus iudicia, finxit dicere nō tenebimus iudicia mollius. f. quā populares figeret dicētes auferemus a senatu iudiciū

Iudices i leges
iurabant

Alacer &
Alacris dicitur.

Ecce.

Fornix
Fabianus

Sportæ. Sportulæ Sportelle

Fiscus.
Confiscare.

Diuisores tribuum.

Trib' vrbane
rustice quot.

natu iudicia. Hois perditæ lætitiæ Verris. Hois amplissimi gratulatio C. curionis, & M. Metello obtigisset, vt is de pecunijs repetundis, sorte adueniebat vniciuque prætori. hic ergo M. Marcellus amicus Verris successurus Glabroni fuerat. Fiscos complures. Sportæ. Sportulæ. Sportellæ nūmū sūt receptacula, & sacci, sacculi, saccelli, & crumenæ, & vellereæ, & scorteg, & manticæ, & marsupia. ita fisci, sciscine, & scellæ sparteæ sunt vtensilia ad maioris summæ pecunias capiendas. Vnde quia maior summa est pecuniæ publicæ, quam priuatæ, vt pro censu priuato ærarium dicitur, pro loculis, & arca thesauri, pro sacello fiscus, vnde fiscus pecunia publica, & cōfiscare dici solet. His diebus paucis cum prætores designati sortirentur. Accusatio accepta est. Non. augustis, & comitia consularia fuerūt. vj. Calē. august. nec multo post sortitio prætorum fuit, celebratis eorūdem comicijs. A quodam senatore ad Equitē R. hoc homines inepte, quasi certū sit quod dicitur, & de industria figuratur a Tullio ad inuidiam aduersariorū, & sui defensionem qua cogitur nouo modo causam agere horis breuioribus, quam mos est accusatoribus. itaque suspicantur Senatorem alij Crassum, alij Hortensium, equitem. r. alij neminem proferunt. alij Publicium quendam temporibus illis in diuidenda pecunia populo famosissimū Pecunia Siciliensis est ex Sicilia ex prædationibus capta. Comitiorum meorum nomine, vt ego ædilitate deijcerer, quam petebam. post consularia enim, & prætorialia comitia, ædilitia sequebatur. comitiorum autem meorum nomine addidit, vt ostenderet excepta hac pecunia totam corruptionem iudicij destinata esse. Qui se omnia mea causa debere arbitrabatur, Locutio p̄ plena habetur. sed si quæras quod integrum est, deest facere, vt sit omnia facere, & bene omnia protulit, vt hæc proditio secreto actere i ppter amicitiam videatur esse suscepta. Diuisores omnium tribuum, vtrū legitimis habent omnes tribus diuisores suos, quos Plautus magistrōs curiarum in Aulularia, vocat his verbis, Nam noster, nostræ qui est magister curiæ diuidere argenti nummos dicit in viros. an diuisores criminis nomen est, sed si hoc esset, non sibi ex ijs carum esse dixisset, cum ipse præturam petisset. ostendit Verrem non gratis factum fuisse prætorem vrbani, & alterum Metellum prætorem Siciliæ. pecunia Verris similiter meruisse præturam & C. Verrem. Romilia Verrem, nomen est proprium. Romilia, nomen est tribus, ablatiu casus, vt sit ex Romilia. Tribus enim vrbane rusticæque omnes. xxxv. numerantur, ex quibus aliquā necesse est cuiusque ordinis fuerit ciuis. r. obtineat. Moris autem fuit cū aliquis ciuis. r. ostēdēdus esset significaretur aut prænomine suo,

prænomine suo, aut agnomie, aut a cognomine, aut a cognatione, aut a tribu in qua censeretur, aut a curia, aut a censura. aut si erat senator, eques. r. a curia sua. sic alibi ait, L. Claudium palatina patris sui discipulum/tanquam diuisorem magistri. Verri seni scilicet & optima ironia est *Urgebant comitia, instabat iudicium fisci minabantur.* Exquisite dictum agere quod ad iudicium pertinebat. L. vel occupatione in petendo honore, vel qua accusatio libertatem vel minas exigat. petitio blandimenta & præces. Minari denique diuisoribus, ratio non erat cur enim minarer inquit accusatoribus vel diuisoribus, quos accusazione Verris impeditus accusare non possem, id ipsumque illi callidi homines intelligerent. *Destriictum atque obligatum, destriictus potest & sine vinculis in diuersum manu ducentium ferri, obligatus etiam nodis vinculorum in loco intelligitur, plus est ergo obligatum esse, quam destriictum.* Qui quamobrem arcessentur, bene intelligerent/pofuit hæc ad causam non veniendi. nam sine hac ad designatum consulem siculos non venisse contumacia videretur. sane, & hic, & in primo capite Verrinarum animaduertitur insequens locutio similisque solocismi, siquidem non venisse legeris. nam si non venissent legeris, error non erit. Cæterorum hoc anno, criminoſe (vt supra diximus) in Hortensium Metellosque. Cum filio blado, & gratioso, finis ac maxime meretricibus amicitia conueniunt. Gratia vero quæ potest in adulescentibus sine infamia, gratiam enim amicorum copiam modo dicit. Appellare, quasi familiares. Et conuenire, quasi de promissorum debito. Intellectum, & animaduersum, intelligitur aliquid argumentis, animaduertitur sensibus præſenti animo vtentibus. plerunque enim aduertimus rem aliquam oculis, aut quouis sensu corporis sine animi intentione, ergo plus est animaduersum quam intellectum. an ab alijs intellectum, ab alijs animaduersum intelligi posset. quod si est, rursus plus erit intelligere quam animaduertere. Vt cuius diuitia me, Magna emphasi diuitias dixit. & significat breuiter etiam sibi premia preuaricationis oblata, sed frustra. Sed etiam Q. Metellum, subaudi consule, & ne error sit in nominibus, tenere vos oportet tres Metellos esse, vnum cum Hortensio, alterum in vrbe constitutum de pecunijs repetundis, tertium Sicilie prætorem. Dedit enim prerogatiua suæ voluntatis, eiusmodi dilogia dicitur figura, cum ambiguum dictum duas res significat. nam prerogatiua præter eius integrum beneficium, aut dicto, aut facto aliquid significat liberalis ab eo qui nobis benefactor est, & rursus prerogatiua sunt tribus que primæ suffragium ferunt ante iure vocatos. mos enim fuerat quo faci-

Destriictus.
Obligatus

*
Gratia amico
rum copia.

Intelligere
Aduertere.

Mos ferēdorū
suffragiorum.

lius in comitijs concordia populi firmaretur, bina domo de ijsdem cā-
didatis comitia fieri, quorum tribus primæ prærogatiue, dicebantur,
quos vellent consules fieri. Secundę iure vocatę, quod in his sequen-
te populo, vt sepe contulit prærogatiuarum voluntate iure omnia cō-
plerentur. hoc igitur dicit Cicero vocando ad se Metellum, Siculos,
& eos minis deterrendo ab accusatione Verris prope omne beneficiū
corruptarum a se tribuum Verris pecunia Consulem factū intelligi-
An me taciturū, & hic Epitherapeusis, vbi nō emendatio dicti atro-
cissimi, ac confirmatio ponitur recte dixisse causa subiecta cum qua-
dam * Arcessit alter col. designatus Siculos, Hic est prærogatiua quā
Metellus Verri pro prærogatiuis reddidit. nam huius rei fuerat dila-
ta narratio. Prouisum, quomodo si comitiōrum fors atque fortuna est,
sed vult totum pecunia Siciliensi, hoc est corruptis a Verre tribubus
esse confectum. Te non fato, vt ceteros & vestra familia, dictum Fa-
cete, & contumeliose in Metellos. Antiquum Neuij est fato Metelli
Roma fiunt consules, cui tunc Metellus consul iratus versu responde-
rat Senario Hypercatalecto, qui & Saturnius dicitur. dabunt malum
Metelli Neuij poetę, de qua parodia subtiliter Cicero dixit, te non fa-
to, vt ceteros ex nostra familia. Quæstor, prætor de pecunijs repetun-
dis quæstionem exercens. nam proprie quæstiores dicuntur crimina-
lium quæstionum, vt Vergi. quæstor Minos vnam meuet. Duo au-
tem Consules Hortensius. Q. Metellus Quæstor M. Marcellus.
Nimium diligentem, hæc est artificiosa laudatio iudicis sine suspitio-
ne assentationis, & tamen efficax a beneuolentia. qui autem diligen-
tem vituperare non poterat, pro crimine addidit nimium. Teren-
tius, ne quid nimis, M. Cesonius designatus ædilis cum Tullio
& ideo nō iudicaturus, quia & ædilis, & iudicis partes sustinere nō pote-
rat vno tempore, vt sagacem integritatem eius ostenderet non dixit
quod corrupamus, sed conemur corrumpere, & non aperta, & plana
corruptione idest vel exigua. Iuniano consilio, Iunius Quæstor
iudex fuit in Cluentij causa Verre prætore, in qua cum Oppianicus
damnatus esset, defensor Oppianici Trib. Ple. qui notius rem in in-
uidiam duxit, cum diceret pecuniam in iudicio fuisse versatam, & cū
incertum esset ex qua parte esset profecta, corruptionem credidit
ab Oppianico datam. quia damnatus erat, & errore multorum in
falso crimine Cluentius fuit. hic ergo Cesonius damnatis alijs iudici-
bus, non modo innocens pronunciatus est, sed etiam ex ijs fuit, qui
illa crimina Staleni, & Bulbi, & guttę, & ceterorum iudicum dete-
xerunt, cum Verres quoque turbatus subiectos iudices esse diceret,
& interpellatos libellos sortitione iudicum, quos libellos ipse obli-
gauerat. Magistratum

Quæstiores
qui.

gauerat. Magistratum ineat, oportet non decembris. hodie Tri. Pl. tuturum. Ex acerrima, equeſtri illa familia, nouo modo laudem ab ignobilitate quaesiuit more suo laudans Equites R. & maxime quia cum iudicarent sine infamia se gesserunt. L. Cassius cum ad caeteras res, inde sunt leges Cassiae tabellariae de suffragiis libere ferendis non voce sed tabula, ille Cassius qui cognoscendis criminalibus causis ipri mis querendum esse dicebat, cui bono homines veteres graues, & seueri, & inde figurate singulis additam laudem ex ore aduersarij veluti ostenditis cur sibi iusti omnes displiceant. Tribuni militares, Tribunorum militarium duo genera, primum eorum, qui Ruffuli dicuntur. Hi in exercitu creari solent. Alij sunt comitiati, qui Romae comitijs designantur. Subfortiemur etiam. mire ostendit securitatem rei, tanquam ipse sit omnia facturus. No. sextiles, sextiles augustae. quintiles Iuliae, nondum enim nomina de imperatoribus sumpserant, propter quam mutationem nominum Verg. ait, Et incipient magni procedere remenses. hac tota argumentatione significat Cicero bis accusare se non posse, si accusandi consuetudinem seruare voluerit, non seruare breuitati. Ludos votiuos, hos Pompeius vouerat, si Sertorium superasset. Deinde Romani sequentur, Romani ludi sub regibus instituti sunt, magnique appellati, quod magnis impensis dati, tunc primum ludis impensa sunt ducenta millia nummum, adeo magnos ludos factos putant, quod consiliorum secretorum, deo idest Neptuno latum, tum regi & rerum conditarum, & dijs magnis idest Iaribus viribus Romae dati sunt: quibus aiunt raptas sabinas esse, vt videatur propter hoc dicere Verg. magnis circensibus actis, & Circenses ludi sunt. Deinde seducturos, ducturos dilatos, moram facturos. Dicendo longa oratione, excusando cur interdum non dicant. Admittebantur enim excusationes multae etiam pro reo, aut occupationis alicuius aut male valetudinis. Ad ludos victoriae, hos Sylla instituit bello ciuili victor. Secundum quos plebei ludi, quos exactis regibus pro libertate plebis fecerunt, aut pro reconciliatione plebis post secessionem in Auentinum. Quae ego hominem, Metellum scilicet, in cuius locum subfortiendum iudicem ex persona Verri supra dixerat, qui praetor futurus sit ex Calen. Ian. qui Ian. qui nunc in iudicum numero est. Malo enim iurato suam, cum iudex sit Metellus tabellam iudicariam iuratus accipit cum Praetor fuerit, & non iurauit, quia non est iuris, & in potestate habebit tabellas omnium iudicum. Id enim consilium mihi taciti dabit, Sermocinatio ista non decet iudicum grauitatem, ideo taciti dixit. sic agit autem, vt ostendat se non debere horis legitimis abuti, ad accusandum Verrem, cum possit pro vna actione testimo-

F. iij. nijs vt tantum.

Interpolare.

Tribuni
Militares
Ruffuli

*

Ludi magni.

Ludi
Victoriae

*

nijs vti tantum. Conficiam vt nemo contra aliter quã ego velim, nũc illud est quod postea dicet in alia tempora referuimus in secũda actio-
 ne. Authoritatibus, confirmationibus eloquentiã scilicet ex ipsius tẽ-
 pore & causa, sensus est. nõ ingenij tui est, qđ cõtra me in aliciose exis-
 set. hoc autem expetit tempus huius, hoc est periculum Verris, & Ma-
 lũ causa quam suscepisti. Secundum binos ludos, post binos ludos vo-
 tiuos ac Romanos. Ante primos ludos comperendinẽ, idest me, & te
 dixisse proficiens comperendinationis iudicibus faciam potestatem.
 Astuta, vrba, & enim vrbs astu dicitur. Terentius, an in astu venit
 Cupiditas, corruptionem Iudicũ significat in quibusdã iudicijs Te-
 renti Varronis, vbi discordibus ceris vsus est, & vbi (vt supra diximus)
 elusit nobiles pueros. Assiduum, molestũ aditũ. Ex eo loco, ex quo
 de rostris, scilicet hoc munus ædilitatis allusit ad ambiguitatem mu-
 neris, & Verris nomen bestiã præferentis. Qui aut deponere, Deponi-
 tur in sequestri. accipitur ab eo qui corrumpitur. Recipitur, idest pro-
 mittitur, idest pro iudicato respondet. Pollicetur qui apud se dicit, aut
 præmium, aut sententiã potestatem esse. Sequestres sunt apud quos pe-
 cunia deponitur, interpretes per quos indicitur pactio. Inter. x. annos
 recte dixit, hoc enim tempus quo senatus iudicat victore sylla ab ordi-
 ne Equitum. R. trãfferente iudicia, Annos prope quinquaginta. tan-
 to enim fere tempore Equester ordo iudicauit, lege sempronã. Subla-
 ta potestate. P. R. scilicet sublata prouocatione ad populum hoc est a
 Tr. Ple. Q. Calidius damnatus dixerit minoris Sextertiũ tricies. Q.
 Calidius M. Calidij oratoris pater ex prætura Hispaniensi accusatus
 a Gallio pro quo postea Cicero dicit, atque damnatus, cũ sensisset iu-
 dicibus pecuniam contra se datam, in eos iudices qui paruo precio cor-
 rupti se damnauerant exclamauit, vel idoneam inquit mercedem pro
 meo capite pacisci debuistis. hoc satis honestatis esset in vocabulis, vt
 hominem prætorium, non vilis prætio venderetis, & honeste Hironi-
 ce dictum est, lis estimata sit, hoc est pecunia de qua lis fuit, & propter
 quam cõdemnatus est in summam redacta, quæ de eius rebus exige-
 retur. Duę res enim consequerentur damnationem, pertinebat, qua vel
 simplex, vel duplex, vel Quadruplatio ducebatur. Altera exilij, quod
 cum Verre prætore vrbaño fortiente, si hoc criminosè dicit, quem
 admodum supra Hortensio prætore, qui ambo peculatus dñati sunt.
 Quid hoc inquit quisquam ad iudicium corruptum pertinet, respon-
 debimus litis æstimationem non solum ex titulo propositi criminis,
 sed etiam ex alijs probationibus, quæ ex ante actis rebus apud iudices
 constituerint. Hic peculatus crimine proposito, etiam quæ iudicando
 pecunias ceperant reddere reddiderunt, similiter soluitur etiam illud
 quod supra

Asty vrbs
 Astutus.

Sequestres.

*

quod supra de pecunijs repetundis positum est, Prætorē vrbano sententiante. totum hoc magis inuidiose quam vere dicitur. nam ipse Verres pro testimonio dixit in Iuniano iudicio adulteratas fuisse tabellas suas, in quibus suppositi iudices essent ad sententiam corruptam proferendam, cum causam ante non audissent. Significat autem. C. Fiduculanum faiculam, qui ad complendam Oppianici damnationem dicebatur esse suppositus. Quod inuētus ē senator Stalenū dicit ab vtraque pte fuisse corruptū, quod aduersus eū recitatū postea in Cluētiana oratiōe vix purgat, vbi dicit a solo Oppianico Sextertiu. cccc. C. Cæcilio Staleno iudici data pro numero iudicū qui corrūpendi essent, Vt discoloribus ceris, iam supra dictum est. Signa autem alij ceratas diuerso colore tabulas, alij ab iudicibus appositas tabulas ceratas diuersi coloris aiūt, vt hoc signum esset ad voluntatem rei. Sententiæ scriptę iuratorum hominum, iudicum scilicet, qui in leges antequam iudicarent iurare cōsueuerunt. Sed habere hominem potentem, Hortensiu vult intelligi. scit enim hoc minus valere ad minuendam eius auctoritatem apud. M. Glabronem prætorē præsentis anni. Quique præessent huic iudicio. Neque vllam aliam ob causam. P. R. per annos continuos. Tri. Pl. illo tempore tribunitiā potestatem flagitabant. hoc Cicero vtitur ad inuidiam iudiciorum infamiam senatu iudicante. Qui. CN. Pompeio in inuidia tunc Pompeius fuit, quod cos. redderet populo tribunitiā potestatem, sed totum Tullius ad sui tēporis commodum refert, vt etiam Catuli sententiā in senatu demonstrat, tum primam contentionem ad vrbem cos. designatus. ad vrbem in vrbe, & sic dici solet de his qui cum potestate prouinciali, aut nondum in prouinciam profecti essent. Pompeius autem proconsule de Hispania Sertorio victo nuper venerat, & statim habuerat cōcionem de restituenda tribunitiā potestate publicano Tri. Pl. homines in speculis sunt, nisi equester ordo, & vrbana plebs, & omnes qui fauent tribunitiā potestati. Obseruant, modo speculantur, alias venerantur. Vergi. Præterea regem non sic ægyptus & ingens Lydia, nec populi parthorū aut Medus hydaspes. Obseruant. Post legem tribunitiā, ex quo lex fertur de tribunitiā potestate restituenda. Vnum hominem vel tenuissimum, pauperem qui vnde iudices corrumperet non habet. Dolobellam autem significat. Quod tametsi non reprehendunt, Potuit enim dici quid ergo noxius si pauper sit? Non est damnatus. non gratia. vult amicum videri Hortensij Verrem, sed tantummodo præde participatione sociatum. Non cognatione, hoc ad Metellum collegā Hortensij pertinet, qui illum tanquam si sit cognatus defendit. Mediocri vitio vitia sustinebit, si quis nimia seruitute patrociniū meruerit, aut

Iurati iudices

*

Sertorius victus.

Obseruare.

F. iij. ruerit, aut

Lex Acilia.

ruerit, aut assentatiōe aliqua defendēdi meruerit inuestigare rationē, hoc aut totum ad terrēdos a corruptione iudices dicitur. Post hæc cōstituta iudicia senatoria, iudicia dicit, per hos. x. annos Syllæ legibus constituta. Qui iam pridem inuentus est, Verrem dicit, qui sis rector qui loco in tribunalibus. fac tibi paternæ legis Aciliæ manus. Acilius Glabrio legem Aciliam tulit, de pecunijs repetundis seuerissimā, in qua nec comperēdinari, quidē licet reum, fortissimum patrem. Titu. manilius Acilium Glabronem fortissimum auum Scauolam dicit iuris peritissimum, qui cū Cn. Pisone cos. fuit quo anno C. Gracchus occisus est. Grauiissimum socrū fuisse Scaurū significat. Scaurū constantiam male subiecit, quid sit constantia, & animaduertendū hanc esse artificiosam laudationem iudicum ad beneuolentiam, quæ tamē ab assentationis suspitione summota est ad suspitionē criminis. Quia multū rapuit, rationem, salutem in corruptis iudicibus reseruetur. Serui designatorum consulum, mentionem facit illius rei, quam de Metello supra mōstrauerat, quod siculos domū arcessitos iam ante conterrui. Quadraginta diebus interpositis, his qui sunt post binos ludos uotiuos, atque Romanos, quos alij bini consecuturi erant uictoriae atque Plebei. Cum hæc frequentia totius Italię Romam discesserit, frequentiam dicit plebis rusticæ, cui uoluit iudicij notam esse integritatem suā. conuenerat, aut ex municipijs cuiuscūque modi multitudo, aut propter comitia suffragiorū causa, aut ludorū uotiuorum Romanorū uictorię Plebeiorū, aut ut censeretur apud Cēsorem Gellium, & Lentulū qui tunc erant, huius laudis fructum, & offensionis periculum uestrum. figura Zeugma. ad singula enim subaudiendum est puto esse oportere. Faciam hoc nouum, sed ab ijs qui hinc principes nostræ ciuitatis sunt ante factū. Verū dicit, & enim L. Lucilius, & itē M. Licinius ambo consulares. M. uero, & triumphalis fuit. hi cum accusarent L. Cottam non vsi sunt oratione perpetua, sed interrogatione testium causam peregerūt, Illud a me nouum cognoscatis, in eo se dicit noui aliquid allaturū, in quo diligentius crimen expositurus est, quam qui ante ipsum breuiter accusauerūt. Ut ubi interrogando, apparet ex hoc dicto, testes suos etiam ipsum accusatorem interrogare cōsueisse. Argumentandi dicendique sint, argumentari est argumentis uti ad rem probandam. dicere amplificatione uti ad rem, ad delectandum commouendūque auditorem oratione perpetua. Si quis erit qui perpetuam orationem, uides quia argumentis se usurum non negat. Iam modo quamquam perpetuam orationē se neget habiturū in hac oratione quæ prima est. Si quis erit qui perpetuam orationem accusationemque, Bene hæc separauit, ut ostenderet etiam sine perpetua oratione accusationē

Oratio perpetua.

Accusator etiam suos testes interrogabat.

tionem accusationem tamen esse ut intelligi posset. ut res non una, sed ut duae sunt. Nunc id quod faciamus ea ratione dicimus, in consequens locutio, & obscura non minus est, quam illa in fine orationis pro Ligario. Nisi forte faciemus semel ponitur. Cum multa libidinose, multa crudeliter in ciues, atque socios, a specie cepit, & subiunxit socios dicendo, postea ad deos atque homines, sed non est vitium quod sub auxilio positum non pro ratiocinatione. Sextertium quadringentis, diximus de hac quaestione summe varie. in diuinatione enim Sextertium milles dixi, quod soluimus, quod adhuc non erat insinuata criminum ratio Ciceroni, & quod ex persona Siciliae loquebatur augere noluit veritatem, & quoniam ipse Duplae, vel Quadruplae repetitionis quantum Ius accusatori progredi licuit. nam quamuis Sextertium septuagesies tantum dupli nomine exigi iussus est, ad gratiam ne Hortensij an suam, an etiam conuenientia Ciceronis ipsius parum comperimus. Dixi, moris veterum fuit cum satis visum esset fluxisse verborum, hanc sibi necessitatem finiendae orationis imponere, ut dicerent ad ultimum dixi, quod etiam ab utraque parte oratione consumpta, ut in consilium dimitterentur, Praetor soleret pronuntiare Dixerunt. bene ergo Tullius denunciatus aduersariis compendium breuitatis hoc verbo usus est. Dixi non ante mihi finitur, prima actio. inducentur enim dehinc a Tullio testes, quorum verba in oratione conscribere nullius elegantiae fuit. multis autem diebus prima actio celebrata est, dum testes Veris producuntur criminum diuersorum. dum recitantur Publicae praeuataeque literae, quibus rebus adeo stupefactus Hortensius dicitur, ut rationem defensionis ommitteret, adeo percussus Verres ut abiret in exilium sua sponte, ne quid amplius in iudicio gestum esset, nisi quod Tullius metuens ne tantum negocium pene tacitum praeteriret. finxit Verrem comperendinationi praesto fuisse, ut bis defensus accusaretur iterum, & quemadmodum victoriae consuluerat breuitate dicendi, ita laudem eloquentiae tanquam repetita accusatione est consecutus, reliquorum conscriptione librorum, qui caeteros consequuntur.

Dixi

Dixerunt.

ARGVMENTVM ACCV-

SATIONIS.

Deinceps haec

Accusare
Ciceroni vide
batur idcorū.

Quæstor
Minos

Eincepta hæc omnia non dicta, sed scripta sunt contra eum quod factum est. Fingit Cicerone adesse in iudicio Verrem comperendarum respondere citatum, & defendi, in cæteris vero orationibus defensor futurus accusationis officium his libris, qui Verriarum nomine nuncupantur, compensare decreuit, quoniam accusare multos indecorum Tullio videbaturque, in vna causa vim huius artis, & eloquentiæ demonstrare. Nam & bene intelligentes omnem virtutem oratoriam quæcūque in criminationibus constituta est hic expressam vident, & contra ex hoc defensionum vim in cæteris orationibus, & nervos eius ex hac virtute cognoscunt, quæ in opprimendo exprimitur reo. Igitur rerum scena sic facta est ut dicit Tullius, non ut acta res est. Adest inquit Verres, respondet, defenditur, ergo cum prima actione accusatus sit ac defensus Verres, nunc velut defensus iterum, sic enim mos erat, in altera actione accusatur ad ultimum rursus oratione perpetua crimina repetundarum, & alia pleraque antea actę vite sæpe firmantur. sumitur etiam hic sæpe defensio. omnis enim confirmatio ab attributis negotio sumi solet. ergo attributa personæ, & maxime in antea acta vita quæri solent negotij in ipso crimine. Libros igitur pro qualitate criminum Tullius diuidens, antea actis vnum dedit, nunc scilicet solum crimini ipsi repetundarum. iij. Vnum de iure dicendo, alterum de frumentaria, tertium de signis, quartum de supplicijs. ad hanc enim similitudinem poeta Verg. Minoem iudicem apud inferos tãquam si prætor sit rerum capitalium quæsitorem appellat. dat ibi fortitionem. fortitionem vbi vnam nominat, dat electionem iudicum, cum dicit, Cõsiliū vocat, dat cognitionem facinorum, cum dicit, Vitasque, & crimina discit. Ergo hic liber qui de antea acta vita est statum necesse est coniecturalem habeat. capita autem quæ ipse Tullius fecit diuidendo totam hanc accusationem in legatione, vicem quæsturæ, tertio in prætura urbana. nam cum omnes eius actus quæsturæ nomine legationis, præturæ urbanæ, præturæ Siciliensis, quæ quadripartita librorum diuisione cognoscatur. ante acta enim omnia hoc libro comprehensa sunt ad eorum fidem quæ post dicuntur. Prooemia sane huius libri insinuatione constituta sunt, quas verę accusationis in Verrem audentem adesse, atque defensum exhortatione iudicum ad recte iudicandum. tum in minis contra aduersarios, & in exhibenda ratione officij sui cur ita maluerit accusare, ut prima actione tantum testibus vteretur, quæ omnia eiusmodi sunt, ut non tam noua dicere quam dicta libri superioris instaurare videatur. Post hæc omnia ipsius Ciceronis per

ronis per honores Verris cum criminibus iunctos. Diuisio per ordinem temporum currit. Figmentum Ciceronis. Neminem vestrum ignorare arbitror hoc totum figmentum esse Marci Ciceronis, ut sequentium librorum vera actio videatur. nam Verres iam sua sponte elegit exilium. Respondet, recte dictum est respondet. nam apud Veteres, & Iudices, & rei, & accusatores, & defensores dicebantur a praecone praetorio, patior iudicium dolore debuerit resisti sibi. pati se, & aequo animo ferre dicit ut pugnam victoria consequatur. Neque enim salus vlla. R. P. maior est, eadem repetit, quae in prima actione dicta sunt, e Rep. esse damnari Verrem. Diligenter reiectis, reiectos iudices pro electis intelligi conuenit. ibi enim reiectio iudicum, ubi & retentio continetur. in reiectione autem accusatoris, vel fides accusationis vel preuaricationis, ut supra dixit, apparet. Ac prope depositum desperatae salutis, sic & Verg. Ille ut depositi proferret facta parentis. Postremo ut esset hoc iudicatum subauditur accessi * ad omnia quibus hoc verbum in hac sententia conuenit. Homo est nocentissimus, Terentius, & habet quod det, & dat nemo largius, & de persona fatuus, insulsus, tardus stertit. Impiē nephariēque comisit, Nephandum est non fandū. Nephariū quod sacra polluit farre pio solita celebrari. ergo nepharij sacrilegi. Agunt eum precipitem, proprium Ciceronis, & in orationibus, & dialogis, & in epistolis eandem sententiam quam dicere, & uti eloquentiae diuersis modis isdemque sententias, tamen ab aliqua occasione repetitis, nam & hic repetitio Verris in qua videtur insanie Verris causa velle monstrari. est enim hic locus de supplicijs irrogatis, ubi ostendit ciues R. Verrem praedonibus occidisse. religiones vero ceremoniae de signis. de furtis tacet, modo quasi idoneis ad furorem avaritiae supplicio communi, extimatione litis, exilio. Cui damnari expediret, quia minor in damnatione poena, quam in concione. p. r. & in eorum animaduersione. non istum modo terret subtiliter etiam iudicibus comminatur. Non id tempus, quod inuidiosum senatus est. Non is reus qui, & nocentissimus, Non id consilium quod ex optimis viris lectum tale est, ut si quid in ipso culpe fuerit se * pariti melius esse natum me. Ne actor quidem Tullius, scilicet in quo omnia ad vincendum parata. Ad aliud iudicium Po. f. & Equitum R. Alieno nomine, quaestores urbani aerarium curabant, eiusque pecunias expensas, & acceptas in tabulas publicas referre consueuerant. alieno autem nomine dicit Carbonis nomine, vel exercitus eius. nam consilijs militum eius nomine pecunias ex aerario sumptas auertit, conuersus ad Syllam bellis ciuilibus. alieno nomine ad frumenti emptio nem quod siculis non persoluit. De capite, hoc in Sicilia fecit gratiosus in Decumanos, ut frumentum in auctione promissum ab Decumanis vsibus.

Mos veterum
iudiciorum.

*

Reiectio iudicum.

*

*

Nephandum.
Nepharium.

Mos Ciceronis

*

Quaestores ur
bani.

manis vsibus P. R. cum illi refragarētur a * plicito de sūma de traxerit vtriusque eos inferre passus sit annonæ. p. r. quod illicitum probatur multis documentis. M. Marcelli, & P. Africani monumenta. signa concessa, & reportata siculis a M. Marcello, & Scipione Africano. Nā Marcellus donauit, quæ victis Syraculis asportare iure belli potuerat. Africāus victa Carthagine reportauit, quæ victis siculis ademerant pœni. Meditetur de ducibus hostium, hic crimen de supplicijs esse cognoscitur. in hoc enim libro hæc latius explicantur.

Quos in eorum locum subditos. captis prædonum ducibus Verres illos quidem remisit accepto præmio. pro illis autem mercatores innocentissimos partim trucidauit, partim domi suæ priuatim referuauit, quo diceret timuisses, & ibi nec criminetur eos ipse a se Pecunia liberatos esse, eosque dum pro me licuerit, quantum in ipso fuerit. Ad hoc domi suæ priuatus quod est maiestatis crimen, hostes publicos habere poterat. sed finem fecit huius audaciæ me cogente, qui institui vt de eius domo in publicam custodiam ducerentur. Quo me iam pridē vocat P. R. se dicit quia ædilis est factus, vt defendat libertatem. P. R. Qui cognitores homines, hoc genus defensionis in iure cognitor dicitur. maxime cum de alicuius statu agitur ipse alibi cognitorem iuris sui. Quique, & xxx. ac per hos totus. P. R. principio tres fuerunt. Tatiensis vna a Tatio rege. Rhānes altera a Rōulo Luceres altera, a Lucomone siue Lucretino, siue a Luco, quem Asylum vocauerat Romulus. Post de nominibus Sabinarum plures factę, quibus præatrici bus parentū bellum Maritorumque finitum est. ad postremum. xxx. & v. factę. Obtinuerunt autem nomen aut a tributo dando, aut quia primo tres fuerunt, vnde etiam Tribuni dicti. Religionem, quia iura tē testes dicebant. Latumię, carcer syraculis lingua siculorum. Latumię autem lapidicinæ dicuntur loca cęsis lapidibus, & secta. De loco superiore, de rostris quippe qui ædilis sum factus. quo in numero e vobis complures fuerunt. alia enim sortitione nunc sedent, illa diuinatione cōstituēdi accusatoris. alia fuit ppter inimicitias iustas ad aliud argumētū victoriam suam interpretatus. simpliciter fatetur quod in diuinatione expugnauerat, nō idoneam fuisse causam accusandi Verri Cecilio commētiam simultatem, an iustas inimicitias magnas dicit, vt e contrario Verg. Iniusto sub fasce viā dum carpit. Cum id postulare bene addidit, quia in diuinatione huiusce rei mentio facta nō erat, Vim inquirendo tantum habui. dicit plura crimina inueniri potuisse quam inuenta sunt, si vellet Tullius non ad legem repetundarum inquisitionem facere, sed ad vniuersa quę commiserat Verres. Nam certe quantum abstulerit ex Sicilia Verres. non quantum flagitij commiserit

Cognitor.

Tribuum numerus.
Tribus vnde.
Latumię

tij commiserit dicere accusatorem causa compellit. Ne quis de mea fide, & Verris pecuniosi rapinis inuidiosum, & apud iudices plurimum. vt non sine causa de eorum substantia Cicero dubitare videatur, & valet ad suspicionem magnopere, immo redempti Hortensij, & fautorum Verris ad defensionem eius, quo se quoque e suspicionem hominum non excepit Tullius. Sciebam in reiciendis iudicibus, multi inquit ita subtiles fuerunt prouaricatores, vt in tota actione fideles actores esse viderentur. qui tamen non effugerunt suspensiones hominum in reiciendis iudicibus. Versaretur. reiciens enim malos, & retinens bonos versutus accusator intelligitur. qui vero contrafacit, vt sit impedimento ceteris, astuq; tegat de hoc intelligitur quod prouaricator existat, & bona accusatio cum causa laudantis iudicis oritur. Post hunc statum R. P. quo nunc utimur, qui est per .x. annos, ex quo Sylla vicit, ex quo iudicat senatus. Quam iste laudem. Vt argumētum quod ipsum in libris Rhetoricorum reprehendit, & commune appellauit. Qui cum P. Gabam iudicem reiecisset bonum, M. Lucretium retinuit malum scilicet. sed tamen scire vos conuenit hunc Lucretium a Cicerone esse reiectum, neque enim presentem iudicem vituperare fas fuit. Reici passus esset, ac per hoc reiecisset ipse contra fidem meam. nihil potuisset se, quia non sum aedilitate deiectus. Deinde reliquis diebus, apparet multis diebus prima actione accusatum productis testibus Verrem. Non enim spolia C. Verris, vt quadruplator, qui de condemnati bonis ipse aliquid sumam. sed extimationem vt bonorum cuius cum causa. Cui rei contrarium est sine causa defensorum prouintiae constitui, & delegi subaudiendum, & ad omnia meum fuit. Sustulerit pro suo habuerit persuasum sibi ostenderit quanto periculo venturi adeo iud. vult intelligi metuendum esse senatui, ne Equites R. iudicent quos non solum pro integris, sed etiam pro inimicis nobilitatis vult pater iudices esse. A porta subito retraxisset, hoc comminiscitur Cicero vt credamus veram fuisse secundam actionem, quae secundum veram gestorum fidem non dicta, sed scripta est. Non sine causa, corruptis iudicibus scilicet. Nunc ne noua querimonia egere, astutia Ciceronis haec fuit vtendo testibus, vt nihil reliquisset Hortensio, nisi vt eos interrogare posset. dicendi autem facultatem nullam ei dedit, nihil ipse, dicendo enim metuebatur, ne si locum dicendi inuenisset Hortensius breuitatem temporis longa oratione consueret. Vt secunda actio apud alios iudices quae corrupti possent alium praetorem. post Calpurnianum. prouideret eos futuris se, & Me. fautoribus Verrem. haec ita sunt quemadmodum dicimus. sed Cicerone sic prouideret quae relata Hortensio. vt & iniusta, & ridicula esse videatur, & est ordo nunc de noua querimonia

Horg.

Comperēdina
tio.

rimoniæ genere vti posset Hortensius, morem illi geram. Hic tu fortasse eris diligens, Apostropha ad ipsum Hortensium, qua ostendit non posse se cogi vti oratione perpetua, & omnibus horis suis si nolit vti & mire horis dixit, cum dies sint plurimi, vt ostendat nimiam diligentiam, & eas horas dicentis dictione esse complendas. Veteres præterea horas gñaliter dicebant more græcorū. Quod mihi lex mea causa dedit. de commodo proprio dicere, vnicuique detrahere, præsertim cum eo de aduersario nihil possit esse commune. Ea re quidem, vt quæstionem propositam infirmaret, causam propositionis affinxit, quæ sibi solutionem propositi quam volebat afferret. In hoc quidem genere causarum, coniecturali scilicet. Adimo enim comperendinatum, pro comperendinatione posuit. & est sensus, aufero vobis molestiam bis dicendi. sed quid dices vtile esse bis dicere, & mihi ego denego hanc vtilitatem, in qua re cur me accuscs, non habes. & enim comperendinatio propter me magis quam propter te est instituta, aut non magis propter te quam propter me. si enim numerum dicendi consideres. ex æquo res est, si ordinem, ego sum prior. nam si accusator dixerit respō de prima actione defensor, vt rursus comperendinato iudicio dicit prior defensor, & defensionem tanquam duplicem in medio positam obruit vltimus accusator. Glaucia primus tulit, ante legem Glauciam de comperendinatione. aut statim sequentia dicebatur si absoluend⁹ esset reus, aut amplius pronunciabatur, si videretur esse damnandus cum dixisset ius non liquet. hoc est obscura causa est. itaque ea pars interposita dilatione dicebat in cuius peroratione videbatur obscuritas comperendinatio vero vtriusque partis recitatio est. Alij sic adnotant comperendinatio est secunda actio. item comperendinatio est ab vtriusque litigatoribus inuicem sibi denunciatio in perendinum diem. nãque cum in rem aliquam agerent litigatores, & poena se sacramenti peterent, poscebant indicem qui dabatur post trigesimum diem. quo dato deinde inter se comperendinum diem, vt ad iudicium venirent, denunciabant. quo cum esset ventum antequam causa ageretur, quasi per indicem rem exponebant. quod ipsum dicebatur causæ coniectio quasi causæ suæ in breue coactio. Alij sic inter comperendinationem, & ampliatiōem hoc interest, quod comperendinatio ex vna tantum repetitur, cū ante iudex non intelligeret, & omnino si suadebatur iud. bona, causa absoluebat eum, si mala, non statim damnabat, sed hac excusatione parcebat. Nam cum condemnandi nota esset. th. litera absoluendi. A. Ampliandi signum. N. L. quod significabat non liquere. Vnde ampliatio nascebatur. Iudicari dici sententia absolutōis hoc significat id quod sequitur. cito absolui. iudicari. tardo condemnari. ampliari.

condemnari. ampliari. Aciliam legem, Acilij Glabrionis patris huius
 iusce prætor is de quo etiã supra dixit. de quoque * lex neque cõperẽ
 dinationẽ, ampliacionem habitam, & consiliũ. i. perorabo. nam mittere iud. in consiliũ est dimittere iud. ad sententiam dicendam, vbi
 allegatis omnibus argumentis orator dixerit, dixi. Sextertiũ quadrin
 genties. in diuinatione milies dixit, sed cur ita variauerit fidem sum
 mæ iã in superioribus diximus. Nomina sua exegisse Tituli debitorũ
 nomina dicuntur præsertim in ijs debitis, in quibus hominum nomi
 na scripta sunt, quibus pecuniæ commodatæ sunt. cui rei contrarium
 est mutuas accepisse, ergo nomina debita vel debitores. hæc eadem se
 audisse dicerent. Apud antiquos, & de auditione testimoniũ diceba
 tur, vt in testibus interrogandis tenere debemus interrogatiões testiũ,
 & accusatoris, & defensoris, & eius qui producit, & eius contra quem
 producuntur. Sed etiam. P. R. qui circum subsellia coronam fecit. In
 terposuistis accusatorẽ, quis iste sit accusator, vel quem accuset in prio
 re libro iam notauimus. quod autem dicit menses mihi tres cum eri
 puisset hoc dicit. c. aut & .x. dies inquirendi in Sicilia postulauit. conse
 quens erat, vt etiam quinquagesimo die redissem, vt redij statim accu
 sare quod possim facere. Interposuistis accusatorem quẽdam cuius
 dam ex Achaia rei, qui sibi. c. & .viiij. peteret, & ita factum est, vt quã
 uis ego festinator dierum ille adhuc proficiscatur, non potuerim ta
 men agere donec cõplerentur illo absente. c. & .viiij. dies, sic enim erat
 a prætore legibus ordinatum, vt si intra centum & octo dies ille inqui
 sitor Achaicus aduenisset priore loco ageret ita factum est, vt prope
 tres menses sine ludorum impedimento ad agendum appositos sine
 causa Tullius amisisset aduersariorum Dolo. centum enim & octo
 dies plusquam tres menses sunt. Vt cum horis nostris vsq; horis nostris
 xx. diebus scilicet, hi enim dabantur ad accusandum legitimi, totidẽ
 que defensori ad respondendum. Neque nemo priore actione defen
 dere ausus esset. testes tabulæque facti dari solent, itaque ab accusatore
 dantur non facti, non dantur testes. ergo nihil profunt a patre defen
 soris. quid ergo facit pro defensore, oratio, scilicet cuius potestatem Hor
 tensius non habuit tacente accusatore. non ergo defendere Verrem
 non ausus est, quia non poterat, vt volebat. in totum prætermisit Hor
 tensius. Si quam diem isti qui istum eripiendum redemerunt, fingit
 Tullius peruenisse se ad pactiõem eorum, qui in se susceperant pro
 curationem corrupendorum iudicum, & liberandi Verris, quos ita
 in cauendo scripsisse dicit pro eo se promittere corrupturos esse iu
 diciũ si post Calen. Ianua. de Verre iudicarent. Quam ego effem
 stultus inquit, si quam diem illi in promittendo elegerant, ego in
 G. ij. accusando non

Mittere in cõ
siliũ.

Nomina

Testimoniũ
de auditione.

*

xx. dies ad ac
cusandum.

accusando non effugissem, presertim cum possem effugere si imprudens non essem. Nunc mihi temporis eius quod mihi ad dicendum datur, Alij ferunt hoc dies. xx. alij pauciores, alij plures. Aut ex isto quem sui simillimum produxit, Reprehendunt homines stultissimi Tullium quod in filio Verris innocetiam laedat, ac tamen ignorantes illum accusatoria arte prouidere ne in epilogis productis ab Hortensio conciliet misericordiam iudicum patri. Lenonum, aleatorum, p=ductorum, Lenones sunt Scortorum productores etiam inuitaru per sonarum, & in quibus supra exercita legibus vindicantur. Quæstore CN. Papirio cos. fuisti, vno nomine. CN. Papirij carbonis, & tēpus criminis significauit, & crimen. legitur tamen, & consuli * Obtigit tibi consularis prouincia, subauditur dissensio ciuium. leuiter dixit bellum ciuile grauissimum, Syllæ cum Marianis. Quid sentire debueris cum quibus facere hac sorte, potuisti enim, & debuisti si nolles repudiare illam sortem, aut susceptam tueri. Pecunia attributa quæ in stipendium militum de ærario, de tribunis ærarijs adnumerari quæstori solet, ergo Verri adnumerari intelligitur, Voluntatis, illorū Syllanorū. f. Compilarit, pilis peruellerit. sic fraudauerit furto, vt ne pilos quidem in corpore spoliatis reliquerit. Ad nobilitatem, hoc est ad suos. totum hoc per Ironiā dicit * in accepit, inquit referrī, ad ærariū ratio solet pecuniæ publicæ a quæstoribus. Verres igitur retulit, sed Tullius hoc reprehendit. primo falsam hanc relationem breuē esse. deinde idcirco acceptam, quia proditor Carbonis, fauorem sibi apud Syllam comparauerat. Nam paucis verbis quid acceperat, quid reliquerat dixit. Dedit stipendio, frumento, legatis, hæc oīa nomina sunt erogationum, quibus aut stipendium militibus dedisse se dicit Verres aut frumentum coemisse in annonam exercitus, aut legatis, aut p=questori. In sumptū alimenta de publico dant. Cohorti prætoris, comitibus consularibus. Veteres enim omnem magistratum, cui pareret exercitus, prætorem appellauerunt, vnde, & prætoriu tabernaculū eius, & in castris porta prætoris, & hodie quoque præfectus prætorio. Pro quæstore. i. pro officio quæstorio. significat aut quæstoris annonas. Sibi imputat pecunias publicas datas Verres accepi inquit bis ducēta triginta quinque milia, quadringētos decem, & septē nummos, Reliqui crimini sexcenta milia, hæc summa cum ratiōe consentit hoc modo. aut tu Hortensii, aut ego. ambo enim fuerunt. verisimile est tantę pecuniæ rationem duobus versiculis cōfici potuisse. Oppidum sibi elegit Ariminū, hoc Oppidū Albinouan^o Syllę pdiderat, dux ipse Marian^o. Recita denuo. P. Lētū. L. triario q=storib^o. hoc ē caput lectiōis re latarum a Verre rōnū ad ærariū totius quæsture eius. Nō vt honos & dignitas

Lenones

Compilare.

Prætor quis.

Prætorium.

& dignitas pro nobilitate pugnante Sylla contra Marianos hac eadē causa, sed vt esset transfugio aiebat Verres, vt dignitas, & salus nobilitati restitueretur. Idem fecisses quod anno post. M. Piso, Exemplo vrget Verrem, vt ostendat quid facere potuisset nisi furtum pararet. Beneuenti esse iussit, beneuentani plerique Syllani erant. Non modo existit, emergit, exoritur, exurgit. Malleolo occiso, suspitioso verbo vsus est. nam non insistit, vt probet a Verre occisum esse, sed ita vult videri, quia Verri mors eius lucro fuit. Alteram tutelæ, filij Malleolitor factus est Verres, q̄ i ipovalebāt crimina. apertius dicturus est Tullius, & enim accusator Dolobellę volens indice Verre vtī contra Dolobellam librum criminum communium Verris, & Dolobellę Verri ostendit, & promisit hęc se crimina nō obiecturum si sibi Verres & proditorem Dolobellę proderet, & testimoniū aduersus eū diceret. quare Verres Dolobellam cui Legatus, & pro questore fuerat oppugnare compulsus est. Inimicos autem accusatoresque Dolobellę Cęsarem dicit. nam Scaurus Dolobellam alium accusauit, nec dānare potuit. Miser cum esset, miserum pro innocente Tullius ponit. ficalibi, & erunt qui illum si hoc fecerit nō improbum, sed miserum. Me non diligentissimum. C. S. C. R. ex communi calamitate ex Syllanis temporibus. f. ne diceret de Sylla clausit, vt diceret Sylla mihi iussit, sylla hoc fecit. Circumscripto, sublato. circūducto ac prætermisso, alias decepto significat. Postquā. CN. Dolobellę, * de Dolobella nam supra de eiusdē natione dicebat. Est mihi alius locus, de signis scilicet an peculatus si hinc euaserit Verres estimatum imposito precio exactū secundum legē repetundarū. Ita magni fluctus eijciebantur, extra fines littoris exhibant. Tēporibus exactis, Mēsis exactis sacra putatur. sacra mari colitur medio. elegerunt potius sacra dicere, quam id quod i cōsuetudine est sacra. Vt ne Perse quidē Cyro, Dario Xerxe duce. Dis hominibusque, quia nō solum hostes erant, vt pote Barbari, verum etiam more gētis suę nulla dijs in terris tēpla cōdenda esse credebāt. præsertim cū vni soli quē venerarētur vix mūdus ipse sufficeret. Eant ergo, & ediū sacrarum, & simulachrorū euerfores. Equos munera, quæredum cur equos a ceteris muneribus separauit. an quia Asiani magno precio estimant equos, Quē quōdam in comitio vidistis. licebat enim muta hęc signa reportare Romam edilibus ad ornatum ludorum, & rursus socijs reportare, nec hoc crimen distulit in orationem, quę est de signis, quia specialiter crimen & breue est, nec habet quod adijci possit Ianonis Samię hinc Vergilius. Posthabita coluisse Samo. Non ad prætorem, sed Romam deferri oportere, Atque legimus de Oppio, & de Porcilio, apud Oppiū de-

G. iij. positasque sellas,

Existit.

Miser pro innocente.

Accusatorum
mos.

Sector.

*

Trierarchus.

Aspendius.

Adaginem.

Corinthus
euerſa.

poſitaſque ſellas, ſed apud eos ſub quibus agebant aut quaſturam aut legationem. Legatus autem Verres non Neronis ſed Dolobellæ erat. Cum obſignãdi gratia veniſſem Moris fuit vt accuſator obſignaret domum, & clauſa omnia eius quæ accuſaturus erat, nequa furtorum iudicia aut in vaſis, aut in ſignis, aut in literis conſtituta ab eo remouerentur. Ad omnes columnas locus ante locum. non dicitur. in ſilua. i. viridario. ſub dió i. deſt ſub cælo. cælum græci * dicitur. ſed ita declinat hinc dius huius dii huic dió hunc dium, ab hoc dió. Quam diu alium prætorem, Metellum. ſ. cum iudicibus, quos in horum locum quemadmodum ſupradixit ſubſortiturum ſe Verres eſſe credebat. Noſtris teſtibus quam horis. Vſus eſt enim prima actiõe Cicero magiſteſtibus ſuis quam temporibus i. deſt ſibi ad dicendum lege datis. Quæſitorem, dicitur, & quæſtorem. ſi quæſtorem illū ipſum Glaſbrionem cuius eſt vt ſocij omnia rapta reddantur. ſi quæſtorem ad quem rediguntur proſcripti bona, & a quo ſocijs adnumerantur. Sectorem autem dicit æſtimatorem redemptoremque bonorum damnati, atque proſcripti qui ſpem ſectans lucri ſui. i. deſt ſecutus ſpem æſtimationis ſuæ bona omnia auctiõe vendit. & ſemel infert Pecuniam vel ærario, vel ſocijs. Cõtra hos igitur iam pugnat Verres in quibus ſubtrahens. o. ſigna non contra ſe qui illum etiã ſubtractis ſignis teſtimonijs tantum poſſum conuincere. Trierarchus, nauí triremi præpoſitus. Triremis ternos remorum ordines habet, ita, & biremis, & quadriremis, & deinceps dicuntur. Quæ omnia intus canere dicebãt cum canunt cythariſtæ vtræque manus funguntur officio. dextra plectro vtitur, & hoc foris canere, ſiniſtra digitis chordas carpit, & hoc eſt intus canere. Difficile autem quod Aſpēdius cythariſta faciebat, vt non vteretur cantu vtræque manu, ſed omnia i. deſt veram cantionem intus, & ſiniſtra tantum manu cõplecteretur. vnde omnes quotquot fures erant a græcis Aſpendij cythariſtæ in prouerbio dicebantur. Quod vt criminis ita iſti furtorum occultatores erant. valet hoc prouerbium, & in eos qui multum in teſtinis ſuis commodis conſulũt præter honeſtatem. Artificio ſuperaffe, vt interius poſitus eſſet qui intus cantare conſueuerat. Pergefanum antiquum apparet oppidũ pergan vocari. cuius nominatiuus caſus perga eſt. ergo aduerbiũ loci pergefanium religioſiſſimum templum vnde fata petuntur. Quid de. L. Scipione, de quo cum ſenatus ambigeret, vtrum idoneus eſſet, qui in Aſiam contra Antiochum mitteretur. P. Scipio Africanus frater ei⁹ legatum ſe ei obtulit ad id bellum gerẽdum, & victoriam reportauit. Quid de. L. Memmio Legatorum populi. R. violatorum caſa bellũ aduerſus Corinthum græcam urbem geſſit. P. R. eamque deleuit duce Memmio.

ce Memmio. cur autē Græcorum triumphorum pōit exempla, quia de signis loquitur quorum copia apud Græcos est cōstituta. Omnes erant eiusmodi boni scilicet, P. Seruilius bona occasione promendi iudicis, cum obtestatione cōiuncta. hic enim bellum in Sicilia gessit, deque ea triūphauit capta Coryco, olympo, Fasilide de tribus magnis eius terræ urbibus. Legatus quæstorius. legatus ex quæstore agens. Per triumphum. vexit, Hercules enim signa ante triumphantem vehi p pompam solebant, Ad ærarium perscribendū. Hæc fuit veterū diligentia, vt quod quisque de subiugata prouincia per triūphum appor- tauisset, perscriptum in tabulis in ærario re ponendis conseruaretur. Figuram. statum, figura, est circa gestum situmque membrorum statum circa ornatum, & habitum vestis insignium, & armorum. Certe non maior est, non video quid velit hic sensus, nihil enim mirum diligentiorē esse Seruiliū quam Verrem, si ita est nisi forte quod ait certe maioris sic accipiamus, quasi dicat Verrem maiorē, & quod subiunxit argumentum seruitutis quā voluptatis maiorē esse fructum dices. Tua quoque signa. oratoria plasi hanc sibi obiecit quæ- stionem quæ genus confessionis in se habet. Nam ædili atque præto- ri Hortensio, & item Metellis rapta ex prouincijs signa ad ordinādum forum, & comitium commodauerat Verres. olim enim cum in foro ludī populo darentur, signis ac tabulis pictis partim ab amicis, partim egracia commodatis. vtebantur ad scenæ speciem, quia adhuc thea- tra non fuerant. Comitium, locus propter senatum quo coire equiti- bus R. & P. R. licet. Qui se iudiciorum dominos, Hortensium cæte- rosque nobiles. Ex Asia atque Achaia, fuerant ista signa per fru- ctus sel. * nam solebant magistratibus commodare reddenda. habeo istius, & patris legitur. Accepti tabulas. i. acceptarum Pecuniarum. le- gitur, & accepit. moris autem fuit vnumquemque domesticam ratio- nem sibi totius vitæ suæ per dies singulos scribere, in quo apparet quid quisque de redditibus suis, quid de arte, fenore, lucroue se cernere posset quo die, & quid itē sumptus dāni, ne fecisset. Sed postquā ad signandis literis reorum ex suis quisque tabulis damnari cœpit ad nostram me- moriam tota hæc vetus consuetudo cessauit. dicit igitur Tullius ha- bere se, & patris eius tabulas quoad vixit, & ipsius Verris quoad confe- cisse dixit. Ex quibus prodit quam multæ tabulæ pictæ, quanta signa apud eū nulla emptionis ori * siue furto capta noscantur, remoratur- que in eo quod se dicat Verres non ex alio tempore cœpisse literas do- mesticæ rationis fecisse, & ex aliquo tempore destitisse, quod factum nullo exemplo defendi potest. Cum imperio ac securibus. Ironia mera Synochoreleos cum imperio ac securibus bene, quia licet nego-

G. iiii. ciani equitibus,

*

Comitia

Mos optimus

*

ciari equitibus, & priuatis. Deinde Antonio. Hic est. M. Antonius dissolutissimus curator largitatis orae maritimae Cretae mortuus, de quo ipse dicet, & post. M. Antonij finitum illud imperium senserat, & quae Salustius ait perdundae pecuniae genitum, & vacuum a curis nisi instantibus. Est aliqua etiam huiusce rei ratio, vel mala, vel bona. dicit ergo, & si non bonam, apparet esse tamen aliquam rationem, ita ut ipse dicit, bona ratio nunquam scribendi iudicium perseverans de tabulis non conficiendis aliquando coepisse correptio erroris, si melius destitisse cum coeperis mala ratio. Est enim incostantia, & mutatio quaedam in deterius usque ad. M. Terentium. C. Cassium cos. ab horum consulatu videtur tabulas Verres rationum suarum destitisse consignare, quamuis a presenti tempore non longe abest. Alio loco cuiusmodi sit considerabimus .s. ante gerenda furta pertinet. ista praetermissio orationum ne conscriptis ijs quae ante habuit. & ijs quae nunc habet extraordinaria rerum possessio cerneretur. Atque utinam ne ges, cum enim confeceris, & si improbe videris tamen aliquid dicere. cum dicis enim non rapui. si autem negaueris, & conuinceris, & huiusmodi defensione nudaueris. Impluuium, locus sine tecto in aedibus quo impluere imber in domum possit. Quae sectorem expectant repetundarum, causa ita se habet, ut si conuictus reus sit atque damnatus, pecuniam reddat extimata lite, hoc est in precium redactis omnium furtis, quam summam pecuniae proscriptis eius bonis sectores curabant. Sectores autem dicti sunt qui spem lucri sui secuti bona condempnatorum semel auctonabantur, proque his pecunias pensitabant singulis ac in postera pro compendio suo singulas quasque pecunias populo vendituri. Sola ergo haec duo signa dicit apud Verrē relicta asportatis ad amicos caeteris signis. At credo, transitus ad aliam criminum speciem. non enim haec quae ante acta sunt, sic dicit tanquam Sicilia crimina propria huius cogitationis, quae per singulos libros constat esse diuisa, ut de iure dicundo. de frumentaria. de signis. de supplicijs. Ad summum graecorum ocium, Diuisam sententiam de graecis habitam quos ociosos, & leues esse consensus est. cum a CN. dolobella effectitasset. ergo non e Rep. ire coactus est, sed ut mitteretur ambitione perfecit. Nicomedes autem Bithyniae rex est. Sadala thracicae ambo socij. P. R. lanitorem quendam. lanitorem cum dixisset addidit quendam, ut ostenderet non appellatiuum nomen esse, sed proprium. homo factus ad istius libidines, In nascendo sortem, in faciendo industriam. bene ergo non natum, sed tantum naturam dixit perductorum fingeret Verrē non dicendum postea procrearet, videant si impromptu est, res inuestigent, quam non videant, & ideo in posterius positum. cum

suae partes

*

*

Impluuium

Sectores

Graeci ociosi
& leues.

*

suæ partes essent. idest vicissitudo tangeret. simul enī ostendere vult nec suscipiendum sibi esse nūc hospitem, & cum suscipiat condignū solere suscipere. Vna cupiditate, Vna, vel præcipua, vel verevna, extra quam non iure, non more, non honestate moueretur. Ius suum ne Rubrium pateretur, laborat bene, quia inuitus susceperat hospitem se indignū. Quid opus esset vt mulierī, scilicet ius * afferretur. Gradibus inquit poculis, & meracis potionibus, qui non intelligunt dicta Ciceronis, & hoc putant Græco more potare. Est autem Græcus mos, vt Græci dicunt cum mero cyathis saltantes libantes primo deos, deinde amicos suos nominantes. nam toties merum bibunt, quoties, & deos, & caros suos nominatim vocant. Poscunt maioribus, sunt qui producta .s. litera poscunt, legunt, quasi sæpe potant. sed poscunt prouocant intelligendum est, vt sit sensus prouocant se inuicem. maioribus autem poculis, vt subaudiatur poscunt a pincerna petunt. maioribus autem poculis, vt subaudiatur viuere quærunt. Quid optimum factu sit, adeo non græca leuitate res gestæ sunt, sed agitato consilio defensa libertas. leue eorum peccatum, magna vi oratoria etiam parcere peccatum dicebant inquit, quia Verri parcebatur, sed tamen leue quia Legato. sic iste multo sceleratior, & nequior, quam ille Adrianus Cinnanis temporibus cum C. Fabius Adrianus, vt alij aiunt Legatus, vt alij putant proprætor vel prætor prouinciam obtineret Ahpricam vti ceterum in prætorio suo vltus est, quod corrupto seruitio ciuitatis illius de principum nece conspirasse dicitur, sed oportune Tullius causam tacet illatę necis in Adriano, & inultam mortem eius ostendit, quem dicit oratorie non in hospitio, sed domi suę viuum crematum, & ille sic dixit, vt de notissimo videretur loqui. Accensus Neronis, accensus nomen est ordinis, & promotionis in militia, vt nunc dicitur princeps, vel commentariensis, aut cornicularius. hæc enim nomina de legionaria militiæ sumpta sunt. Interpellare autem est mediā alterius orationem interrumpere, vel actioni alterius interponere. apparet ergo Hortensium quamuis diu multumque tacuerit, tantum in medio testimonio perstitisse, quod diceret Philodamum adeo malam causam habuisse, vt a C. Nerone vel damnatus sit. Putasse non oportere reprehensio iudicati ab ea parte qua causę deriuatio facit ne non bis iudicata obsint. non enim causam Verris releuatam esse, sed illos damnatos, quod quoquo modo occisum hominem esse cōstaret. Pertimuit iste, mire orator non Verrem vendicare more Philodami, sed crimen suum releuare potuisse, quorum alterum iniuriam passi est, alterū male sibi conscij. Contendit, ab eo extorsit. Togati creditores græcorum, Noluī dicere equites R. sed togatos dixit, & creditores græcorum, vt ostenderet causas

Vel vis.

Mos græcus.

Pincerna.

Accensus
Cōmentariēsis

Interpellare

ostenderet causas gratificatiōis in Verrem. Accusator apponitur. Nō dicit accedit, sed a Verre scilicet subornatur. Et ex creditoribus Lamp facenorum, & hic causa gratiæ in persona ostenditur accusantis. Vnde Philodamo amplius pronūciaretur, Mos veterum hic fuerat, aut si absoluendus quis esset, statim absolueretur, si damnāus statim, si causa non esset idonea ad damnationem, absolui tamen non posset, vt amplius nunciaretur. Quid ego nūc in altera actiōe. Hic apparet etiam in ampliatiōe sic alteram dici quemadmodum in comperendinatiōe. CN. & Dolobellæ spiritus, plus significauit dicendo spiritus, quā si animositatem contentiōnemue diceret. Per paucis sententijs, per nimum. paucis sententijs autem eum dixit damnatum, vt ostenderet vix paucos inuentos, qui ad opprimendum numerum damnationis implerent, post ampliatiōem. Idcirco ne exercitum atque hostem relinquebas, recte dixit. bellum enim a Dolobella gerebatur in Sicilia, sed & oppugnatum auxilijs. Auxilijs, pro auxilio questoris, scilicet auxilio ipsius pecuniæ, quæ vertebatur. sic Verg. Auxiliumque viæ veteres tellure recludit Thesauros. Nisi damnato. Non posset enim rationes falsas ad ærarium referre Verres, nisi damnato Dolobella, qui redarguere mentiētem præsens valeret. Ad inimicos tuos accusatores, scilicet causerum: Testimonium, publicum, tuum quod apud Neronem dixisti contra Philodamum. bellum ne P. R. sic enim ad Neronem scripserat Verres. Nisi publice satisfactum sit, Nisi decreto publico traditi ad pœnam sint culpæ authores. satisfacere enim est tantum facere quantum satis sit irato ad vindictam. Et ciuitati bellum indicit, vt Cornelius, vt Terentius. Licetorem tuum. Cornelium, scilicet. Legitimum tempus ad vlciscendum, an vitio magistratus. accepto ei successore apud magistratus accusari possunt. Et ijs iudicium esse factum. locus reprehensionis contra iudicatum ne prosit Verri Philodamum esse damnatum. In alios contulisse, nō in Philodamum. Neque in illos quos tu insimularis, dixeris. vel accusaris. sensus hic est. & alios inquit non Philodamum accusasti, & ij ipsi quos accusasti damnati non sunt. Vbi hos persequeris, subauditur nusquam *. Ab accusatore, interrogatus Verres. scilicet productus in causa Philodami, & interrogatus, loqui enim nisi interrogatio teste non licebat. interrogabatur aut, & ab eo contra quem eēt productus. Cur imminuisti ius legationis, qui potestatem suam in administrando non defenderit. imminuti magistratus veluti maiestatis læsæ reus est. Quod is Ephesi, Ephesus ciuitas in qua Dianæ numē peculiariter colitur. Sed etiā inter hostem tela, inuidiose orator hoc addidit cum de magistratu dicat Nam Legatorum. hoc inter incederibus faciūdis, vel legibus pacis, bellique dicendis.

Satisfacere.

*

Imminuti
Magistratus
reus.
Ephesus.

bellique dicendis. sancta corpora iure gentium atque iuiolata seruāt. De sua Classe. habent .n. Milesij præsidariam Classē ex foedere p̄bendam. P. R. maritimis necessitatibus. Mioparo nauigij nomen est. L. Magio, & L. Phannio, hi transfugato Valeriano exercitu apud Mithridatem agētes ab eodem rege ad Sertorium missi erant de paciscēda societate belli aduersus Romanos, quos in Italia iam positos, & ad Sertorium festinantes, & hostes iudicauerat, & inquirēdos mandaue- rat senatus. hi tamen vltimum ad Romanos prodito ex magna parte Mithridate redierunt. Vsque a Dianio ad Sinopem. Dianium Hispaniæ maritima ciuitas. Sinopes Ponti est vbi rex Mithridates erat. Renunciationemque eius, quia renunciauerat nauem a Verre. L. Magio venditam fuisse. Non solum illud proscribunt quod prohibiti sunt, sed etiam causam adscribunt, hoc est nō solum prohibita scribunt, sed cur se magistratus ipse prohibere curauerit, ne cum oporteret in lites publicas referrent quod gestum esset. Qui tametsi Februariū mensem, Hic est mēsis quo frequens senatus postulatis prouinciarum legationibus audiendis dantur. Et consulum designatorum nomē expectant, & extimescunt legitur. nam vtroque verbo idem significatur. Hortensij autem, & Metelli, & vbi dicit legatos Milesios posse terreri ne de Mioparone dicant, præsertim cum ad beneficia petenda venturi sint Februario mense, & in manu sit consulum quādo, & quemadmodum referant ad senatum, & bene nomen consulum dixit, vt potentiā demonstraret eorum, quorum etiam nomen ad formidinem officit. Religione adducti solent. non solum ne falsa dicant, verum etiam ne que vera sunt faceant. Domesticarum legum metu, patriæ suę legum quibus coguntur de incommodis patriæ non tacere. Occiso, oratorie pro mortuo occisum dixit. Syngraphas fecerat. Inter Syngraphas, & cætera Chirographa hoc interest, quod in cæteris tantum, quæ gesta sunt scribi solent. in Syngraphis etiam contra fidem veritatis, pactio venit, & non numerata quoque pecunia. aut non integre numerata p̄ temporaria voluntate hominum scribi solent. More institutoque grecorum &c. tabulæ ab vna parte seruari solent, Syngraphæ neutrius manu, vtrique parti seruandum tradūt. Extrema cera, vltima tabula, vltima parte tabulæ. Expēsūm Grifono seruo, queritur cuius seruo Verris. s. nō Malleoli. Quadrarēt, solida facta sint, vt neque plus quicquam, neque minus iueniat in summa. vbi enim ratio sine fraude est, difficile est quadringēta quadrare, & solidare vel solida fieri, quin aut minus, aut plus aliquid reperiatur. Nomen infimum, vltimum titulum. infimum, vt appareat falsum esse. Vtinam de GN. Carbonis pecunia, & ibi enim sexcenta superfuisset mentitus est. Commune Myriadum Myria, Commune,

Mioparo.

Sinopes.

Februarius.

Syngrapha
Chirographū

*

Cilicia
Coria.

riadū, myria. Cōmūe. R. P. frumento g̃stimādo. licebat enī magistratibus ī vsus suos frumētū accipere si vellēt, aut pro frumēto precīū q̃ g̃stimatio dicebatur, in qua re auarissimi quique infinitam pecuniam contrahebāt, iniquum precīum socijs imperando. Coria, Cilicia, saccos. Cilicia texta de pilis in castrorum vsum, atque nautarū. Dolobellæ g̃stimata sub quo hæc quæstor Verres admīsit. Consistam in vno nomine, perseuerabo inquit in eodem titulo quæstorij criminis. Ex eodem genere, furtorū. s. Verris. In sua potestate ac ditione tenuit obnoxium criminum conscientia, & societate cum reo Dolobella, cui pro quæstore fuerat, & legatus. Homo adulescens, quia cupidius accusauit, quam grauiorem virum decebat, sed excusatur ætate. Eorū omnium voluntatem repudiavit, quia nō vt Scaurus adulescens accuso. Non accusatorem maxime laudari volo, accusatorium nomen ita viro bono fugiendum est, vt non fatissit odisse accusatorem videri. tale est illud Terētianū, hera ne parum leno sies. Rationes ad ærarium, qui redargui potuit curiositatis si ante damnationem Dolobellæ more quæstorum rationem ad ærarium retulisset. sic enim fiebat añq̃ de prouicijs quæstores Romam rediissent. Proinde quasi exscribendi, & si occupasset accusator tabulas rei aut amicorum eius, tātum ad necessarios vsus licebat exscribere, idest exempla transferre. Qui nunquam ratiōes ad ærarium referebat, hoc ideo quia nec superioris quæsture quæ cum Carbone fuit rationes ad ærarium retulisset, tribus versiculis enim ait. accepi, dedi, reliqui. Quæstor esse in senatu expectare, bini quæstores in Sicilia quotānis fuerāt singulis prætoribus Lilybitanus, & Syracusanus. Omen magisquam causa, omen auspitiū. Causa, excusatio. Omen autem ideo dixit, quia eius exemplum attulit Verres, quia pecuniarum damnatus est, fece, residuis coloribus nomina tituli, & capita criminum. Quod min⁹. Dolobellam, in hoc capite ostendit falsitatem rationum Verris, nō conuenisse summas Dolobellæ cum ipsius summis, in qua re vult credi non Dolobellam sed Verrem fuisse mentitum. Hinc ille extraordinariæ pecuniæ, sordida lucra, & furta significat. nam ea sunt quæ neque de redditibus neque de Annonis, neque de aliqua legitima cessione, aut donationis, aut hæreditatis verbis gratia videntur adiectæ. hinc ratio cū Q. & CN. postumijs Curtijs. hi sūt qui extraordinarias pecunias Verris tractabāt, quæ in tabulis Verris nunquam scriptæ sunt, ne se ipse proderet, ne pecunias tantas suis literis indicaret. Hinc sextertium. xiiij. P. Tadio, & hic extraordinariorum Verris pecuniarum susceptor ostenditur. Græcorum testimonio, cui sit data nil ad me. Oratorie quæ probari nō possunt, fingit se voluntate negligere. Terentius, en non dico, quasi non noris tentatum

noris tentatum aduenis. Tabulas cum conficeres, quo modo ergo dicit Verrem tabulas non habere, sed aliquo tempore coepisse non scribere. Hæc ergo tempora rationis tabulas confectas habent. His expensum nō ferres. Expensum ferre ē scribere te pecuniam d edisse. Acceptum Curtii referēt. accepisse a te se scriberent expensum tabulis te ei scribere. Vt ex vtroque genere, summa diuisionis, & actionis præture vrbanæ & criminū, C. Verris in duobus constituta iurisdictione, & factis tectis. Qui auspicato a Chelidone aues pascere dicuntur. Hi euntes magistratus, & qui Chelidonis est hirundo urbem frequentat. facere urbanam prouinciam Chelidonis auspicio meretricis dicit esse susceptam. Neque census esset, neque centum milia sextertium possideret. Alii sic intelligunt. neque census esset. hoc est neque census eius i qui quennium diues factus, quorum annorum spacio instaurari census sollet apud Cēsores, quorum administratio per lustrum, hoc est quinquēnium tenditur. Tanquam scire quis vellet qualem se prætorem fuerit præbiturus, Appellat heredem, iniuriosum verbum in personam prætoris. Appellatio enim est inferioris ad potioem. Cum intelligat legē Voconiam, Voconius legem tulerat, ne quis census, hoc est pecuniosus hæredem reliqueret filium. hoc ergo caput edicti est legem Voconiam probantis prætoris. Non improbum, non inofficiosum, non inhumanum, hæc enim testamenta non solent valere. nam improbum contra leges. inofficiosum contra merita. inhumanum cōtra pietatē. Sua sponte scelerata ac nepharia est, beneficia spōte, vt nō disputatio ne iuris consultorum, sed naturali interpretatione fugienda sunt, vt veneficium, parricidium, & cætera, etiam que nullo prohibente, & vitanda sunt. Cornelia testamentaria, nummaria, vt Cornelia testamentaria q̄ de moneta, ne quis priuatim pecuniam faceret. A certo tempore, vt, & quod semper reprehensum est, tamen a certo tempore in iudiciū veniat, & a certo tempore plecti posset rata esse patietur. Hoc totum vt, quasi per indignationem dici videtur, & interrogatiue. Cedo mihi leges Atinias turias, iste omnes de iuri ciuili sunt. nihil cōtinent criminum capitalium, publicique iudicii. Neque cēsus esset. More veterum censi dicebantur qui centum milia in professione detulissent, huiusmodi adeo facultates Cēsus vocabantur. Bona, fortunasque, bona i ipsis possessionibus, fortunæ, in fructibus eorum. Hoc populus Ro. nō manu vindicasset, confusa locutio abundare enim videtur. Non postea quam prætorium constitit, ex quo ius prætorium stabilitum ē, sic hoc dixit quasi diceret, post conditam urbem Romam, vt post hominum memoriam, ex quo est ius prætorium eripis pupillę. Togam prætextam, Toga communis habitus fuit & marium, & sceminarum, sed

H. i.

prætexta

Expensū ferre

*

Cēsus qui quē-
nio vel lustrum
instauratur.

Lex Cornelia

Censi qui

Toga.

Tralatitia

Lis Vindicia-
rum

Prædes

prætexta honestorum, Toga viliorum, quod etiam circa mulieres seruabatur. Tum uti proximū quemq; potissimum heredē esse oportet, & si is intestatus mortuus esset, ita secundum potissimum daretur, quā si ab intestato agnati eius succederent, quamuis diceretur testamentum fecisse, si tamen tabule non proferrentur. Et hoc vetus edictum tralatitiumque est. Tralatitia veteres dixerunt, non noua, nec nuper inuenta, sed aliunde tralata. Si habuisset iste edictum quale supra tralatitium dixit esse. Lege ageret in hereditatem, experiretur iure quemadmodum probaret se heredem scriptum esse, & possessionem a prætore peteret. Aut prædes litis vindiciarum cum satis accepisset spon- sionem faceret, & ita de hereditate certaret. Aut peteret inquit ut possessor esset, aut acciperet ab aduersario satis pro præde litis vindiciarū, & ipse spon- sionem faceret, & ita de hereditate certaret. Lis vindicia- rum, est cum litigatur de ea re, cuius apud prætorem certum est quis, debeat esse possessor, & ideo qui eam tenet dat pro præde litis vindicia- rum aduersario suo, quo illi satisfaciatur, nihil se deterius in possessione futurum, de qua iurgium esset. Rursus spon- sione ipse prouocatus ab ad- uersario certare pugnam, aut estimationis quid amittat, nisi sua sit here- ditas de qua contendit. Prædes ergo dicuntur satisfactores locupletes, pro re de qua apud iudicem lis est, ne interea qui tenet diffidens causæ pos- sessionem deteriore faciat, tecta dissipet, excidat arbores, & culta de- ferat. Si possessor spon- sionem non faceret subauditur est hoc est si posses- sor est spon- sionem non faciet. Quid id ad prætorem, bene dixit. cum enim incertum sit cuius debeat esse possessio, cur prætor dicat si posses- sor est quasi iam probauerit possessorem esse eum qui incubauit. Ergo a quo præcium accepit, possessorem illum vocat, & vetat eum facere spon- sionem, & cum in possessionem mittere prætor ipse deberet, quem non dum misit iam possessorem appellat. Ergo quia possessor est, non mo- ues possessionē, si possessor non esset non dares. Contrarium posuit ut ostenderet improbitatem gratificati prætoris. Ergo nec adimere ibi licet possessionem incubanti nec dare iure poscētī, quod tum utrumque cur hunc possessorem nominas: a quo corruptus es, quasi eum quia possessorī adicitur amouere de possessione non posses, si de hæredita- te ambigitur. caput est dicti Verris. Hoc tralatitium est. Ciceronis verba sunt qui se dicat heredem esse, verba Verris iniusta. dabo inquit si quis tabulas testamenti bene obsignatas protulerit. Sequitur non da- bo inquit, si se tantum heredem factum esse dixerit, quamuis ille testa- mentum non proferat. Apparet Verrem contra Minutiam gentē fuisse corruptum ab eo, quem ante possessorem appellat in edicto, quam in possessionem paratus est dare. Ipse in Siciliensi edicto, Figura prole-
psis. non

pps. non enim adhuc peruenimus ad Siciliam, cuius crimina in accusa-
 tione futura, sunt in tempore preterito. Capite Anniano, proprie iuris
 capita dicuntur. In quibus ita intercessit, intercedere ut vides etiam pra-
 tor praetori solet, ut Piso Verri appellatione causae ad collegam facta.
 Tri. Ple. M. Iolius Placatus. Quam plena, ac referta Chelidonis, ple-
 beia quaedam clientula Verri Chelido fuit, quae illum etiam moriens fe-
 cit heredem, qua causa impune illam meretricem appellat orator. Suo
 tempore, de suppliciis, cuius rei non in eodem negotio, sed generaliter
 cuius criminis, id est crudelitatis dat eis possessionem iniuste. Aut sol-
 ui enim potius debuit testamentum, quod contra legem Corneliam fa-
 ctum fuerat, aut integrum cum voluntate mortui permanere. Is viros
 bonos & honestos, quomodo igitur fallunt mortui voluntatem? cum
 ad Verrem adeunt, an vetuste bonos pro magnis, honestos pro diuiti-
 bus posuit, an bonos & honestos ut ipse crediderat, Lex est, poena est, ac
 cusetur, inquit, cum fecerit, & damnetur, hoc praetoris est non prohibere
 ne faciat, qui enim ius dicit, factorum iudex est, non futurorum, dumtaxat
 in ciuilibus causis. O modestum ordinem, quia ordinem dixit Equi-
 tum R. ordinem dici quidam putant, sed Libertinos significat quorum
 non conditione, sed more suo, quasi honestorum ordinem vetat. C. Sulpi-
 tius Olipus fuit. Vetus locutio. eminus est Vulturnus Capua tria mil-
 lia passuum. Ex edicto, quod edictum sacerdos non habuerat, edictum
 in causa veteri nouum adhuc ostendit. Ut nummarium probes, nam
 ex ipso negotio videtur edixisse Verres, ut omnis libertus non patrono
 tantum, sed etiam patroni filiae sextam relinquat hereditatis. L. Gellius si-
 ne ornamentis nomen posuit, quia per se clarum est consularis & nobi-
 lis vir. Aduenticia, quia ab alieniore hereditas veniebat. Non alienus
 a matris eius genere & nomine. Qui putant Ironicos pronunciandum,
 non vident contra testis suae dignitatem nunquam dicturum Cice-
 ronem fuisse. Ergo simpliciter accipiendum est, vult enim patrem Ver-
 ris diuisorem fuisse, matrem honestiorem intelligi. Tabulas protulit,
 per quas probauit ab ipse a se pecuniam, certis nominibus inscriptas, non
 enim Verres scripserat se accepisse. Sed illo tempore, unde, & quomo-
 do, & per quos dederit scriptum in tabulis ostendit. Quo maximarum
 rerum frequentissime saepe aduocationes fiunt, veluti consulentium con-
 uenientibus aduocatis, vel ut alterutri parti apud arbitros adsint, vel ut
 ipsi iud. in rem aliquam capiantur. Quibus de sacris tectis, harum rerum
 cura propria Censoribus datur. i. sacrorum tectorum, verum haec cum
 ceteris inire, aut edilium cura est annua, praetores nisi senatus decreuerit,
 de hac re minus laborant. Sine villo intertrimento, detrimentum, vel
 vnius partis dici potest. Intertrimento non ad vnius partem spectat
 H.ii. dantis, &

Bonus pro ma-
 gno.
 Honestus pro
 diuite.

Sartorum
 Tectorum cura
 Censoria.

dantis, & accipientis. Nullam columnam, quæ ad perpendiculum esse possit, perpendiculum linea laterum equalitatem probat, summo ad imum altitudinem probans. hoc cum in columnis omnibus tum maxime instructibus vetus tumoris non aliquid prouenit, in quibus aut media, aut ima crassiora sunt. Sarcis tectis quæ domiata est, addiditque, ut esset plenum dictum. nam Sarcia tecta que dicuntur. Eques Ro. publicanus, aut potius parco & attento quomodo magis indignum sit ad metricem venisse. Et enim iudicium quod prope omnium fortunarum causam, mortuis pecuniariam habuit Tullio defendente, cuius oratio non est ædita. Renunciat Habonius, renunciat Iriatam nunciat. Foro orato, hæc fieri ludis solebant, qui in foro etiam tum dabantur. Ab eo mancipem quem iste apposuisset Habonio. s. fabrum acutum callidum. Quod est igitur remedium quod repetit, quod ut deliberantis cunctatio videatur inesse verbis eius. In bonis prædibus, prædiisque vendendis, bona prædia dicuntur, bona satisfactionibus obnoxia, siue sint in mancipiis siue in pecunia numerata prædia vero domus agri hæc omnia venduntur si rationi publicæ locator Sarciorum Tectorum non responderit. Ad hoc autem ante hæc omnia sunt obnoxia, ut pro sua voluntate agat redemptor operis, quicquid suo periculo facit. tu autem Verres cum ego R. P. sim obnoxius & prædibus id est fideiussoribus, & prædiis appolitis. tu mihi non exactor tuus operis, sed dominus voluntatis. me autem optima conditione sit ad hoc inquit adstrictus redemptor tenetur. R. P. ut optima conditione quæ vult de redemptione sua agat. & tu cum excludis quem solum admitti oportuit, & ad eius pecuniam, ac sumptum operis quem illi imputaturus alius accedat. Populo cautum est, æratio scilicet, & prædibus, & prædiis. prædia sunt res ipsæ. Prædes homines id est fideiussores, quorum res bona prædia non vno nomine dicuntur. Corriguntur leges Censorie, quid enim, quia non Hieronicos pronunciandum. socium ne admittito, quæ tradere eodem debebat. Neue partem dato, aliquid enim socius aliquid particeps, qui certam habet partem non diuise agit ut socius. Neue redemito, ne ipse iterum a se redimat aut per suppositam personam ut alter ei redimat. Cuius prædia subierant, satisfactor dicit fuisse. D. Brutum, si quid operis causa rescideris, satisfacet damni infecti redemptor nouus veteri, si quid pro necessitate operis in æde læserit qui redimit. Habonium significat. quia a Verre redemptore accepit pupillum dicit huic iubet satisfacere Habonium, hoc est ipsum sibi. nam cum sit tutor pupilli ut ubique res eius agitur. Hoc opus bonum suum cuique, verbum est. res diuersas simul comprehendens hoc est bona lateris, integris mensuris apta harena utili calce, machinis idoneis, proba materie manu prædium machina dicitur, ubi non tam materie ratio quam manus atque

nus atque a p̄tis ducitur de populo accedere. hucusque capite quod ē *
 at enim interrogatiue pronunciatum est, & contra responsiue omnes
 reiecti sunt. omnia inquit facta sunt. Ne quis de populo redemptor fie
 ret, quia vt pupillo parceret, aut conscius p̄de p̄toris non esset. Res
 ponderunt Ciceronem impensam operis prauam putare nō moram,
 sed hac inquit angustias temporis non tī * Habonius propter conni
 uentiā Verris neque Cal. neque Nonis, neque Idibus religiose ī me
 Nomiāt vultu diuo nouit Idus. Cal. Cicerō ī Nonas addidit. quāuis
 hoc pronunciatōne soluat, atrum in visione hoc dici videre possu
 mus. Istam diem quomodo adsequitur. quomodo accurrīt ad diem, Vt
 vno minus teste haberet, vt de tot qui contra se sunt testibus vnum Ha
 bonium detraheret. Putabat se aliquid defensionis habiturum, vt dice
 ret adeo nullum apposui redemptorem, vt post diem p̄stitutum ope
 ri, non ab eo susceperim opus nec in acceptum retuli. Cum die ceteros
 exclusisset, tum in eius potestatem venire nolebat, p̄stituendo diem
 angustissimam operi duas res adsecurus est Verres inquit, & ceteros ex
 cludit conditione tēporis, & ipsum Habonium in sua potestate habu
 it, qui videbat sibi p̄dam eripi a Verre, sed non se commouebat me
 tu operis p̄finiti. Qui sibi ereptam p̄dam arbitraretur, Habonius sci
 licet a Verre sibi arbitraretur lucrum redemptionis ereptum. Quod iā
 iste referre non poterat, nimis erat inuidiosum. Habonii tabule, in qui
 bus scriptum est ad Verrem pecuniam peruenisse, quas Habonius tu
 tor pupilli nomine dedit Verrī tāquam si ille a pupillo acciperet. Grac
 chi credo aut Saturnini seditiosorum Tr. Ple. sine Bulla. simul cū p̄
 texta, et Bulla suspēdi in collo infantibus ingenuis solet aurea, Libertini
 Scorteā quasi bullientis sinus communiens pectusque puerile. Du
 bitamus quid iste in hostium p̄dam molitus sit, scilicet cum Pyrata
 rum nauem cōepit, & p̄dam omnē ad se aduertit. Ex L. Metelli ma
 nubis ex æde Castoris quam de māubiis L. Metellus extruxerat, qui
 Metellus subactis Dalmatis Dalmaticus appellatus ē. Manubiæ autē
 sunt preda Imperatoris proportione de hostibus capta. A signo Vor
 tumni in circum maximum, signū Vortumni ī vltimo vico Thurario
 est, sub Basilicę angulo plectentibus se ad postremā dextram partem,
 Vortumnus autem deus vertendarum rerum id est mercaturę. Cīr
 cus autem maximus est idem in quo nunc Circenses spectantur. Quā
 tu viā Thenfarum & Pōpę eiusmodi exegesti, sic exegisti. exigere viā
 dicuntur magistratus, cum viciniam cogunt munire cum diligentissi
 me sumptu facto. Thense autem sunt sacra vehicula, pompa ordinū
 & hostiarum. Thenas alii a diuinitate dici putāt, alii quod ante ipsas
 lucra tenduntur, que gaudent manu tenere & tangere qui ea deducunt.

H.iii.

Orbita au

Vortumnus.

Thenſæ.

Orbita

Orbita autem duas res significat. nam orbita & rota ipsa intelligitur, & veltigiū rotę in molli solo. Intercessisset cōtra legem Corneliā, vt ī bonis aliorumque magistratuū capeffendorum potestatem haberēt. Persuasisse dicit hęc legē Opimius cōtra alicuius hominis nobilis potestatem, Catulum significat, qui tunc princeps fuit Syllanę factiōis.

Manubiæ

Paucos homines vt leuissime dicā arrogantes, Catulū, Hortēsiū, Curionemque significat. Manubias detrahere conatus sit, spolia quęsita de viuo hoste nobili per deditiōem manubias veteres dicebant, & erat Imperatorum hęc preda, ex qua quid vellent facerent. Nā de sortitiōe illa Iuniana iud. nihil dicere, sortitus erat iud. p̄tor Verres ī iudicio quo Oppianicus accusatus ē a Cluētio, reiectiōe vtrinq̄e facta subfortitus in eorum locū Verres. At mos est alios damnato Oppianico cum inuidia res esset, q̄ pecunia reus videretur oppressus, & p̄iceps illorum iudicū dānatus esset Iunius q̄ diceretur alios supposuisse, qui reū damnarēt, non eos quos p̄tor fuerat subfortitus etiā Verres ipse, vt hęc inuidia aduersus Iunium vera videretur sustulit quos in suis tabulis habebat, & alios in litera scripsit & ob signauit anulo, non solum suo, sed etiā scribę sui, quem furtorum participem suorum & diuitē fecerat & anulo donauerat aureo. Eiusmodi ob sortitiōem homo amentissimum suorum quoque iud. fore putauit, obscurus locus. sed vt opinor hic sensus est. putauit inquit Verres eodem loco supponi potuisse iudices qui se corrupti absoluerēt, quęadmodū suppositi erāt, qui Oppianicum condemnarant. Namque Curtius sodalis eius iud. quęstionis subfortiebatur in locum non reiectorū, quos iste ademerat probos iud. quibus ad venales sententiās proferendas vltimo die subiectis vteretur. Facile autem pro veris iud. improbi suppeni poterant volente hoc iudice quęstionis, & illis patientibus quibus in iud. erat, quia nisi citati non confidebant, & graue onuserat, & incommodum iudicaret, q̄ corrū iud. quo, & apparet hūc post hoc factū a Cicerone esse reiectū conuicio populi qui in corona aderat. Et hęc decuria nostra. Decuriā modo ordinem, ac per hoc, & vobis quia honestiorū decurię per hęc ex vobis inferiorum Centurię dicebantur. Cuius mihi potestatem largissimam fieri oportebat, quę. s. non fieret si pro nobis alii subicerentur, quos iste annuerat, quam si diceret suggaret sine causa non reiectis scilicet iis in quorum loco alios subfortiebatur. hoc est vestro nobis manente, neque reiecto.

Decuria

*

¶ DE PRAETURA VRBANA FINIT LIBER III. INCIPIT LIBER III.

AEC sine dubio ad accusatorē ppositi crimī
nis spectat oratio. Nā supiore añactis rebus
exposite, q̄ quia magis adiuuāt accusatiōē q̄
īpe, principales ī vnū librū coacte sunt iudī
cio Cicerōis cursim enumerātis, q̄ Verres q̄
stor, q̄ pro quaestore, q̄ legatus denique p̄tor
vrbanus admiserit. vbi ventū est ad cām ipsā
& siciliēsia crimīa quatuor libros Edic. vnū de
iurisdīctiōe. Alterum de frumēto. Tertiū de signis. Quartū de supplī
ciis, ī qua distributiōe nō ordo temporis, sed facinorum genera, & mo
menta seruata sunt. Incipit autē a laude Siciliā, & egreditur ad crimē
Diōis. deīde Sosippi, & Philocratis. Si de iure Siculorum euerso. Fru
stra quidā Ciceronē reprehēdūt q̄ nō inde cœpit, cū supiora crimī
na non egeant eiusmodi tractatu, qui ad sequentia pt̄iet, oratoris consi
lio a magnis iisdem clarioribus sumendū esset exordiū. itaq; post hoc
de Merodio expressis honoribus ab iuitis, de Epicro te Bidēo, de que re
bus capitalibus de Sopatro Cesticēio de iure dicundo. alterū de sena
toribus, de sacerdotibus, de censoribus precio a Verre factis, de collatio
ne ī statua, de publicanorū cū Verre conuenientia ī furtis, de Tabu
lis Carpiatii pecunias Verris extra ordiarias cōtinētibus. Genus cau
se ī omnibus Verrinarū libris admirabile. Status principaliter con
iectura. Ea me ad hoc negotium prouicia attraxit, hoc verbo plus est
quam quod ī diuinatione dixit suscepī causam. R. P. Princeps Sicilia
tum cum Messana ciuitas seditiōe diuisa auxiliū contra Hieronem p
alios a. P. R. petit, quod initium fuit discordiē. Nunquam postea defi
cerent, apparent quia societates, & post amicitiam firmatam nihil ta
le commiserant, in amicitia perpetuo manerent q̄ nunquā defecerat.
Signis, monumentisque pulcherrimis, preparatio ad librum de signis
Denique ille ipse M. Marcellus, hic Imperator cū esset vicit cœpitq;
Syracusas, & victis pepercit. Quæ cum māu mūitissima esset, nequis
diceret non fuit quod timeret, cum vi, consilioque cœpisset nequis
diceret non potuit hostium urbem Syracusas. Quando illa frumen
tum, omne genus pensitationis in hoc capite positum est, canōis, obla
tionis, indictionis. Italico bello, socialī. Quæ forsitan ne sentiamus
quidē iud. quedā cōmoda ita naturalia cōsequuntur, vt sanitatē, integri
tatem virium. sentimus aut si subtrahantur eiusmodi rē dicitis negēt
lucra faciunt locupletes sunt, de oportunitate Siciliē illam veterem.
B. C. hanc que nunc in. C. malam. Neque publicanus, neque negocia
tor odiosi, hæc sunt Romanorum hominum per prouincias nomina.
Aram legum tribul. Prætoris, ac Subsellia iudicum. Publico
consilio, non potest negari fuisse illos accusatores. Marci Le
H. iiii. pidiad

Messana

Syracusæ cap
te a Maccello
Canō, oblatio
indictio.

pídi addidit publico consilio, quasi illud non omnes tunc fecerint. Et
 si illum annū. M. Lepidí prætoris qui accusari cœperat a duobus Metel-
 lis Celere, & Nepote, qui cū legibus interrogassent victi eius apud po-
 pulum gratia destiterūt. Vt bis ex ea familia, semel quod auus confer-
 uauit Victor Syracusas. iterum hic pronepos magistratu suo Siculos
 creauit. Et postea M. Antonii, hic est M. Antonius qui gratia Cotte
 consulis & Cethegi factione in senatu Curationem infinitam na-
 ctus totius oræ Maritimæ, & Siciliam, & prouincias omnes depopula-
 tus est, & ad postremum inferens Cretē sibus bellum morbo interiit.
 In neminem ante hunc, recte quia Lepidus legibus tantum interroga-
 tus, nec dum cœperat accusari. Postulat a consulibus, quæ non postu-
 lat, ne ipse in Verrem concitasse Siculos videatur, voluntatem contra
 Verrem in multis aliis rebus esse monstratam, cum de illis superiori-
 bus, tum etiam quia petitiões ad Senatum per Legatos Siculi tales mi-
 serunt, vt non tam beneficia postulare, quam huius iniurias describere
 videantur, vt puta cum petunt, ne rei fiāt absentes, quia Stenius apud
 Verrem hoc passus fuerat, & alia huiusmodi. A quo mea longissime
 ratio, a quo quare a quo negotio accusationis, s. publicæ, ac iniquæ aut
 Legati, aut suas iniurias prosequentes. At quemadmodum iudices ve-
 nerint, obscurus sensus & per hyperbaton cum Parēthesi figura, & no-
 uo modo in sententiā magis quam in verbis explicatur. est enim sen-
 sus hic, at quemadmodum iud. venerint, i. quam animose contra Ver-
 rem, ex hoc cognoscite, & docet quoties deterriti, & per quos, & qui-
 bus minis excusandi tantum Verris non deposuerint voluntatem. Sa-
 lutari enim potius illorum consulam, quam voluptati, hoc ideo quia con-
 tra Metellum dicturus est Siciliae tunc prætorum. Quæstores vtriuf-
 que prouincie, duos quæstores habet Sicilia. Lilybitanum & Syracusa-
 num. Nam prætori vna prouincia est, quæstori duæ. Presto fuerūt vt im-
 pedirent, scilicet meam inquisitionem, sequitur enim non minus hæ-
 res contra me fuerūt, apparet cum triennio Siciliā tenuerit vnus Ver-
 res, quæstores tñ p̄ ānos singulos huic esse mutatos. p̄torē vero ip̄m Me-
 tellū successorē Verris. In laudādo atque repetēdo, accusando repetū-
 darum. Vna opera, quod Romam venerunt, aut quod processerunt in
 conspectū Iudicum, qua ratione isti amica sic ab se misit munera socie-
 tatemque præclarum. Alia ciuitas nulla iud. publice, scilicet laudant
 aliæ, sed non publico consilio. Per priuatos testis supra enim dixit præ-
 ter duas ciuitates Mamertinā scilicet, & Syracusanā. Visilla summi
 imp̄ii, Metelli p̄toris in Sicilia & Romæ fratris eius Metelli alterius
 cōsulis cū Hortēsiō. In iussu populi ac senatus. Magnifice quidem Si-
 culum tantum dicit, & populum, & senatum, testimoniū publicum.
 mandataque

mandataque acceperant, a suis ciuitatibus scilicet. Vsu venisse, contigisse, Statim. Romę, & ad urbem, preturę ius, omnis enim magistratus qui intramuranus non est, nec urbanus, etiam si administrator eius Romę est ad urbem dicitur. Sallustius. ii. vtrique ad urbem Imperatores erant. Maximam vno anno pecuniam. f. curvno anno an quia non diuinabat Arrio sibi successuro per triennium te fuisse in Sicilia futurum. Cum videret in foro latrocinia, furta in æde Castoris, ac prostris. In quarto actu improbitatis. Fabula, siue tragica, siue comica, quę actus habere debet, ergo & mire transfudit & significatur administrationes in R. P. Verri infames tanquam Scenicos actus spectaculo omnibus fuisse. Non solum genera furandi, sed etiam nomina species negotiorum hominum quasi significant. Quas ego istum in Italia scripsisse arbitror, quasi in nauis scribere non potuerit, sed hoc eo dicit quia constat Verrem negocia Sicilię extra Siciliam didicisse. Sacerdote pretore, hic & temporis admonitio est & argumētum Calumnię Verri, de qua sacerdos nihil contra heredem statuerit. Quadruplatores, accusatores, siue delatores criminum publicorum sub poena quadrupli, siue quod ipsi ex damnatorum bonis quos accusauerant quartam partem consequebantur. Ad urbem, iam supra diximus quid intersit, ad urbem, & in urbem. Iis qui Horicum montem obtinebant. Lilybitanus scilicet quaestor, non Syracusanus, nam hos binos quaestores annuos habuit Sicilia. Excursori Emissarius, hi vocantur conciliatores furtorum, quę a magistratibus committuntur, atque internuncii. Paulo tamen consideratiorē si consideratiorē inquit aliquatenus calumniatorē quereret reperire non posset. Veneri absoluit sibi condemnat, sensus hic est, ita Verrem in causa bona tantum predatum, si minus damni esset si Dionē Hericine Veneri addicere voluisset. Quod non debeat, mire perseuerauit in causa ut ostenderet calumniam fuisse pretoris. Quid ipsius. Q. Ceciliū Dionis, ipsius ciuis causa est amplius honorifice positum est, quasi alicuius magni hominis qui tunc in Macedonia fuit consul scilicet, nam ut opinor Curionis accesserat. Sed legis exceptio, qua non licet ut testimonium defensori denunciaret accusator. Echelidonis sinu, alludit ad nomen quod Hirudo quam Chelidona Greci vocant veris id est tempori veris sit amica. Si commissum quid esset? Commissa dicuntur quę contra testatoris voluntatem facta aut non facta, ab herede multa aliqua poenaque plectuntur. Ipso vigesimo anno prescriptio temporis cognoscit iam primū hoc peccatū a duobus fratribus in pares voluntate videri dāno & vnā patris hereditatē, & duos fratres. At enī ad Verrem pecunia ista non venit, coniecturę status tentatur ire contra Hortensium, qui improbos saepe defendit.

Verre ca-

Quadruplato
res.

Comissa quę
dicuntur.

Verre calumniatores apponebat a summo ad imum, hoc est a primis ad postrema. Volcatio iure dicit dedisse. tollit coniecturam. causam querit, & quis Volcatii persona veniat nunc a consequentibus. Sed cum ob tua decreta, collecte cetum cohortes fugitivorum fuissent propter Athenionem dicit, qui dux fugitivorum per Siciliam fuit, sed tua manu numeratum, definitiue. Nam si hanc defensionem probabit, admittitis, accipitis, non accepit ipse, sed non accepit ipse licet. Tollatis, pro eo quod est iam tollite. Ad Q. Mutium innocentiam referat. Q. Mutius Asiam singulariter rexerat, adeo, ut dies festus a Grecis in honorem eius constitueretur qui diceretur Mutia. Missos faciamus, dimittamus a nobis de provincia eorum, que opera non videntur, rationem reddendam nobis arbitremur. accusari nos posse credamus, ut eos in contione, & honori, & lucro sunt. Ut haste, vexilla, phalere, coronę civice, item anuli aurei ingenuitatis signa & liberationis a cura inuicte. Publicarum iudicia dant pretores, si tum hec a quopiam vestrum petita sint, cui nemo intercedere possit in provincia Sicilia. nam Romę appellari tribuni possunt contra omnem potestatem. L. Octavius, verbi gratia hunc dicit qui nunc in numero Iudicum sedet, subtiliterque laudat, ut preterem lolet in verba litis iure composito. L. Octavius Balbus iudex esto, & cetera, hec sunt exempla verborum que verba iudicum dare fingit preterem improbum. Juris & officii, ius ad doctrinam pertinet, officium ad virtutem. L. Octavius balbus iudex esto, iudicio suo fungatur Balbus in seruilium. Si constat fundum Capenatem. P. Seruilius esse, nec restitueretur Catulo, cuius non et momento omnem est iud. presentes esse, quorum nominibus vtitur ad exemplum iudex esto, si non restitueretur fundus hoc significat. cogere ut restituat, aut condennare reum quem non oporteat, qui de fundo exemplum dederat, subiecit clausulam etiam de condemnatione si non accipit quod te debere dicit accusas, si patitur ducas. sensus hic est si non acceperit creditor, quod se debere debitor dicit, accusetur. si patitur, condennetur idem. scilicet dicit iussit vel reum fieri, & accusari eum qui petitor esset, vel etiam damnari. Melius autem duci iussit in vincula. vel in carcerem, intelligimus duci iussit, damnauit, qui ciues Romanos erant subauditur addebantur, si singuli essent subauditur rei. Tum si eorum legibus dari oportet subauditur, iudicia qui Siculi. subauditur, erant iudices si ciues Romanos. essent subauditur rei, sic Terentius, hic in noxa est, hic ad defendendam causam adest. cum ille est. hic preesto est. tradunt operas mutuas. Verum ut totum genus complectamini iudiciorum, prius iura siculorum. Explanacionem subiecit obscure rei. Domi certet apud ciues suos, suis legibus Siculis, etenim apud Veteres, non Romano tantum iure, sed & suę cuiusque ciuitatis legibus agebatur.

Ex P. Ru

Ex P. Rupiliū decreto. Hic est P. Rupilius, qui quōdam ex publicas no dictus consul, postea. x. Legatorū sententiā leges Siculis cōscripsit Cum alternæ ciuitates reiectæ sunt. Apparet ex hoc dicto primū prætoris ac rei ciuitatem ad iudicandum non proponi. Postremo iri ad aliam quamlibet vtriusque facta reiectione, quod ciuis R. deest, vt sit in eo quod ciuis Romanus. ex ciuium Romanorū conuentu. ex iis ciuitatibus ad quas ciues R. conuenire solent, agendę suæ, aut publicæ rei causa. Ante iudicem quum commodum erat, vetuste posuit, pro eo quem volebat. Sic Terentius, amat. dabitur a me argentum, dum erit commodum. nam meretrici dare quando est commodum? sed est positum pro eo, quamdiu libuerit. Si quid perperam iudicari senatus, multi subdistingunt & separati addunt senatus, vt quasi per interrogatiōnem ostendat, ne senatui quidem cuiusquam ciuitatis in potestate fuisse iudicare quod senserat, nisi cum nihil intererat istius, nisi cum cui iussu ederet non habebat. Stragule vestis. Stragula vestis est picta, & infans noue, sed propter. Hęc est pars

Q. A. Peditani, cura & diligentia Pogii Florentini Viri literatissimi reperta i cœnobio sancti Galli prope Cōstantiā, & ab ipsius Pogii exemplaribus trāscripta.

AD LECTOREM.

Morosissimus sis oportet Lector, si nostram industriam in restituendis his Asconii fragmentis non probas. Exemplaria omnia, quæ vndique corrogauimus, trunca sunt, mutila, circumcisa, interlita. Præterea Ciceronis verba, quę plerumque imperfecto sensu ab Asconio citantur, ac toties inculcantur, ac ifulciuntur, miram Lectori parū diligentī caliginem offundunt, vt quæ ab Asconii ipsius enarratione vix secerni possint. Vt ne dicam interim ipsas Ciceronis Orationes, quarum hic noster pulcherrimas enarrandas suscepit, esse mendosissimas, & a semidoctis emendatoribus locis plerique deprauatas. Quare hæc, qualiacūque sint, boni consulas rogo, & hoc tibi persuadeas, emendare vetustos Authores esse quidem doctrinę, ac Iudicii, sed fortunę tamen frequentius, nempe vt quis in synceros Codices primus fato incidit. Vale.

GEORGII TRAPEZVNTII DE AR-
TIFICIO CICERONIANAE O-
RATIONIS, PRO. Q. LIGARIO,
AD VICTORINVM FELTREN-
SEM, PRAEFATIO.

ETIISTI A ME

SAEPIVS VICTORINE PA-
ter, vt nōnullas orationes Ciceronis ita expo-
nerē, vt qua quidque ratione dictū sit, quo arti-
ficio dispositū, vnde inuētū facile possit intel-
ligi, Ac ad eādem rē suscipiendā non solū au-
thoritate tua, quæ maximī semper fuit apud
me ponderis, verū etiā precibus, ac rationibus
adducere conatus. Ego vero, quamuis omnia

vera esse concederē, quæ abs te adferebantur, vtilissimam hanc rem, & presentibus, & posteris futuram, gratissimam tibi cæterisque amicis, mihi quoque ipsi honestissimā, recusauī, tamen ad hunc vsque diē, restititque tibi amicissimo, atque de me optime merito tam arduæ rei difficultate deterritus. Nam vt dicēdi facultas cæteris liberalibus artibus longe difficilior est, nullusque eam nisi maximo, atque diuino ingenio, summa ac diutina industria consecutus est, sic quo artificio vltus sit in orationibus disponendis orator magis arduum est excogitare mea sententia, quam aut de natura, aut de magnitudine, aut de numeris disputare. Quæ res inde patet, quod maximis quōdam ingenijs his studijs potissimū occupatis, assiduo declamādi vsu adhibito, paucissimos e pluribus, immo pene singulos singulis ætatibus tolerādos, quos vero oratoris nomine dignos putes, vix duos Demosthenem, & Ciceronem legimus, quod ipsarum natura rerum ita fieri altius aperīendum est. Etenim in omnibus studijs quæcumque ab ingenio humano, vel alieniora fluxu continuo, vel altiora æternitate stabilita sunt, ea non ita facile cōsequi possumus, quemadmodum si animis nostris congruerent, qualia ea videntur, quæ Mathematica nuncupātur. Fluxus em̄ rerum, & instabilitas quāto maior est, tāto magis hebetia solet latere ingenia. Nihil porro ciuilibus negocijs, hoc est humanis rebus

I. j, imbecillius

imbecillius infirmiusque esse, si quis etiã in vniuersum cõsiderat, ne-
 mo vnquã dubitabit, sed oratori etiã accidit, vt rē in suo genere labilē
 nihil, aut parũ cõsideret, sed huic se sem p accõmodet causã, quare ne-
 cesse est, vt quanto res ciuiles lubricã magis, atque instabiles, cãteris
 omnibus sunt, tãto dicēdi cõmoditas, quã oratoriã artē appellamus,
 difficilior cãteris, atque incertior sit. Neque em̄, vt medicus, ex his q̄
 de hoīe dicũtur, ea subintelligit quibus huic hoī medeatur. sic orator
 a cõioribus in singula deductis præceptis bene agere causam p̄t. Ve-
 rũ tãta est causarũ varietas, rerũque humanarũ cõtĩnua quãdã, atque
 quotidiana mutatio, vt si paulo difficiliorẽ causam bene actã ani-
 mo diligētius voluas, non artis illã præceptionibus, sed p̄ illã artis p̄-
 cepta, p̄cipue videaris, neque id iniuria. Vt em̄ nouẽ quãdã, & inaudĩ-
 tã varietate circũstantiarũ erumpũt causã, Sic opus est oratori, si be-
 ne acturus est, nouam, atque difficilẽ causam, nõ ab ijs quã viderit,
 aut audierit, sed ab ijs, quã rerũ natura flagitat cũcta inueniat. p̄nũ-
 ciet, eloquatur, disponat, quod tamen facere nõ poterit, nisi natus ad id,
 & arte acutior, & exercitatioẽ velocior sit, ad hæc excogitãda quod si
 diuina res est fundare, amplificare, tutari ciuitates, populos, regna, nõ
 erat profecto diuinitus ea res cuius hoc propriũ est vulgo p̄ponenda,
 sed summo labore, summaque industriã, non mediocri tẽporis spacio
 cõparãda, vt vel optimi solũ adĩpiscerentur, vel qui adĩpisci student,
 industria ipsa dicēdi meliores redderentur. Sic futurũ, vt vel ab opti-
 mis, vela melioribus rerum publicarũ gubernacula tenerentur, quã-
 uis etiã in hac re, vt in ceteris pene omnibus naturã ducẽ penitus ne-
 glĩgamus, loquacesque homines, ac audaces oratores appellamus. vn-
 de accidit, vt quãcũque, vel incõmoda, vel detrimẽta imperitĩ dicēdi
 simul, & excogitãdi garruli homines rebus inuexerĩnt, ea oĩa in ora-
 tionis hanc artificiosam copiã inique cõgerantur, quã res me mouit
 iampridẽ nõ nihil, vt sic de arte ipsa cõscriberẽ, quod qui recte seque-
 rentur, nõ lõge a maiorum deessent dicēdi copia. Nunc verotu ad
 maiora impellis, quẽ, vt dixi, ego semper ipsius rei difficultate deterri-
 tus fugiebam. Nam vt multo facilĩus est de arte loqui, quam ex arte
 dicere, sic quẽ alij conscripserunt in locos certos deducere, quibus illi
 nixi sempiternas condidere orationes, dispositionemque omnem ac
 elocutionem ostendere, tanto difficilĩus ego iudico, quam si ex arte di-
 cas, quãto paratior quisque est sua edere, quã aliena occultata præser-
 tim omnique artificio abdita in mediũ protrahere, præsertim cum
 nobis nihil auxilio sit. Nec enim possumus, vt i Aristotelicis vulgo
 fieri solet, e turba eorũ, qui hoc prius fecerĩt, quicquã colligere. quip-
 pe cum nullus doctior ausus sit, nec in Priscis quidem, ac meliorib-
 bus illis

PRO. Q. LIGARIO

bus illis saculis alieni animi artificium, in re tam lubrica cogitatum exponere. Nec enim, ut in Physicis ipsa natura rerum stabilis, ac firma, ad intelligentiam nos potest scriptorum deducere. Præterea nisi tota orationem sic teneas, ut oēs eius anfractus, quasi præ oculis habeas, qua sit arte composita nunquam percipies. cuncta vero simul apprehendere, ut oratori qui causam agit difficillimum, sic ei qui alieni animi cogitata considerat pene impossibile. quibus omnibus etiã accedit, quod hæc res ignorantia ipsius causa tegitur, & minuta historia plerumque indiget. quæ cum nos effugiat, ut vaticinari multa cogit, sic latiores invidis aperit campos, quibus ego anfas præbere malui, quam tibi meipsum cui oia debeo quicquam negare. Accipies igitur opus tuum potius quam meum. tibi ei qui iussisti si quid boni dicem? laus ois attribuenda. sin, ut græce dicitur, iure ipse qui tantam rem semper recusavi, neque nunc nisi iussus suscepi veniam a legentibus impetrabo. Sed iam ad rem veniam, daboque operam abunde magis ac dilucide, quam graviter, aut breviter dicere. Non enim, ut me ostentem, sed ut proficere in hac re volentibus aliquid tuo hortatu conferam, hæc edere constitui. Primum igitur argumentum orationis pro Q. Ligario paucis exponam. Deinde status rationem aperiam. postremo ad singula descendam, & inventionis, dispositionis, elocutionis, artificium ex abditis divini oratoris sensibus protractum, quantum in me situm est, tibi cæterisque proponam.

ARGUMENTVM.

VINTVS Ligarius cum esset adhuc nulla belli Civilis suspitio, Legatus in Africam profectus a Consilio consule inde decedente propter virtutem suam provinciam inuitus præficitur, interim bellum exarsit, quod cum in Africa esset auditum, quærebant aliquem ducem bello, qui ibi erant. Cum Ligarius domum aspectas, atque ad suos properans, nullo se implicari negotio passus est. P. dehinc Actius Varrus prætor interuenit, qui cupiditate arripuit imperium. Itaque Ligarius, qui omne tale negotium cuperet effugere, eius aduentu acquieuit. Interea Tubero a senatu in provinciam missus, & a L. prohibitus accedere, in Thessaliam ad Pom. rediit. Et post bella civilia ad Cesarem, qui tunc Rempu. tenebat. Ligarium accusat commotus, quod nonnullos de ipso deprecari sensisset, defendit Cicero. Genus iudiciale est. Status qui sint apertius patebit. si quoniam figura orationi inest, de ductu eius prius dicamus. nam quoniam figuratus est ductus, nisi figuram intelligamus, frustra statum quærimus, quod ex figuræ

I. ij.

qualitate confurgit.

qualitate confurgit. Ad hæc duplex ductus, vno statu agi nõ potest. hic vero duplex ẽ, rectus, & p̄ dissimulationẽ subiectionis. placet enim dissimulationem, quæ propter figuram suscipitur. figuram appellare. Rectum appellamus ductum simplicem, cum id agimus, quod volumus absque simulatione, per subiectionẽ vero ductum figuratum dicimus, ex eo quod dicitur, quod volumus subapparere, & tamẽ eius causa dicere nõ videmur, quem **Tuberoni** in illa oratione adhibitum nemo vnquam, qui quomodo hic agit **Cicero** recte intelligit, dubitabit. Nam & si plerũque alterius aduersariorũ orationẽ nõ habeamus ab altera tamen, si non sumus nescij quibus rebus in vnaquaque causa tam accusatio, quã defensio peragitur, id subintelligere possumus. Verum hæc causa nec potuisset quidẽ agi, si quod multi putant in **Aphrica** fuisset **L.** tantummodo accusator intendisset, quod si aduersus **Cæsarem** addas, quãuis aliquid adferre videaris non tamen omnino vulnerasti, quoniam omnes fere **Pompeianos** etiam illos principes gerendi belli saluos **Cæsar** voluit, & **Ligariũ** seruare voluisset cuius duo fratres **Cæsarem** sequebãtur, & quod maximum est **Tuberoni** causa nõ consistit. Aequale namque fit, & æquale atrox, nimium, atque vehemens in **Tuberone**. Nec vero credendum est, aut **Tuberones** sic amẽtes fuisse, ac omnium rerum inexpertos, vt tanquam infantes sine causa orarẽt. Nec si ibi fecissent, **Cæsar** eos audire potuisset, cui tamẽ **Tuberones** persuasisse fertur, adeo, vt **Ligariũ** defendi posse non videretur. **Cicerone** tamen voluisse audire, quoniam magno temporum interuallo tantam orationem non audiuit, quare patet non recte totã causam egisse **Tuberone**, sed recto ductui figuratam subiecisse. Verum quoniam, vt in quarto nobis dictum est, quinque sunt ductus, rectus, simulatus, cõtrariũ, obliquus, & p̄ subiectionẽ, breuiter hic tãgendũ cõseo, vnde ipsos venamur. Accusatoris igitur ductum, ex intentione cognosces. nã si recte quod intẽdit, id solum agit simplex est. Rectus quidem si quod agit, ita velit, vt nihil vltius exoptet. Simulatus si quicquam etiam aliud velit, quod aperire non iuuat. Contrariũ oppositam intentionem. habet enim quod volumus, & si ad contrarium aliquid adfertur, quod voluntatem nostram non denudet, sed ei cõueniat, & intẽtionẽ infringat, obliquus appellatur. per subiectionẽ vero ductus tũc fit, cũ aut parũ tutũ est, aut turpe aperte intẽdere, quare necesse est, quoniã nulla consistit causa, nisi quod intenditur ab accusatore expressius quam figura patitur proponantur, inuenire aliquid quod tuto, ac honeste intẽdi possit, cui quod vere intendimus subijciatur. At accusatoris quidem ductus, sic ab ipsa intentione diuidatur. Defensoris vero a depulsione si rectus est. sin minus a ratione

a ratione depulsiōnis emergit. Verum huius rationis ductus accusato-
ris ductum secutus est, quod nō semper necesse est. plerūque enim de-
fensor non eodem modo dicit quo accusator egit. quoniam ergo Cice-
ronem accusatoris ductum per dissimulationem sequi, eumque dupli-
cem fuisse opinamur, vt quomodo agat hic Cicerō facilius habeatur.
accusatoris intētiōes ponamus, quas tot numero necesse est, quot sunt
quæstiones vel ductus. Nam intētionum numerus non statuum, sed
quæstionum ac ductuum numerum sequitur. Simulata ergo intētio
Tuberōnis in recto ductu, vt a defensoris oratione possumus elicere
hæc fuit. In Africa Cæsar aduersus te Ligarius fuit, quæ (vt diximus)
& apud Cæsarem parum firma intētio, & ipsi Tuberōni cōsistere nō
poterat, qui vel in eodem, vel in maiore fuisset crimine. Vera in figura
per subiectionem hæc reppulit nos tradituros tibi Africam, ex ea
prouincia Ligarius Cæsar. hæc igitur causa freti Tuberōnes accusa-
bant apud eum, qui si eorum beneficio Africam habuisset, multo citius,
atque facilius absque vllō discrimine victoriā consecutus fuisset
Verum quoniam id agi aperte nō poterat, opuserat auditori eam rem
fortassis iam pridem tenenti subijcere. Hæc cum ita se habeant vt om-
nibus, qui artis rhetoricæ principia teneant, vel luce clarius ex oratio-
ne patebit, status in recto ductu, concessio est per deprecationem, vt
ignoscatur. Ad imperatorem enim dicitur causa, vbi deprecationem
consistere nullus ambigit. Recriminatione quoque vtitur. leuiter qui-
dem ad id quod est, in Africa fuit, Acerrime ad id quod est, aduersus.
Quare recte intētionem hæc duo cōcessionem, per deprecationē, & mi-
sericordiā Cæsaris, & recriminationē oppōit. In figura hæc fuisse accu-
satoris intētionē diximus. reppulit nos tradituros tibi Africam ex ea
prouincia Ligarius Cæsar quam coniectura oppugnat, nō ad id quod
est reppulit, sed ad id quod est tradituros. vt enim ad vnicam intētio-
nem accusatoris vna, pluresue possunt adferri depulsiōnes, quibus sta-
tus origine principales oriūtur, vt in primo Rhetoricorum, & quarto
cum de dispositione ageremus docuimus. sic vt hac oratione percipi
potest. duas pluresue depulsiōnes, non toti, sed diuersis intētionis par-
tibus opponere possumus, quod tunc posse accidere videtur, cum intē-
tio diuersa continet, vt hic repulisse, ac tradere. Nunc quid ho-
rum principalis sit aperiemus, si prius dupliciter principalem di-
ci statum monuerimus. Principalis igitur status, vt cum de dis-
positione loqueremur explanatum est, aut origine, aut viribus dicitur.
origine principalis est qui statim e prima depulsiōne nascitur.
Viribus principalis est, quo tota, vel ex maiore parte agitur causa. hoc
mō. occidisti Cæsarē Brute. occidi, sed iure, iudicialis est origine pri-

Status causæ
principalis.

I. iij. cīpalis . Tyrannus

cipalis, Tyrānus enim fuit, non fuit, cōiecturalis viribus actionis pri-
 cipalis. In hac igitur causa deprecatio, tam origine quam viribus pri-
 cipalior est. Nam cōiectura, & si natura sui non concessionem solum
 verum omnes status excepta translatione præcedat, tamen quicquid
 ex figura nascitur recto infirmius est, cum nisi figura solum non sit re-
 cto sustentetur. post deprecationem recriminatio secunda est, nā cō-
 iectura quoniam e figura erūpit, postrema sit necesse est. Colligamus
 igitur hæc tria ordine quo fortassis tūc cōsiderata fuerūt. quatuor sunt
 vt in primo diximus, intentio, depulsio, ratio, firmamentum, quibus
 & status, & dispositio statuum, & iudicatio tam principalis, quam se-
 cūdaria inueniri solet, quæ nisi pro ea facultate excogitauerimus, quæ
 nobis oratione defensoris adfertur, radicibus ac truncis, qui totā cau-
 sam sustinent, non perceptis ramos tanquam insani quæremus. fuit
 in Africa Ligarius Cæsar, aduersus te. fuit. petit veniā, concessio per
 deprecationē. Ratio huius depulsionis. dignus es cui Cæsar ignoscas
 is qui cū fratribus fuisset si ei licuisset ex Africa discedere, præsertim
 cum his viris truculentis ignoueris, qui te multo magis insecuti sunt.
 Hæc ratio & deprecationem continet fratres eius tecum fuerint & re-
 criminationem adfert, & purgationem de animo Ligarij per coniectu-
 ram. Accusationis firmamentum. Indignus qui nos repulit traditu-
 ros tibi Africam, quod quoniam Tiberonibus turpe erat, per subie-
 ctionem agebatur, tradituros negat capitales hostes Cæsar, ita reci-
 minatio locum habet, & de animo coniectura, & figura erumpit, erāt
 ne tradituri. In quibus omnibus illa principalis iudicatio est, quæ ex
 principali statu emergit, cum tibi tradituri Africam non fuerint
 Tiberones, qui te multo magis quam Ligarius insecuti sunt. Sit ne di-
 gnus venia Ligarius qui eos ex Africa repulit, & aduersus te ibi fuerit
 cum si inde effugere potuisset vna cū fratribus te secutus fuisset. hæc
 iudicatio in hac oratione est, quæ cum perplexa multis sit per omnes
 partes suas diligenter agitur. in peroratione principalius solum cōclu-
 ditur, vt ligario ignoscatur. Illud apprime tenendum censeo, singulo-
 rum statuum iudicationes vtriusque aduersariorum consideratione,
 tam in simplicibus, quam in coniunctis causis easdem semper esse, cō-
 positas vero diuersas, quæ sit vnus status iudicatio planū est, & expo-
 sitione non eget, ea simplex appellatur. cōposita vero est quæ ex mul-
 torum statuum iudicationibus componitur. hæc in principali statu fun-
 datur, & alia iudicatione integra ex vna parte impellit auditorem,
 vt contra quam putauerat confiteri defensorem, & multū mira con-
 fidere credat. Tria igitur (vt diximus) esse genera. honestium. turpe,
 admirabile, primū deprecationi. vltimū quod hic ab honesto nō sepa-
 paramus, recriminationi.

ramus, reuincationi. Turpe ac admirabile simul coniecturę cōueniūt. Nam admirabile tam hoc quod inauditum sit ac nouū id accusare quod secutus sis tam hoc quod latebat respicere potest. quare ut cōiecturam respicit exordium insinuatō est, ut deprecationem, & reuincationem principium. Nouum crimen. C. Cæsar, & ante hunc diem inauditum in sinuatur si ad coniecturam referas. Confiteri enī uidetur auditori quod negat. sin ad reliqua principium est. Beneuolētia e persona confitentis trahitur. Confessio in Africa fuisse Ligariū qm̄ in particula intētionis fit additur. Idque C. Pansa fretus fortasse familiaritate q̄ est ei tecū ausus est cōfiteri. Fretus ait familiaritate, & ausus ē, ut ostēdat rē parua nō esse. sed eius naturę sicq̄ occultā ut nec audere confiteri, nec fortassis intelligere possit. nisi qui sit prestanti, ut Pansa ingenio, & familiaris iudici, fortasse Fretus adiunxit, ne quare totam rem cōfirmaret Pansa scire uideretur. ita, & Pansa commendatur, & fides ei occultius detrahitur, quem ei a manus eius incommodis ita mouemur, ut & parua magna, & quę incommoda non sunt periculosa plerumque existimemus. Ad hæc testi iure non debet fides attribui qui ei amicus sit in quem iniuria collata est, aliter accusatoris propinqui in reum admitterentur. ita id se insinuat, ut & fidem detrahat quod ad coniecturam perutile est, & familiarem Cæsar's commendat, nec quæ sequuntur quibus quod latebat confitentur illi datum quoniam breuissime tangitur, & nō vere dicebatur. tum quoniā ita dicitur, ut prudens auditor id potius subintelligere, quam orator dicere uideatur. itaque quo me uertam nescio. paratus enim ueram, mirabilis est hæc quo se uertat dubitatio, & confessionem simpliciter atque integre fieri suggerit, & premeditationis suspicionē tollit, quare nescio si quid melius id difficilibus presertim causis iueniri potest. nec enim non premeditati bene ac copiose agimus, nisi causa præclare iuuemur, quod ut efficacius sit infert. Paratus enim ueram ignorantia tua ad hominis miserī salutem abuti quod ad illud potissimum criminatōnis fertur. placet enim mihi uel ad causam uniuersam, uel ad principales partes suas. earumque nōnunquam particulas singulas quæ in exordio sunt semper accommodare, nisi cum quę obstant diluimus, & ad reuincationem inquam, & illud fertur. Si honesto, & misericordī mendaciō ciuī calamitoso prodesse, uellemus, tamen hominis non esset in tanto discrimine, & periculo ciuis refellere. Et a facto suo igitur auditorē conciliat quo miseris succurrat ciuibus, & occultius ab aduersarij facto quod cōtra calamitosos insequitur. Confitendum est, ut opinor crebro ad confessionem redit, neque tam cito ab ea recessit, ut iure possit inferre, omīssaque controuersia omnis oratio

ad misericordiam tuam conferenda est, quæ res eos cæcos esse demonstrat, qui Ironiam eam confessionem putant, quæ ad iudicis refugit misericordiam. Quæ plurimi sunt seruati. a facto ipsius Cæsaris acquiritur beneuolentia, cum a te non liberationem culpæ, sed errati veniam impetrassent. Confiteris ergo Cicero culpam? at ea non parua erat quippe, quæ Cæsarem impulit. quid dicis errati ne veniam petis? an derides. errati veniam inquit, intelligo hanc ipsam culpam, ergo nouum & inauditum crimen in ipso ingressu dicebas, vt cum integre te te cõfiteri, atq; simpliciter Cæsar diceret, placaretur magis, & attentior cætera audiret, & quod figuratum erat accusatori cum abs te negaretur. eum non turbet, qui confessionem non verbis tuis acceptam, sed inde a se elicitam, integram, expressamque credidit, quam tu non expressisti. Habes igitur Tubero quod est accusatori maxime optandum confitentem reum, sed tamen hoc ita confitentem, se in ea parte fuisse, qua te, qua virum omni laude dignum patrem tuum confitetur, & recriminatur. tunc vero ab accusatore eiusdem criminis reo beneuolentiam contrahit, magno enim odio in eum incitatur, qui quod ipse fecerit id in alijs reprehendit. patrem quoque addit, vt maioris eum arguat criminis, omni laude dignum inquit, ne quoniam recriminatur Pom. secutos contumelia videatur afficere. Id vero, & Ligario opitulatur, & Pompeianorum excusationi conuenit quæ ibi tangit.

At mihi quidem si proprium, & verum nomen mali nostri queritur, fatalis quædam calamitas incidisse videtur, ea parte inquit Pompeianorum scilicet. vt illico ab exordio subiiciat Cæsari non fuisse illos tradituros sibi Africam, qui postea ipsum totis viribus insecuti sunt. opus enim erat prius sic confiteri, vt auditor hac causa fieret attentior. Quod totam rem etiam quam ipse subiicientibus aduersarijs eliciebat, quæuis clare concedi non videret, crederet tamen cum ad id crebro ipsius defensoris verba pene deueniret, deinde sic mitigato animo eius, & erecto ad expectationem reliquorum propter confessionis vim, quam non integre dici sentiebat, & tamen integram poterat suspicari. accusatoris factum subiicere, vt Cæsar etiam postquam repulsi ex Africa fuerint a Ligario inimicissimos sibi fuisse Tuberos meminerit, & sic parum fidei, vel figuris eorum, vel pollicitationibus, si quæ inter eos latebãt attribuat. Diuine igitur persuasum animum cito medium efficit, & rerum ac personarum suspicionibus implicuit, vt non attentior solum esset, sed auderet audire, vt quid de ea re sentiendum esset rectius posset diiudicare. Hæc pars exordij illic redditur. Quid enim Tubero tuus ille districtus iacie Pharsalica gladius agebat? hæc de dispositione inuentioneque huius principij sufficiant, in quo

in quo, vt diximus etiam insinuationis occultius latēt vires, quod breuissimum, a breuissima oratione tractum est. Nunc de elocutione dicamus, quam & si seorsum ponere potuissemus, tamen vt ipsa quoque varietate oblectemus, per singulas partes coniunctim de ea tractare volumus.

DE ELOCUTIONE

EXORDII.

LOCVTIO maior ps rhetoricæ ē, quā hī putāt, qui omnes eius vires in exornatiōibus locant, cuius vim præter Homerum, & Ver. in carmine, Demosthenem, & Ciceronem in soluta oratione nemo dicendo expressisse mihi videtur. Lōge namque omnes adeo absūt, vt istos viros, cæteros pueros, aut hos oratores cæteros aliud q̄ dūis merito existimes, quare nūc sentio, imo iā pridē sciebā, ac ideo recusa bā quantū onus mihi Victorine imposueris,

qui summi oratoris mirabilem vim exponere me impuleris Cæterū, quoniam semel recepi rem pro viribus prosequar. Elocutionis genus cum forense sit iudiciale est, & quoniam defendit Cicerō defensoriū est, quamuis vbi recriminatur accusatoriū sit. Duplex ergo dicendi genus est, accusatorium, & defensorium, alterum ab altero separatum. in diuersis enim orationis particulis non cōiunctim accusat, & defendit, id est defensorio, & accusatorio genere vtitur, quibus de formis dicendi quoniam quæ in genere dici possunt, in quinto Rhetoricorum dicta sunt, nunc ne longiores simus, præmittantur. Illud plane sciendum opusculum hoc, nec absque Rhetoricis nostris itelligi recte posse, & nihil fere hic præcipi quod ibi explicatū nō sit, quod accidit, quia in Rhetoricis rem ipsam in suo genere, hic non quæ in genere fieri debent, sed quæ in hac causa facta sunt cōsiderauimus. Deprecationis, cōfessionisque genus purum, ac simplicius adhibet. in recriminatione acer est, & vehemens, asper quoque adeo, vt nullibi fere acrior vehementiorq; esse videatur. coniecturā quoque accusatorio genere agit, ea enim huius coniecturæ natura est, vt qui neget, is accuset, quod ei quoque causæ accidit, quam pro Archia dixit.

DE GENERE EXORDII.

His de tota oratione

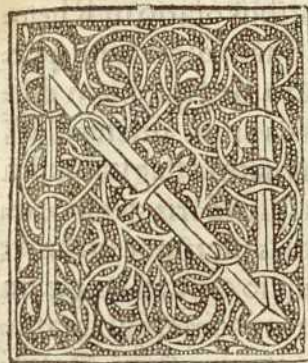

PIS DE TOTA ORATIONE dictis, Nunc de genere exordij agendū videatur, cum exordio circumductio maxime conveniat, natura ipsius causæ factum est, ne circumducat. nihil enim circumductione a confessione alienius, quæ nunquam simpliciter efferri, sed multa secum contrahere, ac aliud alij connectere solet, quare si repugnat circumductio confessioni, purus sermo quem claritatis partem in quinto esse diximus, qui circumductioni opponitur, deprecationis exordium occupabit. itaque sētētis, Methodo, schematis, verbis, numero purus sermo est. recta enim omnia per explanationem, idest expositionem. hoc enim nomine cum seiuncta est a circumducentibus oratio in Rhetoricis nobis appellata est, per explanationem in quam dicta sunt, præter illud breuiter varietatis causa circumductum. Sed quoniam diligentia inimici mēbrorum lōgiore ambitu (coma enim præter illud, itaque quo mevertam nescio, quod dubitationis natura flagitat, nullū inuenies) longis inquam membris ac clausula splendoris genus exequitur. Dactylis enim, Epitritis, atque dispondeis plerūque utitur, ut est. Tubero detulit. confiteri per te scire; tam nescio crimen culpæ, impetrassent, præhēdatis, quod cum ita sit, numerum tamē, qui locatione, ac clausula conficitur sermonis esse magis putamus. Nam & clausulæ nonnullæ sermonis sunt. quascunque enim clausulas dignitatem ac splendorem efficere non vides. eas omnes sermoni conuenire existima, quare Ditrocheus, Diābus, Choriābus, Anapestus, Tribrachus Ionicus, a minore maxime a communiore orationis genere non sunt alieni, tales vero sunt, ea fuisse, & fuisse necesse est. Trocho enim, & Iambo constat qui eius generis proprii sunt, præterea Ditrocheus quāquā orationem valde efferat, tamen quoniam u. & e. breues vocales nihil dignitatis habent, ut hic humilis, ita tibi gratissimus est quod latebat. Ad hæc membrorum principia, & si minus quā clausula, maximam tamen post eam ad rapiendum ad se numerum possident, & cuncta fere humilium sunt pedum, nā & a Iambo statim inceperit, & idque Iambus est. itaque Tribrachus, sed Choriābus omiffaque, Diābus. Habes igitur. Iambus cum Anapesto, quare fit ut ex illustri oratione, ac puro sermone duobus his dicendi generibus, ita in vnum confusis, ut parum splendoris insit, multum sermonis. huius exordij genus compositum sit, sermone opus erat propter confessionem, splendore propter authoritatem Ciceronis, & ne confessio in genus admodū tenue orationem deduceret, cōuersionem in aduersarium propter re-
criminationem acrí

criminationem acri schemate utitur, habes igitur tu. Vnde vides, & inuentionem e visceribus causæ tractā esse, & genus exordij a toto orationis genere non abhorre. Sed de exordio iatis, nec em̄ omnia dicere possumus, & quæ dicta sunt sufficere arbitramur. Illud mirum est quod multis, ac difficilibus causis accommodatum exordium, & verum maxime varium, tam orationis compositione, quam rebus ipsis sic simplicissimum reddit, ut multi, & docti viri, quod profunditatem eius inspicere nequiverint, in aduersariū ab ipso illud putauerit.

DE ELOCUTIONE

NARRATIONIS.

ARRATIONIS VERO ELO

cutio purum sermonem mirifice retinet. Res communes, oratio simplex, atque summissa est, adeo, ut ordinatio, & Partitio quæ elegantia maxime sunt, & cum his redditio, nō ad effugiendam confessionem, sed ad demittendam orationem, adhibeantur membra breuissima, immo comata, quæ latinæ cesa possunt dici, pene omnia recte cuncta efferuntur. Circumductio, vel nulla, vel minima, & quæ est rectitudine subiecta breuitate etiam frangitur, verba vsitatissima, numero solū sermonis, & dignitatis ita utitur, ut hac re narratio his duobus generibus constare videatur, quamuis repetitionibus quoque utatur, quod schema illustrem reddit orationem, sicut & rectitudine breuiter circumductio subiicere, quod ita factum arbitramur, ne nimia tenuitate in cōtēnēdū, atque ignauum genus sermo excideret, utque dignitate, atque splendore aliquo elegantis orationis pars non vsitatissimus sermo extimari possit, his rationibus sibi dilucida facta narratio est, præsertim cum sit, & breuissima, quam ut & verisimilem esse videas per partes exequamur. Memoria tamen tenendum arbitror quod in primo Rhetoricorum explanauimus, verisimilem narrationem a circumstantijs fieri. Quintus igitur Ligarius recte incepit, & rectitudini sub continuationem breuem adiunxit, quod splendoris est: Cum esset adhuc nulla, breuis rursus est, ne rectitudinis vim frangat, & grandis oratio fiat a circumductione, quæ res a simplici narratione alienissima est, a tempore autem ad nullam vim profectum ostendit Ligarium, qui ante bella ciuilia Africam petierit, quod verisimilem facit

lem facit narrationem. Et ciuibus & socijs ita se probauit, vt decedens. Partitio hic, & redditiō nō circūducūt singula, nec elegātiæ causa adhibentur. nec enim a sermone recedunt, quoniam breuissimæ sunt, ac fere per singula verba cęduntur velocitatem potius faciunt, quæ huic parti cōgruit, vt velocius exprimat, quare coactus ē remanere i Aphrica Ligarius, quod a probitate ipsius trahitur, ita & res agitur, & Ligarius cōmendatur, mirifice tamen breuitate schematum grandem orationem effugit, & crebritate plene imaginem consequitur. ad partitiōnem enim duplex redditiō apponitur, quæ res plenissimā faceret orationem, si longius schemata protenderentur, ita velocitatis specie, ac plenitudinis imagine, hæc se extollit oratio. Cui si p̄fuit, Redditiōni coniuncta partitio. Commēdatur rursus a factis Ligarius. plurimum enim ad deprecationem facit virtus eius, pro quo deprecamur. maxime si quid dicitur inuitus fecisse. bellū subito exarsit. separatio est proprium splendoris schema, quod tamen nō nimis extollit, partim quoniam vnicum. tunc namque separatiōnis fulgor apparet, quādo quod sequitur, similiter separatur. partim quoniam cōmate absolutū est. Subito addit, vt nulla ratione futurum bellum Ligarius videretur potuisse suspicari. exarsit. Tralatio est commodissima, quæ cum subito ex igne flammam erupisse ante oculos ponat, ardoris etiā ac magnitudinis plena est, & propter rem e qua verbum trahitur, & propter asperam nimium syllabarum locationem Huius cęli numerus etiā asperitatis est, constat enim Spōdeo, Bacchio, & Palimbacchio, quod qui erant in Aphrica an ab eo, quod ante audissent geri bellum, quam parari verisimile fit, quod subito exarserit. Quo audito partim ostendit Ligarium in maximo motu omnium nullo se implicari negotio passum, id verisimile facit adfectu ipsius, quoniam domum spectabat, & ad suos redire cupiebat. hic illud non omittam verisimilem narrationem fieri rationibus, quæ a circūstantijs fluunt Rationes tamen ita exponi, vt rationes esse non videantur, ita enim tangūtur, vt & vis sua verisimiliora faciat, quæ dicimus, & orator nō argumētatur, quod a narrationis, tum genere, tum breuitate alienum est, nec enim, aut propter breuitatem committendum, vt parum verisimilis videaris, aut propter verisimilitudinem infirmationis genus incidendum, quod tamen in causa difficile adhibetur, & in diuina pro Milone oratione, & hic in ipsa orationis conclusiōne videmus. partim cupiditate ingn. Partitio, hic & ordinatio ad augēdum positæ sunt, vt ex hoc ipso appareat, quātum Ligarij fuerit desiderium domum redire, qui nec dux quidem fieri passus sit. Interim P. Varrus hunc arripuisse dicit imperium, vt istius cupiditate Ligarij animus melius discernatur. arripuit dixit vt

dixit, vt expressius verbo cupiditatē ostēdat. Breuissima hic sunt cōmata, & separata, quæ res breuitatis est. quāuis primū velocitatis, alterū illustri orationi conueniat. Si tamen illud imperium, correctio cū veritatis sit ad verisimilitudinē pertinet. Nullo publico consilio, ex nunc cupiditatē Varri auget, vt ex hac contentione probitas Ligarij magis emineat. Adhuc. C. Cæsar, hæc est illa quā in Rhetoricis comonitionē appellauimus, breuis quædā eorū, quæ dicta sunt repetitio ad longam orationē accommodatissima, quā hic nō ea de causa, sed attentionis criminū adhibuit, quāuis & ad seiunctionē pertineat. In tria em̄ tēpora totā rē Ligarij diuidit, quorū tertiu in cōfirmatiōe prosequitur. Comonitionē in duo tpa pfectiōis, & remansiois distribuit. hic ei ordo rerū est quē & narrādo seruauit, ita tamē quæ narrauit repetit vt dicēdi genus immutet. Cōfirmare em̄ videtur cū adhuc in cōfirmatiōe nō sit ea quā in sex partibus oratiōis cōnumerant, placet ergo nobis breuē quādā oratiōis hāc appellare repetitionē, quāuis & diuisionis vires possideat, nō illius qua quibus de rebus dicturi sumus ostēdimus, quā distributionē appellamus, sed illius qua quid in cōtrouersia remaneat apimus, q̄ seiunctio nobis appellata est, cū em̄ profectio volūtātē habuerit nō turpē, remātio necessitatē honestā, cōcludit ex hoc duo hęc tēpora carere crimine quare relinquitur tertium criminosum videri. in quo quidē cōtrouersia cōsistit, quā nō exprimit, sed auditorē hac diuisiōe tēporū admonuit, vt ex se consideret, qd̄ facit, qm̄ difficile erat eā dicere, quā multiplex erat ac varia, & figuris plena, vt latius iam exposuimus. Nā si seiunctiōis est secūdū narrationē aperire quod cōueniat, idque ex his ipsīs quæ narrata sunt cōprobare, vt quod relinquitur in cōtrouersia pspiciatur. hic locus, cū duo prima tempora nec accusatores quidem recriminari possent, in quo conueniant cum defensore ostendit. itaque relinquitur tertium tempus cōtrouersiam continere, quam tamē, vt diximus, exprimere clarius orator non poterat. Tertium est tempus, hinc incipit infirmitas in qua tertium tempus, quod criminofum fuisse e seiunctione apparuit, proponitur. Sane sciendum oratores nōnunquam ita omnia coniungere, vt vnum idemque, & ijs quæ dicta sunt, & ijs quæ dicentur, queat accommodari, quod ad celandam artem continuandamque orationem & præparationem dissimulandam plurimum valet. huic dicēdi generi transitio est opposita, quæ cum de quibus dictum sit commoneat, & de quibus dicendum ostendat attentiores magis quam dociles facit auditores, & artem aperit. Quare in præcipiendo sapius adhibenda, in dicendo, vt facili causa nonnunquam, ita in difficili

fere nūquā, quod si est criminofū attenuat. Neceffitatis crimē est, nō purgat ergo ex neceffitate per cōceffionē, nō tamen crimen. nā cū vel in Afrīca fuiffe aduerfus Cēfarē, vel inde Tuberones expuliffe tradituros Cēfari prouinciā, vel vtrūque fimul crimē effet, quid ad hoc crimē, fiue fpōte, fiue inuitus, quod hic cōfirmat remāferit in Afrīca Ligarius p̄fecto nec em̄ si neceffitate remanfit, idcirco neceffitate aduerfus Cēfarē quoque vel ad repellēdos Tuberones videbatur impelli. non ergo purgat crimē nec frustra dicitur, fed inde quod agit neceffitate crimē purgare videtur, & Cēfari mirabili artificio purgationis fpēm fubijcit. Ligariū fi potuiffet ex Afrīca effugere cū fratribus Cēfarē fecuturū fuiffe, quod ita dicit, vt apertius pene mihi quā figura patitur, expreffum effe videatur. Nemo ergo cōtētionis nō cupidus fi vim verborū cōfiderat negabit per figurā, & quidem apertā fubijci a Cicerone Cēfarianū volūtate fuiffe Lig. Pom. vifum qm̄ tēporibus, idēft neceffitati paruiffet. Hec dicēdi vis Demofthenica eft. Hos enim duos viros ego folū inuenio conari totis virib⁹ summā caufā in oppofitū retorquere, ac fi quid aduerfarijs cōfiftit, id incōfiftens facere, quod fibi ipsis nō cōfiftit, cōfiftens vi orationis reddere, quod totū, aut apertius aggrediūtur fi caufa patitur, aut fi clarū fieri non potest, auditori per figuras fubijciunt. Id hic factū per feipfum vnufquifque intelliget, fi fingula oratoris verba diligenter examinet. illud notandū, nō effe hūc locū deprecationis, quem volūtatem in Rhetoricis nominamus, fed cōceffionis modū ex neceffitate cōiecturali loco firmatū. nam in deprecatione confulto factum non negamus, verum nō odio, fed recto quodā officio cōmotos dicimus. hic cōfulto eū remaniffie p̄clare negat, quod cōceffiois eft. An ille fi potuiffet illinc effugere. coniecturali loco neceffitate nō voluntate remāiffie eū oftēdit. nam cum neceffitatem abfuiffe, non voluntatem propositum dupliciter fit, idque in cōiectura duplici verfari videatur, cōiecturali loco ad vtrāque partem accommodato abfoluitur, & adfectus ex cōtētione maior erumpit. Vticæ inquit quā Romæ, cū alienis, quā cum fuis, quod ait Romæ, & cum fuis idēft quod voluiffet, quod quoniam confeutus nō eft, relinquitur, Vticæ ac cum alienis neceffitate fuiffe. Nullus tamen credat coniecturalem statū hic effe nos arbitrari, fed cōiecturale quid, fiue coniecturę locū, nam statum incidere tūc putamus, cū huiufcemodi eft quod p̄ponitur, vt vires non paruas habeat, & locis pluribus tractetur. fi vero vnico loco expeditur, nec originem caufæ refpicit, Locum id dicimus, eumque eius status nomine nuncupamus in quo verfari videtur, & eius effe status locum non dubitamus, ex quo quod probatur emanat, nec id sine caufa. nam & fi vniciūque statū

vniciſque ſtatuum ſuos locos attribuimus, coincidere tamē tam ſta-
tus, quā ſtatuum locos tantoque magis, quātomagis conueniunt in ſe-
cundo nobis rhetoricorum dictū eſt, quare iſ locus coniecturalis eſt,
& locus cōceſſionis, nam ſi vnīuerſa coniectura cōceſſioni plerūque
accōmodatur, cū ab aduerſarijs id quod purgatur negatur. ſitque tūc
coniectura, quaſi conceſſionis locus, cur & coniecturalis locus conceſ-
ſionis locus non erit? Sed hæc in Rhetoricis latius dicta ſunt, & per to-
tum fere librū ſparſa, vbi præceptum eſt, vt ſi quod indicit breuius qd
ſit ac vnico loco tractetur. locus appelletur, ſi maiores vires adferat
multoſque locos amplectatur, niſi a principijs erūpat cauſæ ſtatus in-
cidens quo tāquā locus principalis firmatur. Eſt igitur iſ locus ab aſ-
fectiōe, quæ res vna eſt ex ijs q̄ perſonis attribuūtur. Quibus volun-
tatem. Coniecturæ locus quem adfectum, vt augeat expolien-
do ter repetit. idem enim fere ſenſus omniū eſt, & cum expolitio pul-
chræ venuſtæque orationis ſit non huius gratia, ſed vt in moratione
magis moueat hic adhibita eſt. quod tunc maxime facit cū alijs exor-
nationibus cōiungitur, nam nec ipſa venuſtatē amittit, & quod ei an-
nexum eſt in moratione quā ab ipſa ſuſcipit magis mouet. eſt autē hic
repetitioni cōiuncta, & ea duplici veloci, & acri, quæ tamē nō ita emi-
net, quia nō a primo mēbro expolitōnis incipit, ſed duo poſtrema oc-
cupauit. Duplicitas quoque ſua ſuppreſſa eſt, partim quoniā nō ſylla-
bis cōſtat, partim quoniā interualla minima comatū ppter velocitatē
fieri neceſſe eſt. verū cū repetitio cæteras omnes exornationes, vt vi-
etiam gratia ſuperet, omnibuſque pene dicendi generibus conueniat,
quod facit, vt ea crebrius oratores vtantur. non grauabor plura hic de
ea dicere, latiusque quā propoſitū fortassis poſtulat euagari. Repeti-
tionem in ſimplicem, & duplicem partimur. ſimplex per ſingula mē-
bra, vel cōmata verbum in initio repetit, duplex tertiuū primo reddit,
quartum ſecundo, & cum pura eſt ideſt alijs exornationibus, vel ſche-
matis nō permixta grauiffima ſimul, & iucundiſſima eſt. dignitatis,
& pulchritudinis plena ſi lōgioribus mēbris cōponitur, nā ſi ſimplex
& lōgiorē ambitū, & multorū mēbrorū accōmatū in eodē repetitiōis
membro cumulū illuſtriſſima ſimul, atque pulcherrima ē. quod illa
Ciceronis pro præficiēdo Pom. quā oēs pene vſurpare conātur aptiſ-
ſime oſtēdit. Teſtis ē Italia &c. Si ergo ſimplex huiusmodi ē, duplex
oēm hęc gratiā, & dignitatē multo maiorem poſſidebit, quod ſi mem-
bra repetitionis ſimpliciter ideſt nō mēbris multis efferuntur, ſi lon-
giora ſunt illuſtrāt orationē, vt illa Poggi in epiſtola ad Carolū Tri-
membris. Illi ignarum rerum omnium genuerunt. hic reddidit ſua
opera doctiorē. illi tm̄, vt eſſem fecerūt. hic vt eſſem cū honore, & di-

gnitate illi alimēta corporis p̄buerū. hic aīum moribus formauit, & recte viuēdi iſtitutis. Cęſis cōpoſita omnis repetitio velocitatē facit, & gratiā nō amittit. quod illa Bimēbris clariffimī viri. L. Iuſtiniani de laudibus Caroli cōfirmat, Qui nō diſcere, ſed reminiſci. nō apphēdere, ſed tenuiſſe prius oīa viſus eſt. at ſi dubitatiōis vel interrogatiōis ſpiritus ei adiungitur acris fit, quod ſi ad hęc cōtinuatio quędā adijcitur acrior qualis iſta eſt. An ille ſi potuiſſet illic vllō modo euadere, Vtiq̄ potius quā Romę, cū P. Actio quā cū cōcordiſſimis fratris, cū alienis eſſe, quā cū ſuis maluſſet. Cōtinuationē hic nominamus, cū oīa mēbra vnico verbo cōcludūtur. dubitatiōis ergo ſpiritus cū cōtinuatiōe duplici repetitioni infuſus mirabilē hic fecit acrimoniā, quę etiā velocitate, quā breuiſſima comata faciunt, adaucta eſt. Velox em̄ oratio nō nullā acrimonię, aſperitatis, ac vehemētię speciē p̄bet. verū qm̄ in Rhetoricis dixim⁹. ſiquid ſplēdoris acrimonię imiſcetur vehemētiā fieri, non errabis ſi affectu Ligarij vehemēter expreſſo, hic auditorē agitari dixeris. clauſulę nāque oēs ſplēdoris ſunt p̄ter penultiimā, quā meo iudicio illuſtrē nō poſuit. qm̄ ſplendor eximius acrem orationē, qua hic p̄cipue opus erat, nō parū infringit. in penultimo vero loco collocauit nō caſu, ſed quoniā in cōtinuatis ſchematis, quę in fine vel prope finē ſunt totā ad ſe arripere orationē vidētur. in fine nō poſuit, quoniā vt acrior oratio eſt, quę aſcendit, ſic deiectior quę deſcendit, quod ſola trāſpoſitione vnus verbi perſpicitur, nec illud p̄termittā, quod cōcordiſſimis ait, vt ſplendor clauſularū inſit nō extet. vtque verbo aſperitatis vehemētiā iuuet. Eſt em̄ vehemētiā ſplēdore, aſperitate, acrimoniā cōpoſita orationis forma, ſed cū nunquā orator inuentionem elocutioni ſubiicere debeat. inſani em̄ oīo eſt hominis p̄pter elocutionē, aut pluribus paucioribusve vtī verbis, aut alienis quā reſ poſtulet. quātū re faciat q̄ nō viderit. nā ſi cū cōcordiſſimis erat fratribus Ligarius, hic autē ſem p̄ Cęſarē ſecutus fuiſſet ſi ex Afrīca euadere potuiſſet, tantā vim vniciū habet, vt vides, verbū, ſed ad repetitionē redeamus. Repetitio tā ſimplex quā duplex ſi ſolū repetitio eſt, lōgiōribus ac ſingulis, & abſolutis mēbris pulchrā ac venuſtā facit orationē, breuioribus, ac comatis iucundam magis non abſque velocitate: quod ſi ſingula eius mēbra pluribus conſtant. ſi quidem longioribus ac abſolutis grauem grandemque multo magis. ſi autē comatis velocitatem non abſque ſuauitate. ſi tota pendet hęc oīa maiora reddit ſi interrogatiōis, vel dubitatiōis ſpiritus additur. ad acrimoniā rapit, maiorem ſi conuerſio quoque in eſt, quę tamen mobilior ac velocior eſt, ſi comatis componitur, illuſtrior ſi mēbris. quod ſi omnia concurrāt, duplicitas, comata plura in imo cōuerſio, excitatio ſpiritus cuius vi

ius vi etiã continuari videtur. Duplicitas iam iã nihil hoc ita cõposito schemate velocius, acrius, excitatius inueniri poterit, cui etiã pulchritudo fuerit, & venustas maxima propter duplicitatem quæ simul suauissima est, maxime si Trimembrem excedat, qualis fere illa est Cicerõis. Maiores nostri sepe Mercatoribus atque Nauicatoribus iniuriosius tractatis bella gesserunt, vos ciuium Ro. tot millium vno nuncio atque vno tempore necatis, quo tandem animo esse debetis? Legati erant, quod appellati superbis, Corinthum patres nostri totius Græciæ lumen extinctam esse voluerunt, vos eum regem inultum esse patiemini, qui legatum populi Romani consularem virũ vinculis ac verberibus omnique supplicio cruciatum necauit. Illi libertatem ciuium Ro. imminutam non tulerunt, vos vitam ereptam negligetis? ius legatiõis verbo violatum illi persecuti sunt, vos legatum omni supplicio adfectum relinquetis? auxit tamen longioribus membris hic splendorem, & pulchritudinem Cicerò, quæ finiens corripuit, vt ad maiorem vim præcipitaret oratio, & duplicationis suauitas acrimoniæ obesset, vim eius retinuit, iucunditatem mutatione depressit. hæc diximus, vt ex his paucis plura qui legunt inueniant. hæc cæteris etiã exornationibus accommodanda sunt, nam omnia schemata cum connectuntur ita commutantur, vt nec suam penitus vim, aut gratiam retineant, nec in alienam omnino transeant, sed compositum quid conficiant, ad quod, & membrorũ quãtitas, & verborũ vis, & numeri sonoritas consideranda est, vt quod ex his omnibus resultat dicendi genus cape possis. Quæ orationis cõpositio tribus modis fit. Primo mēbris, schematis, numero. Nã hic vt in nũero locatiõem ad clausulã sic verba in mēbris includimus, quibus oĩbus forma dicēdi simplex cõstituitur. Itē cū ex itēgrīs dicēdi formīs vna redditur forma. Tertio cū huius generis mēbra, illius schema, alterius numerus, & minutim hic clausula, illinc locatiõ, inde verba ad vnã cõponēdã formã cõcurrunt, quã ab ijs quæ magis extant appellare solemus. Horũ triũ nõ minore cura (vt arbitror) quã oporteat primũ in rhetoricis, exposuimus. De reliquis nihil aut diximus, quã ad grauitatē eã pertineret de qua in alio tpe si dabitur ociũ dicere maluimus, sed ad Ciceronē redeamus. Cũ ipsa legatiõ, cõfirmatiõ rōnis est a cõtrario dupliciter a legatiõe ac dignitate ad priuatum habitum a pace ad bellum, quam quidē ratiõem potuit ita exprimere, cū ipsa legatiõ quã gessit in pace plena desiderij fuisset, æquo animo priuatus esse potuit belli diffidio distractus a fratribus, sed maiorem locus acrimoniã, quã explanationem postulabat, & cū explanationi acuties opponatur, acrimoniã fauet artificio eam adhibens. Methodus enim hæc acuti generis est, vt cū pauciora dicantur

K. iij, plura ipsius

plura ipsius orationis vi atque contextu intelligantur, vt hic legationem primum plenam desiderij dixit, erat autem consequens ad legationis contrarium orationem deducere. non autem id sed belli diffidium intulit. sic & pluribus breuius contractis acrimoniam auget, & acute nimis oppositum suggerit. Alterum enim altero trahitur dissidio, scilicet bello æquo animo a fratribus distrahi eum nō posse, qui vel in pace fratrum amore sollicitus erat, & qui in legatione ac dignitate suos desiderauit, is priuatus magis desiderauit. ita oratio breuior, sensus amplior, vis maior. Adde quod acutū genus figuræ per subiectionem aptissimum est. Schemate vero hæc oratio circūducit, & spiritus excitatione asperior est, Idque tria in vnum confudit, ex subcontuinatione circūductionem, ex spiritus commotiōe asperitatem, ex mēbrorum ambitu splendorem, cui cetera conueniunt, quæ omnia cum acuto per Methodon genere grandem orationem, vehementem, & figuræ idoneam conficiunt. Nullum igitur habes. conclusio hæc magis aperit figuram, licet enim postquam iudicis animum rationibus attraximus apertius concludere. non tamē perdit, quod figura sit, quāuis id quoque fieri possit, vt quod figura tectū proposuimus, id rationibus cautius comprobatum pedetētim exponamus, ac demum sic aperte cōcludimus, vt nullo modo tegi videatur, quadrimembris ergo collectio est. constat enim propositione, ratione, confirmatione, conclusione. Id apprime notandum arbitror, quod cum propositum sit. si est criminofum, necessitatis crimen est, non voluntatis in conclusiōe criminis, ac vocabulo necessitatis omisso Nullum habes. intulit alienæ voluntatis argumentum, & cum rationibus impulsus, auditoris animus bonam in se fuisse Ligarij voluntatem credat, vel non peccatum existimet, vel si ad hoc adductus non est, necessitate existimet, quāuis & statim proponens nō omnino detegit crimen, sed quasi subdubitans si criminofum est inquit. O clementiam admirabilem, hic locus, & ad misericordiam rapit auditoris animum, quæ huius orationis radix est, & ad repriminationem optime præcedit, vt ipse paulo post ostendet. vbi dicit. Atque hæc præter ea de me, & quoniā iam intulit, nullum igitur habes Cæsar adhuc in Q. Ligario alienæ a te voluntatis. nunc a rebus maioribus quæ Cæsari gloriæ fuerant ad misericordiam impellit. Ita ergo locos, vel argumentationes disposuit, vt ratio rebus crescat, & vehementiora demonstratiuis præponantur, quod tam in partibus argumentationum, quam inter ipsas argumentatiōes in quarto, cum de dispositione argumentationis ageremus, fieri debere docuimus. Nam siue nihil, siue aduersus se fecisse Ligarium, Cæsarianūque volūtate credidit, quod in superioribus subiciebat, ac ideo

neque preponens

Collectio qua
drimembris.

neque præponens omnino crimen dedit, & concludens duo verba propositionis præterijt, quæ tamen omiffa non viciofam fecerunt conclusionem, quæ ad eundem sensum etiam absque illis accedere videtur, siue igitur illud credidit, siue necessitate crimen commissum suspicatus sit, multo maius est, vel sponte sua ijs ignouisse, qui eum consilio infecuti sunt. Præterea hæc admiratio fauorem ex persona iudicis conciliat, non quod sententiã exordij vsus sit. tunc enim sententiã exordij interpositam putamus, quando quod dicitur, ad eius partis quæ agitur parum, ad exordii finem plurimum valet. itaque adhibetur magis vt auditorem conciliet quã ad aliud. hic vero locus misericordiæ initium est. Quam quidem præcipue tâquam firmissimã hic in ingressu fere causę voluntate prius rei comprobata, & in postremis collocauit. Clementiam enim Cæsaris in manifestos hostes prædicat, vt clementiorem ipsum in Ligarium reddat, qui vel nihil, vel coactus peccauit. Est ergo hic locus deprecatiõis, qui Attributiõ nobis in Rhetoricis appellatus est. M. C. apud te, a se incipit, vt in Tuberones commodius labatur, & ex vtrisque quasi a proprijs exemplis clementia. Cæsaris augeatur. nam si domesticis magis quam externis exemplis mouemur, suis multo magis Cæsarem commoueri necesse est, qui in hac ipsa causa eos aduersatores ac defensores audiat quibus ignouit. nec tuas cogitationes Aperit quantum confidat, qui vel de animo ipsius Cæsaris certiore se esse ostendit. Apud quem igitur hoc di. nepe dixit quod fecit nunc quomodo in eum Cæsar se habuit ostendit. ita ipsius Cæsaris exemplo Cæsarem mitigat. Vide quæso tu. conuersio ad aduersarium acris est, & a maiore infert minus. magis enim quisque celari sua crimina cupit, quam aliena. Hęc verbis quoque auxit. significantius enim dicere est, quam confiteri. præterea conuersione hac utitur qua in prioris exempli conclusione quæ etiam ad cõfessionem pertineat. Viderat enim Tuberones in dicendo veritos fuisse ne defensor negaret. nempe qui testes etiam adduxerant. quare Cicero, vt grauis orator cum manifestam intentionem accusatoris negare integrum non esset misericordia Cæsaris magis fretus ad confessionem refugit. Forma huius particule dignitas est. idque ex omnibus pene partibus. nã res cum ipsi gloriatur tanquam bene gestis, splendori sunt. cum eis non gloriamur, nec tamen formidinem nobis inducunt, a dignitate alienæ nõ sunt. quam ceteris pene omnibus non in misericordia prosequitur. necesse est em si te nihil formidare ostendere velis illa Methodovti, qua sine omni dubitatione clare breuiterque omnia afferuntur. Vide quã nõre. Bimembris repetitiõ cum primum membrum breuius habeat necessitatis est. festinante quasi oratore ad quod dicturus est. nec pul-

chrítudinem vllam facit. non tantum quoniam ad tertium membrũ
 peruentum non est. quantum quoniam conuersio, & imperium vbi
 que frangere pulchritudinem solet. Lux liberalis Tralatio dignitatis
 est. & vt augeat hic posita est. Suscepto bello. solo membro mutauit
 formam ex dignitate in splẽdorem, vt quasi hac re gloriari videatur.
 Sumpta contra te, clausula splendoris est, monosyllaba tamẽ dictio-
 ne in fine posita exasperatur, vt quod re asperum est, in animum per au-
 res verbo asperius illabatur. Apud quem igitur? Interrogãtis spiritus
 hic dignitatis est, quoniam fiduciam auget, qui cum hæc sciret Repe-
 titio Trímembri. non tam pulchra, & velox, quam dignitatis plena,
 duo tantum a dignitate aliena sunt. Schemata, articulus, laude, prædi-
 catione, literis. veloce enim, & cæsa per singula verba oratione demon-
 strationem adaugere opus erat, & conuersio. vide quæso tu. Nam con-
 uersio dignitatis inimica est. Atque hac præterea de. Præparatio ad re-
 criminationem, & ne videatur odio, aut ira commotus recriminari, cõ-
 memorat de se prius dixisse, & cur gloriæ faueat Tuberonis ostendit,
 vel propter propinquam. correctio venustatis absolutis membris edi-
 ta, & singuli. Sed hoc quæro. quis pu. recriminatur artificiosissime.
 nam ne aduersariorum peccatis reo impunitatem comparare velle vi-
 deatur. postquam de se ipso dixit, Tum demum in aduersarios conuer-
 titur, & tam suum quam illorum crimen, quoniam vtrisque ignotum
 sit, vt quasi exemplis mirabilem clementiam Cæsaris confirmaret, in
 medium adduxit, sed suum dignitate orationis ac splẽdore decorauit,
 aduersariorum acri, & vehementi insecutus est, quamobrem ne ora-
 tionis impetu, vt in odium Cæsaris Tuberões impelleret in ipsos fer-
 ri acriter videretur. Paulopost ad me reuertar inquit, iisdem in armis
 fui. postremo simul ambo coniungit. quod autem aliud egimus tu &
 sic demum concludit hũc deprecationis primum locum, in quo Cæ-
 saris clementiam ample proposuit. quam Romæ a persona ipsius Cæ-
 saris tractam occultius firmavit. quippe qui tanta esset mansuetudi-
 ne, vt Ciceronem audiret alios defendentem in ea volũtate nõ fuisse
 in qua ipse fuisset, quod in ea ipsa voluntate fuisset, alia ratione a con-
 sulto facta persona ibi probat. Suscepto bello Cæ. exẽplo deinde cõ-
 firmat clementem esse Cæsarem cum dicit. Nempe apud eum, cui
 interrogationem preposuit. Apud quem igitur? vt exuscitaret audito-
 rem, & attentioem faceret, quo totã hanc rem attentus arriperet. Tu-
 beronis quoque facto ingeniosissime sic allato, vt & ad misericordiã
 animum auditoris trahat, & aduersarium recriminetur. locum con-
 cludit per collationem Quadrímembrem. habet enim propositionẽ
 clementiæ, rationem a persona Cæsaris, idest ab eo quod tunc faceret:
 nam facta

nam facta personis attribuuntur. confirmationem ab exemplis duobus, quæ quàm ad clementiam Cæsaris qua vsus iam fuerat reducuntur, non repugnabimus, si quis secundo loco argumentationis adiungat, & Trimembrum putet collectionem, conclusionem denique habet per cōuersionem ad auditorem. Quorum igitur impuni. acrem, quoniam & exempla commemorat, & recriminationis vim retinet. His ita dictis alteram elocutionis partem huius loci quam breuissime aperiamus. Duobus enim dicēdi generibus vsus est, dignitate, & vehemētia, illud factum suum postulabat. hoc aduersarij tactum flagitabat. inter vtrumque tamen asperius posuit illud breuissimum. Quis putet esse crimen, quod locutione asperū est, & vltima clausula quæ duobus Bacchijs cōstat, qui cæteris eiusdem per membrum exornationis clausulis non conueniunt, quique duas dictiones asperas retinet exasperantur, nec velocitate solum non caret oratio. sed cursu quodam incitari videtur. primo clausulis, quæ præter vltimam in breues exeunt pedes. membris deinde parum longis, demum exornatione quam membrum appellamus, quæ & si pulchritudini magis attribuitur, tamen quoniam præter membrorum inter se cōnexionem breuissimæ quoque redditionis vis inest cursu non caret, Quid enim Tubero. Vehemētia mirabilis. Cōnexorum enim velocitas, ex breuitate membrorum, & cesa orationis propter articulum. splendor & clausulis acrimonia, & asperitas ex conuersione ac ex suscitatione spiritus, quæ omnia ne minus exasperent agnominatiōe dicta sunt, cuius ingressu ex exitu paululum arridet. similiter desinens, ad hæc ipsa agnominatio cū longior sit absolute auxit omnia, sine qua fieri non potest. absoluta enim oratio quoniam distinctioribus constat membris, insignitiorem vim omnem orationis facit. Illud memoria tenendum est, quādocūque nimium excitata, & ardoris plena oratio conficitur obseruandum esse, vt prima eius membra, quasi quietiore adhuc animo integrioreque spiritu efferantur. longiora sint, quæ prope finem sunt, breuiora, quæ proxime, breuissima, immo per articulum cesa feruente iam oratore, ac fatigato spiritu plura connectere volenti, vltima longiuscula, vt quasi desinens ardor animi, omnes vires effundere conetur. Quæ res maxime facit, vt cum naturam ipsam sequamur ipsarum rerum vi non dedita opera concitari videamur, quod tamen absolute non cōprehensionī cōuenire videtur. Nam circuitus hoc maxime propriū est, vt vehemētior breui⁹ exeat, illustrior prolixius, quod accidit, quia colligit spiritum circuitus, & vi præcedentium rerum quod sequitur infert. Quare quanto breuius habet vltimum, tantomagis se cogit oratio. At vbi per absolute multa vehemētius dicuntur, eo quietior est spiritus

est spiritus quo distinctiora sunt spatia, & maiora interualla, quæ nisi eo pacto quo diximus ipsum exagites non nimis mouebis. Nam si non mouet nisi motus, concitata vox, vexatusque varie spiritus cum penetret animam non potest non exagitare auditorem. Ad hæc illud obseruandum duplex compar inesse, primum bímembre, alterum quínque membre, quamuis ego primum articulo attribuerim, tñ quia impetu spiritus superioribus cõiungitur, tum quia a repetitione a frequentibus separatur. Vltimum quoque tum repetitione Bímembri interposita, tum quietiore spiritu distrahitur, quæ distractio comparis suauitatẽ frangit, etenim, omnes exornationes quæ multitudine membrorum iucundæ sunt, cum huc atque illuc schematis spiritu mēbra diripiuntur quantum iucunditatis amittunt, tantum grauitatis adsumunt. Sed illud cõsideremus Nimis vrgeo, latentis, grauitatis est, nã cum dicat nolle amplius adulescentem vrgeri, sic ad se reuertitur, vt eum non dimittat, & ab acrimonia non recedat, nempe qui etiã ipsam conclusionem acrius intulit circuitu Bímembri, & illustri, comparitas enim membrorum, vt per se iucunda est, sic conditioni connexa, & circuitu cõfusa illustris redditur, sed splendor minuitur paucitate membrorum circuitus vis crescit, qui si primo membro longiore proferatur, vehemētior, sin breuiore, splēdidior fiet. Atque in causa hac, præparatio ad alteram reccriminationis partem. Qui homo tñ inge. Laudat aduersarios ab attributis personæ, vt videatur rerum veritate non odio in eos inuehi. Nam si iudi. Antequam crimē crudelitatis inferat auxit iudicio patris. Arguis fatentem. Secunda reccriminationis pars quãquam eim eam maxime reccriminationem appellare soleamus, quæ in idem crimen rapit, vt in præcedenti factum est latius, tamen hic reccriminationis capto vocabulo cuncta quæ aduersario crimini dantur reccriminationi attribuimus, cuius sunt partes duæ, vna quæ in idem rapit de qua iam dictum est, altera qua crudelitatis aduersariũ nimis arguit. Huius sunt particulæ quatuor. Prima quod contra mores Roma, sanguinem tuum petat. Altera quod irrumpat in fletum supplicij. Tertia de primo aditu ipsius ad iudicẽ, qui locus, & a deprecatione alienus non est. Vltima cõparatio criminum. Primam ergo particulam collectione tractat, quæ in iuridiciali absoluta persona cõiecturaque constituta est. Arguis. Hoc totum vsque ad illud condemnatur, sed necetur, & quasi propositionem posuerit habet causam, aut fateatur accusare. Hæc non modomirabilia, interponit breuissimam exordij sententiam, de mirabili enim prodigijque simili re dicturum pollicetur, & attentioem facit auditorem. Non habet eam vim accusationis. Propositio in iuridiciali absoluta, & coniecturali duplici simul, ita

mul, ita tamen, vt maiorem coniecturalis vim habeat. Iuridiciale magis se ostendet. id ideo fit, quod post propositionē ratio iuridicalis statim subiicitur, qua ostenditur necem exulis hominis nullum vnquā petiisse. quoniam crudelissimum sit. quare qualitate propositionis roborata, quod coniecturale est, cōfirmationis loco repetitur. nam quid aliud agis quā vt occidat, absoluiturque breuissime loco a factis, enumeratione bimembri, & necessaria, accusas non vt damnetur, sed vt occidatur. damnatio exilij est, ipse exulat. nō ergo vt damnetur, restat ergo alterum. id ipsum coniecturale paululum post eo vehementius, quo breuius eadem enumerationis vi repetit, iuridiciale tamen etiam interserit. At istud ne apud eum quidem. ita hic recriminationis locus duobus testibus compositus est. hoc egit ciuis Ro. ante te, a cōsuetudine. sicut in eadem oppositorum doctrina est, sic negationem ad adfirmationis sedem reducimus, hæc si modo rationis dicta non sunt eius tamen locum tenent. nec enim omnia oportet vehementius colligere, sed solutioribus in ipsis quoque argumentationibus vtī membris, quod tunc maxime faciendum est, cum ipsa rerum vis tanta est, vt orationis vi parum egeat, quod huic loco accidit. satis enim erat solum commemorare Barbarorum hoc non Romanorum moris esse. Nam quid aliud agis? cōfirmatio. Nam & si a maiore, minore, simili, cōtrario, æquali, exemplo trahi confirmationem in Rhetoricis diximus, Sed illud quoque addidimus confirmationem sic ferri ad rationem quemadmodum ad ipsam propositionē ratio fertur, quod ita proprium est confirmationis, vt cum id perspiciamus ambigendum non sit confirmationem esse quod dicitur, nec mirari debemus si nonnunquam circumstantijs confirmamus, cum confirmationis locis rationē quoque adducamus, nam si quod propositum statim confirmationis locis comprobatur, ac deinde concluditur, nihil subintelligi quicquā possit absque confirmatione, contexi orationem necessario dicemus, cum vero ratio præcedit quicquid confirmationis locis dicitur, confirmationem esse putabimus, etiam si minus ad rationem, magis ad propositionem accommodari videatur. nam quid aliud agis Romæ ne sit? ad illud fertur vsque ad sanguinem incitare solent. confirmat ergo ex facto ipsius Tiberonis ex attributis personæ, agitque totam hanc confirmationem repetitione. tum illustri, quia pendet non antecedente verbo, tum suauī multitudine membrorum, quamuis infringatur suauitas eius interrogatione, quæ maxime tunc aspera est quando arguit, & quando locus breuior erat expolitione extenditur, quæ tamen magis exasperat, cum ea quæ in vno primo nomine continentur latius enumeret, vt crudelior videatur, qui his omnibus carentibus

accuset, &

accuset, & quoniam his contentus non est, quod maius his sit poscere videatur, id autem non nisi mors est. Acris ergo hic expolitio est, quam tamen non schema, sed methodon putamus. est namque id eius maxime proprium, ut cum immorari faciat, maiora reddat, quae dicimus, itaque aspera asperiora, suauia in moratione suauiora efficit. Ne sit in prima vltimum posuit repetitionis membrum, quod primum recte esse non potest, nam quae continentur praeponi debent, quid continet inferri, ut omnia includat, quare non ita recte dixerim, noli facere ne domi cum vxore ne cum liberis sim, rectius noli committere, ne cum vxore, ne cum liberis ne domi sim. E contra rectius dicitur si negationem abstuleris fac in patria, cum parentibus, cum vxore, cum liberis sim, nam cum res huiusmodi sit, ut eneruis videatur nisi crescat oratio, in negatione, quod continet maius est, in affirmatione, quae continentur ampliora, qui enim patria caret, & ijs quae continentur in patria caret, sed qui in patria est non statim cum charissimis est. Repetitionis vero vltima membra multo breuiora sunt, quoniam eo hic impetu currit oratio, ut necesse sit postquam ad minima corruerit ad longiuscula respirare, ut sustentari videatur. Num est? num potest? mutauit repetitionem, & retinuit existimationem, nec enim potest aliter ad conclusionem hanc festinare oratio Prohibetur, exulat, duobus his verbis, quasi per expolitum articulum breuissime quod antecedit expressit, per dubitationem enim probatum quod est ad inferendam conclusionem parum est utile, non tu ergo hunc patria priuare qua caret, sed vita vis dicit, quod a superioribus sequitur asperrime, ut orationis asperitatis maior crudelitatis appareat facies, conuersio schema celeritatis, & acrimoniae est, quae cum ab asperitate alienae non sint compositione tamen penitus horrent, nam & pedes inter se huius membri minime conueniunt. Bacchius enim Palimbacchio contrarius est, & ambo dispondeo, & epitrito non congruentes, deinde hiatus est non paruum, praeterea a Pri. & Tri. diuersae prolationis syllabae, similiter quae & ca. simul posite, & vis vnus syllabae verbum exili vocali, & vnica consonante terminatum producte cum proferri debeat id ipsum, quod significat spiritum violentat. Initium vero membri, & si dispondeus esse potest magnificus profecto numerus firmus, & stabilis, tamen quoniam quatuor syllabarum pes tres dictiones complexus est distrahitur ac (ut ita dicam) dissipatur sonoritas sua, quod & in clausula passus est, vbi & asperior est vltimi verbi asperitate, & quoniam omnis pes quadrisyllabus durior est, si monosyllabum verbum exit quam si e monosyllabo oriatur. At istud ne apud eum quidem. Redit ad iuridicalē confirmationem, solent enim nonnunquam oratores ad eius quod reliquerunt,

liquerunt, postquam rationibus nonnullis quippiam incluserint, ad confirmationem redire, quod plerumque fit vel cum impetus quidam dicendi ad inferendum deducit, quod huic loco accidit, vel cum ea est rationum vis, ut nisi colligas quod sequitur antequam confirmes debilitari ac concidere videatur, confirmatio igitur hæc ad illud fertur. Hoc egit civis Romanus ante te. Nemo est autem quali ab exemplo maiore, quæ tamen crude ostendit differentiam personarum, ut acerbius videatur id apud ultorem crudelitatis agi, quod apud crudelitatis principem nemo Ro. egerat. Ego vero istud non posco hi. ita. me. ponit quod obijci poterat, & concurrat hoc est assentire videtur tam iudici quam aduersario mirifice, simul enim concurrat, & quod incidat. hinc id quoque colligit sanguinem, scilicet Ligarij peti, & ad alteram partem crudelitatis preparat, Noui enim te noui pat. absoluta breuior trimembris repetitio suauitatis est, maxime cum argumentationis iucunditas inesse ei videatur, quamuis locus etiam grauitatis insit, quoniam quanto verbis mitior, tanto re asperior est. studia, denique immoratur in laude aduersarij, ut ex attributis personæ fortuna, & studijs illud inferat. Itaque certe scio vos non san. P. sed. P. attenditis res enim eo spe purgata intentione aduersarij loco impudentiæ infert, ex factis breuius id ipsum. Accusatoris autem intentio quadruplex est. vltima qua rei poena intendit, qua genera non discernimus, vel qua causas distinguimus. Eam quoniam tota oratio respicit, iudicationem appellamus, cuius tam vltimum principium quam alteram partem, eodem vocabulo nuncupamus vltimam. Ergo hic intentionem aduersariorum non esse sanguinis leuioribus argumentis ab attributis personæ concludit, at a factis, quoniam Ligarius in exilio esset, atque ideo prima id accusatoris intentio esse non posset, neque propinquam sine causa videretur assumere, nullam aliam ostendit quam sanguinis, quoniam nulla alia exilio grauior, itaque hic locus figuratus est ductu contrario. Quæ est igitur alia præter mortem? si enim in exilio. Velocitas schemate, breuitate membrorum, breui iniectione, quæ veritatem quoque conici, & denique duplicati trochei clausula. Schema subcontinuatio est, quæ velocitatem facit paucis absoluta, cuius vim non simplicem absolutionem arbitramur, nam alia quietiores sunt, & quasi fixæ ac stabiles, quæ tamen redditionis breuitate velocitatis speciem præbent. alia speciem mouent, & sollicitant, ac impellunt ad sensus absolutionem, qua propter hunc modum græce appellamus, quod fit cum continuatione concitatus spiritus incidit, huiusmodi subcontinuationes semper veloces sunt. verum breuiter, & præpositæ, & reddita velocissime. effertur autem hic locus per enumerationem bipera-

L. j.

titam. nam

titam. Nam si sceleris poena aut exiliū est, aut sanguis, & exiliū contē-
tus non es. sanguinē ergo petis. An ne ignoscatur, velocissime mem-
bro, interrogatiōe cū excusatiōe, Trochaico numero ac clausula id
intulit, quod aduersarij vltimo intendebāt, quo genere tum potissimū
vtimur, cum res ipsa fiduciā præbet. verū ad hoc id etiā coegit Cicero
nē, quod alterū enumeratiōis mēbrorū nisi cito ei succurreret fluctua-
bat. Cōtentus nāque adeo sum exilio diceret aduersarius, vt non pro-
pter sanguinem accusem, sed ne reuocetur, cui cito remediū apponit
nō asseueratiōe, sed id quo refugere posset, & enumerationem refelle-
re acerbius, atque crudelius ostendēdo. Hoc vero multo acerbius mul-
toque gra. rem quā nos do. vsque ad illud vocē prohibebis. huius loci
propositiō est, quæ longior necessario est. Etenim res quæ honesta po-
test esse, si tanquā turpis proponatur, quoniam id natura ipsius nō pa-
titur, nisi alia quadā circūstātia turpitudine annexa ostendatur, nō est
vt turpis proponenda, atque postulat ne quod domi petis consequaris.
non statim crudeliter postulat, quare ad rē ipsam, aliam quoque circū-
stātiā assumere oportebat. Assumitur autē hic modus quo res circū-
ducitur, qui nisi latius protendatur vires orationi non subministrat
& personæ qualitas, qua mirifice auditorē conciliat. non omnino cau-
sæ qualitate neglecta. Est autē locus definitiōis comparatiō. Si cum
hoc domi fe. fictorium est quod quā, aut maiorū, vel minorū incisio-
ne, aut similibus vel oppositorum enumeratione conficitur, resque
ipsa, nec incisio, nec enumerationem suscipiet. Incidit per expoli-
tionem, vt cum plura, & similia exponere videatur vires fictoriū pro-
prias nō amittat. Est ergo incisio species in similibus, nec enim pos-
sunt non videri similia, quæ sola expolitione fiunt diuersa, quæ breui
repetitione complexus est, vt nec a velocitate abeat oratio, & multi-
tudo vi eius schematis expressior videatur, quod in eadem re penitus
fieri non potest. confingitur autem minus quoniam ab ijs quæ vnum
& idē fere significāt in maius illud irrupit, quāto id durius quod nos
do. pe. id illud iam in Rhetoricis diximus, ne quis dubitet mai⁹, & mi-
nus, vt opposita sunt, sic oppositam vim possidere, ac vbi ab affirma-
tione in affirmationē procedimus, si in personis locus est. ibi ab nega-
tione ad negationem, si in negotijs, & vbi econuerso in personis. In ne-
gotijs quoque econuerso, quam diuersitatem in his rebus esse in-
telleximus, quæ minus complectuntur, & continent. Nam in
cæteris personarum ratio adhibenda est, cui rei hoc fictorium tes-
timonium præbet cum a minore maius acriter asserat. Et vt spe-
ro non fru. hic auditorē iniectiōe breui conciliat. Ibi & in ta-
li misericordia mul. & hoc ipm facit, & in aduersariū circūfusi popu-
li accumulatur

si accumulatur inuidiam. Est autem totus hic locus vel loci genere conscriptus ijs fere rationibus quas modo exposuimus, cui etiam acrimonia inest propter interrogatiões exsuscitatiões, aduersiões, quauis & alio qui velocitas acrimoniae finitima sit, quae genera iuncta si pura sunt in asperitate incidunt, quam tamen repetitiões venustas, tum traductiões suauitas, tum nonnullorū membrorū pulchritudo, & splendor cōfringit. Traductionē bis ponit. Quae est igitur alia praeter mortē? & si cum hoc domi faceremus, quod etiam se. ut membra haec, quod nos domi pe. & nos iace. & in tali miseria. haec inquā membra pulchra, atque illustria sunt ita velocitatis nimiae ac acrimoniae praecipitationem repetitionis ac traductionis, tam venustate quam iucunditate, & trium membrorum interiecto splendore condidit, quae formae cum in vnum cōflantur vehementiam reddunt. Dicā plane. cc. quod sentio, cōuersus ad auditorem genus quoque dicēdi a vehementia in splendorem vertit, quare oratio longioribus membris, faciliore locatiōe, illustrioribus clausulis sibi composita est, nec cōuersio quēquam turbet, quod ab hoc genere alienior sit, nullus enim nisi earum rerum imperitus dubitabit cuncta quae sponte sua diuersa sunt, si quis naturā suam, & formā animo separet, atque cōplectatur cū rebus vim addunt id genus cōficere, quod res idest sententiae postulāt. ea vero hic res adfertur qua iure auditor exultet, eamque magis extollit cōuersio. auget igitur cōuersio splendorem, non minuit. Est autē ab attributis personae ab humanitate natura imita Caesari, vnde sibi eum conciliat, immo ut ignoscat cogit. redundaret ista victoria, illustrissima clausula quae antipasti Trochei Ionici a maiore numero sonat. suntque omnes fere nobiles. Namque quod sentio Ionica maiore est. Alijs misericordem Peon tertius duplicatus. Ligarium non fuisse Dijambus cū Ditrocheo esse vellemus ferme heroica, mendacium Ionica, tum adfuisent Heroica. nec deinceps similes cōsequuntur, quoniam ad cēsum atque minutum genus descēdit, quod nobiles clausulas non patitur, quam multi enim essent de. N. haec ratio, & contrarij, & minoris, vim habet contrarij. Si enim victi ne sis misericors petunt quid facient victores? minoris quod si etiam quibus ignouisti ne aliorum miseraris postulant, multos qui tecum vicerunt idē petituros credendum est. Hos locos sua etiam sponte finitimos, ut magis confirmet arte complexus est, cum enim quam multi de victoribus dixerit, consequens erat si solam contrarij vim retinere voluisset, illud inferre cum & ij qui victi sunt nolint te esse misericordem. Verum quoniam illis ipsis victis veniam dedit quibus ignouisti inquit. ita parua mutatione & clementiam Caesaris extulit cum dicat ignouisti, & odium in aduersarios concitat, quod non

L.ij,

linalijs

linc alijs quam ipsi impetrarunt veniã dari, & cõtrarij ac minoris viri-
 bus simul impellit. Nec em̄ auscultãdi sunt qui nõ magis ignorantia
 quã hebetudine cũ e diuersis locis fluere argumẽta quãdã audiãt, lo-
 cos non esse assignãdos asserãt. qm̄ dubium sit vnde trahatur argumẽ-
 tũ, immo potius cõtra faciẽdũ altiũsque perspiciẽdũ, si quẽ ab vno lo-
 co manare vidẽtur in pluribus radices eo altiũs quo occultius iaciãt,
 maxie cũ robustiores truncos validiores ramos, generosioresque fru-
 ctus ostẽdũt. Grauis em̄ oratoris est paucis verbis plura complecti, &
 vndique cõmunire orationẽ, qd̄ facere nõ poterit, nisi multorũ simul
 argumẽtorũ vi aĩm auditoris aggrediatur. Vtrum vero vt genera for-
 meque dicẽdi, cũ in vnũ cõfluũt, vnũ ex se cõpositum reddũt genus
 quod partis vocabulo, si ei nomẽ inditũ nõ sit, appellam⁹, sic & in in-
 uentione, tã in statibus quã in locis, siue principalibus, siue secundarijs
 cũ ad idẽ plerũque cõcurrãt, vnã vim ex diuersis cõpositã auditorem
 occupare credẽdũ sit. An ipsa multitudo rerũ audiẽtem inuadat, & si
 eius cognitio tã ad speculãdũ, quã ad dicẽdũ nõ sit inutilis, tamẽ in p̄-
 sentiarũ relinquatur, vel qm̄ ad grauitatẽ ptinet de qua nihil aut parũ
 diximus, qd̄ putabamus, nisi de ea p̄cepta edãtur nõ nimĩu nos legẽti-
 bus p̄futuros, vel qm̄ veriti sumus, ne nõnullis ostẽtationem scribere
 videremur, si latius eã rẽ hic explanaremus, q̄ sine naturæ rerũ disci-
 plina explicari nõ põt. Verũ orator vbique videbit qd̄ factõ opus sit,
 multitudine potius incũbẽdũ, an quãto paucioribus tãto robustiori-
 bus irruẽdũ, & numerũ ne rerũ oratio p̄ se ferre debeat, aut incisione
 plura, vel iũctiõẽ pauciora ostẽtare argumẽta, credatque nõ perspica-
 ciorẽ esse sensum aurĩũ, quã oculorũ, quibus quodcũque obijcitur. q̄
 re nec dicẽdi quidẽ peritus cũ audiat statim, sed cũ acrius cõsideret aĩo
 p̄cipit. Quod si p̄bare Cæsari Po. cõfingit minus ex p̄titiõẽ similiũ
 per expolitionẽ, & si esset ali. eius co. dat quod abstulit, vt augeat. nam
 si nõ est hominis quicquã arguere, multominus eius est qui in eodem
 crimine fuit. Itaque locus hic duo ad idẽ trahit argumẽta, q̄ numero
 suo se offerũt, qm̄ & oratione distincta sunt. multitudo enim tã ad am-
 plificationẽ quã ad p̄bationẽ cõmodior vis ad vltimũ solũ. quare tũ
 maxime vno ex pluribus agendum cũ distincta argumentorum vis
 quasi dispersa perit. sed his duobus vno a minori argumento maioris
 esse crudelitatis ostenditur confitentes ac veniã petentes quam ne-
 gantes oppugnare, quod non proximum posuit, sed ita repetijt. Sed
 tamen aliud est errare Cæsarem nolle, aliud nolle misereri. tum di-
 ceres Cæsari. Ponit vtrumque ante oculos breuiter per dissolutum,
 & quod ex fictorio est, & quod Tubero dicit, vt contentiõẽ alterum
 altero crudeliũs videatur. & illud inferatur. Hec nec hominis, nec
 ad hominem,

ad hominem, & quoniam collatione fictoris, vel accommodatiōe ad id quod volumus cōmentationē esse placet, erit illud epentimema, & si esset alicuius eius cer. quod vt obsistentia ad inficiationē, sic ad cōmentationē fertur, & tāquā minus depēdet. nā si hominis non est quēquā arguere, multo minus eius qui in eodē crimine fuisset. nūc totā collationē cōfusius tractatā certiore ordine cōsideremus. Hoc vero multo acerbius pposito lōgior. si cū hoc clo. rō. ex fictorio quo minus confingitur. Nā vt etiā in superioribus tactū est quēadmodū cōfirmationis loci rōnis sedē nōnunquā occupare videtur, sic fictoriū cū expolitiois modus plerūque sit, tamē vel vniuersam nōnūquā cām amplectitur, vt in tertio Rhetoricorū etiā exēplo mōstrauimus, quod cū sit principalis loci quo tota causa substinetur, vim & copiā substinet cū vero in cōfirmatiōis locis fundatur, eosque adauget ad expolitioē argumētatiōis accommodatur. cū ī circūstātijs fundatur, vt in factis idest in attributis psonæ hic vt rō ppositionē firmat. Dicā plane, vt ad se vertat, ac attētiōrē ad id quod sequitur faciat iudicē hoc interponit, & ideo Spōdaico nūero, & Dactilyca clausula etiā orationē extollit. Sētio inquit, vt breuissima hæc pparatio nō pturbatione subita, sed certo iudicio efferi videatur. itaque & splēdore vfuse est quasi rebus exultaret, & veritatis Methodo, quod cōfidat, & demōstratiōis schemate. Si in hac tua forma post pparatiōē demōstratiōis schemate alia ratio ponitur, & psona Cæsaris, & hæc per fictoriū quod oppositā negationē cōfringit, vt cōtrariū inferat. quāmulti nō confirmāt iuncta vi minoris, & cōtrarij quorū alterū exp̄ssius, alterū occultius, tamē hoīs nō esset, per inficiationē hæc est expolitio ratione anteposita ex fictorio quoniā salutē ciuis cōsuluerimus, & si esset alicuius tamē tuū nō esset Obsistētia. huius oratio quoniā in eadē fortuna fuisses. inficiationis, & obsistentiæ modus, in locis principalibus plerūque fit, sed vniuersam quādoque cōstituit causam, & locos secundarios occupat, vt hic, & fictorio iungitur a quo differt, quod fictorij vis multitudine, aut vera aut quæ vera videatur cōstat, & rōnis vim huius inficiatio, & obsistentia ppositiōis, sed tamē aliud est ante oculos vtraque re posita, vt collatione quod maius est expressius erūpat, quod proposuerat. Hæc vero multo acerbius commutatis verbis infert. Hæc vox hominis non est, nec ad hominem inquit, vt auditoris odium in eum concitet, qui adeo inhumana voce ad iudicem vteretur, vt credere videretur eum non esse hominem, qua qui apud te inflammat animum iudicis, exponit ambiguum, ne ita possit accipi hæc vox addito, & sibi eum conciliat, & aduersario infestum facit. Ac primum aditus, & post venit ad reprehensionem ipsius primi aditus, & po-

stulationis aduersarij qua de scelere se Ligarij dicturū pollicitus fuit, quod ille ad coniecturam figura latentem retulerat. nec enim verisimile mihi videtur, ita mentecaptos fuisse Tiberones, vt quod illi ipsi q̄ Cæsare seq̄bant̄ scelus nec putarēt, nec appellarēt, id q̄ in eodē fuisse crimine putarentur, scelus in altero prædicarent. Non ergo ad commune Pompeianorum factum id referebant, Nisi forte credam⁹ dementes fuisse Ciceronis aduersarios, quod quoniam faciendū non est, cōsiderandum diligēter, quid causa flagitet, quomodo Cicero defendat, quod ergo ad hanc partem attinet, nec figuris contacta, nec aperta Tiberonis intentio mea quidem sententia in commune Pompeianorum crimen ferebatur, sed figura in latentem coniecturam aperta, quod missum eum a senatu, ad prouinciam obtinendam vi expulerit, ac orator grauis cū recte singula prospiceret, nec cōsciū videatur. Nihil dixit quo figuram subintellexisse videatur, nec expulsos inde Tiberones, nec Ligarium Pompeianum fuisse negat, quoniā nō erat integrum. Verū quoniam quod fecit Ligarius, vt Pompeianus fecit scelus in commune Pompeianorum, partium crimen abducit grauissime, tunc enim crimina deriuanda ex partibus, in communiora reducenda, vel e communioribus in partes deducenda, cum id facere tutius est. Est autem deriuatio reductio ac deductio criminis, tum maxime nobis integra, cum non potest id facientes nos reprehendere aduersarius, & rem quam agit reuocare, quod huic parti accidit. Nec enim ad latentem intentionem respōdere aduersarium quisquam vrgebit, nisi seipsum probat. Nec apta Tiberoni stabilis erat, cum nequaquam ad Cæsarem in eos Pompeianos animaduertere pertineret, qui tempore belli Ciuilis senatui non paruissent. Quare non vt Ligario in festior fieret Cæsar id dicebatur a Tiberone, sed vt sibi Pompeianas partes semper professo honestum aliquid diceretur, cuius turpitudine aperte in Ligarium illata, ad id quoque posset referri, quod per figurā subiiciebat. Illud quoque vehementer aduertendum, quod cum diceret Tiberone scelus Ligarij esse, quod se in Africam Senatus auctoritate venientem expulerit, idque aduersus Cæsarem commissum subiiceret, Separauit hæc Cicero, ac huic vltimo quod, occultum erat, quodque intellexisse dissimulat, coniectura ibi respondit. Si essetis recepit, Cæsari ne eam tradituri fuissetis, ante coniecturam factum facto comparat, vt reprimari videatur, suspicionem debilitet, & ad coniecturam aditum sibi præparet in hac parte, nomen sceleris, ad commune, vt diximus reducit, & definitione vtitur, factum enim tam Ligarij quam Pompeianorum conueniebat, nomen facti in controuersia erat, id nomen facto Ligarij, quod expulerit, a Tiberone attribuebatur, &

batur, & vt facilius negari possit, ad Pompeianorum communem causam a Cicerone reducitur. Sed iam satis de his. Ipsius Ciceronis verba consideremus, Ac primus aditus, & Po. Attentiorē facit auditorē, ac docilem summā huius particulæ breuiter præponendo. Non dubito quin ad, Captat beneuolentiā a persona Cæsaris cum statim ostendat ab ea immanitate sic longe ipsum abesse, vt putet Pompeianos sceleratos, vt hoc audito admiretur, & a persona aduersarij, qui id diceret cum in eadem causa fuisset, & innuit falsum esse, quod Tubero dixit, quoniam nouum, & a nemine vnquam dictum. tris ergo causas dixit, quæ cum inter se copulari possent, disiunxit tamen velut ad mouendam admirationem Cæsari vnquamque sufficere ostenderet, vel quoniam de motione animi nō sua, sed alterius dicit. Tūc enim maxime disiungimus cum vel res ipsæ simul esse non possunt, vel de altero dicimus vt cum in coniecturali transponimus si ab ijs, quæ alij fecerunt in iudicium trahimur, vel cum oratione ostendimus sufficere singula ad inducendum, quod volumus. Vt vero est velocitate breuioribus in repetitione mēbris, & Trochaica clausula, vt breuiter exponeret quare non dubitaret. Vel quid nā nouisse. Subiicit hic nouum enim quod dicit ad figuram aduersarij potest referri. Item in figuram figuris illudit. Scelus tu illud. tu. cur, proponit nomē acriter per aduersionem, & interrogationem. Isto enim nomine adhuc negat. Idem & est defensoris propositio in definitione. Illa causa car. reducitur ad communis. Alij errorem ap. A consuetudine loquēdi, vel opinioni cōmuni, probat eam causam caruisse hoc nomine, quam loquēdi tamen cōsuetudinem opinione cōmuni ortam, non ad definitionem, sed ad nomē refert. Nā in definitiuo statu p̄spiciendū est, vt si quod rarius propter multitudinis naturā fieri potest, de re quid sit cōmunis opinio habeatur ad definitionem. Sin id fieri non potest, communem loquēdi cōsuetudinem, & opinionem ad ipsum nomen referamus, quod ideo firmum est, quia quæ ab omnibus eodem modo dicuntur, & si plerique nominis rationē ignorant, non tamē absque ratione ita dictitata sunt, qui durius inquit, vt crudelis videatur, qui scel⁹ nominat articulo hoc explicuit velociter, & nō dubius animo itulit. Scelus præter te adhuc nemo, quod veritatis est, ne quæ vulgo nota omnibus erant dubitare videretur, & vt scelus eam causam appellatam non esse veritatis Methodo asseret. At mihi quidem si pro no. pronominat, primo vt ipse opinatur, deinde vt Cæsar existimauit. Nomen ergo nomini opponit quod pronominat est. Sceleris fatalem necessitatem, pronominatiōis definitio hæc. Fatalis necessitas est cum res non humanis cōsilijs, sed diuina necessitate geruntur. Sed hæc res humanis cōsilijs diuina ne

*

cessitate sup̄patis gesta est. Fatalis ergo hæc necessitas fuit, ponitur autē
 hic accommodatio sola, quā & expositionem appellamus, sed accommoda-
 tio, quæ dictam, vel subauditam definitionem subsequitur exposi-
 tio præcedit, quare ordine non re differunt, nec inter accommodatio-
 nem, & definitionem aliud interest, nisi quod illa simpliciter profer-
 tur. hæc rem de qua dicitur assumit, quare plerumque accommodatio
 sola dicitur, quoniam ex ea facilior cognitu definitio est. definitio-
 nem sine accommodatione vel expositione adhibere vitiosissimum,
 & propter id quod dictū est, & quoniā quæ separata non sunt mouēt,
 Liceat esse miseros, quamquam hoc vi, post definitionē pronomina-
 tionis quasi quodam impetu animi, & indignatione in commiseratio-
 nem incidit, communiter plus de omnibus dicit, vt possit persona. Cæ-
 saris nō beneuolentiā solum captare, sed ad misericordiā compellere,
 qua maxime ista causa defendi videtur. Illud enī potissimum existi-
 matum semper est, quid cum per totam fere orationem spersum est lo-
 cum quoque suū seorsum optinet. Nā quod cū alijs cōiunctū mouet
 & seiunctum non agitur infirmū est. Non loquor de il. lo. que mouet
 viuos. de illis quo occiderunt loqui solum dici, vt magis moueat. Fue-
 rint cupidī. fuerint ita, repetitio incisa non velox. numero. n. impedi-
 tur. nam cōmiserationis genus alienū a velocitate est, mēbris tamen
 breuioribus conteritur. nec enī hæc animi perturbatio in longius pro-
 ducere spiritū potest, & orationē semper tardiolem facit. quare nisi cō-
 iūcta sint membra breuiā numerum constātem habebit. quod fiet, si
 his pedibus abundat, qui pluribus syllabis productis constat, quod ad
 conuestionē penitus referri nolumus. nam et si locis conueniant, ge-
 nere tamen dicendi est in quo differant. cōmiseratio enim cū omnia ad
 personam dicentis conferat, nec quantum in se est ad personā aduersa-
 rij respiciat genus orationis postulat tardum, & incisum, vt pronomi-
 nantis. non prolixitate membrorum, sed syllabarum productione
 assumatur, & vox altius efferatur. In conuestione cum personā quo-
 que aduersarij respiciamus acris ac velocis orationis non nihil subap-
 pareat oportet, ita tamē vt commiserationis genus etiam hic eluceat.
 Ad hæc cōmiserationi, & omni affectui nimio exornationes quibus
 verba eadem sæpius ponuntur. quoniam in moratione affectus emer-
 gunt maxime conueniunt, quare commodissime repetitione vsuse est.
 locus autem commiserationis huius est a deploratione singulorū. nec
 enim possumus non misereri, cū clari viri cupiditate quadam vel ira
 vel pertinaciā in miseriam deuenerint, sed ei coniungitur locus distribu-
 tione temporum. redit enim a preterito ad presens oratio. In futurum
 etiam pro natura temporis protenditur, cum dicitur liceat sceleris cri-
 mine furoris

mine furoris, parricidij carere. quę omnia forte in Ligarij factum Tu-
 bero congererat. Liceat Gn. Pom. mor. splendore personę, splendore
 magis in misericordiam impellit, si tantus vir quoniã ad aliquid etiã
 ipse vt homo errauerit, aut cupidius quid fecerit, idcirco in sceleris, &
 furoris crimen indigne trahatur. præcipue post mortem cum etiam
 ipsis qui vere scelerati fuerant, natura ipsa duce ignoscere soleamus.
 Illud loco dixerim, quod & si ad grauitatem pertineat, breuiter tamen
 tactum eloquentię studiosis non parum fructus afferet, easdem fer-
 me res orationis vi ad diuersa rapi posse. Iam hic ea ipsa quibus opi-
 nioni communi ac loquendi consuetudine nomen negatur, commise-
 rationem faciunt, genere dicendi commutato simul cum loci tracta-
 tione, quę quãtum possit, tametsi etiam in Rhetoricis tractatum est,
 tamen id latius ostẽdere ad præcepta grauitatis pertinet. fit autem hic
 personarum mutatione, quod enim alijs tributum opinioni commu-
 ni confirmabat, qui communis locus definitiuus status est, id ipsum in
 eos, qui occiderunt relatum, commiseratiõis locus factus est. His illud
 addatur, quod nisi quis in quo loci differant, in quo cõueniant, & quo
 modo alius ad alium transeat, & cum his omnibus tractationem tam
 locorum quam adfectuum, & genera oratiõis formis idonea, nisi quis,
 inquam, hæc teneat, & facere possit, nõquam oratoris nomine dignus
 erit. De quibus omnibus latius dicemus, si dabitur ocium de grauitate
 scribere. Dabitur autem si, vt cæteri omnes, vel qui eas viles artes,
 quas Mechanicas vulgo dicimus, profitentur, sic nos quoque victum
 nobis poterimus professione nostra comparare. Quãdo hoc ex te. pro
 nominauit opinione sua pronominatorum opinione Cæsaris. ibi seces-
 sionem tu illam quoniã tutũ non est. quod alter existimauerit absque
 præparatione proponere rationes, quasi coniecturę anteposit ab attri-
 butis personę, idest ab eo quod Cæsari aliquid huius nunquam dixit.
 quoniam nullus audiuit, & a factis mirifice, & auditoris animum im-
 pellit quo vult, & aduersarium in odium occultius rapit. Illud quo-
 niam cum Pompeianis pacem cuperet, quod cum sceleratis optare im-
 probum est, ex quo sequitur quod non scelus, sed secessionem existi-
 mauit, qui pace coniungi cupiebat, hoc quoniam qui sceleratos Pom-
 peianos putat eum quoque a scelere non videtur liberare, qui cũ illis
 pacem concupiuit. Mihi vero tua maxima, a persona eorum quibus
 benefecerat, & a beneficijs ipsis. habet autem is locus duplicem oratio-
 nem vna, partim, quia tam in rem P. quam in singulos benignitatem
 suã amisisse monstrat, si multos vt sceleratos conseruauit. partim quia
 qui sceleratos saluos incolumi dignitate & vult, & facit, ipm quoque
 in scelere teneri subijcit. Secessionem tu illam. Post rationes pronomi-
 nationem

nationem infert oratione seiunctam, ne si acriter id fecerit, eum offenderet, quem ita existimasse a coniecturæ argumentis comprobauit. Nec enim aliter possumus nisi cōiectura quid alter existimat intelligere, pronominatiois. deinde huius definitionem a factis, vt superioris apponit dispersius, quam vt facile possit capi, quod facit vt ars lateat, vis emineat, quæ plerumque tanto magis insurgit, quanto artificium minus perspicitur, eam igitur dispersam colligamus. Secessio siue ciuile dissidium est cum duo ciues dignitate pene pares rem. P. saluam esse cupientes, partim consilijs, partim studijs a communi utilitate aberrant. Verum ne aberratio ad principes relata ad Cæsarem quoque referri videretur, vtrisque cupientibus ad ciuile dissidium statim subiungit, vt tam hoc quam illud, scilicet aberrantibus ad ciuile dissidij partes referatur. de principibus orationis ita seiunxit, vt ad subsequentiã potius quam ad antecedentiã accommodari videantur. cum tamẽ vi rerum definitionis pars sit. nec enim vulgus nisi quos sequatur principes habeat dissidere, ac scindi solet, quamuis erroris ad principes propter naturam rerum relatio cum re ipsa lenior sit (quoniam hominis sit errare) oratione quoque penitus leniatur. Nam quod dicit partim consilijs ad Pompeianos, partim studijs ad Cæsarianos referendum est, vt non rectis Pompeij consilijs Cæsar coactus ad propulsandam a se contumeliã, & ad tuendum ius ac dignitatem suam insurrexisse videatur, quod cum vim accommodationis habeat expositum tamen prius est, & alijs stipatum latet, ne si accommodatum loco extaret, ad excusationem suam hæc dici Cæsar suspicaretur. que res & Ligarij causam euertebat, & in Ciceronem auditorem subincẽdebat, alteram vero partem accommodationis quæ Pompeianorũ erat omisit, vel quoniam a definitione ipsa facilius colligi potest, vel quoniam cum necesse esset vtrosque accusare Cæsaris partes extare maluit. Causa dubia excusat vtrosque Pompeianos, & Cæsarianos. Nunc melior ab effectu felici, cognita vero quod initio dubium fuerat, postea clementia Cæsaris omnibus certum ac probatum esse adserit. Sed vt omittam Trãsitio breuis, vt absque mora collaturus pedẽ videatur. Vtrum tandem. ex fa. fui. tu. propositio comparatiõis absolute. nam cum in agenda causa separatus aliquis locus incidit, qui quantum in se est, ac ex eo statu maxime loci huiuscemodij vis ducenda, qui rebus conuenit. conuenit autem huic absolutus iuridicialis, vt superiori comparationi definitiuus. Nam ibi prohibere supplices ad pedes iacentes, & flentes, & postulare ne ignoscatur, tanquam ab aduersario tandem datum orator accepit. factum ergo conuenit. De nomine non cõuenit. itaque factum acerbum atque graue, immo etiam petitiõẽ ipsa acerbius atque grauius

grauius asserunt. comparatio ergo definitionis est, quam si quis iuridicalem putet, quoniam factum sibi licere potest aduersarius contendere, vehemēter errat, Est enim iuridicalis proprium nullum factis nomen attribuere, at huic facto acerbius attribuitur. Est ergo locus simplicis definitiui status. nec erat opus acerbiteratem definire. Nam acerbum atque crudele sanguinem petere est, quod disputando ab aduersario accepit cū dicat. Ego vero illud non postulo in quies, sed ne ignoscatur, hoc si grauius illo apparebit, illud profecto sequitur hoc quoque crudele esse, quare cum his quæ ab initio ad finem sunt ampliatio & comparatio approbentur, & is locus maxime fictoriam soleat suscipere fictorijs absolutus est. hæc autē comparatio (vt diximus) iuridicalis absoluta est. factum enim Tuberonum Ligarij facto comparat non illi quod subiiciebat. nam illud ne intellexisse quidem simulat, vt sapius iam dictum est, nec communi crimini, quod Pompeianus esset, vel quoniam commune sibi esset cum aduersarijs, vel quoniam & si ad reclamationem comparatio hæc pertinere videatur, ad coniecturam tamen preparatio quedam est. nec ergo his, sed huius profectio profectioem illorum comparat. Constabat autem vtrosque a senatu missos. licuisse vero immo honestissimum id sibi Tuberoes fuisse non poterant non asserere, quare id ipsum Ligario similiter concedi oportere ab aduersarijs orator arbitratur. Verum & si quæ ad grauitatem pertinent breuius perstringere mihi cum incideret propositū fuit, latius tamen atque altius huius loci rationem, atque tractationē mihi exponēdā intelligo. Subiiciebat aduersarius nisi a Lex Africæ pulsus fuisset traditurum se eam prouinciā Cæsari fuisse, quod Cicero cōiectura diluit, ad quā magni itererat ne cogitasse quē id Tuberonem ostendere, quoniam excusare se constituissent, sed impellentium amicorum orationē ferre non potuisse, cæsisse igitur, & quasi coactos profectos fuisse. hæc omnia, quod subiiciebatur, coniecturæ argumentis debilitant immo infringunt. quare non erant negligenda, sed nec apertius in coniectura dicenda, ne dissimulationem aperirent, nam quibus voluntatem fuisse, vel non fuisse probamus, si manifestius vt coniecturæ loci ponuntur, omnem figuram & simulationem facile detegere solent quod cum accidit necesse est aliquid inuenire, quod in causa sit. quod & si suapte natura ita leuissimum atque inutile sit, vt prætereundum videatur, tamē cum ei coniungere commode possimus, quod causam nostram iuuat adhibēdum est. iam profectio nis ad profectioem comparatio ad Ligarij causam nihil adfert, nec ita demētes Tuberonem credēdum fuisse, vt profectioem accusarēt. nec, si fecissent, Cæsar aures eis præbuisset, quare relinquatur, vt aut tā
tus orator

tus orator nugetur, aut aliud molíatur occulti⁹, primum infaní est credere, verum est ergo alterum, quare is locus per subiectionem tractatur, cuius aperta intentio, profectio⁹ comparatio figuris obtēta cōiecturæ per locum, & voluntate refutatio. Vtrum tandem exí, vt comparationis vi duplex propositio hoc est, sicque ei redduntur rationes seiunctim, quoniam incíso genere opus loco est, vtrique parti accommodantur. Poteramus ne inquã, cum senatus authoritate Tubero rē suam tutari poterat, eadem authoritate senatus Ligarium defendit. exuscitatione vtitur, & velocitate, & incíso genere. Atque illo tempore comparationem æqualitatis quantum ad rem, & causam attinet tempore imparem ostendit, vt necessitate honestior Ligarij causa videatur, & est amplificationis is locusa minori per collationem. Reprahēdo igitur minime vero. Hoc idem illi poteramus ne inquies cū se nullo modo. resumpsit ergo quod proposuit, ex parte, vt omíssam a persona rationem diceret per congeriem rationes non contulit, vt quæ coniecturalia non sunt incísa oratione commodius inserere posset, vtque ita distincta, facilius animum auditoris ingrederentur, nec enim tantum vt moueat, híc oportet oratio quantum vt interfecet orationem, quo id quod subiicitur, auditor percipiat. Tuberois fors remota a traditione voluntatis causas tangit, quod iturum se Africam nescisset sed coniecta sorte præpositus quod abesset, quod morbo impeditus de creuisset remanere statuit inquit, vt consilium eius certum ostendat. Hæc ego noui propter ho. multis rationibus asseuerat se nouisse, sed ita quidam agebant rei Pu. amicorum oratione ac authoritate impulsu cessisse ac Africam petiisse ait, vt nihil de traditione cogitasse videretur. quippe qui profectus non esset, nisi amicorum authoritate victus cessisset, & simul cum illis profectus est. qui easdem Pompei partes sequebantur, que argumenta sunt nō fuisse traditurum. Ex his iam patet constitutionum locos inter se ita diffundi atque coniungi solere, vt alii vel ipsa natura rerum ad alios concurrant, vel propter figuras vt híc. coniectura enim in comparatione latet, & vi obtegatur ac sustentatur. Hinc M. L. C. vel correctione vsus est, vt auditor acrius aduertat ira turbari Tuberoes. Nam si crimen. Reddit ad criminandum, vt aut etiam Ligarium innocentem putent, aut non minore crimine se quoque teneri credant, & est ratio ab eodem facto, qua probatur ira non Ligarij crimine commotos. Qua aliquem se. mat. is, tamen ab. profectio⁹ profectio⁹ comparauit. nunc breuius atque cautius id Ligarij factum, quod aperte crimini dabatur, aduersariorum facto comparat. nam si crimen est quod expulit, non minus voluisse quam maluisse obtinere. voluistis autem vos maluit Ligarius non

garius non minus ergo vestrum, quam suum, ita, tota hæc comparatio ad hoc vltimum redire videtur, vt enim quæ postremo in orationibus continentur, sic quæ in vltima locorum parte ponuntur, notantur magis, idcirco vel firmiora in extremis quoque principalium locorū partibus collocanda, vel repetenda, vel amplificanda sunt, vel, vt hic fit, si breuius atque tenuius aliquid, & ad rem magis pertinēs etiam quæ iā dicta sunt, ad seipsum quodammodo flectat, loci totius exitum possideat, quod cum opus factum est, summopere cauēdum ne distinguatur oratione, sed quasi consequens antecedentibus innectatur. Varrus se impera, transferre videtur cū non transferat. Non erat, inquit, is aliquis Ligarius, sed Varrus tenebat Imperiū, ita locus vim translationis in Varrum habet. Illud manifestius subiicit ex natura prouincię. Tuberones quoniam Pompeiani essent autoritate Senatus missos omnium prouinciarum arce non pro Cesare, sed cōtra Cæsarem profecto fuisse.

Natum, inquit, ad gerendum bellum contra hanc urbem, quam iam Cæsar tenebat. Quare subiicitur contra te, Nunc ad coniecturam, quæ ab aduersariis subiiciebatur veniemus. Si prius de ordine istorum, quæ ad recriminationem pertinent, altius pauca repetamus. Quinque quædam recriminatur, quod & ipse Tubero pro eadem causa pugnauerit, quod sanguines Ciuis calamitosi petat, quod ne ignoscatur postulet, quod de scelere ac furore Ligarii dicturum se professus sit, quod non honestior ipsius causa, quam Ligarii esset, & quoniam a firmissimis incipiendum est, nam coniecturā aperte ingredi tutum non erat, quoniam res subiiciebatur inuoluta figuris, sed ne aperte quidem in illatam tutum fuisset, poterant enim aliquæ in animo auditoris suspitiones relinquere, recriminatio vt aduersarium vexat, & territat, sic ad defensionem parum adfert. quare a misericordia erat incipiendum, quam concessio antecessit breuissime, vt res postulat tacta, vel quoniam natura firmior deprecatione est, vel quoniam cum præcedit ad misericordiam aptissima, non possumus enim non misereri cum voluntatem integram necessitate impulsam intelligimus. Misericordiæ vero omnis deprecationis loci conueniunt, secundum concessionem attributio deprecatiua locum obtinuit, cui aliquam recriminationem coniungere opus erat, & propter breuitatem, & quoniam quando causa difficilior est, oportet sequentis locos status maxime, si rerum quoque commutationem faciunt, antecedentibus sic accommodare, vt cohæreant, nam & res acrius hoc pacto agitur, & ars magis latet, attributioni nihil præter illud aduersus Cæsarem, tu quoque Tubero pro eisdem partibus pugnaſti, poterat accommodari, erat igitur solum hoc est quinque

M. i.

miseri-

miseriçordię locis inferendum, quod exempli loco adhibitum est, vt iam diximus, & confirmationi attributiõis attributum. Ante id quod subiiciebatur quoque coniectura propellitur. Coniecturales loci, qui suspitionem debilitarent, & faciliorem aditum ad ipsam cõiecturam facerent, erant occultius collocandi, huiuscemodi vero coniecturales loci, nisi in comparatione absoluta latere non poterant, definitioni enim coniectura sic coniungi, vt vnum videatur, fiatque tanquam vnum ex diuersis non facile potest, sed nec coniectura coniecturę, quę subiicitur ei, quę subiectioni opponitur, confusio enim fit, & auditoris animum ita diuersarum coniecturarum connexa simul argumenta non parum distrahunt. Quasobres absoluta comparatio ante cõiecturam collocata est, ex reliquis tribus, definitiua coniecturalem repriminationem sequitur, quoniam si præcessisset acerbum esse postulare ne ignoscatur, non potuisset confirmari, nisi ad ea quę dicta sunt definitione quoque acerbitalis vsus esset cõiectura proposita sola comparatio sufficiebat, adde quod Ciuis calamitosi sanguinem petere in hac tota repriminatione acerbius est, quare vt firmius primo collocandum, nam quod earundem esset partium Tubero, & si repriminationis vim non perdat, locum tamen non habuerit separatum cum attributionis confirmatio sit, & in eius locum transeat, etenim status, vel loci, qui coniunguntur, atque ad vnum confluunt, semper quidem naturam perito rhetori, si hæc velit inuestigare facile, ostentant. Vnus autem alterius, aut ita pars fit, vt ei non vi rerum, sed sola orationis compositione inhereat, vt hic cõiecturę locus absolute comparationi, aut transit, & re ipsa pars fit, non oratione, cum & alius, atque is cui coniungitur, locus principalis dicendus non est, qui tamen si disiungeretur, principalis esse posset. Hoc pacto accusas Ligarium, qui in eadem causa fuisti, argumentum a factis, locus coniecturalis. Quid enim Tubero tuus ille districtus, qui locus Oratione distinguitur, vt repriminatio, repriminatio fiat, aut igitur oratione solum iungitur, aut rebus solum, aut re vtraque, vt illi loci.

Nam quod in secundariis fit, id itidem, & in principalibus & in radicibus fieri posse facile intellectum est, quam multi enim de victoribus, qui te crudelem esse vellent, cum & hi quibus ignouisti, nolunt te esse in alios misericordem. Item cum ipsa Legatio plena desiderii, ac sollicitudinis fuisset incredibile quodam fratrum amore, hic æquo animo esse potuit belli dissidio distractus a fratribus. Quod ergo pro Pompeio etiam Tubero pugnauerat, repriminationis vires non perdidit, loci principalis sedem perdidit. Repriminatio tam re quam oratione separatur, inde incepit. Hęc vero non modo mirabilia sunt, sed prodigijs similia quæ dicam. Hęc quasi acrior prima locata est, ad quæ sequitur, non sanguine potulo, sed

stulo, sed ne ignoscatur, hoc vero multo acerbius, nam preposita nullo pacto vlla poterat adhiberi, quare necesse fuerat, si nihil ex omnibus quæ repriminationi dantur, attributioni accommodari facile poterat, præterquam quod etiam ipse pro eisdem partibus pugnaverat, si dein de quod sanguinem petebat tanquã acerbius sequebatur, si postea quam acerbius sit postulare ne ignoscatur, & flētes e pedibus deturbare erat adhibēdū. si postremo cōparatio profectiōnū coniecturę principalī pōnēda, necesse, inquā, fuerat pronominatiōnē definitiuā, aut omittēre, aut inter cōparatiōnes collocare, Ad hæc vt videas nihil esse Ciceronis, quod cōmutatū aut trāspositū melius fieri possit id nō omittā repriminatiōnē omnē cōmodissimę cōiecturæ, quā accusator a pte agit posse coniūgī, imo debere, vt si hoc modo dicas, tu Cæsaris traditurus prouiciam eras, qui armatus in eū irruisti? Et ab hoc ad aliud, tu qui ipse Cæsaris latus mucrone petiisti, traditurum te ei prouiciam dicere audes? Coniecturæ igitur quam aperte accusatoris intentioni opponimus, repriminatiō recte coniungitur, in quā nos ipsi per nos delati videmur, ei coniūgī non potest, quare nullus repriminatiōni locus relictus est nisi inter deprecationem primā, & absolutam cōparatiōnem. Sed quo quomodo se istud habet, Mirabilis ad coniecturam transitus, tantū enim confidere Oratorem futura ostēdit coniectura, vt quo quo modo se habeat quę dicta sunt, non valde sollicitari videatur, quo inquit, quasi propter errorem, quæ sequuntur firmitatem concedere velut repugnari quę dicta sunt, ita & obstitētē vim retinuit, & quę dicta sūt, non omnino dedit. Recepti in prouiciam non sumus, hæc est intentio, quam aperte Tiberones inferebant, vnde miror aliquos, qui rhetoricam profitentur, quod Pompeianus fuisset Ligarius, accusatiōnis caput potuisse opinari. Nam id vel Bubulci, & Agasones falsum esse possent intelligere, quum ipse dicat, hic querela nostra quid valet.

Recepti in prouiciam non sumus, mutauit verba in mitius, nō enim dubito illo intendisse Ligarii se scelere fuisse expulsos, quid si essetis Cæsari ne eam tradituri fuissetis. an contra Cæsarem retenturi? propositio coniecturalis, quam non alia ratione, ita dupliciter protulit, nisi vt dissimularet figuras se aduersarii intellexisse, ac ideo grauissime vtramque partem prosequitur, vt cum simulat dubitare, quam partem duplicis coniecturæ capient aduersarii vi rerum ad hæc deductus non ex aduersariis impulsus videatur. Vide quid licentiæ Cæsar, conciliat sibi iudicem si responderit inquit quasi id ille non subiecerit non dubitabo, Proponit reprehendendum esse consilium eius, si dicet voluisse, non enim si tibi ratio a natura rerum, quæ ex eo quod alicui gratæ, aut ingratae sunt imitari minime possunt.

M.ii.

Sed tamen

Sed tamen hoc tō. omī. tam. ne. offī. hanc de reprehēdēdo cōsilio partem. partim vt aduersarium terreret attulit, qui se proditorem patefacere nolebat. partim vt tutius dissimulareret. ac ideo solum tactam alata causa omisit. nam qui multis rationibus cum quicquam reprehēdit orationem vallat, credere videtur factum id, aut cogitatum quod reprehendit. Veniebatis igitur Aphri. Prouin. locus cōiecturalis, qui cum perficiendi spe adimeret, eos ne cogitasse quidem ostendit. nā nisi posse quid credamus, id consulto nunquam suscipiemus. est autē a cōditiōe prouicię, a potētia regis, inimicis Cēsarię causę, & a cōuentibus firmis ac magnis, in qua re potentissimus. dissolutum re bímembre verbis trímembre. nam vt multitudine rerū augeat, & cęsa oratione in animo auditoris interserat. aliena voluntas iquit quod ei idem. est inimicus huic causę is locus. illud quoque subiicit etiam si tradere tuberones Cēsari prouinciam voluissent. non obfuisse tamen Cēsari eum qui eos expulit, cum quod cogitarant facere nullo modo potuissent. ita hęc oratio vt apertius ferit, lic occultius exulcerat.

Quero quid facturi fuissetis, resumpsit duplicem coniecturę propositionem, vt & confidere magis videatur, & illud possit addere. Quamquam id facturi essetis non dubito cum videam quid se. prohibi. ponit rem ante oculos breuissime. vtitur enim genere inciso & veloci aptissimo ad disceptationem, quo rem ita exponit, vt interserat & immoretur. quod facit vt argumentum quod infert maiore vi erumpat.

Quod si Cēsaris causa, fictorium quo id ponitur quod subiiciebatur ad eum profecto id sequitur si vera erat subiectio, & est conclusio simplex. Venistis ad Pom. negat eos fecisse quod fecissent si vera subiicerent. acrius vero atq; cōmodius venistis ad Pom. itulit. & nō negationē eius quod ex subiectione secutum est, tum ne in Dialecticam asperitatem incideret, tum vt eo robustius quo breuius locū absolueret. nam eius quod sequitur negatio suspensam reddit orationē, nisi vsquā ad negationē eius quod antecedit deducatur, qui oppositionis modus tāto asperior, incultior, atque deiectior est, q̄to alter eius modus iucundior, ornatior, atque sublimior. Quę ergo hęc est apud Ce. cōcludit nullā esse querelam suam, qua vt a spe perficiendi, & argumento a factis cōsequitur, prohibitos se a Ligario contra Cēsarem, bellū gerere conquerebantur. tria ergo potestas in hac cōiectura offert auditori, duo quę dicta sunt, & tertiū ad bellū cōtra Cēsarē gerendū Aphricā petuisse, quo, & ab honesto, & a spe perficiendi quod hoc & potuissent, & debuissent. Illud cōtra, & a facto Tuberonis cōiter erumpit. nam si Aphrica prouinciarū omniū munitissima Cēsari infesta erat. si ipsi Tuberōes Pōpeianas ptes cōplectebātur, si deiq; a senatu missi in Aphricā, & inde expulsi ad Pom. cuius auctoritatē sequebātur venerant

Ex his em-

Ex his omnibus profecto emergit nisi Ligarius eos repulisset, contra Cæsarem bellum gesturos fuisse, hoc ipsum timidius atque diffidentius subiiciebatur, cum dicebat. Vos Africam arcem omnium prouinciarum natam ad bellum contra hanc urbem gerendum optinere voluisse. sæpe enim in difficilibus causis quod prius subiecimus, id postea cum rationibus magis corroborauimus, expressius dicimus. in quibus etiam ita orationem componere, locos tractare, ac aut disiungere aut coniungere solemus, ut multa simul ac varia moliamur. Disiuncta itaque magis ac sparsa sunt quæ hic a Cicerone dicuntur, quod tunc maxime faciendum censeo, cum aut persuasus iudex est, aut aduersariis fauet, aut singula per se ualida sunt, quæ omnia huic obtigisse loco non facile negauerim. At in hoc uel commedatio, hinc manifestissime intentio aduersariorum figuris relata uideri potest, quare qui nec per se id intelligere possunt, nec aliis dicentibus credere uolunt, quasi tertii apud Hesiodum ordinis homines relinquendi essent, nisi eorum doctrina, ne dicam an ignorantia, & temeritate, tenera & inexperta multorum ingenia uideremus. non aperit hic tamen omnino figuram, quoniam omnia hæc inde fluunt. Cæsari ne eam tradituri fuissetis, an contra Cæsarem retenturi, & si a Varro & a quibusdam, subiicit remotionem.

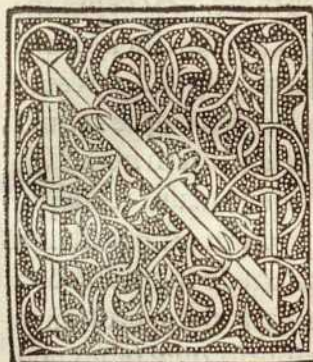
Ego bene confiteor. Illud, sed uide Cæsar constantiam, redit ad corroborandum amplificandumque argumentum, quanquam ego, quamuis ipse amplissime dicturus de constantia Tuberonis, conciliat tam sibi quam ipsi iudicem, ne ad inflammandum eum hæc dicere uideatur commemorare modestius inquit, cum rem, quoad eius facere potest, ac cumulat. Que fuit igitur unquam, proponere uidetur locum de constantia Tuberonis, cum re locum ab initio exaugeat. nec enim alius est locus hic principalis atque prohibiti, ex prouincia cum summa iniuria ad pompeium uenistis. uerum cum re unus sit oratione disiugitur, uel ne uehementia, quæ crebritate ac collectione uirium inuentionis sit, fauentem aduersario iudicem exasperet, uelut multitudinis spem facilius superseadeat uelut maiore mora, in quo loco alienum a causa Ligarii animum iudicis iam forte lenitum tandem penitus flectat, ac labefactet. ut enim unita ac coacta magis impellunt, sic diffusiora facilius animos conquassant. porro si quis persuasum, aut fauentem aduersario iudicem pleniore oratione abstrahere conatur, quasi aridius subito flectere lignum cupiat, franget priusquam quo uelit ducere possit. Constantiam dico nescio an melius, correctio amplior ut auditor magis aduertat. Quotus ei quisquam. Istud magnam patientiam ostendit eo quod nullus fere alius ita repulsus, & cum crudelitate eiectus ad eas partes rediisset. uel expulsi esset, quotus inquit, ut ostendat uix in eo casu alterum ita patientem esse potuisse.

M.iii. Quare

Quare ratio in hoc est summa esse rata omnia, locus a communiter accidentibus. Illud notandum cum quibus e circumstantiis rationes emanant apparet, quos differentiarum maximarum locos appellare solemus inquirendos non esse, nec enim ad sciendum, nec ad iueniendum quicquam conferunt, nisi quis in infinitionem semotis circumstantiis causam abstrahat, cum illę non facile occurrunt, quod accidit cum res magis informam suam adducitur. maximarum differentias considerare debemus. Magni cuiusdam animi magnitudine, animi singulare, ac vnicę Et est ab attributis personę habitu vel naturaliter. Nulla contumelia, nulla vis, nullum periculum, repetitio incisionis, non vt breuis aut vt velox oratio sit, sed vt mora & numero exaugeat. vt eni cętera paria ratio, quia contumelia, & vis sibi allata sit. Honor, nobilitas, splendor. **Articulus** & si nunquam velocitatis speciem perdat, est tamen quoniam vt hic non eius causa adhibetur, sed vt incisione ac numero rerum magis immoremur & extollamus, quod cum facere volumus, semper in altius progreditur oratio vt hic. nobilitas, honorem, splendor nobilitatem tam re quam voce superat. hoc certe precipuum, hoc a rebus ipsis vim & contumeliam simul ostendit illatam. Illud eni cętera paria contumeliamque, quoniam in maiores proprie fit, fuissent paria cum dubitatione protulit imperium ad vim magis, ingenium ad contumeliam probandam referendum. hinc prohibitus non ad Cęsarem ne iratus, duplex repetitio cęsis, immo fere in singulis verbis, vt, cedat augeat, immoretur in re. velox in membris sit quod facimus cum rerum copiam ostentare opus sit. In macedoniam. in Gn. Pom. castra, Illud ipsum a factis post transactum negocium signum, & locus ab initio est. Quid cum res ista. non commouisset, maius argumentum constantię ac patientię ab eodem iniurię loco, quę tametsi multiplicabatur, Tiberones tamen eundem contra Cęsarem animum habuerunt. pacis equidem semper probat illud. omnes studio vincendi tenebamur, quoniam, & hic ipse qui semper author pacis fuerat, tum vincere cupiebat, quod ne asperum videatur, interposita re, quę communiter amentibus accidere solet, lenitur. erat ei argumentis opus cum hoc a propria persona ratio vitiosa non est, si pacis eum authorem semper fuisse vel ipse iudex non ignorabat. Tu certe precipue qui e loco, tempore, persona, quę parem alteri non pateretur, summopere Pompeianorum Victorię Tiberonem cupisse ostendit. quamuis ab innata hominum cupiditate esse possit, qui ad imperandum cupidissimi, a parendo alienissimi sumus. Hęc ego non dicerem, Mira totius loci ab initio depositio breuis oratione, maxima viribus. nam & se quę dixerit excusat, & aduersarios laudando terret, ne si constantes fuisse negare audeant, in ipsum Cęsarem, qui
eis vt etiam

eis vt etiam aliis Pompeianus ignouit, ingrati viderentur, & auditoris in beneficiendo ac ignoscendo voluntatem excitat. Quid cum re ipsa non commouisset animum, simplex conclusio a factis, que tamē oppositionis vires retinet, cum res ista non commouisset animum eius ad quem veneratis constantes ac patientes fuissetis, non fuistis autem languidiores. Magna ergo constantia & patiētia ī ea causa fuistis, sed vt solet oppositiōis ex negatione aspitate ac puerilē garrulitatē vitauit. factum intulit quod maiorem vi quam negatio habet, & ne acris nimium esset oratio, si in aduersarios solum conuerteretur. se quoque ipsum complexa est. omnes inquit studio vincendi tenebamur. Ac rursus ne eius animi semper fuisse in Cæsarem videretur, his verbis lenit, pacis equidem semper author fui. Deinde vt vis extaret, resumpsit, omnes inquam vincere volebamus. tu præcipue, ita & acrimonia nimia vitata est ī ea re, cuius ipse quoque reuserat, & Recriminationem etiam cogitationis effugit, & omnem vim orationis retinuit.

CONIECTURA DE
ANIMO AC SENTENTIA
TUBERONVM,

NUNC pauca de tota hac coniectura repeta-
mus. deinde ad reliqua transibimus. Coniectu-
ram hanc de animo & sententiā Tuberonum vt
duplicem proponit, ita simplicem agit, quoniā
cum ad vnicam personam factum ita refertur.
vt alterutrum esse necesse sit, dum modo vna
pars confirmetur, necessario altera refutatur.
negatur itaque eos voluisse quod subiiciebant.
primo honestate, quod rem eis turpem nec cogitassent quidem, quem locum cautissime tangit, ne Cæsarem offendat. Deinde a potestate, quod spes perficiendi non dabatur. postremo ab his que fecerant tanquam a signo, quibus omnibus cum intulisset petiisse eos Africam, vt bellū cōtra Cæsarem gererent, paucissimus interpositis magis vt disungeret, q̄ alia ratione redit ad eius loci ampliorem expositionem. constantiam, patientiamque proponit, vt & redeat, & reditus lateat, & perseverantiam ostēdat, que res voluntatem optime declarat, & ad aliud quoque argumentum ab eodem loco descendit, quod quamquā Pom. querelis suis non mouebatur, tñ acriter contra Cæsarem pugnauerant. quare vim eius
M.iiii. loci, quia

loci qui a factis est latius aperit & amplificat. nunc negociorum consequentia incidendo. Nulla contumelia, nullavis, nullum periculum nunc personarum, Honor, nobilitas, splendor. nunc locum cum distributione. Non ad Cesarem ne iratus, non domum, ne iners, non in aliquam, nunc factum ipsum. Languidiore credo studio in casu fuistis tantummodo in praesidio eratis. Animi vero a causa abhorrebant, nunc orationem solam. an ut sit in civilibus bellis. nec in vobis magis, quam in ceteris omnes studio vincendi tenebamur. hac huius loci ampla expositione patet, cum vim loci ab initio amplius offerre volumus, siue id coniunctim, siue disiunctim agamus, caesa oratione nobis opus esse non velocitatis magis causa, quam ut mora & numero insistamus, ac tandem labefactemur auditoris animum & impellamus quo volumus, quantum motus & velocitas, & nonnunquam cursus & precipitatio orationis cum coniungimus prout res postulat adhibeatur. cum disiungimus non ut multitudinem rerum confusior oratio reddatur. Sed ne iudicem impetu offendamus multo minus extare debet, quod facile faciemus si solutior erit oratio, si membrum solum vel etiam clausula veloces erimus. Ceterum aduersionibus, interrogationibus, admirationibus ac omnibus quae exfuscitant maxime quae concursu multorum carebimus. quare hic siquid horum est, ne omnino languida, & iners oratio sit, quod loco qui est ab initio alienissimum est, id simplex est. aduersio cum interrogantis spiritu his solum accepta est. Accepta incommodo id tu quae ad. q. detulistis? & tibi quid cum res ista non commouisset eius animum, ad. Quem veneratis langui, cre. stu. in causa fu. tantummodo in praes. e. animi vero a causa ab, sed utrobique rebus in ultimo vero & methodo impetum declinauit. Illud autem non ad Cesarem, ne iratus, non domum, ne iners, non in aliquem, cum rebus praecipue sit, & caesis compositum, tamen quoniam quietum est, & distributioni coniunctum ita tardiusculum est. Et quoniam de incisione dicimus, illud quoque apprimè tenendum triplicem eam esse, quae tam rebus quam oratione incisa est, ut partitio & distributio, quae rebus non oratione, ut consecutio & subcontinuatio. quae oratione non rebus ut expositio. Illa languidiore credo studio in causa fuistis tantummodo in praes. eratis. animi a causa ab, quam mirifice composuit, vix enim etiam cum diu consideraueris res integra videtur, quae adeo vna est, ut duo quae sequuntur membra ad primum, tertium ad secundum interpretationis modo referatur. hos incisionis modos non casu dicet nisi temerarius orator, grauis, quem & prudentem licet dicere, causa accommodabit. sed de his satis. Nec enim cuncta dicere possemus, cum nulla fere syllaba sit, quae non certa ratione atque adeo diuina esse videatur. illud

tur. illud tamen non prætermiserim cōsiderandū q̄ & velocitate opus simul, & mora sit quod hic locus ostendit. Illud breuitate. hoc distractione membrorum fieri posse. Nunc quero vtrum vestras iniurias, Duplex cōclusio qua ondit suas eos nō Reī P. iniurias persequi, qđ etiā cum diceret ad Pom. eos querelam detulisse, & eius animum non mouisse subiiciebatur. Videte ne erretis, contrarium est. nam qui inimicis ignoscit suis non persequitur alienos. hinc etiā palam ē, quod expulsos se cum iniuria Reī P. cum a senatu missi essent aperte accusatores contendebant, quod non eius causa, quoniam incōsistens apud Cæsarem erat, ausi sunt deferre, sed propter subiēctionem. Itaque non videor. Cōuersio ad iudicem qua sibi beneuolētiam interposita sententiā exordiū comparat, vt & repetat, & ad parentem agi causam demonstrat, quæ etiā apud iudicē agi posset. causas Cæsar egit multas, equidem tecum. Cæsaris ipsius testimonio vtitur, quod ad iudicem aliter agitur, aliter ad parentem, quomodo ad iudicem, quomodo ad parentem collatione breuiter exponit. Dicte Cæsar, post collationem parentis, & iudicis aptissime ad Cæsarem breui per occupationem vtitur epilogo ac enumeratione eorum quæ dicta sunt, quæ etiā apud iudicem valerent. Ita vt omni in iudicio posse absolui Ligarium ostēdat, multo magis a parente ignoscendum cōtēdit Sed ego ad parentem inquit loquor, huic loco, & contrarii, & minoris vis inest. absoluerē enī iudex, ignoscere parens solet. ac rursus iudex seuerus, parens misericors esse debet, verum quæ ad iudicem referuntur, acris esse non debent. quare non impetu, vt natura rerum petit, irrumpunt, sed auditori accommodata eius animum illabuntur. carent ergo acrimōia, partim quia absoluerē, & ignoscere, misericordia, & seueritas non aperte vt iudex & parens inter se referuntur, & commutatis verbis, & occultius neque connectuntur breuiter. sed sparsa latius etiā disiuncta etiā retenta sunt, quod factum est quoniā ad ipsum auditorem feruntur absque vi vlla & illabuntur, quorū vis vt facilius appareat, nos ipsa colligemus. cum legatus ante bellum profectus Ligarius sit relictus in pace, bello oppressus, & in eo non acerbus, sed totus animo ac studio tuus, quæ omnia vel apud iudicem absoluendum valerent. tu qui parens es apud quem etiā cum dicimus errauit, fecit temere, fecit timore ad clementiam tuam confugit, veniam petit, vt ignoscas orat, condemnabis? & per oppositionem sic. Si dicerem, Cæsar, errauit Ligarius, fecit temere, fecit timore ad clemētiam tuam confugio, delicti veniam peto, vt ignoscas oro, Si sola hæc dicerem, si nihil aliud offerrem. tu, quoniam non ad iudicem, sed ad parentē hæc dicerem, opem ferre non dubitares. nunc cum, & illa vere adferatur
legatus ante

legatus ante bellum profectus est, relictus in pace, bello oppressus, & i eo non acerbus, sed totus animo ac studio tuus. hæc cum apud iudicem ad absoluendum valent, apud te parentem non efficiunt vt ignoscas: ex his patet quod vniuscuiusque loci tractatione rebus idoneam orator tenere debet, ea vtetur, sed cetera quoque circumstantie patiuntur si minus cause orationem non orationi causam accommodabit, ita & vis rerum inerit, & causa agetur non evertetur. & quæ natura similia sunt, in variis causis, & diuersis locis tractationem variam habebunt, & sicut causa postulat agemus, & auditorem varietate delectabimus. Si nemo impetrauit, distributio. Tu idem fer opem qui **Attributio** de precatiõis locus. **An sperandi Ligario.** A minore est, & habet tractationem loco consentaneam. nam cum ad extollendam clementiam Cæsaris sumptum sit, ad Ligariispem ac animum fertur, non ad auditorem vt superiora, ferretur autem si sic dixisset an solius Ligariispem falles cum mihi apud te locus sit etiam pro altero deprecandi, Sed cum vim rerum retinendam censet, si durior res ipsa est, tractationem mutat. si tractationem retinet, rem in mitius vertit, quanquam neque in mitius vertitur, quanquam neque in hac oratione preparat, & exorditur vltimam hanc deprecationis partem, quam non vt primam, sed latius diciturus est. totius enim causæ fundamentum vt in ingressu tangendum est, sic in exitu amplissime pertractandum videtur. captat igitur benevolentiam a persona Cæsaris ex visceribus ipsius deprecationis. Causas apud te rogantium. **Expolitio** vel interpretatio est siue vtrūque. nam inter eas id interesse arbitramur, vt cum vtrisque eadē res sit, & aliud atque aliud dici videatur, in interpretatione, vt nomen ipsum ostendit, ad clarius deuenire plerunque soleamus, & duorum membrorum numerum excedere non debeamus **Expolitio** non interpretandi causa adhibemus, sed vt immoratione locupletius atque politius quod dicitur reddamus, ac ideo certum membrorum numerum non obseruamus. Id rogantium causa nihil aliud est nisi necessitudo eius pro quo laborant, vel potius erga eum officium grati vultus Cæsari eorum sunt, qui sui necessarii sunt, sed vis quoque correctionis subest, causas enim necessitudines rogantium quas habent cum his, pro quibus laborant gratiores esse dixit quam vultus, id est quam necessitudinem quam secum habeant in altero membro, alterum omnino negauit, nec spectare quam tuus esset necessarius is qui te oraret, sed quam illius pro quo laboret. Itaque tribuisti. Magna laus Cæsaris absque adulatione, quoniam ex ipsa re commodissime oritur. Sed videotum apud. Redit ad illam sententiam vt iam absoluat accommodatissimum ad ea quæ sequuntur exordiolum, non enim argumenta solum & locos, quibus

quibus probamus ad causam, non causam ad locos oratores debent accommodare, verum etiam ea quibus conciliamus, nam hic Cicerone si qui pro Ligario laborabant summa necessitudine coniuncti cum Caesare fuissent, non ita, sed cum causas rogantium ipsum spectare oportere non negasset, tum multo magis, quod summa secum coniunctis necessitudine rem gratissimam faceret, nunc quoniam id dici non potest, id quod dici potest ita tractat, ut fieri debere videatur, & factitatum iam ab eo sit, necessitudine magna coniunctos dicit, & iustissimo eos dolore commoueri, ut e visceribus causae trahatur exordium ex illa parte maxime quae de fratribus est, qui cum Ligario potius exules mallent, quam sine Ligario Romae viuere, Possum tortissimos vi. Post breuissimum exordium, ita enim fieri necesse est interagendum, ubi vel nullum, vel breuissimum, & plerumque solum exordium esse debet, locum deprecationis aggreditur a magnitudine animi eorum qui rogant, qui nonus commiserationis in rhetoricis positus est. Et dolorem huius tamen multum mouemus tamen fortes, & nobiles Viros in squalore esse ostendimus, quid de fratribus dicam? a disiunctione sexto commiserationis loco, ut quoniam fratres distracti viuere non possunt, aut Ligarium restituat, aut intelligat fratres eius, qui secum semper fuerunt, id ipsum exilium optare, ut cum fratre vitam agant, quam patria, quam domus, quam Diu penates, amplificat disiunctionis dolorem repetitio commiserationi accommodata. Si fraterne, si pie, si tamen non est, cum dolore mouetur dolus ab eadem dicendi formula ad quae adeo schemate cito recedendum, nec omnino ideo adhibendum, nam qui ad dolorem impellere vult, & instare debet & mouere nimium, moram in adfectu requirit adfectus. idem eandem dicendi formam postulat, alterum commutationem flagitat, quare nisi varia schemata id ipsum efficere possunt eodem schemate in sistendum numero, ac tractatione commutandum, iam hic schema vnum videmus, repetitiones tres, tractationem variam, nam in prima praenintellecto verbo cuncta redduntur, in secunda postposito, in tertia absolutissima singula sunt, quam non sine causa ab. m. litera incoepit, est enim id elementum fletui potissimum accommodatum. Illa vno existente, mirifice mouet postpositum, nam & sequentia excitat, & praecedentia distrahit, & hiatus ploratum imitatur, ex quo facile videri potest, quantum in dicendo possit tam tractatio quam compositio. si quis enim ita dicat, nam Ligario exulante quoduis exilium his optatius est, quam vel patria, vel domus, vel Diu penates, & si dignitatem orationis detineat, non multum tamen commiseratione commouebit. Valeat illa tua vox Seruauit verbi modum in quarto membro, ut in vocis curriculo impetu ferri videatur, vitauit repetitionem, ne multitudo fastidium pariat, &

vt vi

vt vi rerum ferri non praemeditatione putetur. Ad haec cum non moueat nisi mota oratio quadrimembris repetitio ab huiusmodi affectibus quasi firmior, alienior est bimembris, vix affectum significat, quas ob res eum numerum in membris retinuit quem & in repetitionibus obseruauit. Te enim dicere audiuius, attributio qua ex comparatione Pompeianorum benignitate Caesaris ab eo quod solitus esset dicere ostendit, dicere inquit te audiebamus quod nos Pompeiani. s. aduersarios omnes putabamus, qui nobiscum non essent, cum tu omnes tuos putares qui contra te non essent, ex quo sequitur quasi a contrario multo magis putandos suos qui semper secum fuerant, nam si qui secum fuerat ei opponitur, qui secum non fuerat etiam si contra se non fuerat etiam, & eum qui contra se non fuerat suum ducis, multo magis eum qui pro se fuerat tuum duces. Vide igitur hunc splendorem, attributio comparationi deprecatiue confusa, attributio quoniam splendorem ac nobilitatem, comparatio quoniam merita rogantium in Caesarem commemorat, splendorem translatio augendi causa, haec doctorum domum appellauit propter nobilitatem gentis, idque fere dicit non exornandi, sed amplificandi causa, quod interpretationis est, Et vt euitaret facietatem quantum repetitionis vim minuit, tantum ex iucunditate agnominacionis mutuatus est. Hunc Lucium. Descendit ad singulos per articulum, potuisset & singulos enumerare, deinde referre vniuersam doctorum domum, omnem splendorem, quo tractatio his locis conuenientior est, nec enim potest commoueri auditor cum est singulis ac minutioribus ad multitudinem, et ad maiora procedit oratio, verum quoniam hosce omnes equites Romanos dicturus erat quod postposuit propter maiorem multitudinem equitum, qui Ligario fauebant, ne confusio fiat, & vt varie diceret ab vniuersis incepit in singulos cedendo deuenit, & tandem hosce omnes equites Romanos adiunxit, quod ad totum hunc attributionis locum collectio quaedam est, sic & idonea loco tractatio reddita est, varietas atque distinctio orationis facilius animum authoris illabi affectum facit, atque his maxime comparatione deprecationis ostendit quantus amor Caesaris partium, & auget rogantium merita. Conserua igitur tuis. Concludit comparationem quam praecessit attributio in eodem orationis contextu, quoniam coniuncti loci maiorem vim habent Et in demonstratiua iudicialibusque, nisi quid impediatur cum dispositionis praecipua describemus praepone oportere demonstrabimus, deprecatiue autem comparationis proprium est vt nostris, aut nostrorum enueratis ac aduersis oratione meritis, maiora aut plura beneficia dicam quae delicta sint quam commissum. quae ex re illud quodammodo auditori subiici debere si gratum esse velit, ignoscere sed plerumque

sed plerūque ne molesti simus acrimonia loci tractatione minuitur, ut hic Cicerō ad alterā cōparationis partē, quę ex attenuatiōe delicti cōstat, occultius transit, immo ita transit, ut rem nullo pacto pertinentem ad superiora dicere videatur, Nam his verbis omnino orationem seiunxit. Quod si penitus perspicere posset, nec tamen attentatiōnem occupat, sed quod maius est concessiōis vim per purgationem ex necessitate, coniectura ex fraterno adfectu animo ac voluntate Ligarij comprobata, ita auditor ad ignoscendum impellitur ei, qui necessitate peccauit, cui etiam si consulto fecisset ignosceret propter suorum merita, quare his omnibus ea vis quę a maiore est cautius intrusa latet. Qui si consilio id fecisset. Subiecit vim a maiore nō expressit oratione ne asperior videretur, retinuit tamē tractationem loco aptissimam, ut eius vi, quod dicitur ex se ipso iudex perspiciat. Effet eorū similis mirifice, & vim a maiore subiecit, & orationem ad benignitatem, & clementiam Cæsaris retorfit, ut quasi ab exemplo proprio, quod & alijs ignouerit, Ligario quoque ignoscere impellat. Sed ierit ad bellum discesserit minus dicit, ut attenuet. Virium etiam a fratribus, non verisimile est adfectum fraternum, sic ab eo cōtemptum ita quod datum amplificare videatur tunc potissimum eripit. At etiā memoria teneo. Cōparatiō per cōmemoratiōem meritorū Titi Ligarij, cui etiā vis attributiōis inest. Etiam de alijs quæstoribus extollit merita collatione, qui cum nihil aliud extollit magnopere ex animo ipsius. Nulla enim res est adeo parua, quā si studio in amicum facimus, vel ab eo, ut boni viri iudicemur, plurimi existimari non debeat is cuius causa facimus, admonitus huius euitauit, ut solet, comparatiōis acrimoniam. Fratres optimos & in te, ab euentu tenuissime, maiore enim copiam res non suppeditabat. nunc quod in Rhetoricis de ratiocinatiōne diximus exemplo demonstrabimus, deinde deprecationis huius genus considerabimus. Ratiocinatiō igitur cū trium partiū sit, bipertita plerumque inuenitur, non enim quemadmodum dialectici semper orator complectetur quæcunque ipsa in argumentatione continentur. verum id solum de quo dubitare auditor posset, diligenter plerūque exponet, quod in vniuersum verū est, aut verisimile poterit præterire, ut auditor cū ex se adferat, quod facile, aut fere sine cogitatione animo statim oboritur mollior ad consentiendum sit, & orator vna re tantū occupatus copiosius eā explicet firmiusque stabiliat, & oratiō grauior sit ac expeditior cū ea relinquuntur, quę suapte natura occurrunt, his de causis crebrius hūc modū oratores suscipiūt de quo nihil adhuc dixim⁹, quā putauimus vno vel altero posito exemplo cætera omnib⁹ aptiora futura, ut igitur quid dictum, quid relictum sit perspiciatur,

N. j.

ratiocinatiōne

ratiocinationem de quæstura Ligarij qualis in re sit conscribamus. Omnibus Cæsar qui studio in nos suo, quique vt boni viri a nobis iudicentur nos & dignitatem nostram quantum in eis est tuentur, si quid honestum supplices a nobis petunt, cõcedere debemus. Sed Titus. L. studio in te suo ac vt bonus vir a te iudicari posset mirificus erga te & dignitatem tuam fuerat quæstor, cuius ratio quod non ego solum memoria id teneo, sed te quoque ipsum spero non esse oblitum, qui nihil obliuisci soleas nisi iniurias. debes ergo huic cum supplex petat fratris salutem cõdonare. Huius ratiocinationis prima pars relicta est, & oratio excitatior, grauior, nec minus dilucida. Longior vero facta est, & propter rationis interiectionem, & propter comparationem ex collatione ad expolitionem locupletationemque argumentationis pertinetem. Huius & illud coniecturale est, quod non vt repetat, sed vt ad misericordiam impellat interiecit. Nam omnis enumeratio, siue tenuis, siue ampla sit id habet proprium. vt quæ probata sunt adferat non probet. hic quod adfertur in minuta ratiocinatione probatur, quam in integram sic reducimus. Omnes homines Cæsar qui cõspiratione ac pene conflatum inter se consensum retinent, nisi vi distracti diuersas sententias fortunaque non sequuntur. sed Ligarij fratres tres conspirantem ac pene conflatum inter se consensum retinent. voluntate igitur tecum omnes fuerunt, tempestate arreptus est vnus, quod Ligarij huiusmodi essent, etiã ratione interspersa probauit, quod nullus sit qui hoc non nouerit. nullus qui non sentiat, sed de his hactenus. Genus autem & forma dicendi deprecationis commiserationis genus est, quod constat breuioribus membris, clausulis magnificis, firmis, atque constantibus, nisi vbi coniecturam in concessione de animo, & voluntate Ligarij adhibuit, quæ quoniam plurimum mouere potest in confirmationis fronte posita, etiam in subsidijs collocata est. præterea quod maximum est, tota oratio disiuncta varia compositione est, quæ varietas tamen habet quasdam moras, & quasi status commiserationi ac commodatissimos. ad hæc circunductionis nulla fere, aut non magna vis, asperitatem vero omnem, & acrimoniam rebus ipsis intercurrentem consilio atque copia declinauit. ita genus commiserationi ad vnguem quadrat. res acriores insunt, quas nec omittere poterat, ne totam causam amitteret, nec eis genus suum accommodare ne auditorem concitaret, quod contra præcepta est. Nam cum dicimus rebus orationem non orationi res accommodari oportet. Reivocabulum toti causæ vsurpatione attribuimus. Fac igitur quod de conclusio totius orationis. Nam deprecatio, & si in extremis collocata sit, & a commiseratione non aliena, non est tamē commiserationis pars, sed totius

totius, sed orationis huius, quod sæpius dictum est, status principalior & radix, qui autem conclusionem putant ad hoc quod dictum est, etiã ignorant nihil alienius esse ab omni conclusione, quam exordium.

Hæc igitur conclusio breuissima est, nam quæ a superioribus repetenda erant ante deprecationem repetit, ita cõclusa parte omni orationis, quæ deprecationẽ repetit, transit ad deprecationẽ, qua breuiter tractata reliquum erat id ipsum inferre propter quod deprecabitur. ignoscendum esse Ligario, vt ceteris. quamobrem statim, & a gloria quam consecutus fuerat restituto Marco Marcello Cæsarem ad ignoscendum impellit. Nihil enim est tanquã bo. nulla est deũ, attributio singularis ad misericordiam accommodata, vt eĩ cõmiseratio deprecationi congruit, sic deprecationis loci a misericordia non alieni. Est autem postrema hæc orationis particula grauissimis sententijs quatuor constipata, quarum primam, & tertiam vniuersaliter protulit, secundã & quartã personæ accommodauit. Genus dicẽdi mēbris illustribus, & disiunctis ac absolutis, clausulis amplis, locutione, & numero dignitatis cõpositũ est, pulchritudinis quoque ac venustatis dignitas nõ penitus omiffa. Sed & iucunditas substatiæ nõ extat, ne sententiã deiciat grauitatem. Repetitioni eĩ cũ quieta est, & varia venustatem ac pulchritudinem facit tanto maiorem, quanto non nihil etiam iucunditatis accedit, sed duplicatur. At hic si negationẽ in tertiã sententiã propositionis parua mēbrorum commutatione duplicabitur. Quare cum utilis, Magna laus Cæsaris qua seipsum consulere non alios impellit. Tanto teipsum admo. ab euentu optimus orationis exitus e magnitudine bñficij, si vnus salute plures cõseruẽtur, a magnitudine calamitatis, si vnus dãnatione plures cõdemnentur. Nunc quæ de tota causã incipientes diximus latius repetantur. nam quoniam iam singula exposita sunt, melius, atque facilius quæ communius considerata sunt percipiẽtur. Fuit in Aphrica Cæsar, Ligarius, aduersus te fuit, veniam petit. dignus enim est vt ei ignoscas, is qui cum fratribus fuisset, si ei licuisset & Aphrica discedere, præsertim, cũ ijs ignoueris qui te, vt crudelissimi viri multo magis insecuti sunt, indignus qui nos tradituros tibi Aphricam ex prouincia repulit, quod & si pro firmamento posuimus, vt ius totius causæ videatur, tamen intentionem etiam alteram appellauimus, nec enim Tuberonem firmasse causam credendum est ea re, quæ sibi dictu turpissima erat, sed sic potius indignus, qui nos ex senatus authoritate venientes in Aphricam repulit. Verũ quoniã hoc non cõsistit. nec eĩ Cæsar senatus partiũ, sed senatui hostis erat, subijciebatur, tradituri eramus Aphricã, qđ quia

N.ij. ipsi accusatores

ipsi accusatores aperte pro firmamento nō adferebant. nec ei quō pro
 firmamento aperto vtebātur expulit nos in Africam ex senatus au-
 thoritate venientes cōnectebatur. idcirco sperauimus, & figuratā in-
 tentionē appellauimus. nullus enim nisi mēte captus nō videbit hoc
 ipsum Tiberones in accusationē attulisse, quod tradituros expulerit.
 nam cætera nō consistunt, sed turpitudine rei deterriti ad aliā, vt hone-
 stam sic inconsistentē intentionē simulatā refugiebāt, quā rursus his
 ipsis de causis firmamento, quo substētabatur, nō cōfirmabāt, sed au-
 thoritate senatus obiecta subiiciebāt, quod vere intēdebāt, quoque si-
 bi causa cōsistebat, quod Cicero cōiectura, oppugnabat, quare vt quo
 modo agebāt intelligi possit quasi per duas intentiones separauimus,
 rursus vt qua sibi re causa cōsistebat planū fieret, id ipsum pro firma-
 mento assumpsimus, ex quibus omnibus cōposita defensoris hæc est
 ex altera parte iudicatio, cum tibi tradituri Tiberones Africā non
 fuerit, qui te multo magis quā Ligarius insecuti sunt, dignus est ve-
 nia Ligarius, qui eos ex Africā repulit, & aduersus te ibi fuerit, cū
 si inde euadere potuisset, vna cū fratribus te secutus fuisset. hæc cōpo-
 sita iudicatio simplices cōplectitur, cōiecturalē. non fuistis tradituri,
 cōcessionis expurgatiōe voluntatis per cōiecturā primū ex eo quod
 est aduersus te fuit. alterū ex eo quod si inde euadere potuisset, vna cū
 fratribus tecū fuisset, deprecationis ex eo ipso, quod in cōcessione fa-
 cit, necesse nāque fuit, qm̄ purgatio nō tātū viriū habet, vt per se ac so-
 la consistat ex eodē fundamēto ad deprecationē transiret, hi omnes sta-
 tus, sic ad vnū deprecationis cōcurrūt, vt & iudicatiōes ad iudicationē,
 quare vt si quis de cōposita iudicatione quærat vna sit an multæ? nul-
 lus vnā respōdere dubitet. sic si quis interroget, quo in statu versetur
 oratio, in deprecatione absque vlla titubatione, respōdendū est, vt em̄
 rationes & firmamenta, quibus iudicationes componuntur principa-
 lis iudicationis partes sunt, ita status e quibus illa fluūt principalis sta-
 tus partis esse necesse est, hic statuum, & iudicationum concursus, ac
 compositio cum ad inueniendum accommodate, tum autem ad dispo-
 nendum plurimum valet, si recte percipitur. ad grauitatem vero om-
 nino necessaria, quam qui non quærit orator, nunquam appellabitur,
 nisi forte a rudibus atque in doctis, confert autem maxime non ad co-
 piam, sed ad iudiciū. hac enim via penitus cognosci potest, cui insi-
 stendum, in quo immorandum sit, quid acrius, quid remissius dicen-
 dum, quid per totam causam spargendum, quid cautius adhibendum
 aut tangendum, & semel ne an multoties, & in quibus locis obtegen-
 dum, quæcūque enim extra has radices sunt, perstringēda, & occultā-
 da videntur, vt cum locum possidere nō possunt, quasi e latebris sub-
 mordeant,

mordeant, quale hoc est quo in Varrum remouere videtur. his recte cognitis. si dicendi copia ex elocutionis vi rite accesserit, orator iam erit qui hæc videt, & eloquitur, si quidē pronūciationē quoque idoneā singulis attribuit. sin minus, attamē in scribēdo priscis oratoribus confarendus. hæc igitur causa ita iudicatione, ac statu coniuncta, & multiplex deprecationē, & seorsum actā, cōsistit enim apud imperatorē, & sparsam per totam orationē habet, vt debet principalē ac fundamētū, & vt ita dicam sustentaculum omnīū ad eam cōcessio antecedit, natura enim statū sic postulat, vt in quarto Rhetoricorū innuimus, præterea cōcessio ad deprecationem, & misericordiam, vt plurimū adfert si admiscetur, sicut antecedit earum rerum fundamentum est. deprecationi reuincationem cōiunxit eam quæ est eiusdem criminis, & cū reuincari cœpisset, necesse erat impetu orationis cetera huius cōiungere, vt re incitatus dicere non studio ad ea descendere videretur. Coniecturam postea cōmodissime interferit, quā ab alijs separauit, quoniam simulatione sibi non subiectione agenda erat accusatio, sparsit per totam orationem ita enim figurata quæ causam sustinet disponi debent. hic hoc pacto distributis tandem repetitis quæ vel ad iudicem valere possent ad deprecationem cui etiam cōiecturalem cōcessionē iniecit, ita summus orator cunctis ingenio mirabili, artificio singulari, inuētis, dispositis, dictis diuinam hanc orationē reddidit, exordio vniuersæ causæ penitus accommodato, narratiōe luculēta, vera, breuissima, seiunctione, confirmatione, conclusione absoluta exordij genere morato, adfecto vero narratiōis delectu verborū, & numero pene illustri schematis, recto ac puro confirmatione varietate, ac varia conclusione. Illustri pulchro, iucundo, quæ omnia sic consecutus est, vt nihil addi, aut minui, nihil transferri, nihil commutari, nihil aliter dici posset quam dictum est, quin ilico, vel mediocriter perito homini labefactari, ac sordescere videatur oratio, & quod admirabilius est. nullum fere verbum positum est, quod cæteris omnibus non conueniat, nullum vanum aut inane, nullum, quod vel antecedentia non respiciat, vel sequentia non prospiciat, quæ res maxime declarat artificio non natura sola, quod multi falso arbitrantur præclaros oratores scripsisse. Nō dico hæc temere, nec suplatiōe vtor. verū ex ijs quæ video tāta diuini illius tā ingenij quā artis admiratiōe adficior, vt facile credā plura me atque maiora fugisse. nec tamē quæcūque vidī scripta sunt, multa ne ostentatione scriberē. multa quæ cōmissima, sunt nō nulla pōdere ac multitudinē rerū oppressi reliquimus. nulla enim ferme oratio est, quæ vniuersam artis doctrinam non flagitet. quare si quid addi posse quispiam arbitrabitur. si grati animi esse voluerit non

N. iij.

magis

magis detrahet, quod quicquā, aut negleximus, aut non vidimus quā probabit, quod non solum præcipiendo hæc studia illustrauimus, verum etiam rem aggressi sumus, quam nemo vel e præcis illis atque doctissimis viris, cum eo multi otio abundarent, vt inutiles etiam fabulas conscriberēt, vel latine, vel græce adoriri ausus sit. sequētur igitur omnes qui his humanitatis studijs dediti sunt, qui que maiorum dicēdi copiam simul ac gloriam adipisci cupiunt hanc certā exquisitāque dicendi viam, nec aut multitudine, aut magnitudine rerum deterreantur, nec enim difficile est immortalitate dignum opus componere si quis cum natura valeat, quæ tamen benignissime omnibus fere se tradit; artem ita sibi habitu facit innatam, vt a natura ipsa parum distare videatur, quod si cui arduum videatur, nostro commonitus exemplo incumbat diligentius, qui & si multis aduersæ fortunæ casibus oppressi huic rei non tantum laborauimus quantum voluimus, & nunc si daretur ociū alijs quoque doctrinis non nihil conferre possemus, tñ quoniam artificium sequimur, quod ad communem vtilitatem cunctis edidimus, & quicquid vnquam scripsimus, & si non penitus accedere, attamen non longe fortassis ab oratoris vi, si quis syncere examinat fideq; abesse videbitur, quod ita esse, vt facilius ad hæc nostrā præceptionem omnes inducantur vnico exemplo demonstrabo. ex agasone igitur nostro illud sumatur quo in aduersariū cum dedignatione fertur oratio. Verum hic loci factus non possum non dolere, quod in græciam omnium bonarum artium inuentricem, in græciam deorū olim domicilium, non Iouis dico, & Iunonis, non ad fabulas refugio, sed multorum Heroum & sanctorum virorum, siue vetustissimos a nostra ætate consideres, siue nostræ, idest veræ religionis cultores, quos numero plures, doctrinis subtiliores, religione sanctiores, quam ex reliquo terrarum orbe inuenies, in græciam inquam solus tu omnium quo te inscribis nomine dignissimus, in Græciā inueheris. productio hæc spiritus varia nimium oratione, nobis composita est, varij enim affectus iræ præcipue, doloris, & indignationis concurrunt. Turbationē igitur animi magnam quidem, sed quæ rationem non deiceret ostendimus, itaque subito irruimus, quod veritatis, & repentinæ motionis est, quod in Græciā tu homo omnium, nam illud verum hic loci factus. non est præparatio, sed transitus in adfectum, & auditoris exuscitatio, præcisio vero statim in ingressu iræ ac dedignationis inest, non suspicionis. hoc enim cum ab oratore verbis notatur. Illud cū absque annotatione est, solet efficere. Repetitiones tres insunt breues atque occultiores. Bimembres enim fere omnes sunt, nam & mora in eodem omnino schemate, etsi commotum, non tamen turbatum animū ostendit, &

dit, & velox ab eodem omnino ad aliud transitus, adfectum, qui morā flagitat nō exprimit, quare numero tres, forma vna repetitiōes adhibita sunt. præterea magna inest varietas cū prima trimembris sit vt statim in aditū mora in adfectu exprimatur, membra dignitatis propter adfectum in prima clausula clausulæ oppositæ. quippe primas duas Pæon & Epitritus possident, quod facit, vt mobilitate viuere oratio videatur. alteræ duæ quæ sequuntur minimo numero membrorum constant, vt cum maiore indignatione proferantur, & occultiores sint. nā si quis dixisset non Iouis dico, non Iunonis, non ad fabulas, acrior quidem esset, sed tãtam indignationem oratio nō ostenderet, nec pulchre illud consequeretur, sed multorum heroum, & sanctorum virorum quod cum dignitatis sit indignationem auget, ad acrimoniam vix accommodatur, sed varietas ac mobilitas etiam mēbris obseruatur. Tres nāque repetitiōes inæquales membris sunt, ita indignatio & dolor ac turbatio animi non conquiescit primo, deinde vt iam exagitatū animus varijs cogitationibus quæ variam orationem faciebant, tandem adfectum suum confirmet, ac stabiliat, quinque membrē distributiōne adiuuimus, quæ multitudine mēbrorū indignationi, breuitate dolori accommodatur, & ne nimium exasperet auditoris animū similes casus, & similes exitus leniūt. Reduplicatio in exitu ponitur, quæ creditur & propter turbationē animi, & vt breuius cæsum vltimū relinquatur in Græciā inueheris deficiente iam spiritu, illud vero quo ceditur mirabile est. solus tu omnium quo te inscribis nomine dignissimus, nā & clementiā aduersarij ostēdit se ita inscripsisse, & impetu quodam iræ ruit, cū tres primæ dictiōes, vt auribus melius percipitur, vehemētius exagitet. Illud apprime considerandū, quod ita cōposita oratio est, vt plures inesse videantur exornatiōes quā insint, quod factum nobis est. quia in paucis re plura iniicere nō potuimus, quare vt elegātia cōferretur, & varietas insit, & spiritus pronūciantis vndique cogatur, vt cōmoueri videatur, audientē cōmoueat, plura quā re sint subiiciunt auribus schemata. id ita laudamus, vt recte quis tã hoc quā illud fieri cū sæpe multūque cogitauerit, iudicare possit. iā quod præcisionis spēm statim adferet, quod in græciā homo tu omnium, in exitu tãdē absoluitur in græciā inquā solus tu omnium quo te inscribis nomine dignissimus, cū vero e duobus maxime soleat in his cōmotionibus inuētic emanare ex psona eius in quē inuehimur, & eius in quē peccatū est, & si vtrāque nos tetigimus, in altera tamē morā fecimus. ad illud em̄ magis flectenda oratio est, quod magis mouet, & si magnā copiā adferre potest nō oīa dicēda sed potiora, nec em̄ minoris artificij putandum si videas quid relinquēdū, quā si inuenias, quid sit dicēdū, Verū de his hactenus.

N. iij. nus. non

nus, nō eīn vt oīa dīceremus hāc ad iūgere voluimus, sed vt p̄ceptiōe nostra posse recta ratione ad veterū dicēdī copīā peruenire, studiosos admoneremus, & ne quis eorū nos similes putaret, qui dicūt sumite a me, sed eorū exēplū aliūde petā, qui que cū aceros se habere quos vēdāt tritici p̄dicēt. nō possunt pugno habere exēplū, quod ostendāt, qđ turpissimū esse dicēti Cicero ad Herēniū testatur. Hāc mi pater G. Trapezūtius alūnus tu⁹ tibi ad vtilitatē cōmunē petēti scripsi. Quare vt quod cupis multi hīc p̄ficere possint, si vtile opus iudicabis tuū erit in lucē quā primū ædere, ego & si Rhetoricis nostris & hoc opusculo satis p̄sentibus ac posteris te auctore fecisse me arbitror, tñ & alia conscribere nō grauabor, nisi obtrectatorū inuidia omnī fructu laboris priuatus infœcundū hūc mihi agrū, vt steriles atque asperos montes agricola deseram. Verū illud non omnino negligā, quod adulescētuli maxime quærunt, orationē hāc in graui figura versari. multa nāque sunt acerrima, nihil deiectū, humile, grādia fere omnia, elata rebus, verbis, clausulis, & qđ semp̄ maximū iudicauim⁹ cōpositiōe. Exordiū tamē & narratio ita mediocria sunt, vt sermoni propinquiora sint quā sublimi figuræ. sed ex maiore parte denominandū, grauissima vero esse cuncta quę Cicero composuit nullus meo cōsilio negabit. Nam etiam si sermonē occupes modo hoc loco, ac, vt oportet, facias, grauissimus eris orator. Illud præterea non p̄termittendū omnia dicēdi genera late patere. Ideoque in omni genere infimū, mediocre, grande, inueniri, multumque interesse inter eos dicēdi characteres, quas figuras appellamus, & cæteras orationis formas. Sic enim late figuræ patent, vt omnia complectantur, vt singulæ singula suscipiant, itaque in mediocri figura verbi causa acre genus, acrius, atque acerrimum inueniri potest, accommodatiora tamē alijs alia esse nō negamus.

FINIS.

¶ Ad lectorem.

Nuenies nonnunquam lector humanissime in his Trapezūtij commentarijs Ciceronis verba imperfecto sensu citata, sicuti interpretum fere omnium mos est. Nam id ipsum nulla non pagina videre est apud Asconium Pedianum. Libuit autem eius recte rursus cōmonefacere, ne protinus ibi putes nos dormitasse, vbi verba trunca, ac mutila leguntur.

Vale.

ANTONII LVSCI VINCENTINI ORATO
 RIS CLARISSIMI INQVISITIO SVPER
 VNDECIM ORATIONES CICERONIS
 AD FRATREM SVVM OPTIMVM,
 ATQVE CHARISSIMVM
 ASTOLFINVM
 DE MARCI
 NONI
 BVSI.

PRAEFATIO.

MAGNA RE SE EST

ELOQVENTIA, FRATER IN SI
 gnis atque optime, maiorque profecto quam illorū
 capere ingenia possint, qui secus existimāt. Qui fa
 cilem quandam dicēdi copiam a natura profectā,
 vel exercitio comparatam nulla arte contineri pu
 tant, nec desiderare aliquam singularem ingenij fa

cultatem, elegantiamque doctrinę. In qua opinione fuisse nonnullos,
 & antiquos legimus. Et sunt hodie fortasse multi, quorum hoc maxi
 me loco refutandus est error, ne cum ij nullam esse artem in dicendo
 contendant, nostra hæc artis inquisitio, vel vana prorsus, vel inutilis
 videatur. Atque in primis, quantum ab antiquis oratoribus teneo, &
 assequi coniectura possum, vnde error iste manauerit explicandū est.
 Etenim cum fuerint homines excellentes ingenio, naturæ vi quadā
 sine vlllo artificio consecuti, vt ornate & copiose quæ vellent eloque
 rentur, quod eloquentiæ proprium est, qualem dicebat huius defenso
 rem sententiæ Menedemus Antonium, quem inter principes Roma
 næ eloquentię floruisse constat. Et cum artis scriptores ij, quos Rheto
 ricos vocant

Exercitio quod
 exercitationē
 Cicero vocat:

ricos vocant cognoscerentur parum in dicēdo valuisse, facile a multis est iudicatum, nullam eam prorsus esse artē, cuius expertes magni quidam oratores extiterint, abundantes vero, & præceptores nec mediocriter quidem disertis esse potuerint, hincque ducti sunt Menedemus & Lysias, vt putarent eloquentiam naturæ esse, non artis, quod videlicet omnibus hominibus etiā imperitis, ac barbaris a natura id institutum intelligerēt, quod in se habere composita, atque artificiosa dicitur oratio. Conciliare in primis, & blandiēdo allicere eorum animos a quibus aliquid impetrandum foret, narrare, Postea argumentis instare, & refutare contraria. Postremo concludere & deprecari, quod in Epilogis maxime facit orator. Traxit in hanc quoque sententiam Menedemum, Cleanthem, atque alios ipsius artis descripta vis, & ius vocabuli limitatum. Cum dicerent artem esse ab opinione, & varietate seiunctam, nō discrepantem a certitudine rationum, ex multis rebus diffinitis & cognitis ad opus aliquod constitutā. In dicendo vero omnia esse incerta & dubia, neque, quod in ceteris artibus cōspiciatur, in potestate consistere artificis certum finem. Cum sæpe orator fallis ad sentiat, sæpe quod promiserit ipse non impleat. Addunt enim cuiuslibet artificis proprium esse cum suum attigerit finem, id vero eloquentiam ignorare. Nonnulli autem cum huic dicendi studio nullam certam putarent subiacere materiam, quæ singulis sit artibus attributa, iudicauerunt nulla arte eloquentiam contineri, præsertim vero cum Lysiam, & Coracem, & Gorgiam Siculos, primos (vt dicunt) artis aucthores plerique perhibeant sine vllis præceptis in dicendo ingenia exerceuisse, vt oratio omnis nequaquā videatur ab arte esse profecta quæ ante artes inuenta constitit. Nec satis est huic pulcherrimæ atque amplissimæ facultati titulum scientiæ, eripere, quem magni quoque Philosophi, & in primis Aristoteles libris quos de ratione dicendi ediderat, inscripserunt, librosque appellauerunt de arte Rhetorica. Non satis est inquam titulum hunc, quem Philosophi dant, auferre, nisi insuper eloquentiam conuicio prosequantur, & dicant eam abundare mendacijs, oppugnare seipsam, & plerūque opus quod fecit euertere. Ideoque artis eam vacuam, quæ solum vera recipiat, sibi ipsa consentiat, quodque semel effecerit, perpetua ratiōe tueatur. Fuere qui nomen artis ab eloquentia subtrahentes honestius eam in virtutum numero collocarent quod Mnesarchum fecisse apud Ciceronem in oratore testatur Antonius. Sunt præterea multa in hanc sententiā vana atque puerilia, neque digna quæ magnopere refellātur. Quibus ommissis, his, quæ supra pro contraria opinione collecta sunt, suo ordine respondendum est, fuisse siquidem concedo nonnullos, quibus ingenij tanta vis adfuit,

vis adfuit, & ad orandum tam prompta ac pene diuinitus infusa natura, ut magnam gloriam in dicendo nulla arte, sed sola freti exercitatione, & ingenio consequi potuerint. Contra non nego multos in arte prestantes quos nature vis illa destituit nonnullam dicendi elegantiam consecutos. Sed velim aliquis hac mihi in parte respondeat, an verisimile sit eos illos incomparabiliter futuros fuisse maiores, si artem ad naturam adiungere voluissent. Si illos motus ingenij a natura datos duce arte, ac magistra dirigere studuissent, si denique copiam eam dicendi ex usu quotidiano redundantem conformassent, excoluissentque doctrina. Nam eos qui sola arte laborarunt, nullum elegans genus orationis attigisse non miror. Non propterea tamen artem omnino ab oratione segregandam puto, quoniam ita valet ars plurimum, si ad dicendum apte fuerit adiuncta nature. Alioqui sese habenti Rhetoris famam dabit, oratoris dare non poterit. Natura vero ita demum parit atque efficit illam ornatam, atque vberem illam vereque magnificam atque mirabilem in dicendo facultatem, quam nos eloquentiam appellamus, cum fuerit presidio artis adiuncta, sine qua in multam laudem forte perueniet, & speciem oratoris exhibebit, sed profecto eam que in vero oratore queritur excellentiam non attinget. denique sic habeto eloquentiam maximam sine arte esse non posse, sine natura nullam prorsus existere, verissimumque illud esse, quod ab eloquentissimis viris est traditum, tria reddere oratorem colummatum, atque perfectum. Ingenium exercitium, & doctrinam. Quod vero de communi hominum locutionis instinctu argumentantur Menedemus & Lysias, facile concedendum putarem, si quotidiani sermonis consuetudinem nihil differre ab eloquentia iudicarent. Neque enim nego quod Aristoteles confitetur, omnes quodammodo participare Rhetoricam, & omnes usque ad aliquid exquirere, & sustinere sermonem, & defendere, & accusare conari. Sed altior res est eloquentia, & a vulgari sermone remotior, que licet plerumque in ambiguis communibusque versetur, ea tamen proprio quodam ac certo instituto continetur, suis temperatur legibus, suo fine dirigitur, quem semper attinget cum voluerit orator. Nam bene ad persuadendum dicere semper potest, qui finis est eius. Non ignorabit se bene dixisse cum dixerit, neque ita falsa recipiet, ut ea pro veris amplectatur. Sed ut verisimilia faciat audienti, que omnia artis esse etiam mediocriter doctus intelliget. his vero qui nullam eloquentiam attributam materiam opinantur tantum abest ut adsentiar, ut eam præ cæteris artibus vberiore, atque ampliore uti posse materia non negandum putem. Nam etiam si quis eam generibus solum his addixerit, que ei nemo unquam est conatus eripere, & laudandis vituperandisque rebus

rebus, dicendæ sententiæ, & forensibus causis adstrinxerit, & in senatu forove conduxerit, materiæ concedat satis. At multo plus largietur is qui professum eloquentiam æstimabit quacunque de re posse ornate, & copiose dicere, idque ad oratoris infinitum quasi officium pertinere. Et profecto nihil est, vel a Philosophia inuentum, vel ab aliqua alia arte tractatum, denique tam alicui proprium disciplinæ in quo non possit orator sub quodam iure versari. Nam quid tam humile, tam obsecrum, tam a natura reconditum, quod ornatu & grauis erigere, & in lucem trahere, atque illustrare nõ possit orator? Quare nullo modo dici potest non esse peculiarem materiæ oratori, qui etiam cæterarum quæcunque sit artium facere possit suam. Eos vero, qui ante primam illam præcepta doctrinæ, vel in populo, vel in foro dixerint, vt non negauerint aliquid potuisse propter ingenij vim fortassis, ita nequaquam concesserim munus oratorium impleuisse. Et si aliquando vtî mendacio videatur eloquentia non est, vt Quintilianus ait, turpe, tamen ex bona ratione proficiscitur ideoque nec viciū. Nam & mendacium dicere, etiam sapienti aliquando concessum est. Bonarum autem rationum plena sit eloquentia oportet, quæ solius oratoris est propria. Non est autem orator nisi sit idem bonus, nec ipsa se oppugnat, sed pugnant inter se causas secū ipsa composita tuetur, & protegit. sic ars suprema militiæ duobus plerūque cōtrarijs ducibus vna est, sic aduersarijs gladiatoribus eadem est gladiatoria disciplina. Sic gubernatoribus nauali pugna certantibus vna erit ars nautica. Nec quod fecit eloquentia opus euertit. Est enim hoc tertium, quod cum contumelia obiectū erat. Nam (vt ait Quintilianus) positum a se argumentum non soluit orator, soluit forte, contrarius non est tamen, quod ea quæ vtrunque instruit doctrina dicendum suum opus tollere videatur. Nam vtrūque suum est, aut confirmet, aut diluat. Restat nunc, vt Mnesarcho respōdeam a quo virtus quædam non ars eloquentia est appellata, atque vt omnis ipsius quæ est apud Ciceronem ab Antonio in oratore relata. spinosa quidem, & exilis oratio relinquatur, qua probare voluit oratorem esse sapientem. Cum eo teneamus eloquentiam esse virtutem. sed sic tamen, vt ars esse non desinat, nã & si plerūque artes sint quæ stare cum virtute non possint, multæ sunt tamen quas virtus amplectitur, atque ex illis multo resultat ornatior, inter quas meo iudicio primum eloquentia locum tenet. etenim cum in his rebus potissimum virtus sit, in quibus homines cæteris animalibus antecellunt, vnde fit vt ponamus in ratione virtutem, cur non hæc eadem erit in oratione, per quam etiam multa animalia superamus. Et si ad omnes virtutes quasi semina quædam, atque principia dedit natura nascentibus, quia
nulla potest

nulla potest extinguere, ac penitus extirpare malicia, Nam & in barbaris, & in omni prauitate corruptis hominibus apparent aliquando quaedam quasi simulacra virtutum, vt in pugnante sicario fortitudinis similitudo. Et in turba latronum ac piratarum, qui quod vnquam rapuerunt inter se equaliter partiuntur, imago iustitię. Si inquam ad virtutes omnes a natura mortalibus initia data sunt, & nobis nonnullam facultatem, ac stimulos ad orandum pro bonis contra improbos quidam naturales animi motus prestāt, quos vt perfecte id possimus ars perficit, profecto virtus erit eloquentia, ex qua excellens atque perfecta manat oratio. Denique si sunt idem orator, & eloquens. Orator autem est vir bonus cum ratione dicendi, cōsequens fit, vt sit eloquēs etiam bonus. Erit ergo quæ talem eum facit eloquentia cum virtute. Nam in homine improbo esse poterit diserta loquacitas, & sæpe perniciosa rei. Pub. Eloquentia esse non poterit. Quare dubitandum est eam nemini, vel virtutem esse, vel sine virtute esse non posse. Ea itaque, quod dicebam incipiens, magna res est, eius siquidem magnitudinis argumentum capit hinc Cicero, quod omnibus eam seculis rari, Seneca vero, quod integram consecuti sunt nulli. Magnum vtrunque magnæ cuiusdam ac pene diuinæ facultatis indicium a duobus illis non magnis modo, sed maximis hominibus obseruatum. Et profecto sic est, vt ait Seneca, magna & variā res est eloquentia, neque adhuc vlli se sic indulsit, vt tota contingeret. satis felix est, qui in aliqua eius parte receptus est, nec minus quod ait Cicero verum est, qui tantæ optimorum oratorum in omnibus ætatibus ac gentibus raritatis, cum in cæteris artibus multi magni excellētesque fuissent, verissimā causam conatus elicere, Maius est inquit hoc quiddam, quā quod homines opinantur, & pluribus ex artibus studiisque collectum. Quid enim quis aliud in maxima discētium multitudine, amplissimis eloquētiae propositis præmijs esse putent, nisi rei quandam incredibilem magnitudinem ac difficultatem? At mea sentētia & (vt opinor) omnium si quis vlla ætate, vlla in gente fuit vnquam, qui hoc, quo rarissimi conscēderunt, oratorium culmen attigerint, Cicero ille fuit, cuius splendor eloquiij cum in omnibus grauis philosophiæ locis emineat, de dijs, de fato, de diuinatiōe, de mūdo, de legibus, de re. P. de senectute, de morte, de dolore corporis, de ægritudine mentis, de perturbatiōibus animi, de beata vita, de finibus bonorū & malorū, de probatiōibus stoicorum more sentientis, de amicitia, de cōsolatiōe, de laudanda Philosophia, de omni genere officiorum, de ratione dicendi, cum in quā eloquētiae suæ splendor his locis effulgeat. In orationibus mirū in modū irradiat prorsus ac fulgurat. Nā in illis satis duxit ostendere quā uir

dere quam vir grauis esset ornatuſque philoſophus. Qua i re tam exũdanti non fuit opus eloquío. In his vero ceteriſque in locis ſimili ratione tractatis, vt inuectiuis, Verinís, atque Philíppicís patefecit, quãtũ quamque mirabilis eſſet orator. In quo genere cum fuerint ſibi hominum animi ad iram, ad miſericordiam commouendi, quod eloquentiẽ munus eſt maximum, totis neruis ingeniũ, omnibus artiſ vſus eſt viribus. Ita nihiſ eſt his oratorijs operibus elegantius, nihiſ vberius, nihiſ ornatius, & preſertim illis orationibus quas i varijs cauſis, atque temporibus egit, vt rerum cauſarumque ipſa varietas non nihiſ ornamentũ videatur adferre. de quibus optime frater cum ſepius incidiffet vt loqueremur (vt ſolemus plerũque de doctiſſimorum hominũ ſtudijs, deque omni genere literarum loqui) legentesque nonnunquã, & artem, quã in eis eſt acutiſſima, & copiam, & elegantiã miraremur pluries egiffe te memini, vt quod occultius eſſet artiſ in ipſis inquirerẽ, planeque detegerem. Nec enim dignum eſſe dicebas in re tam artiſticiſa locum aliquem artiſ incognitum præterire. Eos autem ſæpe altius latere, quam vt ab homine licet docto inter legendum notari poſſent atque deprehẽdi, & certe ſic eſt. Nam id maxime eſt artiſ, etiã artem non oſtẽtare dicendo, ſed tegere. Itaque (vt dici ſolet) laborioſam mihi prouinciã commiſiſti. Eſt enim eas res inueſtigare difficile, quas qui inuenit laborauit abſcondere. Sed gerendus fuit mos voluntati tuã, fuit & tuis ſuaſionibus obſequendum, tibi denique nihiſ negandum, cum quo amicitiaẽ iure, quam ſumma ambo cum auiditate contraximus, omnia mea debent eſſe cõmunia, vel ſi ingeniũ ſint beneficia, vel fortunã. Sed ne proxiõ tantum quantum operi concedamus, inque eo peccemus, dũ de oratoria arte perquirimus, quod ab oratoria arte ſcimus eſſe damnatum, ſinem faciã ſi ſeriem prius operis ſequentis oſtendero. Primo ſi quidem loco argumẽtum ſingulã orationis eſt poſitum, in quo breuiter tota cauſa comprehenditur. Secundo cauſã genus inquirõ, quod vniuerſalius eſt quam ſtatus. Tertio naturam ipſius ſtatus ſeu conſtitutionis cauſã diſcutio. Et ita prius cognito generali, quod particularius eſt habetur. Eſt em̃ iſta præſtantior, & naturã magis accommodata cognitio. Quarto orationis diſpoſitio inueſtigatur, ex qua partium orationis ordo, & numerus cognoscuntur. Quinto ſingulares orationis partes, vt ex arte conſectã ſunt, quãque ſuo loco aperiuntur, & argumenta, & loci in confirmationibus, & confutationibus oſtenduntur. Sexto de elocutione tractatur, quã eſt vna pars artiſ, quo loco exornationes quãcunque ſe mihi legenti ſemel obtulerunt aſſignantur. neque enim dicere auſim omnes collegiſſe. Sunt enim pene infinítã, vixque loci aliquid

cus aliquis vacat exornatione, & relegens aliquando cognouit aliquas esse preteritas. Etenim fieri vix potest aliter. Nam in re non valde vtili diligentia opus est maxima, quam intenti maioribus prestare non possunt. Ex omni siquidem arte hoc vnum est inuestigatu fastidiosum, nec multum cognitu fructuosum. ibi enim potissimum acuendæ sunt curæ, vbi conflictatio fit locorum. Tantum tamen exornationum indagini impensum est, vt meo iudicio, pauca frustra oculos videantur. Verum quia exornationibus oratorum schemata tropique conueniunt, aliæque figuræ quas grammatici descripserunt, cui exornationi, quod schema, qui tropus, quæ figura cõueniat nõ omitendum duxi, sed semel ostendisse contentus non quoties de simili exornatione fit mentio. fuisse enim hoc opus inutile, & vanus labor.

ARGVMENTVM ORATIONIS
POMPEIANAE.

CICERO CREATUS PRETOR

Romanus duo persuadere nititur populo Romano, seu Quiritibus, apud quos nunc primum videtur orandi locum, atque aditum habuisse, vt ipse testatur. cum reliquum antea actum tempus vitæ consumpserit in priuatis causis, & amicis defendendis. Sed modo in hac populæ, & totius Rei Publicæ causa intendit duo. primum vt suscipiat bellum contra Mithridatem & Tigranem reges, Cum Mithridates hostis Populi Romæ. legatum Romanum excruciatum interfecerit, & per totam Asiam mercatores & ciues Romanos interfici iusserit, qui Mithridates cum fuit a L. Lucullo imperatore Romano pulsus e regno, sese contulit ad Tigranem regem, & ipsius fauoribus nationum que aliarum recuperauit regnum, & exercitum L. Luculli ad vltimum trucidauit. Et exinde videantur hi reges totam Asiam velle. P. R. prouinciã occupare expulso iam Ariobarzanæ rege socio & amico. Po. Ro. sic summum adferant rei. P. detrimentum. suadet egregie Cicerone, vt regibus illis bellum accuratissime inferatur, secundum quod nititur persuadere, est, vt scilicet Gneus Pompeius illi bello cum summo imperio

O. ij.

preficiatur

præficiatur contra sententiam Q. Hortensij, qui negabat ad vnum Pom. deferri debere vniuersam belli huius curam, & administrationem, & negabat dari debere legatum. L. Gabinium. Pom. ipsum specialiter postulanti, qui Gabinius inuitis Catullo, & Hortensio legem ante Gabiniam promulgarat, qua lege Pompeius præfectus fuerat bello Piratico, vnde famosam illam victoriam reportarat. contra horum sententias Cicero mirabiliter perorat magnum Pompeium non humanis, sed diuinis laudibus extollendo, & nomen suum a rebus quatuor imperatori necessarijs commendando. Scientia videlicet rei militaris, virtute, autoritate, felicitate. Quas res summas esse in Põ. demonstrat, & arguit etiam pro Gabinio, vt detur legatus Pompeio, & exquisitis rationibus diuina pene ac cælesti eloquentia contraria argumenta confutat.

GENVS CAUSAE IN QVO HAEC

HABETVR ORATIO.

HAEC ORATIO EST NOTABILITER in duobus causæ generibus constituta Deliberatiuo, scilicet & demonstratiuo. deliberatiuum est quia cū in consultatione P. R. positum videatur an sit bellum illud Asiaticum suscipiendum an non. Cicero partem in hac oratione vnam videlicet adfirmatiuam nititur persuadere. Demonstratiuum est in ea generis huius speciei, quæ in laude versatur, Cicero Gneum Pompeium summis ornat laudibus, vt illi bello potissimum præficiatur imperator.

CONSTITVTIO CAUSAE IN QVA

HAEC HABETVR ORATIO.

HERVNT QUI CONSTITVTIONEM in huiusmodi causis non querendam existimarent, opinati constitutionem ad iudiciales tantum materias pertinere, vnde autem in hunc errorem incidere potuerit miror, cū omnium pbatissimo rû Rhetoricorum hanc rerum opinionem impugnet autoritas, i quibus Martianus, Quintilianus, & Cicero

& Cicero, & cum præsertim contra eos adeo manifesta sit ratio, vt qui eam non viderint, non errantes modo, sed cæci esse videantur. Nemo etenim eorum dubitat deliberatiuum, & demonstratiuum genus causam continere, & plerasque causas deliberatiuas, & demonstratiuas appellari. Si ergo huiusmodi ipsis etiam fatentibus causæ sunt, neque his vllam tribuunt constitutionem, oportet vt sine statu sint causæ, sine quo causa esse non potest. Sed hæc fortassis ita esse putauerunt, quod intellexerunt Ciceronem in arte noua constitutiones, & partes constitutionum solum exemplificauisse sub genere iudiciali. demonstratiuum vero, & deliberatiuum sine constitutionum mentione tractasse: fecit id autem non quod ea duo genera non habere sub ipsis putaret, sed quod constitutionum exempla iam posita reiterare sub illis generibus superfluum iudicaret. Cum dicat in veteri harum aliquam in omne causæ genus incidere necesse esse. Et parum infra arguens contra Hermagoram opinantem demonstratiuam ac deliberatiuam sub constitutione generis partes esse dicit, ac deliberatiua causa simul ex eadem parte eodem in genere, & coniecturalem, & generalem, & diffinitiuam, & translatiuam solet habere constitutionem, & vnam aliquando, & plures nonnunquam. Ergo ipsa & cæ. & immediate subiungit. idem in demonstratiuo solet vsu venire & cæ. Dicendum igitur in quolibet genere causarum cõstitutione causæ reperiri. Cum enim facti controuersia in omnia tempora conferatur præsens, præteritum, & futurum. Nam vt Cicero inquit in veteri. Quid factum sit potest quaeri hoc modo, occiderit ne Aiace Vlysses, & quid fiat hoc modo. Bona ne animo sint erga Rem P. Fregellani. Et quid futurum sit hoc modo. Si Carthaginẽ reliquerimus incolumem, nunquid sit incommodi ad rem P. peruenturum. Planum est, quod in his tribus quaestionibus triplex coniectura est, quarum illa quæ præteritum tempus respicit, cadit sub genere iudiciali. Nam scire debemus, vt Victorinus commentator ait, rem nullam in iudiciũ, idest iudiciale cadere posse nisi de præteritis. Quæ vero respicit tempus præsens cadit sub genere demonstratiuo. In hoc enim themate (vt idem Victorinus ait) demonstratio continetur. Nam describendi nobis sunt Fregellani, qui semper videbantur aduersi. Altera autem quæ respicit tempus futurum cadit sub genere deliberatiuo. Nam deliberat senatus an Carthagini sit parcendum. Manifestum igitur, vt constitutio coniecturalis sub omni genere inueniatur. Et Cicero in Philippicis in causa deliberatiua, & constitutione diffinitiuam orationem habuit contra dicentes bellum quod gerebatur a Marco Antonio contra rem P. tumultum esse, non bellum. Ostendit enim quid sit tumultus, quid bellum, nec

lum, nec non idem in Philippiis in genere deliberatio, & simul in iudiciali constitutione versatus est. seu legitima ex sententia, & scripto cum probare niteretur statuam debitam Seruio Sulpitio, qui legatus missus ad Antonium obisset in legatione. Erat enim lex quae legatis ferro interceptis statuam decernebat. Volebat autem Cicero decerni hunc honorem Seruio Sulpitio, quem non ferrum, sed legationis labor occiderat. Et Quintilianus libro tertio oratoriae institutionis capitulo de laude, & vituperatione testatur G. Caesarem vituperando Catonem in genere demonstratio, tribus constitutionibus usum esse, ut Cicero ipse notauerit. Sed cum in deliberatio, & demonstratio generibus locus non sit accusatori, & defensori, quemadmodum in iudiciali. Quis dicatur intendere, quis depellere videamus. in deliberatio enim genere dissuasor partes accusatoris videtur eripere (ut ait Martianus) Nam qui honestum, vel utile id quod est dissuadet aut dehortatur certo ipsum videtur accusare negocium. Persuasor vero partes accipit defensoris, & negocij tractatum qualibet obiectione contrarietatis absoluit. Ex quo dissuasor intendere, persuasor depellere dicitur. In demonstratio vero laudator vicem defensoris, vituperator accusatoris videtur habere. atque ita illius depulsio, huius propria videtur intentio. his vero ita declaratis de statu, seu constitutione dicendum in quo seu in qua est haec oratio constituta. Et primo pro ut est in genere deliberatio, deinde quantum spectat ad demonstratio constitutiones causae aperiamus. videtur itaque primo hic constitutio causae esse coniecturalis, cum deliberare de euentu videatur, & docere omisso atque neglecto hoc Mithridatico bello quantum incommodum sit ad Remp. peruenturum. Et deinde cum orationem prosequitur in laudem Pompeij magnam adfert futurae victoriae coniecturam, si Pompeio commissum fuerit hoc bellum, ut coniecturalis constitutio non immerito possit appellari, quantum hoc genus potest.

QVOMODO, ET QVAE PARTES
RHETORICAE IN HAC POS-
SVNT ORATIONE CONSIL-
DERARI.

Inuentio prima

INVENTIO PRIMA QVA-
lis sit, Si quis orationem totam bene confide-
ret clare videbit, & intelliget ipsam eleganter
in orationis partibus consummatam. memorie ra-
tio non venit hic consideranda, quia ipsa per-
tinet ad orationem debentem viua voce pro-
ferri. Pronunciatio similiter non considera-
tur hic quae ad vocem viua pertinet, sed di-
spositio hic est ab institutione artis profecta
in partibus orationis. Primo enim est exor-

dium siue principium, deinde narratio, deinde diuisio, deinde confir-
matio, deinde confutatio, deinde conclusio, quae quidem partes oratio-
nis singulae sunt considerandae.

DE PARTIBVS ORATIONIS

EXORDIUM.

QUANQVAM MIHI SEMPER
conspetus vester &c. Hic incipit orationis exor-
dium in quo summatim aliqua consideranda sunt
artificiose tractata. Nam cum huius genus causa
honestum sit, quia pro salute sociorum, pro dignita-
te populi Romani, pro conseruatione prouinciae,
p honore summi viri habetur oratio, potuisset ex-

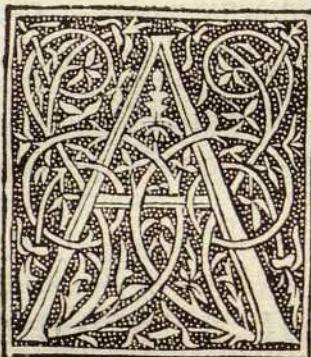
ordio abstinere se Cicero. Quare autem exordiendum duxit breuiter
id pertractat, iuxta regulas suas in arte noua. Est praeterea praeterquam
quod causa honesta sit in deliberatio genere breuiter pertractandum,
vt docet ipse in partitioibus, vt vbi, ait, illi qui audiunt sunt sua causa
parati, vnde non videntur indigere conquisita animorum appara-
tione, quae per exordium fit. Itaque breuiter Cicero in hoc exordio ex-
ponit, quibus sit de rebus dicturus, quia de laudibus Gn. Pom. & qua
honesti sit causa breuiter etiam dicit, in qua deesse oratio nemini po-
test. Benevolentiam eleganter hoc captat exordium, & ab oratoris, & ab
auditoris persona, & a rebus ipsis. Ab oratoris persona, cum primo co-
memorat, qualis ipse in Rem P. fuerit, & i priuatis hominibus defen-
dendis, laudans sine arrogantia officium suum. Ab auditoru persona
colligit benevolentiam, cum eorum auctoritatem extollit, & ostendit
quam in se ipsum benefici fuerint. A rebus ipsis, cum causam sibi ta-
lem oblatam dicit, & attentos etiam facit, cum se pollicetur habituru

O. iij.

talem orationem

talem orationem, in qua sit difficilius exitum quam principium inuenire, quasi per hoc innuat se maxima esse dicturum. Et quia attentos facit, dociles etiam reddit. nam, ut ipse ait, docilis est, qui attente audit, & sic ut visum Tullio summo oratori hic complexus est exordium breue, sed validum, quod quidem & ad demonstratiuum, & deliberatiuum genus spectat, quia ad totam orationem qua in his est generibus constituta.

NARRATIO.

TQVE UT INDE ORATIO mea proficiscatur &c. Narratio huius orationis hic incipit notabiliter a Cicerone tractata secundum artem suam, & regulas ab eodem de narrationis arte conscriptas. Est enim breuis, dilucida, & verisimilis. Breuis quia vnde est necesse incipit, ab ultimo initio repetit, & summam non particulatim narrat, & usquequo opus est proficiscitur, & transitionibus nullis utitur, nec deerrat ab eo quod cepit exponere,

& quae praeterita sunt praeterit, nec bis, aut sepius idem dicit. Dilucida est, quia ut quidque primum gestum est ita primum exponit, & rerum conseruat ordinem, & aperit, ut omnibus videatur esse res gestae, nec perturbate, nec contorte, nec ambigue, nec noue dicit, nec in rem aliam impertinentem transit, nec longe proficiscitur, nec quid quod ad rem pertineat praeterit, & etiam breuis est, vnde fit dilucida. Verisimilis est, quia personarum dignitates, consiliorum rationes, oportunitates temporum constant, quae omnes res, ut vult Cicero breuem, & dilucidam, & verisimilem faciunt narrationem. Et quo sint haec res in ista si quis eam discutiet apertissime videbit. Cumque narratio sui natura breuis esse debeat, maxime conuenit breuem esse eam quae in oratione deliberatiua fit, ut Cicero ait in partitionibus, ibi enim aut nulla, aut breuis fiat narratio. Consiliabile siquidem est de futuro, sed narratio praeteritarum est rerum. Ergo hac non utitur in hac causa, nisi quantum ad consequens factum faciat, & tunc breuis est ut hic.

DIVISIO.

Primum

PRIMUM MIHI VIDETVR
 &c. Hic incipit diuifio pars vna oratiōis ma-
 gno cum artificio breuiter confecta . Nam vt
 vides enumerat & exponit succinēte de quot,
 & quibus rebus fit dicturus, vnde tota vtitur
 distributione, quæ diuiditur in has duas par-
 tes, enumerationem videlicet quæ non debet
 plusquam trium partium numero contineri,
 vt ait Cicerō, sicut hic ab eo fit, & expositionē
 quæ fit cum orator res de quibus fit dicturus

exponit breuiter, & absolute, vt hic liquido apparet factum, hæ enim
 tres de quibus se dicturum pollicetur, sunt tres principales orationis
 partes integrales. Nam super genere primum belli, deinde super ma-
 gnitudine ipsius, vt vides ea omnia fundat quæ principaliter ad deli-
 beratiuū genus pertinent. Super parte tertiā quæ est de duce deligen-
 do fundat ea quæ principaliter pertinent ad demonstratiuum genus.
 Et quando diuidendo dixit belli huius generis magnitudinem se di-
 cturum impliciter, & breuiter visus est polliceri se ostensurum utilitatem
 suæ sententiæ, tum quantum pertinet ad tutam, tum quantum
 ad honestatum rationem, sicut ipse in arte docet diuidi debere oratio-
 nem deliberatiuam, vt est partim ista de qua ratione tuta, atque honesta
 in confutatione clarius apparebit. Ad demonstratiuam causam per-
 tinet diuisionis pars cum deducere deligendo se dicturum spondet,
 quia ibi demonstratiuo orat. Sic hæc diuifio communis est ad totam
 orationem, quæ partes principales eius colligit, sed particularib⁹ etiā
 vtitur diuisionibus locis suis præsertim in parte tertiā, cum demōstra-
 tione orando agit de laudibus Gn. Pom. vbi apparet propria diuifio
 quæ tractanda est, quando principaliter agitur genus demonstratiuū.
 Exponit enim ibi quibus super rebus sit Gn. Pom. laudaturus &c.
 seruanda diligentissime seruat, vt ibi ostenditur.

**CONFIRMATIO DELI-
 BERATIVA IN
 GENERE
 BELLI:**

Genus

QUENVS ENIM EST EIVSMODI
 Cōfirmatio ī deliberatiuo genere pertractata hic
 incipit, de qua aliqua sunt dicēda, vt appareat quā
 ta ars in hac potissimum parte versetur, in qua par
 te simul, & confutatione de qua post dicitur totam
 spem vincendi, omnem que persuadēdi rationem
 repositam esse vult Cicerō. Et quoniā, vt ante dixi,
 in hac oratione notabiliter diuersa sunt genera, necesse est, vt di
 uersæ sint confirmationes, & argumenta, & loci. Aliter enim confir
 mantur in iudiciali, aliter in deliberatiuo, aliter in demonstratiuo. Pri
 mo ergo dicam de confirmatione generaliter pertinent ad deliberati
 uum genus. post dicam de ea quæ pertinet ad demonstratiuum, & tra
 ctabo partem confirmationis, quæ ad genus belli refertur, deinde eam
 partem quæ refertur ad magnitudinem belli. Nam, & ex genere, &
 ex magnitudine bellum accurate suscipiendum esse cōfirmat. nec mi
 rum si in vna & eadem ratione propter diuersitatem generis cōfirma
 tio sit bimensuris, & diuersa, & vna eius pars ab altera separata. quia et
 tiam in oratione vna, & vnus generis principalis, vt puta in iudiciali
 diuersæ sæpe cadunt constitutiones, & diuersæ iudicationes, ad quas
 modus diuersus cōfirmandi accommodatur, vt Ciceroni placet. etiā,
 vt ipse inquit in veteri & noua, & eadem constitutione plures ratioēs
 & confirmationes rationum, & propterea plures iudicationes fiunt.
 Sed propositum sequendo perscrutemur diligenter hanc egregiam
 summi oratoris confirmationem in hac oratione tractatam. Prima er
 go pars cōfirmationis quæ refertur ad genus belli est vsque ad eum lo
 cum. quare videtur non dubitandū. Vbi incipit conclusio siue epilo
 gus partis ipsius. Cicero orator summus, quod ī arte docet fieri hic ele
 ganter operatur, & practicat. docet enim eum qui sententiam dicit in
 deliberatiuo genere, debitum sibi finem proponere, ad quem omnis to
 tius orationis ratio conferatur. finis is autem est vtilitas. Ad vtilitatē
 ergo omnis est cōfirmationis ratio referenda, sed vtilitas ita (vt ait idē
 Cicerō) in ciuili consultatione diuiditur in tutam, & honestam. Ar
 guit itaque in ista oratione ex parte vtilitatis tutæ, & ex parte honestæ.
 Et primo vt arguat ex parte tutæ videamus, quod clare apparet cum li
 quido suadet pro instantis, aut consequentis periculi vitiatione bellū
 esse suscipiendum, cum inesse partem illam tutæ vtilitatis, quæ vis ap
 pellatur, doceat, significando potentissimos reges totī Asiæ cum ma
 gnis viribus imminere, & propter periculū depositi, atque expeti Pō
 ducem, & periculum esse proditiōnis vectigalium. Cum ostēdat hic
 esse partem illam tutæ vtilitatis, quæ dolus siue cōsilium appellatur,
 quod versatur

quod versatur in ratione pecuniarum, pro quibus hic magnā mentionem & curam agit, nulli dubium esse potest quin ex parte utilitatis tutæ elegantissime confirmet. nunc qualiter confirmet ex parte utilitatis honeste videamus, & primo ex ea parte quæ cōtinet partes recti, videlicet prudentiam, iusticiam, fortitudinem, & modestiam. Et primo ex parte prudentiæ cui dubium est quin arguat eleganter, cū ostēdat vectigalium perditorum incommoda quanta sint, quātaque ipsorum conseruatorum sint commoda, & subinde cohortatur, vt declinatīs incommodis commoda consequantur, vt eorum sapiētīæ propriū dicit, vt videatur calamitatem ciuū a calamitate rei Pub. seiūctam esse non posse, quæ argumenta de ratione prudentiæ ducta sunt. deinde arguit egregie ex parte iusticiæ, cum suadet salutem amicorum populi Romani omni studio defendendam. Cum demonstrat vlcisci malemeritos oportere, Mithridatem scilicet, & Tigranem, qui multa de decora, & iniurias detulerunt, vt patet hic in textu. quæ argumēta ducta sunt de ratione iustitiæ. deinde arguit ex parte fortitudinis. Cum multis in locis ostendit propter gloriam, honestatem, & dignitatem Rei P. adeūda esse belli pericula, & labores, quod fortitudinis propriū est, & arguit etiam ex parte modestiæ, cum cæterorum quos mittebat in prouincias cupiditates, & flagitia detestatur, quibus vicijs, vt finis fiat cū calamitatibus sociorum mitti suadet. Gn. Pom. particula tamen ista magis conuenit demonstratiuo, quod genus postea plane pertractat. In quo plane genere orationem postea agit. particulam tamen hic ex eo genere demonstratiuo breuissime, vt conueniebat, inseruit sic. Si vt vides egregie confirmat hic Cicerō, omnia ad finem debitum referēdo, & ad utilitatem tutam & honestam. Verum quia diuisa honesta res est, & in rectum, & laudabile, & clare monstrauimus qualiter arguit, ab omnibus partibus recti, quia a partibus prudentiæ, iusticiæ, fortitudinis, & modestiæ. Restat vt sermonē de parte laudabili faciamus, nō quod res aliqua honesta possit esse, quin sit ipsa potissimum hac ratione laudabilis, sed vt Cicerō noster ait in dicendo tamen seorsum tractādum est hoc laudabile ab illo recto, Neque enim solum laudis causa rectum sequi conuenit, sed si laus consequitur duplicata est recti appetendi voluntas. Separatim ergo Cicerō demonstrat præterquam quod bellum Asiaticum suscipi rectū sit, etiam laudabile, quoniam dicit Romanos appetentes gloriæ, & auidos laudis præter ceteras gētes esse, & ob id delendā esse maculam Mithridatico bello superiore susceptam, vt turpis commemoratio detineatur, & consequens sit honesta, quod honesti laudabilis proprium est. Et cum eos ad maiores imitandos in gloria, & dignitate, & ad conseruandum gloriam relictā

riam relictam ipsa patribus. Et cum ad socios & ciues conferu ados pro honore rei Pub. summis aculeis nititur inflammare, quid aliud vult quam Quirites admonere, & incitare ad honestum, laudabile conseruandum, & ampliandum? Sic apparet quomodo in ista prima confirmationis parte quę loquitur de genere belli, Cicerō vtilitatem tutā & sub ea vim, & dolum siue consiliū partis tutę, & honestum, & sub ea rectum partes querecti, videlicet prudentiam, iustitiam, fortitudinem, & modestiam, & secundam honestę rei partem, scilicet laudabile orando mirabiliter sit complexus.

EPILOGVS CONFIRMATIONIS

PRAEMISSAE.

QVARE VIDETE NUM DVBLITandum &c. Hic est Epilogus huius primę partis confirmationis, quę tractata est per rationem belli generis, super quo Epilogo notandum est, quod est illa pars quam quidam volunt poni posse post nonnullas oratiōis partes, sicut locis quatuor vti possumus Epilogo secundum istos, & adducunt textum Tullij lib. secundo artis nouę in fine capitulo de conclusione in hac forma. Quatuor in locis vti possumus conclusionibus scilicet in principio, secundum narrationem, secundum firmissimam argumentationem, in conclusione. Alij vero volunt neque hunc esse textum, neque sententiam Ciceronis, sed superadditum literę ab his qui contrarium opinantur, & Ciceronem ipsum in oppositum nituntur adducere in illa litera subsequente eodem capitulo paulo post, vbi de ista conclusione loquens sic ait. In qua curandum est, aut ne ab exordio, aut a narratione repetatur enumeratio orationis. ficta enim, & dedita opera comparata oratio videbitur esse, artificij significandi ingenijque vendicandi, & memorię ostendendę causa, qua propter initium enumerationis sumendum est a diuisione. Deinde ex ordine exponendę res sunt, quę tractatę erunt in confirmatione, & confutatione. hęc ille, & hęc litera videtur priori esse contraria. Sed quicquid de hoc sit, ad alium dicendi locum pertinet. Nam hic non docemus ipsam artem, sed quomodo ars in Tullij orationibus consummata est. Conclusio autem siue Epilogus est hic post confirmationem, & argumentationem firmissimam collocata, quod fieri posse immo debere dubitat nemo. Et cum huiusmodi conclusio, vel Epilogus constet ex enumeratione, amplificatione, &

catione, & commiseratione, hic vtitur enumeratione, quæ hic videtur idonea, & quæ valet ad reformandam in dictis memoriâ auditoris. Breuissime siquidem propositum suum concludens colligit in generali res, de quibus verba facit confirmando. Nam cum argumenta fecerit ad suscipiendum bellum pro conseruatione gloriæ nominis Romani, pro salute sociorum, pro maximis vectigalibus cōseruandis, pro fortunis plurimorum ciuium vna cum Re. Pu. defendendis. ea nunc argumēta in confirmando dispersa recolligit, & pro his admonet auditores generaliter, & succincte, quod huiusmodi Epilogi propriū est.

CONFIRMATIO DELIBERATIVA EX MAGNITVDINE BELLI.

QVONIAM DE GENERE BELLI dixi &c. Hæc est pars confirmationis pro genere deliberatiuo, quæ arguit ex belli magnitudine. hanc itaque partem confirmationis breuiter perscrutemur. In hac enim arguit Cicero ex parte utilitatis tutæ tantūmodo, & ex parte quæ vis appellatur quod clare liquet cum narratione historiæ inserta, quomodo res fuerit a L. Lu. administrata, & quomodo nunc se haberet ex magnitudine adacti belli periculum eius ostendit, vt persua-deat instantis, aut consequentis periculi vitationem, & quoniā (vt ait ipse) in arte noua vis decernitur per exercitū, classes, armata, tormēta, reuocationes hominum, & alias huiusmodi res, & in hac cōfirmationis parte ex facti narratione ostendit copulationem regum, nationum, & exercituum, apparet quomodo ad tutam utilitatem, quæ in vi consistit, referat argumenta.

EPILOGVS PARTIS IMMEDIATE PRAECEDENTIS.

MULTA PRAETEREO CONSVLTO &c. Hic est Epilogus partis huius immediate præcedentis, in quo qualiter eleganter Cicero repetat cōcludēdo belli periculum, & magnitudinē, faciliter apparet intuenti orationem in hac parte.

BREVIS EPILOGVS TOTIVS SUPERIORIS CONFIRMATIONIS

P. j. Satis mihi

ATIS MIHI MVLT A &c. Hic est Epilogus totius cōfirmationis superius pertractatæ, in quo breuiffime etiã epilogat Cicerō generaliter quæ superius in argumētis vifus est perfuadere, neceffitatem fcilicet belli fufcipiēdi ex ipfius genere periculum ex magnitudine, propter quod periculum oftensum vult, vt non folum fufcipiatur hoc bellum, fed vt fortiter, & acuratiffime adminiftratur, quæ fuafio fibi deferuit ad aliud quod intendit, fcilicet vt eligatur Gn. Pom. quem oftendit fupra ceteros homines fcire, & poffe fortiter, & accurate gerere, vt inferius apparebit.

CONFIRMATIO DEMONSTRATIVA.

ESTAT VT DE IMPERATORE &c. Hoc est Ciceronis in hac oratione fecūdū propositum principale loco tertio in diuifione fua pofitum, & hic intendit exquisitis rationibus confirmare, vt ifti bello, quod fuafit Gn. Pom. potiffimū p̄ficiatur imperator, & ob hæc laudibus fummis ipfum ornat, fic quod hæc pars tota eft demonftratiui generis, & ifta demonftratiua confirmatio eft vfque ad eum locum qui incipit. quare cum & bellum, vbi pofit incipit conclusio tam pertinens ad genus demonftratiuum, quam ad de liberatiuum fuperius pertractatum. volens itaque Cicerō Gn. Pom. P. Ro. tam excelsis laudibus commēdare, repetita breuiffimæ diuifionis generalis parte tertiã quasdam paulopofit fpeciales diuifiones fubiunxit, vt debuīt. Nam cum nouum dicēdi campum, & quali nouam materiam ingrediatur. Gn. Pom. fpecialiter laudaturus nouis, & particularibus diuifionibus fpecialiter pertinētibus ad genus demonftratiuum vti debet, quod facit cum exponit fuper quibus rebus imperatori videlicet neceffarijs fit. Gn. Pom. laudaturus, quibus rebus expofitis ab omnibus ipfum laudat fcientiã videlicet rei militaris, virtute, authoritate, felicitate, & eft tota fecundum mirabilem artem Tullij hæc ordinata laudatio. Nam cum poffit eſſe laus rerum externarum, corporis, ac animi, vt ait ipſe Tullius in arte noua

noua summe ipsum Pom. a rebus laudat externis, cum de ipso felicitate, & educatione gloriosa sub parte commemorat res. Ista & similia bona exteriora sunt homini, sed omissis his laudibus veniamus ad illam quae homini summa est laus, & quae ducitur a virtutibus animi a quibus. Pomp. extollit, Cicero non ut hominem, sed ut deum. laudat enim ipsum mirabiliter a scientia rei militaris, & in omni bellorum genere exercitatum praedicat. Laudat ipsum mirabiliter a virtute, & labore in negotiis, & fortitudine in periculis, industria in agendo, & consilio in prouidendo. laudat ab innocentia, fide, temperantia, facilitate, ingenio, humanitate, quae laudes animi propriae sunt. laudat ab authoritate, quae cum ex virtutibus comparetur, videtur ad animum pertinere & quomodo laudes istae sint summae, & excelsae in oratione reperies.

EPILOGVS CONFIRMATIONIS

DELIBERATIVE ET DE-

MONSTRATIVE.

UARE CVM ET BELLVM &c.

Hic est Epilogus generalis totius confirmationis tam deliberatiue, quam demonstratiue, in quo epilogo Tullius propositum suum concludens recolligit generaliter, & succincte ea quae superius late tractauit adiungendo, & facilitatem oblatam, cum Pompeius accipere faciliter possit exercitum pro Re. Pu. defendenda, ut hoc bellum dijs ducibus Pompeio committatur. Et sic quod in arte docuit, hic exercet egregie. Dicit enim utendum esse enumeratione ad exitum causae. itaque haec in fine praecedentis confirmationis eleganter enumerat, & necessitatem belli, & magnitudinem ipsius, & virtutes eximias. Pomp. & sic concludit, ut dixi facilitate coniuncta, cum etiam dicat Cicero in causa ista conclusionibus breuibus esse utendum, hoc ipsum exercet egregie in parte illa Cicero. Et quisquam dubitabit, qui huic tantum bellum &c. & ibi. Et quisquam dubitabit quin virtute profecturus. In his duobus signanter breuibus illis conclusionibus vsus est, quas ego in aliarum numero non signaui, cum mihi non multum principales sint visae, sed sic breuiter ad quasdam particulas interiectae.

P.ij.

At enim

ANTONIUS
CONFIRMATIO.

T ENIM VIR CLARISSIMUS &c. Cōfutatio contra Q. Catullum, & Quin. Hortensium est vsque ad eum locum. Quæ cum ita sint &c. Vbi post incipit, ergo generalis orationis interiectæ sunt etiam conclusiunculæ, siue epilogi ad partes in hac confutatione positas ibi videlicet. Quare nolite dubitare &c. ibi iuxta principalem conclusionem Quare videte &c. Quomodo ergo hæc confutatio pertractetur, & quibus argumentis & rationibus aduersariorum intelligenti facile est videre. Mei autem propositi est literã non exponere, & secundũ rōnẽ exponendi diuidere quod est officium commentantis. ego enim quod possum artis exquiro, non expono orationem. Sufficiat ergo confutationem. Tu quæ argumenta confutet intelliges statim oratione perspecta. Et licet hic sit illa confutatio separata, tamen etiam multa sunt per orationem dispersa, quæ sunt de ratione confutationis, vt argumẽta multa quæ fieri consueuerunt contra tacitas interrogaciones, & etiam cõtra expressas. Etenim qui aliena confutat, sua valde confirmat, vnde fit vt sæpe confirmemus, & confutemus simul, hoc est in confirmatione confutationis particulas inducamus.

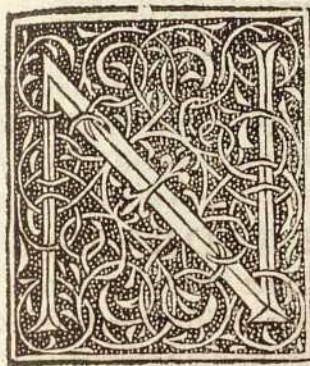
GENERALIS CONCLUSIO
ORATIONIS.

VAE CVM ITA SINT &c. Hic est conclusio generalis, & sexta pars orationis, quæ est artificiosus terminus ipsius, in qua Cicero pro tota oratione concludit approbando legem. C. Manilij quam ferre nitebatur de bello præficiendo Pompeium. Eam ergo legẽ vehemētissime cõprobãdo concludit generaliter se laudaturum suscipi bellũ, & Põpeium præfici in imperatorẽ, propter quæ duo oratio tota facta est, & dicit magna cum arte summo, cum ingenio se sic orasse tantummodo causa rei P. & deos adducit testes, vt populus omnia alia suspitione liberatus orationi, & voluntati suæ facilius condescendat, & sic de huius orationis partibus breuissime dictũ sit.

ARGUMENTATIO.

Nũc restat

VNC RESTAT VT DE ARGUMENTATIONE, quę licet non sit, vel pars principalis vlla artis, vel instrumenti artis, tamen in partibus instrumenti hoc est in confirmatione, & confutatione tractatur, vnde ipsius regulas tradens Cicero post exactas has ptes loquitur de ipsa in arte. Restat inquam ergo de argumentatione huiusmodi aliquid nunc inserere, vt ex hac volenti argumentationes inuestigare, quę in orationibus crebre sunt, mo-

us sit facilius cognoscendi, & sit quidem hic in cōfirmatione ad gen⁹ belli pertinente perfectissima distributa in partes quinque. videlicet propositionem, rationem, confirmationem, rationis exornationem, & complexionem, vt clare apparet. Nam propositio incipit in principio primę partis deliberatiuę per quā summam ostendit, quid sit quod probari velit ex genere belli arguendo. probare siquidem vult genus id esse belli, quod animos Romanorum maxime incitare & inflammare debet. Et est hęc propositio ab eo loco qui incipit. Genus est em̄ huiusmodi &c. vsque ad particulam subsequenter, scilicet tradita est &c. vbi incipit ratio quę demonstrat verum esse id quod intendit breui subiectiōe. Nam cum tradita dicat, & agatur salus sociorū cum agantur certissima, & maxima vectigalia, & cum agantur bona mulatorum ciuū, non est dubium quin verum appareat, quod intendebatur. Et quoniam semper appetentes laudis &c. Hic est confirmatio rationis, quę pluribus argumentis corroborat breuiter expositam rationem. Nam hic apparet quomodo eam valde corroborat per multa argumenta quę hic ponuntur vsque ad eum locum qui incipit. Sed vestri imperij dignitate atque gloria &c. vbi est exornatio qua vtitur rei honestandę, & collupletandę causa confirmata argumentatione. honestat enim, & ampliat, & exornat causam suam, & rationem cōfirmatam comparando, & inducendo exempla maiorum, & de periculis & imminentibus incommodis admonendo, vt patet hic in litera.

Quare videte num dubitandum &c. Hic est complexio argumentationis, quę cōcludit breuiter colligēs partes argumentatiōis. Nā colligit incūbendū esse omni studio ad bellū illud, & sic repetita est propositio, & etiam partes reliquę argumentationis collectę sunt per verba sequentiā, si bene consideras. Nec enim conuenit, quod ista particula quę est cōplexio argumentatiōis alio etiā loco signata p̄ epilogo primę partis confirmationis.

P. iij. mera sit

mēra sit argumentatione, siquidem confirmamus poterit esse & Epil-
logus confirmationis ipsamet complexio argumentationis.

DE ELOCVTIONE.

VLTIMVM EST VT VIDEAMVS
de reliqua parte Rhetoricę, quę Elocutio nomi-
natur quomodo in hac oratione sit illustris, & splē-
dida. Et primo de genere elocutionis cōsiderandū
est. Cum enim in Elocutione tria sint genera,
tres figurę, tres stili, grauis scilicet mediocris, & at-
tenuatus, hæc insignis elocutio in graui est, & altis-
simo stilo confecta, quoniam constat ex verborum
grauium magna ornataque cōstructione, & res habet quas omnis per-
fecta elocutio habere debet, scilicet elegantiam, compositionem, & di-
gnitatem, quarum rerum primam in rectissima latinitate, & clarissi-
ma explanatione considerabis. Secunda etiam nota est, quia vitia illa
cessant, quę ipsam habent impedire, cum partes omnes sint equaliter
perpolitę. tertia similiter est quę dignitas appellatur, quę consistit in
sententiarum, & verborum exornatione, de quibus hic accuratissime
videndum est, vt hæc scilicet sint exornationes in hac oratione disper-
sę, ipsi orationi elocutionis dignitatem amplissimam, & suauitatem
dulcissimam adferentes. Dicit tamen Cicero in oratore, in laudando
Pompeio temperata oratione ornandi copiam fuisse persecutum,
quod est contra id quod supra dicitur, hanc scilicet orationem esse in
altissimo stilo confectam. Sed illi eloquentię principi, & quasi diu-
no homini Ciceroni visum fortasse fuit hoc tēperatum, & mediocre
dicēdi genus, quod omnibus videtur altissimum. Et mea quidem sen-
tentia omnes eius orationes in supremo sunt stilo, licet aliquādo par-
ticulę in ipsis temperatius, & humilius exprimantur ratione materię
id exigētis, vt est in Miloniana illa simplex mutatio Milonis, & vx-
oris suę comparatio ibi calceos, & vestimenta mutauit &c. Totum
enim eum locum non solum temperate, sed humiliter tetigit, & sic in
alijs orationibus sæpe facit.

COLORES.

Multo

VLTO IVCVNDISSIMVS &c.

Hic est color qui dicitur similiter cadēs. plura enim similiter iisdem casibus efferuntur, videlicet iucū dissimulus, amplissimus, ornatissimus. Conuenit cū schemate homoptoto . Bithyniæ quæ nunc vestra prouincia est &c. Hic est color qui dicitur dissolutum. hæc enim particula narratiua cōiunctionibus verborum sublatis e medio, partibus separatis effertur, vt vides. potest etiam notari color ille sententiæ, qui breuitas appellatur. hic est enim ipsius, ipsa tamen verbis necessarijs expedita, vt dissolutum est. Conuenit cum schemate dialyto, & asyntheto, vt autem breuitas conuenit cum schemate Brachylogia, vel cum breuiloquentia. Causa quæ sit videtis &c. Hic est color qui transitio nominatur. hic enim cum ostendat breuiter, quod dictum sit proponit item breui, quod consequatur, cum dicit nunc quid sit agendum considerate. Excitare atque inflammare &c. tralatio est. transfertur enim hoc verbum ad animum & recte audiendi causa. Aguntur certissima populi Ro. vectigalia &c. hic est color repetitio. sumitur enim bis principium ab vno & eodem verbo. potest etiam dissolutum notari, quia dictiones incopulate proferuntur, vt agitur, aguntur vt est repetitio conuenit cum schemate anaphora. Regnat, vt regnat &c. Hic color est conduplicatio. est enim ratione amplificationis eiusdem vnus verbi iteratio, vt enim ait Cicero vbi in arte noua de isto colore pertractat, vehementer auditorem commouet eiusdem reditegratio verbi, & vulnus magis efficit in contrarium causæ, quasi aliquod telum sæpius perueniat in eadē parte corporis. Ipso itaque colore oportune hic vsus est, vbi magis animorum commotio expediens videatur. Conuenit cum schematibus anadeplosi, & epanalepsi. Maiores nostri &c. Hic est color contentio sententiarum cum interrogatione permixta. hoc enim modo interrogatio sententiæ cōtrariæ ex cōparatione refertur vsque ad locū qui incipit, videte ne vt illis &c. Vel melius potest dici, quod hic est color contrarium. nam hic ex rebus duabus diuersis alteram breuiter, & facile confirmat. potest etiam repetitio connotari propter reassumptionem istius pronominis vos, & exemplum propter allegatam maiorum auctoritatem, vt vel contentio, vel contrarium est. Si venit antitheton, vt autem exemplum est cōuenit cū tropo paradigmate. Regno expulsus est Ariobarzanes &c. Hic est color dissolutum. plures enim orationes sine coniunctionibus præferuntur vsque ad locum illum. Eiusmodi in prouinciam homines &c. vt est videre perfacile, quoniam hæc exornatio acrimoniam

moniam habet in se, ea loco idoneo vsus est Cicerō cupiens populum Romanum ad iracundiam incitare. **Tantam temperatiam &c.** Hic est articulus grauis. Plures enim dictiones incopulate proferuntur, videlicet temperantia, mansuetudine, humilitate. Conuenit cum schemate Dialyto, vel asyntheto, quemadmodum conuenit dissolutum. **Quæ si propter socios &c.** Hic est color contrarium, ex rebus enim duabus diuersis, atque contrarijs alteram breuiter, & facile confirmat. In hac exornatione semper includitur argumentum per locum a maiori, vel a minori, & est exornatio efficax ad breuiter concludendum, per hanc ergo hic egregie infert Cicerō, quod intendit. Potest etiam hic color exemplum denotari propter maiorum allegatam autoritatē & articulus est ibi. Cum Antiocho, Philippo &c. propter dictiones sine copula prolatas. Itaque tres colores denotantur vsque ad eum locum, præsertim cum de maximis. Tamen pecora relinquuntur &c. **Hic est color disiunctio.** Nam hic eorum de quibus dicitur vnūquod que certo verbo concluditur. Et est etiam dissolutum, quia vsque ad eum locum. Ita neque ex portu &c. Orationes plures sine copula proferuntur, nec conuenit in eadem constructione exornationem vtranque comprehendere, vt disiunctio est conuenit cum schemate, quod Hypo zeusis dicitur. **Quo tandem animo &c.** Hic est color interrogatio, quæ cum sit grauis, & cōcinna subdit inferius, quæ propositum suū confirmat, ibi cum duo reges &c. vt in textu Ciceronis. Etenim si vectigalia &c. **Hic est color conclusio.** breuiter quidem conficit, quod necessario consequatur. hoc est ordinem exercitium vectigalia recte dicit firmamentum ordinum cæterorū. conuenit cum schemate, quod Epilogus dicitur. In quo gloria nominis vestri &c. **Hic est color frequentatio.** Nam res dispersæ coguntur vnum in locum. Superius enim confirmauit bellum accipiendum propter gloriam nominis Romani, salutem sociorum, vtilitatem vectigalium. fortunas plurimorum ciuium, & dignitatem rei Pu. Et argumenta ista disperferat, quæ modo recolligit in epilogo præmissæ confirmationis. Notandum quod hæc exornatio quæ frequentatio dicitur valde est ad naturam conclusiōis accommodata, vbi strictim recolliguntur, quæ fuerint late præmissa. Immo epilogus, & frequentatio realiter idem sunt, sed differunt secundum appellationem Græcam, & Latinam, & schema epilogus sic conuenit cum frequentatione quemadmodum cum conclusione. potest etiam hic color articulus denotari, quia plures dictiones sine copula proferuntur vsque ad eum locum. **Quare de genere belli &c. Quoniã de genere belli &c.** Hic est color transitio. ostendit enim breuiter vel quicquid sit dictū proponit, item breui quid consequatur, vt per hæc
exornationem

exornationem commoneat quæ antedixit, & ad reliquum comparat auditorem, ad quæ duo hæc perficit exornatio, vt ipse Cicero testatur in arte, vbi de isto colore pertractat. Quum L. Lucullus virtute &c. hic est color articulus cum dictiones hic aliquæ proferantur incopulate, vt virtute, assiduitate, consilio &c. Primum ex suo regno sic Mithridates &c. hic est color similitudo. traducit enim aliquid simile ex re dispari similitudinem faciēs, de fuga mulieris ad fugam regis ante oculos ponēdi causa per collationem. Cum fuga per omnia comparetur ad fugam, vel hic potest color exēplum designari, quia est propositio facti cuiuspiam cum nomine authoris. Cū de Medæ fuga mentionem facit. Cōuenit cum tropo, qui dicitur homozeusis, & proprijs suis speciebus icone videlicet & parabola. Hic iam plura non dicam, &c. Hic est color significatio. nam plus in suspitione relinquit, quam ponatur in oratione cum loquitur de maturo reditu militum Romanorum, & est significatio per ambiguum. potest enim accipi in varias sententias, quod dicit de maturo horum reditu ab eis quæsito, vel potest hic color occupatio denotari, cum dicit se plura non dicere etiam, tamen subiungit fuisse extraneum, vt ex his locis reditus magis maturus quam progressio longior a militibus quæreretur, vt occupatio est cōuenit cum tropo, qui aposiopelis dicitur, sed magis proprie quoniā est significatio per abscissionem. Sinite hoc loco Quirites &c. Hic est color occupatio. nam cum dicat se præterire velle calamitatem rei P. eam maxime dicit adserens causam fuisse tantam, vt eam ad aures L. Luculli imperatoris non ex prælio nuncijs, sed ex sermone rumor adferret. Multa prætereo consulto &c. hic est color occupatio. nam subiungit, quod præterire se dicit. Quantum videlicet bellum. Quod cōiungat reges potētissimi &c. hic est color dissolutum, plures enim orationes sublati e medio verborum coniunctionibus efferuntur vsque ad eum locum. Satis mihi multa &c. est hic præterea color frequentatio. Nam res dispersæ superius vnum hic in locum colliguntur. superius enim disperse monstrauerat belli magnitudinem ex regum potētissimorum coniunctione, & quia ad nationes agitare remouet, & quia gentes integre suscipiant, & quia vetere expulso exercitu nouus bellū id imperator accipiat. Et modo per hanc exornationem hæc omnia si mul epilogat &c. Satis mihi multa &c. hic est transitio. Nam ostēdit breuiter quid hic sit dictum, & proponit breuiter, quid consequatur, & hoc agit vsque ad eum locum vtinam Quirites &c. Antiquitatis memoriam &c. hic est color denominatio. Nam res non est suo vocabulo appellata. Cum intelligatur superasse homines, qui antiquitatis memoria celebrentur &c. Conuenit cum tropo qui dicitur metonymia. Scientiā

mía. Scientiam rei militaris &c. hic est color articulus. nam dictiões hic plures sine copula proferuntur, videlicet scientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem felicitatem &c. Qui e ludo, atque pueritia disciplina &c. hic est color repetitio propter replicationem istius relatiui qui. Qui sapius cum hoste conflixit &c. hic est color dissolutum. Nam orationes plures sine coniunctione proferuntur vsque ad eum locum cuius adolescentia &c. Ciuile Africatum &c. Hic color articulus propter nonnullas dictiones incopulatas. Labor in negocijs, fortitudo in periculis &c. hic item est color articulus, est in simul similiter cadens, & similiter desinens, cum hic aliqua nomina, & verba similiter terminentur, vt patet intuenti, vt est similiter desinens conuenit cū schemate homio oteleuon. Testis est italia &c. hic est color repetitio propter replicationem istius nominis testis &c. Cinctam periculis &c. hic est color transitio ornandi causa, vt planum est. Explicauit &c. aut ab omnibus imperatoribus vno anno, aut omnibus annis ab vno imperatore Romano confici posse &c. Hic est color commutatio. Nam hic sententiæ ex trāsitione efferuntur, vt a priore posterior contraria priori proficiscatur. conuenit cum tropo, qui Antimetabola nominatur. Fuit hoc quondam fuit &c. hic est color conduplicatio propter verbum fuit conduplicatum, vel iteratum ratione amplificationis. Quid ad nos cum ab exteris nationibus &c. hic est color subiectio vsque ad locum illum atque hæc qua celeritate. Quærit enim late hoc textu quid dici possit. deinde subiecit quod sibi adiumento futurum sit. Cum probata molestia quam a prædonibus patiebantur, vel ostendere eam. Gn. Pompe. virtute remotam conuenit cum cataprolepsi. Siciliam adiit, Africam explorauit, sed Sardiniam cum classe venit &c. hic sunt hi colores, breuitas, similiter cadens, dissolutum, vt plane patet intuenti. Extrema hyeme apparuit &c. hic sunt colores similiter desinens & dissolutum. Quibus in rebus temperantiam &c. hic est articulus vt patet intuenti. Nomino neminem &c. hic est agnominatio literis commutatis. conuenit cum schemate prosonomalia. Non avaritia ab instituto &c. hic est articulus, & similiter cadens, vt planum est. Nunc denique incipiunt, hic est color repetitio propter replicationem istius aduerbii nunc. Itaque non sum prædicaturus &c. hic est color occupatio, quoniam ea se dicit non prædicaturum, quæ breuiter post subiungit. Non modo ciues adsenserint, & hic est dissolutum propter has tres rationes inconiunctas. est quoque disiunctio, quoniam ciues, socij, hostes certis singulis verbis concluduntur. Quare cum & bellum ita sit necessarium &c. hic est color frequentatio. res enim superius dispersæ breuiter hic coguntur vsque ad illum locum, quod si

Gn. Pompeius.

Gn. Pompeius. In quo sit eximia belli scientia &c. Hic est articulus propter aliquas dictiones incopulatas. vt in his ipsis locis. Repetitio est, item dissolutum. repetitur enim hac dictio, vt & dictiones inconiunctae sunt aliquae. Honoris, fortunae, virtutis, ingenij, hic est color articulus. Quid tu pro deos imortales &c. hic est color interrogatio. Cum populi Romani legati &c. hic est color qui repetitio nuncupatur. Itaque vna lex &c. hic est articulus. Gabinio dicam Pompeio &c. hic dubitatio. Nam hic quaerere videtur vtrum sic potissimum obrectatum conueniat, cum ita ait. Vtrum ille qui postulat &c. Hic est iterum dubitatio vsque ad eum locum de quo legendo &c. quare videtur vtrum de his potissimum dicat. Non dico hoc loco &c. Hic sunt hi colores repetitio propter replicationem illius aduerbij non. Dissolutum propter orationes sine coniunctione prolatas. occupatio cum dicat se non dicere, quod maxime dicit. Idem cum in Iugurtha &c. Hic est color repetitio & articulus. Singulari innocentia, grauitate, virtute &c. Hic est articulus & dissolutum propter aliquas dictiones, & orationes incopulatas. Nouerunt enim sociorum &c. dissolutum est. Manus, oculos, animum &c. articulus est. Et quam putatis auctoritatem, coniunctio est. Est vobis auctor &c. Hic est repetitio propter replicationem istius verbi est. Integritate, virtute, constantia &c. Articulus est. Quicquid inest. Repetitio est, Studij, consilij, laboris &c. articulus est. Auctoritate, fide, constantia &c. Hic est color articulus.

ARGVMENTVM ORATIONIS
MILONIANAE.

ITVS ANNIVS MILO CIVIS Romanus sibi infestissimum, & inimicissimum Romanum ciuem P. Clodium habuit, multaque inter hos duos altercationes in Re. pub. saepe fuerunt Praecipue vero cum Milo consulatum illius anni peteret, cuius anni praetura P. Clodius adfectabat, adeo ira, & odio motus fuit, vt Milonis competitors modis oibus quibus posset iuuaret, ad hoc vt Milone repulso eum consulatum alij consequerentur. Nam (vt dicit Cicero) non potuisset abuti praetura, vt cupiebat consule inimico suo Milone, qui eius furores, & rabiem compressisset. Itaque summo studio

studio nitēbatur, vt Milo eo anno consul non fieret, quod non videns se villo modo obtinere posse, sed Milonem opinione omnium consulem esse futurum, statuit, si Ciceroni credimus, Milonem ipsum occidere, & ita res gesta fuit. Clodius enim ex vrbe recessit antequam Milo, & ad quādam suam villam accessit in Albanum, vnde vesperi rediens versus Romam obuiauit Miloni in via. Ibat enim Lanubium, siue, vt quidam textus habent, Lauinium Milo ad prodendum ibi flaminem. Nam erat illius loci dictator, & ibat Milo penulatus in rēda, cum vxore, ancillis & pueris. veniebat Clodius expeditus in equo cum electa manu virorum. Itaque inter eos ante fundum Clodij in via scilicet Appia cōgressio facta fuit (vt dicit Cicerō) factoque in Milonem impetu a Clodianis, & in illo certamine fuit Clodius interfec-tus, ob quā cādem accusatus est Milo, & a fautoribus Clodij expetūtur ab eo pœne debitæ, quia contra leges hominem interfecerit. Milo non negabat occidisse, sed iure se occidisse dicebat. Decevitque Pompeius, vt de morte Clodij quæreretur. Quare ab eo ex cunctis ordinibus electi sunt iudices, qui in hac causa iudicarent. Pompeiusque ipse armatis cohortibus forum compleuit, ne forte in tanto iudicio vlli populares motus exurgerent. Cicero ergo Milonis amicissimus, inimicissimus Clodij, pro Milone orationem hanc habuit insignem atque notabilem, & summo artificio singularem.

GENVS CAVSÆ IN QVO

HAEC HABETVR

ORATIO.

HÆC INSIGNIS ORATIO est in iudiciali genere constituta. habet enim hæc causa accusationem cum defensione. Nam accusatus Milo, quod iniuria Clodij occidisset, hac oratione a Cicerone defenditur. Itaque genus principale iudiciale est, quamuis alia mixta sint genera, vt puta demonstratiuum pro vtraque sui parte. Nam summe hic vituperatur Clodius, Milo laudatur. Deliberatiuum etiam cadere genus videri possit, vt quia quodam modo videatur in cōsultatione poni, & discuti an sit Milo absoluendus, an de homicidio, & scelere condemnandus. Quemadmodum genus vnumquodque causæ licet proprium &

proprium & distinctum finem habeat, coassumit tamen interdum fines alios aliorum generum, vt declarat Aristoteles primo suæ Rhetoricæ. Ita vnaqueque causa licet habeat proprium, & distinctum genus coassumit, & alia genera, vt enim finis directiuus est generum, sic genus directiuum est causæ. Genus siquidem alterum finium trium principaliter spectat, videlicet honestum, aut turpe, iustum aut iniustum, conferens, aut nociuum secundum Aristotelem. Et sic causa alterum trium generum spectat principaliter, videlicet aut demonstratiuum, aut deliberatiuum, aut iudiciale, vnde dicendum est quod genus huius causæ est simplex scilicet iudiciale, quod istud est principale in quo conficitur hæc oratio, dum videlicet accusatus Milo defenditur, & duo reliqua genera accidentaliter commiscetur, sicut fere fit in omni iudiciali causa. Nam semper in consultatione videtur ante iudices poni, an condemnandus, an absolvendus sit accusatus, & plurimum accidit quod laudetur, aut vituperetur accusatus, vel accusans. Sed illud principale & verum genus causæ in quo principaliter orator, vel defendit, vel accusat. Aut in quo principaliter laudat, vel vituperat, aut in quo principaliter consulendo sententiam dicit principaliter, at hic Milo ab accusatore defenditur, de peraccidens etiam commendatur Milo, & Clodius vituperatur, quia ista omnia referuntur ad virtutem defensionis, vnde purum genus iudiciale dici debet. Quod vero in oratione Pompeiana dixeram in duobus illam deliberatiuum, & demonstratiuum generibus esse confectam. his dictis non videtur obstare. Nam illa oratio principaliter intendit sententiam de bello accipiendo suadere, quæ pars spectat ad deliberatiuum genus, & principaliter etiam intendit commendare Pompeium, vt Imperator illi præficiatur bello, quæ pars spectat ad genus demonstratiuum. Ideo cum dixi de orationis illius genere, fui locutus ipsam orationem esse notabiliter in duobus generibus constitutam. hac autem dico in simplici genere principali. Et sic quotiescunque loquar de genere in quo sit aliqua oratio habita & constituta, loquar vt intelligar de genere principali loqui. de reliquis vero quæ incidunt in causam non faciã mentionem, nisi illa forte notando pro vt accidunt, ne forte error iste deciperet, vt crederetur, quod incideret, esse principale genus.

CONSTITVTIO CAVSÆ

IN QVA HAEC HABETUR

ORATIO.

Q. i.

Noticia

NOTICIA CONSTITVTIO-
 nis habetur ex prima intentione accusatoris,
 & depulsione defensoris secundum Ciceronē,
 & alios, vt si dixerit accusator occidisti. defen-
 sor respondeat, nō occidi. Coniecturalis con-
 stitutio nata sit, quā tūc cōtrouersia fit de facto,
 vel nō facto & diligēter aduertēdū ē ad cogno-
 scendum constitutionem ex intentione, & ex-
 pulsione, quia aliquando videtur negatio fa-
 cti esse, & per consequens coniecturalis cōsti-
 tutio. & est solum negatio nominis, & per consequens constitutio legi-
 tima diffinitiuā, vt si sic intēdat accusator homicidiū fecisti, & defen-
 sor dicat, nō feci homicidiū, potest hic versari quæstio nominis etiā
 & facti. Quæstio nominis hoc modo, quia velit forte defensor dicere
 se non fecisse homicidiū, quia Tyrannum hominem iugulauerit.
 Cum tyranni interfector homicida non debeat appellari, & tunc in
 definitione huius nominis homicidiū quæstio fit, & sic dseinitiuā
 constitutio locum habet. Quæstio autem facti in hoc ipso casu est hoc
 modo, quia defensor velit dicendo se homicidiū non fecisse simpli-
 cem adferre negationem, vnde quæstio facti fit, & coniecturalis con-
 stitutio locum habet. Itaque talis est sæpe depulsio ad accusationem
 quæ non facit constitutionem subito manifestam. Sed quomodo di-
 cet aliquis in tali intentione, & depulsione nunquam constitutio cog-
 noscetur cuius noticia est necessaria. Dico, quod constitutio cogno-
 sci poterit isto modo, videlicet, cum accusator dixerit rationem ex
 qua & eius infirmatione nascitur iudicatio, quæ quidem ratio esset hu-
 iusmodi in hoc casu, quia qui Tyrannum interficit, homicidiū nō
 committit. tunc statim apparet constitutio, quæ prius erat ambigua.
 apparet enim quod est definitiuā, aut nullam adfert rationem defen-
 sor, sed simplici negatione consistet, & statim similiter constitutio no-
 ta erit, quia coniecturalis. Nunquam in cōiecturali ratio, & infirma-
 tio rationis adfertur. Ideo iudicatio in illa nascitur ex intentione, & de-
 pulsione simul cum ipsa constitutione. Sed his omissis ad specialem
 constitutionem causæ accedamus, quæ ex intentione Clodianorum,
 & expulsionē Milonis nascitur, simulque cognoscitur. Intētio enim
 cōtra Milonē erat huiusmodi. Iniuria Clodiū occidisti. Milōis vero
 depulsio talis erat iure occidi. Vide vt hic statim ipsa cōstitutio clare
 apparet, quæ est iuridicialis. Factū em̄ cōuenit, sed iure, an iniuria factū
 sit, quæritur. quod constitutionē iuridicialē reddit, vt vult Cicero. Fa-
 tetur certe

cetur certe Milo Clodium occidisse, sed eum iure occidisse contendit. Quia vero iuridicalis diuiditur in duas partes, absolutam videlicet, & assumptiuam, videamus in qua parte haec versetur oratio, versatur siquidem in assumptiuam, quae cum per se defensio infirma est, sed assumpta re extranea comprobatur (vt ait Cicero) non enim absolute se Milo dicit iure Clodium occidisse, sed rem assumit extraneam, vt puta Clodianas insidias, quibus Clodius vitam Miloni volebat eripere. Assumit & utilitatem quam ostendit hic Cicero ex morte Clodij Republicam consecutam. Sed cum assumptiuae quatuor partes sint, videlicet concessio, remotio criminis, tralatio criminis, comparatio. Diligenter considerandum est in qua istarum parte haec agatur oratio. Quod antequam faciamus, pro pleniori noticia dicendorum aliquid de iudicatione dicendum est, quod quidem nihil est aliud quam quaestio iudicij ex ratione defensorum, & ex firmamento accusatoris nata, quam Graeci Crinomenon vocant, nos iudicationem appellamus (vt ait Cicero) & ad eam velut ad punctum causae in quo tota est omnis orationis vis est referenda. Iudicatio ista quandoque in vna causa simplex reperitur, quandoque multiplex. Simplex est quando ad vnam defensionem solum vna ratio adfertur, & tunc ex illa ratione, & ipsius infirmatione vna tantum nascitur iudicatio, vt videre facillime possumus in casu Orestis, vbi accusatus Orestes, quod iniuria occidisset matrem, depulit ita occidi, & iure occidi. Attulitque hanc rationem, illa enim patrem meum occiderat, quam sic accusator infirmavit. Attamen a te filio indemnata occidi non oportuit. Ecce quomodo in causa ista vnica iudicatio nata est, ista videlicet cum dicat Orestes se patrem vlciscendi causa matrem occidisse, rectum ne fuerit sine iudicio a filio Clitenestram occidi. vna enim fuit ratio, debuit itaque simplex emanare iudicatio. Quia vero saepe accidit, quod vna defensio rationibus pluribus roboratur, quas etiam pluribus firmamentis accusator infirmat. Plures hic in causa vna iudicationes oriuntur, vt ne longius ascendamus, exemplum possumus in hac nostra oratione proferre. Milo enim dicens se iure Clodium occidisse. Ad hoc duas attulit rationes, vnam quia vitae suae insidiabatur pro tunc Clodius, Alteram quia vexasset bonos, & Rem. P. seditioibus conturbasset, quas rationes si Clodiani ita infirmarent, primam sic. Attamen non oportuit a te Milo, sed a iudicibus damnari Clodium & puniri. Secundam vero sic. At honestius, & utilius fuit Rei Pub. viuere Clodium, vt de eo iudices iudicarent quam per scelus occidi. Iudicationes duae ex his rationibus Milonis, & Clodianorum infirmationibus nascerentur, istae videlicet. cum dicat Milo sibi insidiatorem Clodium occidisse, rectum ne fuerit a Milone sine iudicio puniri

Q. ij. Clodium:

Clodium. Item cū dicat Milo se Clodium vexaturum, bonos, & Rē Pu. seditionibus turbaturū occidisse honestius ne & vtilius Reī. Pu fuerit a Milone sine expectatione iudicij Clodiū occidi, An vitam relinquit, & iudiciū expectare. Et notanter dixi sub conditione, si Clodiani ita infirmarent, quia vt inferius apparebit non ita omnino infirmauerunt Milonis rationes. sed exempla ponimus, nō quia vera sint sed quia quod verum est ostendunt. Manifestum est ergo per prædicta, quod, & quomodo, & qua ratiōe in vna causa iudicatio quādoque simplex est, quandoque multiplex. Sed viso quomodo in causa vna hoc fiat, cum sæpe vna & eadem causa innitatur constitutionibus, videamus vltērius an in vna simplici constitutione plures possint esse iudicationes. Et dicendum est quod sic, quia cum pluralitas iudicatio num ex rationum pluralitate sequatur, & causæ reperiantur, quæ habeant in constitutione simplici plures rationes, necesse est vt habeant, plures etiam in vna & simplici cōstitutione iudicationes, factum enī vnum atque idem potest pluribus rectum, atque probabile demonstrari. Et hoc clare Cicero testatur in veteri, ibique exemplum ponit in constitutione, quam ibi generalem negocialem vocat. Ego vero quia in declaratione constitutionum in quibus aguntur Ciceronis orationes, sequor modum artis nouæ, altero vtar alterius constitutionis exemplo, vt res clarius videatur. Sit igitur, quod Horestes defensionī suæ duas rationes attulerit, primam scilicet supradictam, & hanc vltra illam. Illa enim adultera cum Egisto domum meam infami stupro commaculat. Et hanc rationem accusator similiter infirmavit. At tamen a te filio indemnata occidi oportuit? Nata erat altera iudicatio, hæc videlicet, cum dicat Horestes se matrem adulteram stupro domum commaculantem suam occidisse. rectum ne fuerit sine iudicio a filio Clitemnestram occidi. Et sic duæ iudicationes hic erūt nō solum in vna causa, & vna cōstitutione, videlicet iuridicialis, sed etiā vna specie constitutionis illius videlicet tralatīua. Nam in hoc casu non negatur factum, sed iure factum dicitur, & crimen in matrem vtraque in ratione transfertur. Sic apparet quomodo constitutio vna possit continere iudicationes. Non autem vna iudicatio potest pluribus diuersis constitutionibus cōtineri, immo (vt inquit Cicero) si plures, aut constitutiones, aut partes constitutionum, Iudicationes quoque plures erunt in vna causa. his præmissis, quæ deinceps ad propositum vtilia nobis erunt, descendamus ad cognitionem specialis, & particularis constitutionis causæ Milonianæ. Cum itaque superius dictum sit constitutionem hanc esse iuridicialem assumptiuam. Et ipsi assumptiuæ quatuor partes esse, videlicet cōcessionē, remotionē

criminiſ

crimínis, translationem crimínis, & comparationem, videamus quæ nam harum in hac causa sit. Dicendum est quod híc est constitutio crimínis tranlatiua. Trãffertur enim crimē huius cædis in Clodiũ, quia dicitur per insidias Milonē occidere voluisse, Sic quod alieno, idest Clodij peccato coactus Milo dicitur hoc fecisse. Et est etiam cõstitutio comparatiua, propterea quod disputat híc Cícero, vtrũ satius fuerit vtiliusque Rei P. id factum esse, quod Milo reus se fecisse fateatur, an quod Clodiani accusatores dicãt fieri oportuisse. hoc ē an fuerit vtilius ciuitati a Milone occidi Clodium, an in vita relinqui. Cuius comparationis Cícero partem vnã hac oratione artificiose defendit. híc itaque partes istæ duæ iuridicialis assumptiuæ translatio, scilicet & comparatio sunt, & per consequens iudicationes saltem duæ híc notari posse debent, cum superius dictum plures esse iudicationes in causa, si plures sunt cõstitutiones, aut partes cõstitutionum. Et essent illæ propriæ iudicationes, quas superius in huius causæ exemplo præmisi, sed quia in omni causa vbi ratio defensoris adfertur, aut ipsa ratio infirmatur ab accusatore secundum supradictum modum, aut totaliter negatur, & non bona idest ad defendendum, sed non vera esse dicitur, considerandum est in vnaquaque defensione, an negetur totaliter, an infirmetur ratio defensoris. Si infirmatur aperta est statim iudicatio, ad quam subito accommodet vim suæ orationis orator. Et sic nõ fit híc. Si vero negatur ratio, necesse est, vt altera incidat constitutio, videlicet coniecturalis per quam probet defensor rationem quam attulit veram esse, quia ratione per quam suam causam tuetur non probata, si negatur perinde esse ac si nullam attulisset rationem sine qua nec parua quidem dubitatio potest remorari damnationem (vt ait Cícero) & ita fit híc. nam Clodiani non videntur infirmare rationem Milonis in facto insidiarum, sed negare simpliciter Clodium insidias fecisse Miloni. Et videntur oppugnare contra Milonem, quod insidiatus fuerit Clodio. vnde constitutio coniecturalis híc incidit, an Clodius Miloni, an Milo Clodio insidiatus fuerit, vnde Cícero prius confutatis aliquibus cum rationē insidiarum factarum a Clodio attulerit confirmando, vt infra suis partibus apparebit. Vertit subito se ad probandum illam rationem adductam propter constitutionem cõiecturalē, quæ quidē cõstitutio accidentalis est non principalis in hac causa Milonis. nam principalis est iuridicialis, vt supra ostensum est. constitutiones em̄ quandoque sunt propriæ, quandoque accidentales causarũ, vt de peraccidens coniecturalis híc incidit. iuridicialis vero propria est, Accusatio siquidem principalis est in Clodij cæde, ob quã principaliter causa est, quæ quidem cædes nõ est a Milone negata, sed

Q. iij.

iure eam

iure eam a se factam esse confessus est Milo, & non est etiam dubitandum Clodianos rationem alteram Milonis de vexatione patriæ simpliciter negauisse, vnde in ea probanda Cicero loco suo multa adducit argumenta. Præterea vltra translationem criminis, & comparationem, hic est vna pars concessionis videlicet deprecatio, secundum quã Ciceroni artificiose erat in fine postulandũ, vt misereantur Milonis, & velint talem ac tantum ciuem in vita, & ciuitate seruare. sic apparet quod principalis constitutio huius orationis est iuridicialis, est assumptiua per translationem criminis, comparationem, & concessionem, pro quanto illa in altera sui parte videlicet deprecatione versatur. incidenter autem coniecturalis constitutio locum habet in confirmatione orationis, & etiam iuridicialis absoluta incidit in confutatione, & legitima cum duabus suis partibus videlicet translatiua, & diffinitiuã, vt inferius ostendetur. videtur tamen Quintilianus libro tertio de Institutione oratoria sentire contrarium, & dicere quod status, id est constitutio principalis causæ Milonis sit coniecturalis, vult enim statum causæ primum in eo esse quod potentius sit in causa, vnde quia maior vis in causa est super insidijs Clodianis, quarum ratio pendet a statu coniecturali, principalem causæ statum coniecturalem faciat. Ego vero salua tanti viri autoritate non ita, nam considero intentionem Clodianorum cum depulsione Milonis, ex quibus proprius causæ status accipitur, vt placet Ciceroni, & quia principalis intentio verisimiliter talis fuit, talisque depulsio, iniuria Clodium occidisti. iure occidisti. Talisque ratio rei Milonis. Ille enim me per insidias tunc volebat occidere. apparet quod potius constitutio seu status principalis in causa sit iuridicialis, vt supra dixi. Deinde quia Milonis ratio verisimiliter vera esse negabatur a Clodianis, oportuit statum alium incidere ad causam videlicet coniecturalem. Si tamen vellemus cogitare, quod alia fuisset intentio Clodianorum, aliasque Milonis depulsio. Ista videlicet, insidiatus es Clodio. Non insidiatus sum Clodio. potest principalis constitutio coniecturalis dici, nam semper ea a prima intentione, & depulsione dependet. sed Martianus in Rhetorica sua aperte sentit principalem statum causæ Milonianæ esse, vt ego assero, iuridicialem, & coniecturalem incidere. Nam capitulo de demonstratiuo genere causæ ostendens quando simplex, aut multiplex questio est, dicit simplex est cum vnum aliquid in tota actione disquiritur, vt Clodium Milo, an ne iure necauerit, vnde videtur velle hanc simplicem principalem esse causæ quæstionem, in qua vt patet status causæ est iuridicialis. deinde subiungit. Illud vero quod per iudicationem priori loco disquiritur vter vtri insidias compararit, non est singulare, sed institutum ex

Etum ex duplici coniectura, quam Græci Anticategoriam nominant, sed incidens quæstio genus causæ non mutat &c. unde apparet de Marciani mente fuisse principalem constitutionem causæ quæ supradixi iuridicalem. Et eam non mutari per incidentem coniecturam liquido adfirmat.

DE RHETORICAE PARTI-

BVS HIC CONS-

DERANDIS.

DE INVENTIONE MEMORIA pronuciatione hic non est dicendum, ut supradictum est in oratione Pompeiana, sed videamus dispositionem siquidem in partibus orationis hic est non ab institutione artis profecta, sed ad casum temporis oratoris iudicio accommodata. Primo enim ponit exordium, deinde diuisionem, deinde narrationem, deinde multiplicem confirmationem, secundum quod in multiplici constitutione versatur oratio. Deinde conclusionem in fine orationis.

DE PARTIBVS ORATIO-

NIS, EXORDIUM.

T SI VEREOR IVDICES, &c. Hic incipit oratio, & orationis exordium, quod est pars vna instrumenti Rhetorici preparans animos auditoris. Quæ quidem pars ita tractanda est prout exigit genus causæ. Aliter enim in honesta materia, aliter in turpi, & aliter in humili exordiendum est, ut Cicero eleganter docet in arte. ideo consideremus genus istius causæ, & videamus quomodo sit in causa exordium pertractandum, & debite accommodatum. Genus quidem causæ dubium est. nam partem habet honestatis, partem turpitudinis. Pars honestatis hinc est, quod Milo vir fortissimus, & honestissimus cuius se defendens ab insidijs inimici, dicitur occidisse

Q. iij.

cidisse

cidisse eum qui ipsum volebat occidere. Quod non honestum modo sed necessarium dici debet. Pars autem turpitudinis hinc est, quod civis civem, & nobilem, in antiquis monumentis familiae suae, hoc est in via Appi atrucidaverit, quod per se consideratum non solum turpe, sed turpissimum videri debet. Ad maiorem siquidem caedis turpitudinem, & Milonis invidiam excitandam, ut Quintiliano placet, Miloni inter caetera obiectum est, quod ab eo Clodius in monumentis maiorum suorum esset occisus. Itaque dubium genus est causae, ergo orator hinc debuit adferre exordium benevolentiae captivum, ut illa pars turpitudinis benevolentiae merito iam captatae nihil possit obesse. Et sic a Cicerone summo oratore factum est. Cicero siquidem volens captare benevolentiam ab adversariorum persona, primo distinxit, qui causa suae fautores essent, & qui contrarii, ut adversariis cognitis eos, ut facit, in odium possit adducere. Dicit enim unum dumtaxat genus hominum eorum, quos furor P. Clodij rapinis, incendijs, & omnibus publicis exitijs pavit, sibi esse adversum, & infensum. sic ipsos a caeteris distinguen- do eos, ut vides, in odium rapit ipsorum perfidiose, crudeliter, flagitiose facta generali sermone commemorans. Qui etiam ipsos his iudicibus adducit in invidiam, cum incitationes & clamores eorum hac ipsa pro causa significat, quasi ostendat eos in eorum superbia & tumultuoso clamore plusquam veritate confidere. Item benevolentiam captat a persona Milonis iudices admonendo, ut si quis forte clamor oriatur, eum civem meminerint conservare, qui semper genus illud hominum, & clamores maximos pro eorum salute neglexit. Hic est enim. Ostendit breuiter qualis fuerit in Rem. P. Milo, & in eos qui audiunt, cum dicat pro salute ipsorum illum pessimorum impetum neglexisse, & notanter, & ingeniose hic Cicero distinctionem illam fecit fautorum suorum, & adversariorum, quia cum assistens multitudo armorum esset forte ne iudices cogitarent illam gentem adversam esse Miloni, & forte etiam ob id pro Milone trepidi redderentur, voluit eos iudices certos facere, quod arma illa non erant contra Milonem parata, sed ad praesidium, ut sine timore possent quieto animo iudicare. Pertinet enim multum ad exordij rationem metum e iudicibus amovere, iuxta illud Quintilianii institutione oratoria libro quarto capitulo de exordio. Metus etiam nonnunquam est amouendus, ut Cicero pro Milone, ne arma Pompeij disposita contra se putarent laboravit. Caeteros vero spectantes dixit virtutis Milonis esse fautores, ut audacius iudices pro Milone iudicarent. cunque dicat eos iudicium expectantes putare in hac Milonis causa decertari de seipsis, de suis liberis, de patria, de fortunis &c. Tacite captat benevolentiam a persona Milonis

sona Milonis, de quo cum sit iudicandum non de eo solo videtur, sed de vniuersa patria iudicari, quasi ipsa in eius salute seruetur, hoc dicit etiam vt eam opinionem inducat quæ facit ad causam, iuxta Quintilianî sententiam libro quarto capitulo de exordio, qui ait ad causam etiam pertinet tempus. vnde pro Clodio locus, pro Deiotaro habitus, pro Milone opinio, itaque eos hortatur, vt timore deposito fortiter iudicent, ostendendo quod si locus, & potestas vnquam fuit pro benemeritis ciuibus ab electis iudicibus libere iudicandi, non est pro hoc captas benevolentiam a persona iudicum, & Milonis, prædicans tales esse tacite eos, scilicet electissimos. ipsum vero ciuem optimum, & de patria benemeritum. ac summa cum arte proponit formam futuri iudicij distinctionem, cuius pars vna honesta sit. altera vero turpis, pro hoc suam extollendo causam, & aduersam deprimendo a re ipsa sibi tum comparas beneuolos auditores, vbi etiam benevolentiam captat egregie a persona sua, & Milonis, ostendendo quales ipsi fuerint in eos, qui audiunt, quia scilicet semper eorum authoritati dediti. Captat quoque benevolentiam a persona aduersariorum, eos in odium adducendo cum ipsos perditissimos ciues vocat. Captat quoque ab auditorum persona cum per eorum fidem, virtutem, & sapietiam postulat recreari. Captat item a sua, & Milonis persona, suæ in Re publicam sollicitudinis, & exercitationis officium commendando. Captat item ab aduersariorum persona, eos in inuidiam, & odium rapiendo, cum dicit eos adductos ad rem. P. spe amplissimorum premiorum, metu crudelissimorum carere non posse. Innuit enim eorum crudelitatem, vim, potentiam, factionem. Talia enim in ciuitatibus timeri solent. Captat deinde a persona Milonis, cum dicit eum semper sensisse pro bonis contra improbos, ideoque putasse illi semper subeundas tempestates, & procellas popularium concionum. Captat vltimo ab auditorum persona aperiendo, quæ de ijs existimatio sit, cum dicit se nunquam existimasse in eo iudicio, vbi amplissimi viri, & electi ex cunctis ordinibus iudices iudicarent, non modo ad extinguendam salutem Milonis, sed nec ad gloriam infringendam in inimicos Milonis spem habituros fuisse. Sic, vt vides, hic Cicero artem ab eo traditam in conficiendis exordijs soleniter practicauit.

DIVISIO.

Quantquam

QUANTUM IN HAC CAUSA iudices. Hic est diuisio pars vna rhetoricæ orationis, quæ ad hoc potissimum comparata, vt auditor intelligat summam causæ, & vt velut quadam admonitione præsentiat, super quo sit orandum. Itaque species vna diuisionis hæc facit aperiendo quid nobis cum aduersarijs conueniat, & quid in controuerfia relinquatur. Ita dico si nobis vtilia conuenire poterunt. Sed quedam altera diuisionis species hoc idem facit enumerando de quot. Altera species facit hoc exponendo, de quibus rebus sit dicturus orator. Et ita vult Cicero in arte, qui hic ipsam eleganter exercens vsus est illa diuisionis specie, quæ expositio nuncupatur. Exponit etenim super quo potissimum sit oraturus, dicens se non velle Milonis feliciter res gestas ei pro salute Reipublice, nisi viderint oculis insidias Miloni a Clodio factas. Nec se esse deprecaturum, vt hoc crimen Miloni propter sua merita condonetur, nec postulaturum, vt mors Populi Clodij potius virtuti Milonis adscribatur, quam felicitati Populi Romani. sed obsecraturum, obtestaturumque iudices si insidiæ Clodianæ luce clariores fuerint, tunc saltem impune se liceat defendisse. Sic breuiter, & absolute exponit, quid acturus sit, quia videlicet se deprecaturum pro salute Milonis si ostenderit luce clariores insidias inimici. Et sicut hic exponendo denunciat, ita orando exquisitè perficit.

CONFUTATIO.

SED ANTEQUAM AD EAM rationem &c. Hic est confutatio pars vna orationis, cum Cicero ad parandos auditorum animos debitum exordium præmisisset, exposuissetque breuissime quid esset acturus, antequam ad narrationem veniret voluit vtî confutatione. Quædam enim erant a Clodianis opposita Miloni, quæ prius dissoluenda videbantur. his enim non solutis, & confutatis nullus poterat esse locus defensionis. nam cum Clodiani dicerent fas non esse eum qui a se hominem confiteretur occisum intueri lucem, nisi Cicero hæc primitus confutasset, & clarissime demonstrasset iure hominem posse occidi, superfluum, & inutile fuisset ostendere insidias fuisse a Clodio factas Miloni, & sic fuisset inutile ante narrare rem, & manifestare crimen insidiarum Clodij, stante scilicet illa sententiâ Clodianorum. Hæc ergo primo confutat, vt vides, & manifestis exemplis, & rationibus ostendit

ostendit aliquando iure hominem posse occidi. propter enim hanc causam non immediate subiecit exordio, aut diuisioni narrationem. Quod fieri debere aliquibus visum est, hac motus ratione, vt testatur Quintilianus lib. iiii. cap. de narratione, quia cum prooemium idcirco comparatum sit, vt iudex ad rem accipiendam fiat conciliatior, & intentior. Et probatio nisi causa prius cognita non possit adhiberi protinus iudex noticia rerum instruendus videtur. Sed vt eleganter ait ipse Quintilianus hoc quoque interdum mutat conditio causarum, nisi forte Tullius in oratione pulcherrima, quam pro Milone scriptam reliquit male distulisse narrationem videtur tribus praepositis quaestionibus, aut profuisset exponere, quomodo insidias Miloni fecisset Clodius si rerum qui a se hominem occidisse fatetur defendendi omnino fas non fuisset, aut si iam praepudicio senatus damnatus esset Milo, aut si Gn. Pom. qui propter aliam gratiam militibus armatis clauserat tanquam aduersus existimaretur hic Quintilianus. etiam subiicit, quod haec quaestiones in confutatione discussae vim prooemij obtinebunt, quia videlicet praeparatoriae sunt ad reliquam orationem, quod per prooemium fieri solet. Et quia Cicero in confutatione huius primae obiectionis nihil aliud intendebat, quam generaliter probare contra illorum dicta posse aliquando hominem iure occidi vti habuit locis, & argumentis constitutionis iudicialis absolute, in qua constitutione quaeritur absolute, vtrum res aliqua sit quomodo iure fieri possit, licet hominis specialis occisio defendi non possit in absoluta iudiciali, eo quod necesse est adsumi aliquid ab extra, propter quod iure quispiam dicatur occisus. incipiens enim esse si quis cum hominem occidisset se ita defenderet iure occidi, quia hominem licet occidere, & sic stare vellet in pura absoluta. sed tamen cum generaliter venit ad quaestionem, an villo pacto hominem occidere liceat, & vna pars dicat nullo pacto vnquam licere, altera vero dicat quodam casu aliquando licere. Videtur esse sine dubio constitutio iudicialis absoluta. hic enim quaeri conuenit iure aliquando fieri possit, nec obstat si dixeris esse assumptiuam, quia per comparisonem translationem criminis relationem criminis, & confessionem quae sunt partes assumptiuae dicatur caedes hominis iure facta. hoc enim casu non venit aliqua illarum partium in quaestionem, quia non quaeritur an merito translationis criminis, vel alterius partis occisio iure sit facta, sed quaeritur generaliter an si adhuc istae quatuor assumptiuae partes constitutionis concurrerent, possit caedes aliqua iure facta esse defendi, & quia vna pars negat omnia, altera contradicit, & ambe in iure solum, & iuris partibus puta, vel natura, vel lege, vel aequo & bono consuetudine iudicato se fundat, nec transferunt, nec referunt crimem

ferunt crimen, nec comparent, nec purgant, nec deprecantur, & per cōsequens non concedi postulant. ideo potius in hac generali quæstione naturam, & statum iuridicialis absolute, iuridicialis adsumptiue versari dicamus, & propterea Cicerō illam Clodianorum generalem sententiam confutando locis atque argumentis absolute iuridicialis hic vitur. Arguit enim primo propositum per locum a iudicato cū ostendit qualiter fuit in facto. M. Oratij, qui sororem interfecerat. P. Ro. Comitij iudicatum, & vt rite Quintiliano placet in hoc loco a iudicato cadit. exemplum maius minoris, quod non est inefficax ad persuadendum. Item arguit per locum a consuetudine, cum ostendit in quæstione homicidij solere, aut negari factū aut iure defendi, quæ roborat per responsum Scipionis, qui respondit Tribuno interroganti, quid sentiret de morte Tiberij Gracchi, eum iure esse cæsum, & roborat etiam per aliqua non tota narrata, sed solum significata exempla quorundam ciuiū, & senatus, qui sceleratos ciues occiderūt, quod si esset nefas, vt asserebant Clodiani essent ciues illi senatusque nefarij, quod non est dicendum. Item arguit per locum a iudicato, cum ostendit matris interfectorem, vel interfectorem patris vlciscendi causa non hominum modo, sed deæ sapientissimæ scientia liberatum. item arguit per locum a lege cum dicit. xij. tabulas ex lege permittere casu aliquo hominem iure necari, vt latronem quoquo noctu, interdū vero si se telo defenderit. Et ostendit quod si causa aliqua leges hoc concedunt maxime hoc esse permittendum, cum vis illata sit, defenditur. Item arguit per locum a iudicato casu aliquo iure hominem posse occidi, cū ostendit qualiter. G. Marius iudicari in causa militis adulescētis qui occidit tribunum volētem sibi eripere pudicitiam, in quo loco est rei gestæ exemplum non significatum, sed narratum. Et cum monstrauerit per locum a iudicato iure aliquos esse occisos, cōcludit insidiatori, & latroni iniustam necem adferri non posse. Item arguit per locum a lege, vel ab eius intentione cum dicit, quod nō liceret hominibus habere gladios, si non liceret ipsis gladijs iure vti. vnde apparet quod casu aliquo iure gladio liceat vti, & hominem iugulare. item arguit per locum a natura cum dicit hanc legem esse naturæ, quam ab ipsa natura nō scripto discimus, vt si vita nostra in latronum, aut inimicorum insidias incidat, honestum sit quoquomodo salutē nostrā conseruare. Arguit item per locum ab æquo, & bono cum dicit id quod ad veritatem, & communem vtilitatem videtur pertinere, vt scilicet nō sit expectanda punitio legum contra latrones &c. Quia leges silent inter arma, nec se expectari iubent, cum si quis voluerit expectare, ei sit insidij moriendum. Item arguit per locum a lege cum ostendit eam tacite potestatem

cite potestatem dare defendi se. Et sic per argumenta quæ ipse docet in arte tractari in constitutione iuridicali absoluta. Princeps oratorum Cicerone confutata illa generali sententiâ Clodianorum in huius partis confutationis finem concludit insidiatorem iure interfici posse,

SEQVITVR ILLVD QVOD A MILONIS inimicis &c. Hæc est pars confutationis, in qua cõfutat Cicerone vnâ obiectionem Clodianorum qua velle videbantur ostendere nullo alio iudicio opus esse, nisi vt Milo raperetur ad poenam, cum iam senatus iudicasset eadem illam contra Rem Pu. esse factam, vel hic adlerebãt, vt in iudicando iudices senatus sententiã sequerentur. Et pars ista pro parte versatur in constitutione legitima tralatiua pro quanto Clodiani nituntur, vt hæc causa ad senatus sententiã transferatur, dicentes a senatu iudicatum esse contra Milonem, vt patet in litera orationis. Quod volens Cicerone confutare, monstrauit primo illam eadem senatus placuisse, quam senatus studijs comprobauit. Ostenditque quæstionem istam senatum non constituisse, eo quod iudicari eadem contra Rem Publicam esse factam. Et ad hoc declarandum vtitur constitutione legitima diffinitiuâ demonstrans quid sit aliquam rem factam esse contra Rem Pu. Itaque non negat rem ipsam vbi sit vis aliqua contra Rem P. sed tamen dicit de crimine esse quærendum, vt quia cum res in se sit mala, circumstantiæ tamen, & causæ possunt esse probabiles, & honestæ. Quinetiam ex Pompeiana sententiã quæri debere, an iure Clodius cæsus sit, & sic nititur quantum potest, vt in causa iudicetur, ne vt Clodiani velle videbantur sine alio iudicio puniatur Milo. Cunque pars ista confutationis in legitima tralatiua versetur, vt dixi, ostendit Cicerone legibus, ac moribus bono & æquo, qui loci tractatur legitima tralatiua causam hanc Milonis transferri non debuisse a consueto iudicio ad senatum, vel populum, cum de cædibus clarissimorum ciuium nihil sit nunquam eo modo quæsitum. Et ostendit, si qd in hac causa a Pompeio præter mortem factum sit adsignandum esse non causæ, sed tẽpori. Cõfutat etiã illã obiectionẽ qua dicebatur oēs iudices in hac causa amicos Ciceronis electos esse. Et hoc ita cõfutat, vt simul beneuolos faciat iudices, quod in omni parte orationis licet, & prodest. nam vt est apud Ciceronem in oratore hoc agendo melius efficitur, quam rogando, & est illud quod in totã orationẽ confunderet.

R. j. dum, &

dum, & ipse valde commendat, vt vides. Sic tota hæc cōfutatō, vt plane patet in duabus, quæ ad causam hanc incidunt, cōstitutionibus per tractatur, videlicet absoluta iuridiciali, & legitima, duabusque partibus legitime videlicet tralatua, & diffinitua, & hæc cōfutationis particula, vt Quintiliano placet, vtique necessaria fuit ante narrationem, vt in ea diuelleretur, quod de senatus præiudicio erat obiectū, & ostenderetur non aduersum esse Pompeium.

EPILOGVS CONFVTATIONIS

QVAMOBREM IVDICES &c. Hic est confutationis Epilogus constans ex enumeratione, per quam colligit, & commonet quibus rebus verba fecerit, cū ordine refert breuissime quicquid est dictum, secundum quod ipse docet in arte fieri debere, quando partem aliquam orationis conclusionem, quæ constat enumeratione, concludimus. Etenim concludens hic Cicero, quod si non est facti confessio inusitata, si non est aliter, vel leuius quicquam a senatu iudicatum, ac ipsi iudicarent. Si lator ipse legis nulla facti existente controuersia iuris discrepationem esse voluit, Et electi iudices, & præpositus quæstioni ad disceptandum sunt, Reliquum nihil aliud sit, quam vt inuestigare debeant vter vtri insidias fecerit. Summatim repetijt, & ad memoriã reuocauit omnia, quæ diffuse in cōfutatione sunt dicta. Et propositum suum conclusit, vt scilicet de insidijs quæreretur, quas exposuit ante se velle ex parte Clodij luce clariores ostendere, simulque ad narrationem immediate sequentem iudices facit attentos ac dociles, quod omni parte orationis efficere bonum est. nam vt in Oratore apud Ciceronem inquit Antonius, quæ præcepta principiorum, & narrationum esse voluerunt, ea in totis orationibus sunt conseruanda.

NARRATIO.

QVBLIVS CLODIVS CVM STATUISSSET &c. Hic est narratio pars vna orationis. Postquam Cicero egregie confutauit Clodianorum obiecta volentium per illa præcidere Miloni locum defensionis, & ita conclusit confutationem, vt nihil esset quærendum aliud, quam vter vtri fecisset insidias, Se contulit ad planam rei gestæ narrationem.

Itæ narrationem, vt clare per eam manifestare posset validius confirmari suam causam. Et profecto ista narratio Ciceronis, artificij plena est, vt facile est videre. Considerauit enim Cicero quod iam ante reliquis obiectionibus confutatis tota vis huius causæ constabat in probatione insidiarum Clodij. Quæ tota probatio erat tractanda in constitutione coniecturali, atque ideo ita narrauit, vt in causa coniecturali narrari decet in arte, in qua cum aliter instruatur accusator ad narrationem, aliter vero defensor, Narrauit hic Cicero vt accusator, quia licet in tota causa esset Milonis defensor, hac tantum in parte erat merus accusator insidiarum Clodij, ideo, vt dixi, narrauit vt accusator. Narratio siquidem, vt vides, habet suspitiones interiectas, & dispersas, vt nihil actum a Clodio, vel dictum, nusquam vêtum, aut habitum, nihil denique factum sine causa esse videretur, quæ omnia propria sunt narrationis accusatoris in cõiecturali causa tractatæ, vt vult Cicero, qui cum dicit in arte tria narrationum genera esse, vnum videlicet cum exponimus rem gestam, & vnumquodque trahimus ad vtilitatem nostram vincendi causa, quod genus pertinet ad eas causas de quibus iudicium est futurum. Alterũ vero intercurrit aliquando, aut fidei, aut criminationis, aut transitionis, aut alicuius cõparatiõis, aut laudatiõis causa, & tertium quod est remotum a causa ciuili iudiciali, primi generis narrationem hanc habuit in qua narratione gestam rem exponit, & vnumquodque trahit, vt vides, ad vtilitatem suam causa vincendi. Et quia omnis laudabilis narratio debet esse breuis, dilucida, & verisimilis, vt Cicero dicit in arte. hanc ipsam notabiliter facit huiusmodi vt possimus aperte videre. Primo enim non ab vltimo repetens, vnde necesse est incipit. Narraturus siquidem non incipit ab antiquis offensionibus Clodij, quæ per antea acta tempora multæ fuerant. Sed incipit a noua causa, & intentione quibus Clodius mouebatur ad cædem Milonis, summamque narrauit, nõ particulatim eousque quo opus erat profecutus, vsque ad Clodij mortem, nullisque vtitur transitionibus, sed vt successiue gesta est narrat nunquam deerrãs ab eo quod inceperit exponere, & omnino non modo id quod obest, sed etiam id quod non obest, nec adiuuat præterit. Nihil enim infructuosum, nec bis aut sæpius idem dicit, vt potest quilibet intelligens, qui orationem viderit iudicare. Et omnia hæc supradicta eleganter breuem reddunt narrationem, quæ ideo dilucida dici debet, quia vt quicquid primum gestum est, ita primum exponit. Primum quidem motiua animi Clodiani causas, & rationes exponit. Deinde quid propter has gessit, & quicquid breuiter de parte in partem consecutum

R. ij.

est dicit

est dicit, propterea rerum ac temporum cōseruat ordinem, vt gesta sit res scilicet, vt quid fecerit Clodius. Primo vt ad sui libitū prator esset. Deinde quid fecerit, ne Milo consul fieret. Deinde quid fecerit, vt vidit ipsum consensu omnium consulem esse futurum, Et sic per ordinem omnia quæ fuerunt narrat vsque ad mortem Clodij. Nec perturbate, nec contorte, nec noue, nec ambigue quicquā dicit. neque in aliā rem transit, nec ab vltimo repetens nimis longe prosequitur, vt superius dictum est, nec certe præterit rem aliquam pertinentem, & breuē facit narrationem, vt superius est ostēsum, vnde redditur dilucida. Et cum omnis laudabilis narratio verisimilis esse debeat, talis illa potissimum esse debet, super qua fundatur causa coniecturalis, qualis est ista narratio, per quam narratur Clodium insidiatum esse Miloni, quod sequenter per constitutionis coniecturalis argumenta validissime est confirmandum. itaque narrationem istam multum facit Cicero verisimilem, dicit etenim vt mos, vt opinio, vt natura postulat. Nam secundum mores, & naturam Clodij præsertim irritati, iram & odiū contra Milonem. Et secundum opinionem etiam quæ de ipso habebatur cōmuniter omnia effecta dicit. Et narrando clarissime demonstrat fuisse spacium temporis ad constituendas insidias, cum Clodius pridie, antequam Milo, ab vrbe recesserit. Fuisse item opportunitates locorum, cum Milonem ante suum fundum inuaserit, & de loco superiore fecerit in eum impetum. fuisse item rationes consiliorum cum accensus Clodius fuerit inuidia, & odio propter futurum Milonis cōsulatum. Fuisse item dignitates personarum, cum instructus ad insidias Clodius multis rationibus demonstratur, Milo vero incautus ex modo eūdi, improuisus ostendatur, sic vt profecto refelli non possit aut spacium parum temporis fuisse, aut causam nullam, aut locū idoneū nō fuisse, aut homines ipsos facere, aut pati non potuisse, quæ omnia digesta secundum artem narrationem hanc ita reddunt verisimilem, vt nihil verisimilius esse possit. nam vt ait Quintilianus lib. iiii. de institutione oratoria capite de narratiōe a Ciceroniana sunt quidem vtilissima prædicta omnia per quæ Miloni Clodius, non Milo Clodio insidiatus esse videatur. plurimum tam facit illa callidissima simplicitatis imitatio. Milo cum in senatu fuisset eo die quo ad senat⁹ est dimissus domum venit, calceos, & vestimenta mutauit paulisper, dū se vxor, vt sit cōparat cōmoratus est, quā nihil festinato, nihil p̄parato fecisse videt Milo, quod nō solū rebus p̄is vir eloquentissimus, quib⁹ moras & lētū p̄fectiōis ordinē ducit, sed verbis etiā vulgaribus, ac quotidianis & arte occulta consecutus est, quæ si aliter dicta essent, strepitu ipsum iudicem,

iudicem de inde patronū excitaffent, hæc a Cicerone cōferuata Quin-
tilianus inquit, vt credibilis effet ifta narratio.

CONFIRMATIO.

MAEC SICVT EXPOSUI ITA
gesta sunt iudices &c. Hic est confirmatio
pars vna orationis in qua quidem confirma-
tione Cicerō primo colligit collectionem
illam. insidiator superat⁹ vi victa vis est &c.
quæ quidem collectio esse solet in argumen-
tis nunc expositioni artificiosè cōiuncta, vt
Quintiliano placet, adducit per colorē, qui
dicitur occupatio, rationem vnam quare dicitur

cat Clodium iure cæsum propter videlicet vtilitatem Reī Pu. & bonorum. Et aliqua repetit argumenta ex locis iudicialis absolutæ constitutionis, quæ argumenta ante tractauerat in confutatione, cum voluit contra Clodianos ostendere aliquo casu iure hominem posse occidi, vt patet supra. ostendit enim per locum a ratione, & necessitate naturæ, & per locum a consuetudine gentium, quod aut liceat se defendere quocunque modo contra latrones, aut si nō liceat oporteat perire in eorum insidiis, aut iudicum sententiis, quorum certe vtrumque videri debet absurdum, & caute significat optabilius fuisse Miloni a Clodio iugulari, quam quia non sit iugulatus ab eo a iudicibus condemnari. Asserens tamen, quod si ita non sentiunt, videlicet vt Milo potius debuerit iugulum Clodio præstare, quam tueri se in vita non sit absolute quærendum, an Clodius sit occisus. Quod plane fatentur Miloni. sed an iure sit occisus. Laborauit enim huc vsque Cicerō multis & validis argumentis, vt non simpliciter quæretur, an Clodius esset occisus, si enim ita quæreretur nulla esset defensio pro Milone confessio iam se Clodium occidisse, sed quæreretur solum an iure potuisset occidere. Hac enim in quæstione iuris optime Milo defenditur, quā quæstionem dicit a senatu Pompeio esse datam. Ideoque cōcludit nihil aliud esse quærendum quam vter vtri insidias fecerit, quæ quæstio in coniecturali constitutione versatur.

CONFIRMATIO CON-

IECTVRALIS.

R. iiii.

Quoniam

VONIAM IGITUR PACTO

probari potest &c. Incipit hic illa confirmationis pars quæ nititur probare illam Milonis rationem, quæ erat fundata in insidijs Clodianis, quam rationem Clodiani non modo negare videbantur, sed contradicere quod Milo Clodio fecisset insidias.

Discernendum ergo cum esset vter vtri fuisset insidiatus opus in hac causa fuit non solum simplici coniectura, sed duplici. vna per quam Milo insidias Clodij manifestet, altera per quam a se id crimen rejiciat, vnde hic pro Milone Cicerone tali utitur coniectura. Studet enim ostendere insidias Clodij, & ad id crimen a Milone suo rejicit. sic ista confirmationis pars versatur in constitutione coniecturali. Ex cuius constitutionis locis Cicerone ut debuit argumenta summa cum eloquentia, & arte capit, ut plane videbitur. volens etenim ipse oratorum princeps per locum a probabili causa monstrare fuisse causam Clodio cur insidiaretur Miloni prius ostendit per locum a probabili a vita minimas etiam causas illum Clodium in omne facinus impellere potuisse, cum dicit in tam audaci, & nepharia bellua satis esse docere magnam spem, magnam causam, magnas utilitates in Milonis morte propositas fuisse, quasi dicat facile esset docere, ostendens illud Cassianum cui bono fuerit &c. habere locum in talibus qualis erat Clodius, his videlicet qui paruo emolumento impelluntur in fraudem, in quam boni nullo premio capiuntur, artificiosissimum enim fuit in primis per locum a probabili a vita roborare locum per probabile a causa. quem locum immediate subsequenti tractaturus erat. ipse etiam docet in arte omni modo quo possumus commaculare personam, ut causæ ad peccandum impulsivæ quæ essent forte in alio leues in eam tali persona gravissimæ videantur. Deinde validum incipit argumentum a probabili causa commodorum appetitione, & incommodorum vitiatione, cum plane signat, quid ex morte Milonis Clodius adsequeretur commodi, quid incommodi declinabat, dum videlicet futurus prætor esset non solum Milone non consule, quo consule nihil ad suum libitum facere licuisset, sed his consulibus, qui aut non vellent, aut non possent eum a sceleribus suis cohibere. deinde ostendit per locum a rumore publico fuisse in Clodio hanc commodi appetitionem cum quaerit a iudicibus an soli ignorent, quod omnes prædicarent leges videlicet novas a Clodio factas esse, quas volebat imponere civitati. Deinde ad Sextum Clodium se convertit, & postulat, ut leges has exhibeat quas eum dixit ex incensa domo Publij Clodij rapuisse, & illum Sexto Clodio valde & caute vituperat. dum eum conciliare videtur. Deinde ostendit

ostēdit quod propter præturam P. Clodij vniuersus populus Milonē
 consulem adfectabat, vt duo ex hinc suscipiant argumenta, vnum cō-
 tra Clodium, alterum pro Milone contra Clodium ostendendo pro-
 pter hoc sibi fuisse magnam causam, vt nō sollicito modo niteretur cō-
 tra Milonem ad suam dignitatem defendendam, sed modo quodam
 feruentiori sic per probabile a causa innuit, vt fieri docet in arte Clo-
 dium insidias fecisse Miloni. Argumentum vero pro Milone hinc
 tale est quale docet Cicerō debere sumi ex parte defensoris in hac con-
 stitutione, negando, scilicet fuisse causam criminis ei qui defenditur,
 aut eam vehementer extenuando. Ciceroni siquidem cum vt dixi su-
 perius ipse habeat ostendere coniecturatiue Clodianas insidias, & id
 crimen a Milone reicere opus est, vt aliquando accusatoris, aliquando
 defensoris locis vtatur. Defendit hic igitur non solum negando cau-
 sam fuisse Miloni, vt Clodio insidiaretur, sed quod est fortius ostendē-
 do causam fuisse Miloni, vt Clodius viueret, cum dicit morte Clodij
 Milonem illam suam singularem gloriam, quæ erat in frangendis fu-
 roribus Clodianis amisisse, & caute eos adeptos nequem ciuem ampli-
 us metuant, sed Milone exercitationem virtutis suffragationem con-
 sulatus fontem perennem gloriæ perdidisse ostendit. itaque quod mors
 Clodij non solum non profit Miloni, sed noceat, vt nos in arte docet
 in hac constitutione defendere. Multum siquidem in hac confirma-
 tione Tullius accusando Clodianas insidias vtitur partibus defenso-
 ris, quia cum cōstaret insidias esse factas, & solum in dubium vertere-
 tur ab vtro factæ fuissent, sed id crimē in defendendo a Milōe reijcit.
 Nonne accusando iacit in Clodium? Ete contra. in vtroque autem oc-
 patus est, vt ostendit videlicet nō insidiari Milonē voluisse debuisse,
 & potuisse, sed Clodium. Et postquam causam insidiarum fuisse in
 Clodio. In Milone vero non solum non fuisse, sed oppositam fuisse
 monstrauit. Et hoc in ambobus per commodorum appetitionē, & in-
 commodorum vitiationem. Adhuc demōstrat insidiatum Clodium
 non Milonem per locum iterum a probabili causa cum ostendit irā
 nec odium fuisse ex parte Milōis fuisse autem hic summa hic ex par-
 te Clodij, ira autem, & odium causæ videri debent maxime insidiarū.
 In eo igitur in quo hæ passiones fuerunt acriores merito insidiarum
 debuit acrior causa esse. arguit deinde per locū a probabili a vita osten-
 dens a re simili Clodium nūquam abfuisse, cum dicit ironice reliquū
 esse, vt Milo coarguatur ex natura, & consuetudine, & ex his Clodius
 defendatur. Quia videlicet nil per vim vnquam Clodius omnia per
 vim Milo. Et cum exempla connumerat violentiæ Clodianæ in se-
 ipsum primo. Et in quosdā alios bonos ciues adserēs, vt purgator atq;
 R. iiii. defensor

defensor nihil a Milone vnquam simile factū esse. Facit enim ex arte vt vita Clodij spectetur ex antea actis, sicut propter peccata similia iudicatur fuisse prompta ad insidiandum, & Milonis vite integritatem, honestatemque collaudat cum eius vim solummodo in eo fuisse assertit occupatam, ne violentissimus ciuis Clodius Rem Pu. occuparet. Deinde vt opuserat crimen insidiarum a Milone reijceret, vt totum verteretur in Clodium. arguit per locum ab vna parte signi, que pars appellatur occasio, qua hic vtitur, ait defensor cum ostendit non has Milonem insidias verisimiliter construxisse, cum ipse occasiones meliores multas, vel res, & aptiores ad Clodium occidendū prætermiserit. quas occasiones multis locis atque temporibus fuisse commemorat, & concludit, quod nullum quem cum omnium gratia voluit interficere, nunc non sit verisimile, cum aliquorum querela occidere voluisse, & que iure, loco, tempore, & impune non fuerit Milo ausus occidere, eundem modo iniuria iniquo loco, tempore alieno, periculo capitis interficere non fuerit ausus. Itaque ratio ista pro Milone artificiose deducta est per locum ab occasione idonea præterita vel omissa. In qua quidem ratione consistit enthymema ex pugnantibus multiplicatū, vt ait Quinilianus lib. v. ca. de enthymemate. Deinde iterum, vt defensor insidiarum crimen remouens a Milone arguit per locum a probabili causa cum significat multiplici ratione maxime in petitione consulatus non solum non futurum vtile, aut expedisse Miloni Clodium per scelus occidere, sed vehementissime nociturum, & vt accusator contra ostendit, quod vt non fuerit in Milone credibile insidiari, ita non fuerit in Clodio dubitandum in spe commodi, cupiditatem eius ostendens, cum eum dicit putasse se regnaturum interfecto Milone. Deinde arguit per locum a parte signi. hoc est per locum a spe perficiendi propter impunitatis confidentiam, quam fuisse in Clodio maximam. in Milone vero non fuisse demonstrat, cum Milonem dicit facti, aut præclari, aut certe necessarij fieri reum, Clodium ita contemptore extitisse iudiciorum, ac pene vt nihil illum delectaret, aut quod per naturam fas esset. aut per leges liceret. deinde arguit per locum argumento prout sumitur argumentum pro vna ex illis sex partibus in quas est coniecturalis constitutionis ratio distributa. arguit enim insidias Clodianas certioribus argumentis, & magis firma suspitione firmat & hic a parte præteriti cum ostendit Clodium dixisse. M. Fauonio triduo Milonem periturum, & post diem tertiam fuisse rem gestam, quem quidem locum ab argumento corroborat atque firmat per locum a testibus cum testes appellat. Q. Petilium, & Catonem, quibus asserit illud Clodij dictum Fauonium retulisse, deinde accusans Clodium

Clodium, defendensque Milonem clare & aperte demonstrat multis & apertis indicijs Clodium viam Milonis scire facile potuisse. Milonem vero Clodij reditum scire nullo modo potuisse, vnde per locum a collatione videri argumentum cum rem eandem vnū scire potuisse alterū non potuisse demonstrat. Deinde per locum a testibus se, ipsumque Milonem defendit ab obiectis cum ex dictis ipsorum testium Clodianorum liquido concludit, nec se, nec Milonem scire, aut suspicari de Clodij ad urbem reditu potuisse, cunque id demonstraerit immediate superius per locum a testibus Clodianis, ne si dicta tamen eorum firma relinqueret, appareret nec ipsum Clodium insidias construxisse. Per locum contra testes ipsa dicta dehinc vellicat, & infirmat. cum ostendit fieri non debuisse, quod dicant, vt scilicet Clodius propter mortem Circi vellet eo tempore remeare, cum causæ nullæ subessent propter quas tali properatione opus esset. Deinde confirmat adhuc per locum ab occasione idonea præterita, vel omissa Milonem non iuisse animo insidiandi, & si sciisset Clodium reuersurum, vt ad id melior occasio quæreretur, tum loci ipsius natura, tum spe perficiendi, tum etiam spe celandi, cum ostendit, aut occultum fuisse futurum facinus, aut in alios verisimiliter flectendum. Et sic interrogando cur meliores occasiones omiserit Milo ab eo per locum ab occasione præterita crimen tollit, totumque id vertit in Clodium, & omnia summo ingenio, & inaccessibili eloquentia, & mirabili facit arte.

EPILOGVS PARTIS CON

FIRMATIONIS

CONIECTV

RALIS.

IDEO ADHVC CONSTARE omnia &c. Hic est huius superius in constitutione coniecturali peractæ partis confirmationis Epilogus. videns enim multis ex locis varia argumenta sumpsisse, tum ad Milonem excusandum, tum ad Clodium accusandum, Ne iudices horum acervatione confusi memoria prædictorum, hic necessario est vsus Epilogo, eaque potissimum parte epilogi, quæ enumeratio nuncupatur, quæ ad hunc sui effectum in hoc loco sibi necessaria

ei necessaria videbatur, vt ea quæ superius late dixit, ad memoriã reduceret auditorũ. Per eam ergo summatim collegit, & ordine, vt ex arte sua debuit omnes locos retulit, quibus est vsus probando insidiato rem esse Clodium, & id crimen a Milone remouendo ita argumentũ cõparans argumento, vt breuiter reuocata non redintegrata videatur oratio, quo certe nil efficacius est ad memoriã reuocandam.

PROSEQVITVR CONIE-
CTVRALEM CONFIR-
MATIONEM.

IDEAMVS NVNC ID QVOD caput est, & locus &c. Dehinc Cicero prosequens confirmationem suam in cõstitutione eadem scilicet coniecturali arguit per locum ab vna parte signi. quæ pars locus dicitur, ostendendo locum ad insidias Clodio fuisse aptissimum. Miloni vero non aptum, cum ironice dicit dubitandũ esse vter ad insidiandum locus fuerit aptior, vel Clodio, vel Miloni, cum ante fundum Clodij gesta sit res, in cuius fundi insanis substructionibus poterãt millia hominum collocari. Et cum dicit ironice illum locum electum a Milone, vt de excelso posset inuadere, imo verius locum illum altum electum a Clodio fuisse, cuius loci spe facere impetum cogitarat. Hac siquidem argumentatione ex loco vehementissime vsus Ciceronem in hac oratione memorat Quintilianus libro quinto institutionis oratorię capitulo de argumentis &c. Nam, vt ipse Quintilianus ibidem, ait hæc & similia frequentius ad coniecturam pertinent. Deinde arguit per locum ab occasione demonstrans, vtrum occasio fuerit magis idonea ad rem adoriendam, an in Clodio, an in Milone, locum hunc roborans ad perficiendi sceleris spem, quam esse potuisse in Clodio vult intelligi. In Milone vero non, propter eius inapparationem, cum ipse veheretur penulatus in rhedula, vna sederet vxor, sic quod illum omnia, quæ erãt secum, facilliter impedirent. Et rem quasi ante oculos iudicum ostendendo arte cum maxima arguit. Deinde Clodianas insidias per locum ab argumento a parte præteriti, cum demonstrat subitũ egressum eius ex villa percontatur

percontatur, cur fecerit quicquam præter consuetudinem in alieno tēpore necessitate ipsum aliquāliter non urgente, dicens. Quid vesperis? cur necesse est tarde? quid cōuenit præsertim id temporis &c. arguitque per eundem locum a parte præteriti cum ostendit fuisse Clodium in villa Pompeij præter rationem, quam, ne adduci possit, aut de visita tione Pompeij, aut de villæ spectatione, sufficienter euacuat, & demōstrat Clodium locum illum tergiuersando, & morādo relinquere voluisse, donec Milo cui insidiabatur accederet. Deinde iterum arguit per locum ab occasione etiā roborata. ea magis fuerit ad rem adoriendam idonea, in qua non perficiendi spes fuisse monstratur, in eo etiā maior arguitur fuisse voluntas iuxta sententiam Quintiliani lib. iiii. cap. de argumentis, vnde eleganter Cicero per appositionem Clodij spē monstrauit, vt volūtas fuisse argueretur ex spē. permiscetque etiā argumentum per locum ab argumēto a parte præteriti cum ostendit, & comparari postulat Clodij appositionem cum appositione Milonis & dicit Clodium præter consuetudinem sine vxore fuisse, sine exoletis, & græculis, & reliqua turba voluptuosa, sine qua nunquam ire consueuerat. Milonem vero tunc præter consuetudinem ancillarum greges, & pueros symphoniacos adduxisse, sic enim manifestam Clodij appositionem facit, in appositionem Milonis. Argumentum, vt vides, capit per locum a spē perficiendi, per quam spē roboratur locus occasionis idoneæ, cum vero Clodium, & Milonem quicquā præter consuetudinem fecisse demōstrat, argumentum accipere per locū ab argumēto a parte præteriti, si artem bene consideras, tibi facilius ter notum erit.

VR IGITVR victus est &c. Cicero suā sp̄tionem in Clodium superinduxerat validis argumentis, & præsertim ex appositione Clodij, & in appositione Milonis, quia obiici posset, & diceret, ergo si in appositione erat Milo, Clodius apparatus, ille vicit, ille succubuit, atque occisus est? obiectionem hanc egregie diluit atque infirmat. Infirmitque etiam que sibi posset obiici de manu missiōe seruorum vt nihil appareat ex consilio antecedenti ad insidias factum esse, quod pandi per seruos timeret si eos in seruitute reliquisset, cum omnia fateatur quæ posset per seruos, & ostendit eos non propter cogitatum maleficium, aut timorem aliquem confessionis, sed propter beneficium in tali casu domino præstitum fuisse a gratissimo domino

to domino manumissos. Deinde quia quædam quæstiones habitæ de feruis Clodianis, ex atrio libertatis videbantur esse contra Milonem contra etiam quæstiones & testes. Hic arguit cum quæstionem hæc vituperat, eo quod sit contra mores, & a plana corruptela vituperat, & testes, & testium productores, & quæstiones illius modum, communes etenim loci sunt, vt dicit in arte, tum defensoris, tum accusatoris a testibus contra testes, a quæstionibus, cõtra quæstiones. Contra ergo testes & quæstiones hæc dixit, vt defensor Milonis. Supra enim est dictum quod aliquando hic vtitur Cicero locis accusatoris, aliquando defensoris, cum constitutio coniecturalis hic constet ex duplici coniectura, & etiam mixta sunt multa de ratione confutationis, per quam loci contrarij dissoluuntur, in hac confirmatione, per quam sua argumenta exponuntur, vt debent cum adseruatione. Nam cum semper dissolutio locorum contrariorum nostrorum faciat firmamentum, in hac potissimum causa confutatio Clodianorum obiectionum Milonis roborat cõfirmationem, quia cum aut hic, aut ille insidias fecerit, & hoc constet, qui se tantum a crimine insidiarum purgat necessario culpam flectit in alterum, vnde fit in hac confirmatione quadam, quæ illam roborat confutatio artificiosissime miscentur.

QUOD SI NONDUM SATIS cernitis &c. Dehinc vltèrius confirmãdo arguit magnam Milonis innocentiam per locum a consecutione ostendens signa innocentia, quæ sequi solent. Et hæc loco hic vtitur, vt defensor sicuti defensorem vt docet in arte, cū non pertimuerit re. nam ipsum innocentia fretum negat esse commotum. Dicit enim & rogat, vt recordentur celeritatis sui reditus ingressus in forum curia, tunc maxime ardente magnitudinis animi vultus orationis ostendens eum sese propter innocentiam commouisse, & tradidisse iudicio. nam id non fecisset, nisi de innocentia sua cõfusus fuisset, cuius vim maximam esse dicit &c. adserens nõ sine ratione senatum causam Milonis probasse videndo presentiam animi sui, & constantiam defensionis. Deinde locum hunc ipsum a consecutione corroboret per locum contra rumores, cum dicit rumores aliquos sparfos de Milone a populo, quos fuisse falsos re ipsa docente demonstrat, adserens eos futuros vero nisi habuisset Milo, quod posset vere, & honeste defendere. itaque improbatio rumorum falsorum facta per locum cõtra rumores detegit, atque aperit Milonis innocẽtiam per locum a consecutione maxime comprobata. Deinde ne Clodiani locum a consecutione,

secutione, quem tetigit possent euellere, aut infirmare per locum etiã a consecutione, attributum accusatori contra reum, qui se dixerit propter spem, & vim innocentia non fuisse commotum. Quia accusatoris locus est cum dicat reum vsque adeo praemeditatũ fuisse, quid sibi esset vsu venturum, vt confidentissime resistens responderet, quae signa sunt confidentia non innocentia. Ne igitur isto loco vti possent Clodiani contra Milonem Cicero summa cum arte argumentum, & eodem loco quo prius, videlicet a consecutione ex parte rei suam innocentiam defendentis accepit, sed non contra hoc crimẽ insidiarum sed contra alia quaedam crimina obiecta Miloni, ostendit enim quomodo illa sustinuit, & contempsit ac pro nihilo putauit, vt cum illa crimina manifesta fuerint reperta falsa, quae ita contempserit videatur etiam hoc de insidijs falsum esse, quod simili modo contemnant, & sic non confidentia, sed innocentia signum esse. Praeterea summo cũ ingenio exaggerat illa alia crimina dicens ea fuisse, quae nullus nocens animo maximo, nullus etiã innocens nisi idem fortissimus vir negligere potuisset propter hoc innocentia Milonis accumulans fortitudinem singularem, quae illo casu criminum obiectorum in homine nocente esse non potuissent, esse autem potuit in Milone, qui erat fortis, & innocens, & dehinc crimina illa connumerat, quae dici non delata solũ, sed pene credita, nec ante repudiata quam quaesita, vt ostendat eorum falsitatem, nullo alio modo nisi inquisitione detecta ne possit opponi vera fuisse, sed non quaesita, & inuestigata. Ideoque Pompeij diligentiam in tali inquisitione significat, quam Pompeij diligentiam ne illũ presentem, & audientem notaret ostendens eum fuisse diligentem contra Milonem. eleganter excusat, & laudat eo quod reges Rempublicam non audire multa non possunt, & ostendit eundem in alijs fuisse diligentem, ne specialiter contra Milonem videatur diligentiam exercere. Et item de alio crimine reprehensum Milonem a senatore quodam dicit quia scilicet cum telo esset occulto, nec Miloni ante creditum quam nudatus ipse monstrauit falsum esse, vt scilicet semper appareat Miloni nihil aliud quam puram innocentiam profuisse, cum semper de his de quibus accusatus fuerit, fuerit diligentissime perquisitum, praeterea postquam incidit in commendationẽ diligentia Pompeianae, & in ipsum Pompeium sermonem vertit magna cum industria & elegantia orationis, vt videlicet eum Miloni multa ratione conciliet cũ possit maxime opitulari, vel vt si qua esset suspitio, quod Pompeius preter iusticiam esset Milonis adiutor, hanc diluat apud multitudinem, ostendendo quodammodo se vereri, quod a nonnullis suis predictetur. Ne Pompeius scilicet haec arma parauerit contra suspensionẽ, & me

tum, videturque multū in horū purgatione laborare, vel vt oēs audiētes intelligerent legis Pōpeianæ sententiā, quā ita vt ipse sentit, tulit vt Milonē absolui oporteret, vtq; oēs saltē cōfitemī liceret. Cū enim ante monstauerit nec debuisse, nec potuisse esse suspitionē, aut metū, Quia gentes illas Pompeius armasset, ostēdit in fine causam illam nō fuisse illorū armorū suspitionē, aut metū. Cum dicat Pompeiū Publici iuris, moris maiorū, rei denique. P. peritissimū &c, Nō fuisse expectaturum armis sibi datis iudiciū in eius cōsilijs iudicandis, qui iudicia ipsa tolleret. Quasi dicat si de Milone suspitionē, aut metū excessisset, cū arma haberentur a senatu data pro cōseruatione Reipublice eū merito punisset, nec in suis insidijs iudicandis iudiciū expectasset, & merito quia talis esset vir, qui tolleret ip̄a iudicia, & sic, vt etiā quodam loco supra significat, arma illa esse parata non ad terrorem inferēdum, sed ad p̄sidium, vt in hac causa iudices possint libere iudicare.

CONFIRMATIO IN CONSTITVTIONE
IURIDICIALI ASSVMPTIVA
COMPARATIVA.

NAEC VERO ME IVDICES Clodianum crimen &c. Postquam Cicero (vt visum est) confirmauit causam Milonis ex fundamento illius rationis, videlicet quia Clodium vitæ Milonis insidiantem iure occidisset. Eamque rationem comprobauit in cōstitutione cōiecturali, vt superius est ostēsum. Incipit nunc confirmare causam eandē ex vi alterius rationis, videlicet quia eum iure occidere potuit Milo, qui bonos erat cōtumeliose vexaturus, & rē publicam seditionib⁹ turbaturus. Hæc enim est illa oratio propter quam dictū est cōstitutionē alteram videlicet iuridicalem comparatiuam in hac causa versari, videtur siquidem hinc disputatio talis oriri, an fuerit vtilius ciuitati a Milone occidi Clodium, an in vita relinqui? cuius partem vnam videlicet quod vtilius fuerit occidi, Cicero hac elegantī oratione, & in hac orationis parte defendit. Quæ quidem pars (vt dixi) in iuridicali comparatiua tractatur, & quia non habet tantam difficultatē hæc constitutio comparatiua, quantam habet cōiecturalis, quæ, vt ait Cicero, tractatu difficillima est, breuius hæc ps, & facili⁹ absoluetur.

Et notandum

Et notandum est quod Cicero non utitur absolute non ratione, quam supra dixi, dicendo quod illa ratione occiderit Clodium Milo. sed ea utitur sub conditione ostendendo, quod si adhuc non vellet aliter diluere crimen, ut diluit, posset Milonem iure defendere &c. Nam ut Quintilianus libro quarto capitulo de partiōe egregie Cicero p Milone insidiatorem primum Clodium ostendit, tum addit ex abundantia etiam si id non fuisset, talem ciuem cum summa virtute interfectoris, & gloria necari potuisse. Non enim Tullius in hac defensione tantum ponebat quantum in prima, & ideo hanc solum rationem propter conditionem adduxit incipiens, ubi ait. Si adhuc non vellet diluere, &c. tamen impune. Miloni palam clamare, & gloriose mentiri liceret occidi, occidi &c. ubi adduxit exemplum minus maioris. hinc enim ostendit fuisse vtilius ciuitati Clodium esse occisum, cum Milonem inducit quasi clamantem, & confitentem se occidisse Non. S. P. Melium, non. T. Gracchum, quorum mors fuit vtilis rei publicae, sed occidisse eum scilicet Clodium, qui multo perniciosior illis fuit. Quod ut sit liquido manifestum multa scelera Clodij aceruat, ut appareat quantum vtile fuerit patriae tam nepharium ciuem de vita, & vrbis tolli, & quantam ille perniciem bonis intulisset si fuisset adeptus praetoriam, qui mala tot, & tanta iam fecerat. Exindeque arguit fuisse vtilius occidi, cum rationem, quae est fundamentum huius partis, adducit, ostendens quantum bonos homines, & patriam ille manu tyrannica lacerasset si vixisset, cum audientes interrogat, quo nam modo ea quae adderant, & impendebant ipsi depellere potuissent, aut ferre eius imperium si ille fuisset, quod optabat, adeptus. Et calamitates ostendit in quas illi incidissent, viuo Clodio. Vnde concludit, quod si cruentum gladium tenens Milo vocaret ciues, & diceret se Clodium occidisse propter vtilitatem Reipublicae, cum ab eorum ceruicibus repulisset seruitutem, non esset tantum timendum quo nam animo id ferret ciuitas, cum omnes nunc sentiant. T. Annum Milonem caede Clodij plurimum rei publicae profuisse, nec vnquam in ciuitate tantam laetitiam extitisse significat. Et ut bene appareat vtilitas, quam sit ex Clodij morte res publica consecuta, dicit viuo Clodio nunquam bona illa in republica fuisse cernenda, quae euentura sperat. Cum ea quae priuate tenerent propria esse eorum non potuissent dominante homine furioso. ita ostendit clarissime rationem illam suam antedictam de turbatione patriae, & vexatione bonorum &c. propter quam vtilius fuisse persuadet, ut occideret, quam ut relinqueretur in vita. Deinde purgata obiectione breuissime quae opponi possent a Clodianis, eum videlicet ista dicere propter odium, non negat fuisse odiū, sed propter ipsius Clodij

S. ij. vitia sibi

vítia sibi fuísse commune cū omnibus, & vt clarius ostēdat fuísse vtilius eum perire, quam viuere, adducit ad iudices illam quæstionem quæ in hac confirmatione constitutionis comparatiuæ tractanda est, cum dicit, vt fingant animo absolui Milonē, ita si Clodius reuiuiscat, & absque eo quod quærat vtilius eos, ostendit solum hac conditionis imagine fuísse territos, vt appareat quā dānosum fuerit eū viuere, & per consequens quā vtile trucidari. Quod similiter etiā monstrat authoritate Pompeij, qua dicit si ferendo legem &cæ. potuisset Clodium ab inferis vocare, nunquam legem de ei⁹ nece fuísse laturū. Et hoc propter Reipublicæ vtilitatem, vnde asserens eos iudices eius mortis vltiores sedere, cuius vitā, si putēt per eos restitui posse, nolint, &c. Adducit (vt ait Quintilianus) libro quinto capitulo de enthymemate probationem ex pugnātibus, quam quidam solum enthymema vocant. Et deinde quod Milo concludit, confiteretur alacriter, nec pœnam timeret ab eis quos liberauisset &c. Deinde monstrata vtilitate, quam est ex morte Clodij Respublica consecuta. Adducit exēpla Græcorum, qui summe honorauerunt illos qui ciues pessimos aut Tyrannos occiderunt, vt Milonem etiam persuadeat honorari. Confessurumque audacter dicit fuísse Milonem se fecisse libertatis omnium causa. Et hic nota, vt semper defensionis huiusmodi sibi conditio naturaliter attribuat propter iam dictam causam, & adfert magno animi ingenio multiplicem rationem quare confiteri posset hæc Milo, quod ad salutem publicam factum esset. deinde multis argumentis ostendit hoc beneficium Clodianæ cædis fortunæ populi Romani & dijs esse tribuendum, vt Milo qui ipsorum deorum minister in ea cæde fuit nullo dignus supplicio, sed honore amplissimo iudicetur. deinde aggregans iterum Clodij scelera, & ostendens quæ vltorius esset facturus in vitā suam, si eam vltorius pertraxisset, significat fuísse vtile Reipublicæ, vt occideretur ab illo qui solus eum poterat a furoribus suis cohibere. præsertim uero cum ostendat aliter, nec Rempublicam nec senatum vltionem de eo fuísse capturum, & clarificat calamitates in quas incurrissent, ni dij Clodiū perdidissent, nihil aliud vult quā ostendere, quod fuerit vtilius eum occidi, quam in vita relinqui, quod multa quidē, & varia, & eleganti hic ratione corroborat, & omnia spectant eo, vt mors Clodij videatur vtilior, & eligibilior Reipublicæ quam eius vita, & per cōsequens eius occisor magis laude dignus, quā supplicio iudicetur, cum fecerit id quod sit vtilius ciuitati. qui finis semper intenditur ab eo qui se defendit in cōstitutioe iuridicali comparatiua, vult enim talis semper persuadere vtilius, aut honestius fuisset, quod fecerit, & sic fit hic.

Deprecatio

DEPRECATIO.

ED IAM SATIS MVLTAE DE
 causa &c. Postquam Cicero confirmavit Clodium
 iure caesum in constitutione iuridicali per trala-
 tionem in Clodianas insidias, easque ut ipsa trala-
 tio haberet locum accurate confirmando probavit
 in constitutione conjecturali. Et deinde iterum iure
 caesum Clodium demonstravit in constitutione
 iuridicali comparativa, ne quid intactum, quod causae suae prodesset
 in hac oratione relinqueret, modo se vertit, & confirmationem suam
 ad aliam constitutionem seu partem constitutionis iuridicalis, quae
 concessio nominatur, per cuius concessionis partem, quae deprecatio
 nuncupatur, nititur summa arte absolutionem Milonis impetrare, &
 bene sicut supra in divisione seu expositione, quae divisionis est species
 praedixerat, videlicet se deprecaturum pro salute Milonis si prius ostē-
 disse luce clariores insidias inimici non nisi demonstratis clarissime
 Clodianis insidijs deprecatur, & quoniam deprecatio fere in iudicium
 non potest usu venire, nisi quando pro eo dicimus cuius multa recte
 facta constant, ut Cicero dicit in arte, ideo cum possit multa praecleara
 Milonis opera memorare, ut facit in causa ista iuridicali non indigne
 deprecatione fuit usus in qua non defensio facti, sed ignoscendi postu-
 latio continetur (ut Cicero inquit) in veteri qui docet, si pro aliquo
 claro, & forti viro dicamus sub conditione utendum esse deprecatione
 sic, ut non videaris. Et uti tamen hoc modo. Quid si iudices hic pro
 suis beneficijs, pro suo studio, quod in vos semper habuit tali suo tem-
 pore multorum recte factorum suorum causa huic delicto, ut ignosce-
 retis postularet tam dignum vestra mansuetudine, quam virtute hu-
 ius esset. O iudices a vobis hanc rem hoc impetrari postulante, itaque
 in hac oratione, ut ignosceretur Miloni, & si non totaliter sub condi-
 tione, ut in exemplo praemisso, tamen effectum simili postulavit, cum
 dicit, non Milonem veniam postulare, sed se. Hic enim modus sibi
 fuit visus honestior, ut postularet veniam quasi invito Milone, ne per
 hoc si quidem, cum significat virum fortem etiam in iustitia, & veri-
 tate plene confidere. Deinde etiam ut Milo misericordia dignior vi-
 deatur propter animi sui constantiam exposcit Cicero, ut non minus
 eius misereatur, qui non ploret, &c. Et probat ex hac sua fortitudine
 animi magis dignum veniam existimari, & adduxit deinde Milonem

S, iij.

voces

voces fortissimi viri proferentem. Deinde per exclamationem commemorat beneficia, quæ patriæ suæ fecisset, quo loco in deprecatione maxime vtendum est, & iccirco in eo mira exornatione se exercet sic, vt saxis possit lachrymas extorquere. Deinde ostēso quomodo secum Milo fortiter colloquatur, ipse cum Millone colloquitur. Et ostendit quod quanto ille sit fortior, tanto ab eo durius diuellatur, vt habeatur cara Milonis nobilitas atque virtus, qui locus in deprecatione artificiose versatur. Deinde ad iudices versus eos sibi magna arte conciliat, & rogat, vt si quid ipsos offenderit poti⁹ luat Cicero ipse quā Milo, & sic vsque in finem multis ac varijs exornationib⁹, misericordia, arte summa, & elegantia nititur peruenire.

CONCLUSIO ORATIONIS.

SED FINIS SIT &c. Hic est conclusio pars vna orationis, & artificiosus terminus ipsius, cum enim Cicero orationem suam in deprecatione concluderet, vt maxime debuit conclusionem, quæ ex connumeratione constaret. Concludens etenim hic misericordiam captat, cum ostendit se loqui non posse præ lachrymis quibus defendi Milo non vult, vt eum semper ostendat in iure confidere, & virum fortē esse, & se subiicit in eorum potestatem, quorū misericordiā vult captare, cum orat, & obtestatur, vt iudicent, quia virtutem, fidem, iusticiam suam probauit is maxime qui optimum, & sapientissimum quenque legit. Per hoc etiam eos sibi concilians audaces ad iudiciū facit ex voluntate Pompeij, qui ipsos iudices in hac causa delegerat. Et sic breuiter cōcludit hanc totam orationem qua nihil pulchrius, nil suauis, nil subtilius, nil denique altius, atque artificiosius fingi potest.

DE ELOCUTIONE.

VLTIMUM EST VT DE RELIQUA parte Rhetoricæ, videlicet orationis elocutione videamus, de qua plane per omnia sic dicendū, vt diximus in oratione Pompeiana superius, & de huius similiter est exornationibus perscrutandum. Illa arma centuriones, &cetera. Hic est color articulus,

tículus, cum dictiones hic aliquæ incopulate ponantur. De liberis, de patria, de fortunis, &c. Articulus. Si vnquã, &c. Repetitio est. Marci Oracij fortissimi viri, &c. Exemplum est. P. Aphricanum, &c. Aut Hala ille seruilius, & quæ sequuntur, Exempla sunt, proponunt enim facta aliqua, cum authorum nominibus, vt planum est. Pudicitiam cum eriperet, &c. Exemplum est. Didicimus, accepimus, legimus, &c. dissolutum est. Arripimus, hausimus, expressimus, &c. dissolutum est. Erant enim leges, erant quæstiones, dissolutum est. Incendium curiæ, oppugnationem, odium, eadem hanc vnam, &c. articulus est. Crimen iudicio reseruauit, rem notauit, &c. dissolutum est. Quidergo tulit, &c. subiectio est, vsque ad locum illum. videt etiam. Nunc igitur vlla quæstio, &c. Hic est ratiocinatio. in hoc enim Scipionis exemplo. Cicero poscit rationem quare quicquam dicat, vt patet Caruit foro, &cætera. Repetitio est, & dissolutum. Insidiator erat in foro, &cætera. Frequentatio est vsque ad locum illum. nisi forte. Qui Aphricanum Pompeium, nosmetipsos, &c. articulus est. Non fuit ea causa iudices non fuit, &c. Conduplicatio est. Nisi iusticiam, grauitatem, humanitatem, fidem, &c. Articulus est. Quamobrem iudices, vt aliquando ad causam, &c. Frequentatio est vsque ad locum illum, quod quo facilius, &c. Conuocabat tribus, &c. Dissolutum est. Miscebat, conualecebat, &c. Similiter desinens est. Fortissimum virum, Articulus est. Significauit hoc sæpe in senatu, dixit, &c. Dissolutum est. Solemne, legitimum, necessarium, &c. Articulus est. Domum venit, &c. Dissolutum est. Obuiam fit ei Clodius, &cæ. In hac maxime parte vsque ad finem narrationis istius color demonstratio est. Nam ita verbis res exprimitur, vt geri negotium, & res ante oculos videatur esse, cum a rebus consequentibus, & circumstantibus non recedat. Potestque etiam color idem per totam narrationem adsignari cum per eam tota res verbis similiter exprimat, & quæ ante & post, & in ipsa re facta sint comprehendere possint, posset dici quod conuenit cum schemate, quod dicitur hypotiposis & isti schemati proprie magis conuenit color notatio, vel effectio. Insidiator superatus, vi victa vis, &c. Dissolutum est. Vel potius oppressa virtute audacia est, &c. Hic est color correctio. Tollitur enim quod dictum est, & pro eo quod magis videtur idoneum reponitur, conuenit cum tropo, qui athacasis dicitur, & conuenit cum schemate, quod epidioecesis nominatur. Nihil dico, &c. repetitio est propter replicationem nihil, Et occupatio est cum dicat se nihil dicere de eo quod dicit, vt patet in textu. Magnam enim causam, magnam spem &cæ. Articulus est. Exhibe quæso Sexte, Clodi exhibe &c. conduplicatio est. Tu. P. Clodij, &c.

S. iij.

Repetitio est.

repetitio ē. Itē dissolutū ē. Imaginib⁹, exequijs, pōpa, &c. Articulus ē.
 At valuit odiū, fecit iratus, &c. dissolutū est. Diē mihi credo dixerat, &c. Dissolutum est. Item similiter desinens. Vidi em̄ vidi, &c.
 Conduplicatio est. Hęc insidiata Pōpeio est, &c. repetitio est. Potuit ne, potuit ne, &c. repetitio est. vltor sceleris illius, &c. Articulus est. Ipse cunctę Italię cupienti, &c. Denominatio est ab eo quod continet id quod continetur, nam contenti in Italia intelliguntur. Quem igitum cum omnium gratia, &c. Repetitio est. Item contrarium est vsque ad eum locum illum, presertim iudicis, &c. Hunc iniuria ini quo loco alieno tempore periculo capitis, &c. Articulus est. Respiraui liberatus sum non vereor, &c. Dissolutum est. Video adhuc constare omnia iudicis, frequentatio est vsque ad locum illum. Videamus nec id quod caput est, &c. Notandum quod exornatio ista hic aptissima, & artificiosissime est a Cicerone collocata, nam vt ipse inquit in arte. Hęc exornatio plurimū in coniecturalibus causis opitulatur, cū suspitiones quę separatim dictę minutę, & infirmę erant vnum in locum coactę rem videntur perspicuā facere non suspitiosam, vt hic optime factum est. Cum penula irretitus, &c. Articulus est. Adde, adde, &c. Repetitio est Pransi, poti ossitantis, &c. Articulus est. Ne indicaretur: ne dolorem, &c. Repetio est. Conseruatores domini vltores sceleris, &c. Articulus est. Item similiter cadens. Quis eos postulauit Appius, &c. Hic est color complexio, nam idem repetit, & ad idē postremo reuertitur. Conuenit cum schemate, quod epinalensis dicitur, cum quo schemate conuenit etiam conduplicatū, vt superius dictum est. Res ipsa, & tam claris argumētis signisque luceat, &c. Tralatio est ante oculos ponendi causa. Nullo scelere imbutum, &c. articulus est. Item repetitio. Item similiter cadens. Neque vero se populo solum, &c. Hic est color gradatio, quia non ante ad consequens verbum descenditur, quam superius est consensus, vt hic patet. Conuenit cum tropo, quod dicitur methalensis, & cum schemate, quod est climax. Cui senatus totam Rempu. omnem Italię pubem, &c. Articulus est. Præsertim omnia audienti, &c. Articulus est. Item similiter cadens. Facti rationem præsentiā animi, &c, Articulus est. Cederet æquo animo legibus, dissolutum est. Erumpet, occupauit, dissolutum est. Vt sustinuit dij immortales sustinuit, &c. conduplicatio est. Imo vero, vt contempserit, &c. Hic est color correctio. nam tollit id quod dictum est, & pro eo id quod magis videtur idoneum reponit. Tuas inquam suspitiones. Conduplicatio est. Si meliorem, si hunc &c. Repetitio est. Instituta, vel iniusticia parata intenta, &c. Articulus est. Gneum Pompeium iuris publici, &c. Articulus est. Occidi, occidi, conduplicatio

conduplicatio est. Eum cuius supplicio senatus, &cæ. Repetitio est. Quem senatus, quem populus, quem omnes gentes, &cæ. repetitio est. Castris exercita, signis &c. Articulus est. Qui nõ calunnia litium, &c. Repetitio est. In Rempublicam, i priuatos, &c. Repetitio est. Quam in nostras possessiones, vestra tecta, &c. Articulus est. Quæ patet, quæ nota omnibus, quæ tenentur, &c. Repetitio est. Vt ius, æquitas, leges, &c. Articulus est. Qui nõ probet, &c. Repetitio est. Item interpretatio. nam hoc non iterat idem verbum, sed id cõmutat alio verbo, quod idem valeat, vt interpretatio est conuenit cum spẽ metaplasmĩ, quæ dicitur tautologia. P. R. cunctam Italiam, nationes omnes, &c. Articulus est. Odio inimicitiarum mearum inflammatus, &cæ. Tralatio est. Euomere videar. Tralatio est. Confiteretur, confiteretur, &c. Conduplicatio est. Proposita inuidia, morte, poena, &c. Articulus est. Populi grati est premijs adficere, &c. Hic est color distributio quoniam hic in plures personas negotia quædam certa dispartuntur. Qua Hala, qua Nasica, &cæ. Repetitio est. Item exẽplum. Qui sacra, qui cerimonias, auspicia, &c. Repetitio est. Qua sapimus, qua puidemus, qua hæc ipa agimus. Repetitio est. Ea vis, ea est, igitur, &c. Conduplicatio est. Vos enim albanĩ tumuli, atque loci vos, &c. Conduplicatio est. Item est hic color exclamatio. Nam hic conficit significationem indignantis per sacrorum compellationem. Vt exclamatio est, cõuenit cum tropo quæ dicitur apostropha, vel cum schemate, quod dicitur prophonesis sine imaginibus, sine cantu, &c. Repetitio est. Polluerat stupro, &cæ. Dissolutum est in multis verbis. Ciuitas, Italia, prouicia, regna, &c. Articulus est. Gneum reditum in gratiam, &c. Dissolutũ est. Templum sanctitatis, amplitudinis, &c. Hic est articulus. Excitate excitate, &c. Conduplicatio est. Vir fortissimus in suscepta causa firmissimus, &c. similiter cadens est. Si nostro omnium fletu, &c. Repetitio est. Valeant inquit valeant, &c. Conduplicatio est. Sint incolumes, sint florentes, sint beati, &c. Repetitio est. Item dissolutum. Vbi nunc senatus est, &c. Repetitio est. Equites Romani illi illi. Cõduplicatio est. Negat enim se negat, &c. Conduplicatio est. Occursationes, studia, sermones, &c. Articulus est. Nullum a me amoris, nullum studij, &c. Hic est repetitio. Ego inimicitias potentum, &cæ. Repetitio est. Quidnam restat, &c. Repetitio est. His lachrymis nõ mouetur Milo, Hic est dissolutum. Vos vos appello, &c. Conduplicatio est. Item repetitio. Expelletur, exterminabitur, proicijetur, &c. Dissolutum. In dagauĩ, protulĩ, patefecĩ, extinxĩ. Dissolutum est. Minime minime inquit, &c. Hic est conduplicatio. Vestram virtutem, iusticiam, & fidem, &cæ. Articulus est.

Argumentum

ANTONIUS
 ARGUMENTVM ORA-
 TIONIS PLAN-
 TIANAE.

QUONIAM GENVS PLANTIVS CIVIS RO-
 manus ex equestri ordine, & Laterensis Romanus
 cuius nobilissimus e familia consulari in petitione
 ædilitatis competitores fuerunt. Et cum essent am-
 bo Ciceronis amici, vt ipse dicit, tamen fauit Plan-
 tio in petitione, eo quod Plantius dū esset in Ma-
 cedonia quæstor, & Cicerō pulsus esset ex vrbe, iuif-
 setque in Macedoniam maxima caritate fuit susceptus, & protectus a
 Plātio, vnde ei postea restitutus, obstrictus, vt dicit beneficij memo-
 ria in petitione ædilitatis fauit. faueruntque Plantio tribus multæ. Ita
 que factus ædilis fuit præterito Laterensi, qui propter nobilitatis glo-
 riam non ita humiliter & obnixè populo supplicarat. Sed Laterensis
 ita præteritus sibi prælato Plātio quum dignitate sanguinis certet, vt
 extimator est vnusquisque suæ virtutis vehemens, sua etiam opinio-
 ne omnibus virtutibus excedebat, ægre repulsam ædilitiã tulit. ipse
 que Plantium accusauit, quod nō rite sed iniuria optinuisset, quia per
 ambitionem, & largitiōes, quamobrem veniret merito de crimine am-
 bitus puniendus. Cicerō vero Plātium hac egregia oratione defendit
 ostendens ipsum debite ædilem factum nulla largitiōe, nec vitio cor-
 ruptibilem, multa que etiam in seipsum obiecta propria, quod tam fer-
 uens Plantij fautor esset, accuratissime purgat, & ad quod se adstrictū
 asserit obnixè pro Plantio deprecatur.

GENVS CAUSAE IN QVO
 HAEC HABETVR
 ORATIO.

Hæc oratio

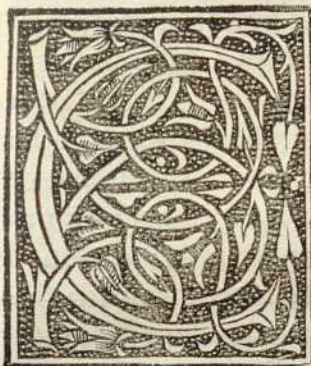
HAEC ORATIO IN IURIDICIA

li genere constituta, habet enim causa accusationē cum defensione, nam accusatus Plantius a Laterensi defenditur a Cicerone hac oratione. Demonstratiuū genus hic incidit pro ea sui parte, quæ in laudatione consistit. nam multum Plātius commendatur a Tullio, vt ostendat eum ædilitatē suis meritis consequi potuisse, vt infra videbitur, sed principale gen⁹ est iudiciale, vt dictum est, quia principaliter hic Plantius ab accusatore defenditur. Laudatio vero eius hic incidit, quia refertur ad defensionē.

CONSTITVTIO CAUSAE IN QVA

HAEC HABETVR

ORATIO.

VM CAUSAE HVIVS PLAN

tianæ hæc sit principalis cōstitutio inuestiganda, quæ ex prima intentione accusatoris, & defensoris depulsione cognoscitur, vt in Miloniana superius dictū est. Et enim (vt ait Cicerone) constitutio est prima deprecatio defensoris cum accusatoris insimulatione coniuncta. Videamus primo quæ fuit Laterensis intentio & quæ fuit Plantiana depulsio, sed intentio nobis hic aliter nota esse non potest, quam ex modo depellendi, eo quod non habemus Laterensis accusatoriam orationem. Modus autem depellendi talis primo esse videtur. Iure, & legitime ædilis factus est Plātius. populus autem rite creauit eum ædilem, & potuit quem voluit facere, quem voluit præterire. Itaque secundum quod videri ex accommodatione ad hanc depulsionem potest, iudicaretur fuisse huiusmodi Laterensis intentio, iniuria ædilis es factus, ex qua depulsione superius posita apparet, quod orta est constitutio iuridicialis, quod vt clarius videamus, & etiam vt cognoscamus quæ pars iuridicialis sit adinuicem coniungamus intentionem cum depulsione, & ratione depellentis. Erit ergo intentio Laterensis, iniuria factus es ædilis Plantii, Plātiana depulsio, iure sum factus. ratio populus enim hoc potuit, & secundum istum modum constitutio esset iuridicialis, quoniam querit an iure, an iniuria factus sit, & cum sit iuridicialis bipartita. in

partita, in assumptiuam, & absolutam, & assumptiua sit cum est per se infirma defensio, sed assumpta re extranea cōprobat. Absoluta vero cum id ipsum, quod factū est, vt nihil aliud foris assumatur recte factum esse dicitur, vt inquit Cicero, quia nihil extraneum sumitur, sed solū adfertur rē esse iuris, quia absolute dicitur iure factum, quod populus fecit, & potuit. Manifestum est, quod constitutio est absoluta iuridicialis. Et nota quod quando dicitur, quod constitutio causae cognoscitur ex intentione, & depulsione, intelligi debet videlicet an sit coniecturalis, an legitima, an iuridicialis, non autem partes ipsarum constitutionum, vt assumptiua, & eius partes, partesque legitime taliter cognoscuntur, sed est opus ad cognitionem ipsarum annexione rationis gratia exempli, cum sic intendat accusator in Orestem, iniuria occidisti matrem, & ita depellat Orestes, occidi, sed iure occidi. hic est intentio & depulsio, & per eas nihil amplius notum est, quam quod est constitutio iuridicialis, non enim negat factum, sed iure factum dicit quod satis est ad iuridicalem habendam, sed cum Orestes anteiecit rationem depulsioni, & dicit, illa enim patrem meum occiderat, manifestum sit quae pars iuridicialis sit. Apparet siquidē quod assumptiua est & quod etiam pars assumptiuae, quia tralatiua criminis, adsumitur enim res extranea ad defensionem, vt puta alienum crimen, & transfertur crimen in matrem, & hoc totum apparet per rationem annexam depulsioni. Dabit ergo ratio depellentis notitiam partis cōstitutionis generalis, nisi quis forte diceret, quod depulsio est non solum hac proprio iure feci, sed connexa secum ratione, & tunc nō esse dubium quod solum ex intentione, & depulsione constitutio, & species constitutionis nosceretur, sed sciendum, quod licet ratio depulsionem roborat, tamen abinuicem distinguuntur, vt apparet per dicta Ciceronis tam in veteri, quam in noua exēplificatis in veteri de cōstitutionibus. ponit primo accusatoris intentionem, deinde depulsionem. Post subiungit quæstionem, post adfert rationem, & infirmationem ipsius, deinde iudicationē elicit, & nō ita distigueretur depulsione a ratione si essent ambę depulsio. Præterea dicit in arte noua libro primo iuxta finem. constitutione igitur reperta statim quærenda est ratio, &c. Vbi apparet quod depulsio est separata a ratione, quia cum constitutio prima saltem sui diuisione generali ex intentione, & depulsione reperiatur, & ea reperta post doceat quæri debere rationem, nulli dubium quin depulsio fuerit a ratione seiuncta, licet (vt dixi) non adiuuet, & roborat depulsionem. ipsa enim defensionem continet, quod vero dicebatur partem & speciem constitutionis cognosci a ratione, apparet fuisse de mente Tullij, qui in veteri in exemplo iuridicialis absolute, cum posuisset rationem

tuisset rationem dicit. ideo se illam subiecisse rationem, vt cognosceatur genus ipsum causae de quo tunc loquebatur Orestes absoluta ipsa constitutio haec est iuridicialis de qua tunc agebat, vnde apparet rationem facere ad cognitionem constitutionis, vt supra dixi. Praeterea dicit in eodem loco si supposuisset eam rationem qua vli forsan sunt depellentes mutatam constitutionem causae, quia fieret constitutio tralatiua, vnde apparet ex varia ratione variari speciem constitutionis quemadmodum varia ex intentione, & depulsione prima constitutio variatur, quae ideo dicta sunt, vt liquido dictum sit oportere me mediū depulsionis Ciceronis considerare, & rationes suas ad constitutiones pro hac oratione declarandas. Quia ergo Cicero in prima constitutionis parte videtur ita depellere iure aedile Plancium esse factum, & adferre rationem nullam quidem extraneam, sed de ipso populi iure sumptam, habemus, dicit, quod pro tanto causae Plancianae constitutio est iuridicialis absoluta, pro quanto vero depellit, & impugnat Cicero modum agendi Laterensis, vt patet in ea orationis parte, sed aliquando veniamus ad causam &c. vt inferius ostendetur. constitutio est legitima tralatiua, sed dum extenuat Cicero suspicionem largitionis quia eum dicebat Laterensis tribus corrupisse, versatur constitutio coniecturalis. Quae vero principalis causae constitutio sit. an scilicet coniecturalis, an iuridicialis absoluta, Nam legitima tralatiua nulli dubium quin sit incidentalis, non facile est iudicare, cum difficile sit videre primam intentionem, & depulsionem. Si enim Laterensis aliter intendere isto modo, videlicet, tribus, & populum largitionibus corrupisset, & Plancius ita depelleret, non corrupti, manifestum esset, quod principalis constitutio esset coniecturalis. verum Cicero defendendo nititur trahere causam ad iuridicialem absolutam, & hanc iudicationem, cum populus Romanus aedile Plancium ex Equestri loco natum fecerit. Laterensem vero familiae consularis praeterierit, iure ne id facere potuerit. non dubitauit enim Cicero si res ad hoc dubium duceretur se facile Plancium defensurum. sed utcunque sit prout oratio in varijs tractabitur, ita de ipsis iuxta mei possibilitatem loquar inferius.

DE Rhetoricae partibus hic considerandis.

DE INVENTIONE MEMORIA ET pronunciatione hic est dicendum, vt dictum est supra in oratione Pompeiana, sed videamus dispositionem orationis. Dispositio quidem est in partibus orationis non ab institutione artis profecta, sed ad casum temporis oratoris iudicio accommo-

T. j.

data.

data. Primo siquidem ponit exordium. Deinde diuisionem. deinde confirmationem, deinde confutationem, quas duas in varijs constitutionibus intermiscet. Et modo vnus partem ponit, modo alterius, & confutat modo pro se, modo pro Plancio. deinde concludit orationem in deprecatione, vt oia singulariter ostendantur. nam narratioe q̄ est vna de partib⁹ Rhetorici instrumenti, & q̄ ptinet ad causam de qua iudiciū est futurū. de industria supersedit, quia p̄ accusatorē causa satis erat nota, neq; ei ars p̄cipit, vt narratioe sem p̄ vtamur, sed vt est apud Ciceronē in oratore qm̄ vtēdū sit, aut nō sit narratioe. i. cōsiliij. Neq; em̄ ars p̄cipit, vt narratioe sem p̄ vtamur, sed vt est apud Ciceronē in oratore qm̄ vtēdū sit, aut nō sit narratioe. i. cōsiliij. Neq; em̄ si nota res est, neq; dubiū quod gestū sit, narrare oportet, nec si aduersarius narrauit, nisi refellam⁹. Placethic & Quintilianus lib. iiii. oratorie institutionis capitulo de narratioe sic scribēs. Sūt aliqñ tā breues cāe, vt p̄positioes poti⁹ habeāt quā narrationē. id accidit aliqñ vtriq; parti, vel cū nulla expositio est, vel cū de re cōstat, de iure q̄riſ, vt apud centūuiros filius an frater debeat esse ab itestato heres, aut cū est idē narratioi locus, sed ante iudici nota sunt oia, aut priore loco recte exposita, &c. itaq; nō de siderauit in Plāciana causa ista ratio narrationē, vel qa causa de se nota iudicib⁹, vel qa añ esset exposita, &c. De ptib⁹ oratiois exordiū.

Gvm propter egregiā, & singularē, &c. Hic incipit cū oratione orationis exordiū, quod si sit debite, & secūdū artē cōfectū, & accōmodatū orationi, ex genere causæ vidēdū est. videamus igitur gen⁹ causæ an. s. sit honestū, dubiū, turpe, vel humile. Et quia habet in se causa partē honestatis, & partē turpitudinis, dicēdū est quod causæ genus est dubiū. Pars em̄ turpitudinis inde est, q̄ quodāmō turpe videreſ Plancium virū filiū publicani, equestris ordinis viro amplissimo, & nobilissimo, ex familia cōsulari quod videtur turpi⁹, p̄latum largitiōe nō meritis. hec em̄ multū auditorū animos videntur offendere. pars autē honestatis p̄ quāto virtutes, & merita Plācij ostēduntur. Et dicit eis ad dignitatē legitime, & ex libera volūtate populi cōscēdisse. Quapropter dixi dubiū genus esse causæ. Ideoq; ex arte sumēdū fuit exordiū p̄ quod beneuolētia captareſ. Et ita ab oratorū principe Cicerone elegātissime factum est. Captat em̄ primo beneuolētiā a persona Plācij ostēdendo qualis fuerit in se ipsum amicum suū in re accōmodata huic rei de qua agiſ. Cum videlicet egregiā, & singularē eius in sua custodiēda salute fidē vocat, & dicit p̄pter eā fidē in petitiōe sua habuisse fautores, & ex hoc se gaudiū p̄cepisse, sic q̄ illā Plācij fidē ad istā edilitatis cām accōmodat quātū potest. Deinde captat ab aduersariorū persona, eos in odiū rapiēdocū crudeliter

crudeliter, perfidiose, flagitiose, significat a suis inimicis, & emulis noceri Placius eo quia eum conseruauerit, & in periculis pertexerit. Quid ei flagitiosum, & malitiosum esse potest, quam alicui obistere hoc quod duntaxat alium in vita, & salute seruauerit, & profertur Cicerone? et deinde captat a iudicibus & auditorum persona aperiendo quod de eius existimatio, & quod iudicij expectatio sit, cum dicit se eorum consensu, & conspectu recreari, a quibus cum seipsum esse saluum esse voluerit sibique beneficia multa contulerit non extimescit, ut Placius propter salutis sue custodiam noceat. Deinde tacite & curialiter captat a persona aduersarij Laterensis, eum non in aptam inuidiam inducendo propter aliquam improperationem potentie, & factionum ceterarumque rerum quibus aduersarij in inuidiam deducunt, tamen caute & breuiter idem faciendo, & ostendendo magis ipsum Laterensem ad iudicium alius, quam veritate confidere. Cum dicit mirandum potius quod in Laterensis sibi delegerit Placium rem quam timidum videat a iudicibus cum magna ratione fecisse, &c. & hoc breuissime de huius orationis exordio. Diuilio:

Vanquam mihi non sumo tamen, hic est diuisio pars una Rhetoricæ orationis, quam ut dictum est superius in Miloniana ad hoc potissimum comparat, ut auditor intelligat summam causæ, & questionis, & super quo sit ab oratore dicendum velut quadam admonitione prelatiat, quod cum variæ species diuisionis varijs modis efficiat, videamus quod hic diuisionis est species, & causa, expositionem esse dicamus, per quam Cicero nunc exponit quibus sit de rebus acturus dicens sibi non tamen arrogare, ut propter merita in se Placius absoluat, sed eum ostensurum alia propter quod id conlequi mereat vitam, scilicet integerrimam, mores modestissimos, summam fidem, continentiam, innocentiam, & pietatem, quæ si non ostenderit, nil recusaturum de poena, si vero monstrauerit petiturum postea, ut iudices misericordiam tribuant de peccati, quæ ita porando profert, sicut exponendo predicat. Dicit propterea se pro seipso esse dicturum non solum pro Placius cum in se obiecta pene sint plura quam in reum, & inserit quod sibi sit obiectum, videlicet de nimia gratitudine in Placium, & dicit hæc omnia sibi esse modice tractanda, sed prius tamen respondendum criminibus, ne Placius videat plus recordatione temporum Ciceronis, quam sua innocentia esse defensus, sic ut plane vides exponit hic omnia super quibus intendit hanc texere orationem.

CONFIRMATIO.

ED MIHI IN CAUSA FACILI, ATque explicita, &c. Hic incipit confirmatio pars una orationis, volens enim Cicero confirmare in causa hac Placiana perditam, eam summo cum ingenio, & arte deducit ad iuridicalē absolutam constitutionem, in qua de iure populi disputeret, & quodammodo discutiat hæc questio. An potuerit populus quæ voluerit nulla alia re attenta, & suo iure ædilem facere, & quem voluerit preterire? Nam multis ostendit rationibus se velle defendere ab ea contentione ad quam ipsum

vocat Laterēsis, & velle venire ad eā ad quā causa ip̄a deducit, hoc est supradictā de iure populi, quod ideo facit, quia non dubitat in illa re persuadere faciliter. Et ut supradixit cum loquebar de constitutione causae, haec pars est tractata in absoluta iuridiciali, ut facile est videre per intentionem & depulsionem, & rationem formaliter superius positas, quae licet non sint ita ad verbum in oratione, tamen eas sic formari debere dicitur ex modo confirmandi, & confutandi, non enim ita formaliter ponuntur in orationibus quemadmodum in rhetoricis pro exemplo, ut res clarius videatur ostenduntur. Potest tamen videri per orationem, quae intentio, quae depulsio, quae ratio. Et si utraque habetur ratio, accusantis scilicet, & defendentis, videretur etiam firmamentum, & omnia clarius. Sed utrunque possumus ex vna tantum oratione cognoscere, formamus haec, ut causae constitutionem aliquammodo cognoscamus.

Sed ad propositum reuertamur. tractata siquidem haec pars est in absoluta iuridiciali, ut supra probatum est, uti ergo habuit locis, & argumentis absolute iuridicialis, ut facit egregie. Nam arguit quod populus edilem Plancium facere potuit ad haec si esset non tanti quanti Laterensis, quod tamen hic sic esse non adserit. Sed de hoc alio loco agendum dicit. Et arguit per locum a natura, & consuetudine populi, cum eum dicit esse aliquando inanem iudicem dignitatum. Aliquando vero non, & ostendit in quibus mandantis honoribus est, & in quibus non est. Et cum dicit se de iure populi disputare qui potest, & solet praeterire nonnumquam dignos, quae omnia videntur a natura, & consuetudine populi continere, ut ipsemet probet exemplo antiquorum patrum, qui tenere non potuerunt, ut essent hi reprehensores Comitorum, quia populus semper voluit, quos voluit facere, quos voluit praeterire. Item arguit per locum a iudicato, cum ostendit, quod iudicari postulat Laterensis esse iniustus in causa simili iudicatis antiquitus, quia antiquitas solum is non gerebat magistratum, qui coeperat a populo sine auctoritate patrum. Nunc autem postulatur, ut ex ille creati iudicium populi rescindatur. Item arguit per locum a natura, & consuetudine populi. Cum Laterensem pulcherrime consolatur ostendendo in rebus talibus populi consuetudinem, & naturam, & ut propter eam non debeat commoveri cum non semper comicijs iudicet populus, sed moueatur plerumque gratia, cedat precibus, faciat eos plerumque a quibus sit maxime ambitus, cum etiam si iudicet non delectu, aut sapientia ducatur ad iudicandum, sed impetu nonnumquam, & quadam etiam tenuitate cum in eonon sit consiliu, non ratio, non discrimen, non diligentia. Item arguit per locum a iudicato, cum dicit sapientes dixisse esse ferenda, etiam, sed non laudanda, quae fecisset populus. Deinde ostenso quod haec accusatio potius

tio potius sit in populum quam in Plancium, Arguit iterum per locum a consuetudine & natura pro populo, & Laterensem caute mitigat, & solatur, ostēdens qualiter se soleat habere populus in comicijs ædilijs. Tunc dicit studium eius in talibus esse solere, nō iudicium, & illa potius e blandita, quam enucleata suffragia, & eos qui ferant suffragium deliberare sæpius quid ipsi debeant, quam quid a Re Pu. debeat. Et ob id contradicit, quod si adhuc iudicium populi maius esset ferendum esset, & hoc confirmat per locū a consuetudine clarissimorum, & sapientissimorum ciuū, qui tulerunt. Item arguit per locum a natura, cum dicit, conditionem illam esse populorum liberorū & maxime populi Romani, vt dare, detrahere cui velint possint &c. nec esse fas potestatem ciuū impugnare quod fecerūt, sed allicere voluntates, placareq; turbatas &cetera. Venio nūc ad ipsius populi partes &c. Prosequens Cicero in constitutione eadem, videlicet iuridicali absoluta, vt magis appareat causam plus populi esse, quam Plancij, orationem fingit qua vt cōtra Laterensem ipse populus videatur, in qua quod fecit ipse populus magna cum arte defendit, & primo Laterensem mitigando, eo quod non in eius contumeliam prælatus est Plancius, sed quia obnixius supplicabat. arguit istius rationis efficaciam per locum a natura, & consuetudine sua, cum dicit sibi semper supplicari voluisse, & serogari, & ostendit sine discrimine personarū se in ædilitate posse præferre quos velit, & hoc per locum a consuetudine, cum dicit sæpe in similibus hoc fecisse, vt viri clarissimi in ædilitatis petitione præponerentur ignauis, & exempla connumerat. M. Seij. C. Sereni. Gnei Manlij, qui homines ignaui fuerunt in ædilitate dignitate maximis, & amplissimis viris prælati Marco Pisoni, Quinto Catullo. deinde populus quasi Laterensem mitigans, & ostendens causam, quia ei non contulerit dignitates, ne dicere possit Laterensis populum ipsum iniuria fecisse, quod fecit, eum ad petendum hortatur, & admonet vt meminerit popularis illius naturæ, quæ vult vt sibi diligentius supplicetur, per locum a natura sua arguens se iure Laterensi Plancium prætulisse, qui melius naturæ populi satisfecisset, quia scilicet curiosius, & diligentius supplicauit.

T. iij.

Hæc oratio

AECORATIO POPVLI EST
 mea vero &c. Ostenso ex præcedenti populí
 oratione ipsius iure absoluto in mādandis ho
 noribus, prosequitur Cícero confirmatiōē
 suam, quam orationem a sui ipsius persona
 continuat, & ostēdit in eadem iuridiciali cō-
 stitutiōne absoluta nō solum populum crea-
 re potuisse quem voluit, sed etiā præterquā

in casu largitionis factæ populū in iudiciū aduocari non posse. Ar-
 guens per locum a consuetudine publica, quā frangi oporteret om-
 nimode si aliter fieret, quod demonstrat aperte cum dicit, quod si quo-
 tiescunque præteritus erit is qui non debuerit præteriri, toties oport-
 tebit eum, qui factus erit condemnari. Nihil iam opus erit quod sup-
 plicetur populo. neque opus erit suffragiorum, & renūciatione, & illis
 omnibus quæ cōsueti sunt fieri. Itaque contra omnē consuetudinē
 simulatque professi erunt aliqui, subito cognosci poterit ex gradu fa-
 miliæ, quis debeat optinere, & sic erunt suffragationes extinctæ, & si-
 milia studia cum populí libertate in mandandis magistratibus. multa
 que quæ numerat acciderēt contra solitum, in quibus hoc erit, quod
 nulla erit amplius varietas comitiōrum vt scilicet esse consuevit. Et
 si Laterensis vellet opponere, & dicere, quod tamen comitia tractari
 possent cum consilio & ratione, vt digniores præferrentur. Contra
 hoc arguit per locum a consuetudine dicens, quod persæpe accidit, vt
 aliquos factos esse aliquos non esse, mirentur, quod hic consuetudi-
 ne tritum sit. Et contra idem arguit etiam per locum a natura comitio-
 rum, cum campum comitiōrum comparat pelago fluctuantí, & mari
 profundo, atque æstuantí, sic vt in illo tanto impetu, & motu nō pos-
 sint esse, nec modus, nec ratio, nec consilium. Deinde arguit per locū
 a natura populí, & consuetudine campi comitiōrum non debere rem
 hanc in iudiciū aduocari. Cum enim dicit gratam esse tabellam po-
 pulo, quæ hominum mentes tegit, vt scilicet possint vnum promit-
 tere, aliud facere, ostendit naturam popularem. Et argumētum con-
 cludens interrogat cur exprimat Laterensis in iudicio, quod non sit in
 campo, videlicet hæc, hīcquā ille dignior, ostendit consuetudinē cā-
 pi comitiōrum, & sic finaliter concludit, quod non sint in campo quæ
 rendum equum aliter quam quia factum a populo esset si nō sit recte
 factum, qui populus potuit facere, quod voluit etiam si non debuit, &
 sic similiter non sit quærendum aliter in iudicio.

Confirmatio

CONFIRMATIO CON-
IECTVRALIS.

QUID SI POPVLI QVOQVE factū, &c. Postquam superius Cicero artificiosissime confirmavit in constitutione iuridiciali absoluta demonstrando populum potuisse creare quē voluit. Hic incipit confirmare in alia constitutione, videlicet coniecturali Plancium non largitione, sed meritis edilem factum. Etenim quod dicit se velle defendere factum populi hoc est rite factum esse, & docere Plancium non obrepisse ad honorem, sed eo venisse cursu, qui semper patuerit hominib⁹ ex Equestri loco. Hoc enim cursu legitimo nihil aliud intendit facere nisi negare simpliciter largitionem aliquam fuisse. hoc enim nullo melius modo negat quam si rationes alias ostendit, quibus Plancius factus ædilis sit, sed negare simpliciter largitionem fuisse, est causam trahere ad cōstitutionem coniecturalem, quoniam negatio facti est, vt clare patet in arte. Est ergo pars ista cōfirmationis in constitutione coniecturali, cuius constitutionis locis vsus est hic Cicero, vt materia passa fuit. Hoc dico quia non tot locis coniecturalibus tractari potest ista causa, in qua causa accusatur, negaturque largitio, quot potuit causa Miloniana tractari, & causæ aliæ in quas multæ & variæ suspitiones incurrunt. Hic enim fere sufficit demonstrare rationes, quibus Plancius factus sit ædilis, vt omnis sit largitionis extincta suspitio. Sed ad nostrum propositum procedam⁹. Cum enim in coniecturali constitutione accusatio suspitiosa esse debeat. defensio vero attenuatiua suspitionum. Cicero hic primum, vt accusator accusationis Laterensis eam suspitionem commaculat dicens, se mirari cur hunc potius accuset, quam alios competitores filios Equitum Romanorum, vt est Plancius qui etiam ab eo longissime abfuit, neque tātum impediuit, vt reliqui, quasi velit Cicero in hac sua admiratione accusationem Laterensis criminari, quod videlicet ob aliam potius causam instituta sit ab eo, vt etiam inferius apertius dicit. Nam ex hoc tantum obtinet Cicero quod ostendit nō solū fuisse largitionem quam aduersarij criminātur, sed etiā ipsos aduersarios nō putare eā fuisse, qui insimulentur propter aliud accusare, &c.

T. iiii.

Sed tamen

ED TAMEN HAEC TIBI EST prima &c. Hic tanquam defensor Plancianæ causæ, vt suspicionē largitionis attenuet, & extinguat, ratiōes ostēdit quibus potius ædilis factus est Plācius quam Laterensis. Et sic mira cum arte nunc descendit ad illam contentionem comparationis vtriusque, quam velle videbatur effugere. Nunc enim eam tractat quando scilicet iam tractata defensione in iuridiciali absoluta constitutione, modo in coniecturali fructuosior sibi fiat illa contentio dignitatis, quam certe hoc loco fugere non poterat ostensus merita Plāciana. Magnam enim auditorum sibi cumulasset inuidiam, nisi etiam Laterensis merita tetigisset, quæ esse magna ostendit. sed rationabiliter Planciana gratia superata. Itaque primo arguit per locum a probabili a causa demonstrans non expedisse reo peccare. hoc est non expedisse Plancio largitione corrumpere, cum ostendit, eum licet a Laterensi nobilitate generis superatum magna habuisse præsidia, propter quæ ædilis fieri sine largitione potuerit. Isto enim modo vt defensor debet ex arte negat fuisse causā maleficij, hoc est largitionis, quæ in causa ambitus maleficium est. Nā clare ostendit Plācij adiumenta, cum dicit suffragia ei fuisse, quæ despiciat Laterensis, & conferendo vtriusque familiam signat tantam nobilitatem, non solum non profuisse Laterensi, sed etiam nocuisse cum pauci sint, qui nobilitatem ament &cæ. Deinde summa cum eloquentia serio commemorat adiumenta multa quidem & variā, quibus significat potius Plancium quam Laterensem ædilem factum, quæ cum omnia ad vnū & eundem locum, & argumentum sumptum scilicet a probabili causa spectent, particulatim narrare non expetit, his siquidem omnibus Cicero vult habere non expediens fuisse Plancio largitione corrumpere, cui tanta fuerūt opitulata subsidia, & sic etiam omnia quæ de virtutibus, & vita commemorat ad eundem pertinent locum. Nam vult ostendere Cicero non fuisse illi causam largitione corrupendi, qui potuit in tanta virtute confidere. Itaque ista particula de ratione generis demonstratiui, vt dicebam cum loquebar de genere causæ, referatur ad defensionem.

EPILOGVS PRAECEDENTIS PARTIS

CONIECTVRALIS CON-

FIRMATIONIS.

Omnibus

M NIBVS REBVS IGITVR ornatum &c. Hic est habitæ immediate in coniecturali constitutione Epilogus confirmatio nis, quo ex arte post firmissimam argumētationem vsus est Cicero, videns enim ipse varia & multa dixisse de meritis Plancianis, & causis honestissimis dignitati suæ, vt ea animis figeret auditorum ad hoc idoneo est vsus Epilogo, & eius parte illa, videlicet quæ enumeratio nūcupatur, per quam breuiter colliguntur in sum-

ma quæ dicta sunt, in ordine refertur quicquid est dictum, velut si respicias hic in textu accuratissime factum videbis.

CONFUTATIO.

V NC TV VITAE SPLENDO rem &c. Hic est confutatio pars vna orationis in qua Cicero confutat egregie quæ obiecta sunt Plancio, quæ quidem a Laterense obiecta ad id videbantur spectare, vt cum Plancius, tum turpissimæ vitæ ratione, tum sordida patris Publicani vita, & arrogantia nullo videri posset legitimo fretus auxilio, videret

solum largitione obtinuisse, & ob id causæ de ambitu condemnandus, hic ergo diligenter cōfutatur Cicerone aduersam propter istam supitiosam largitionem inducant, & ne per locū a probabili a causa possint ostendere expedisse reo peccare, idest largitione corrumpere locū illū aduersariorum egregie confutando dissoluit.

CONFIRMATIO IN

LEGITIMA TRA

LATIVA CON

STITVTI

ONE.

SED ALIQUANDO VENIAMUS ad causam &c. Postquā Cicero causam Plancij in constitutionibus absoluta, iuridiciali, & coniecturali, multa arte, mirabili eloquio confirmavit, & obiecta aliqua in Plancium cōfutauit, vt superius est ostensum. Nunc causam eandem alia in constitutione confirmat, legitima scilicet tralatiua, quam vt vides inter constitutionum aliarum confirmationes immiscuit, quia per se habet hæc constitutio minus firmitudinis. Confirmatur autem assumpta alia aliqua constitutione, vt Cicero inquit in veteri, & recte. Nam nisi solū in tralatione esset parua defensio, quæ cum alijs adiuncta fit valida, vt hic. Ostendens enim Cicero non esse editos iudices quos oportuit, inducit in Laterensem suspicionem diffidentiae veritatis. Et sic etiam defendit crimen largitionis obiectum Plancio, vt in veteri fieri docet. Dicit enim ibi, quod defensor criminibus defendendis coniecturali constitutione tralationem confirmabit. Et cum ex tralatione controuersia nascatur, tunc aut tempus differendum, aut accusatorem mutandum, aut iudices mutandos reus dicit vt inquit Cicero in arte noua. hic ex membro tertio nata est. Cunque in hac constitutione ea quæ querenda sunt, ista videlicet num aliquis eius rei actionem, aut executionem, aut petitionem habeat quam non habere oportet, num alio modo, tempore, loco, nū alia lege. num alio quærente, aut agente reperienda sunt legibus, moribus, æquo, & bono quæ quidem sunt aliquæ partes ex quibus constat ius, & ex quibus nō nulli fundantur loci in absoluta iuridiciali. Videamus hæc quæ ad causam hanc incidunt, aut sunt a Cicerone notabiliter prædicata. Arguit per locum a lege editionem illam iudicum a Laterense factam, in qua esse eum ostendit cum alias tribus edidisset ad iudicandum in hac causa, quam eas quas edere debuit ex senatusconsulto, quod erat, vt tribus illæ potissimum ederentur, quæ maxime dicerentur largitione corruptæ ad hoc, vt illi iudicarent in causa qua possent ipsæmet esse testes, & iudices. Cum autem Laterensis ab ijs alienas ediderit tribus, criminatur eum Cicero, quod eos non ad legis sententiam, sed ad suam spem suoque iudicio delegerit, & sic hanc esse iniquam editionem. Deinde per locum a bono, & æquo arguit editionem hanc summā habere acerbitatem. Nam cum id ex æquo, & bono ius constet, quod ad veritatem & communem vtilitatem videtur pertinere (vt ait Cicero in arte noua) quid est magis contra veritatem discernendam, & per consequens contra ius huiusmodi, quam deligere ad iudicandum iudices passio- ne adfectos: quod Laterensem fecisse Cicero criminatur, cū dicit illū
 ex omni

ex omni populo deligere iudices, aut suos amicos, aut Ciceronis inimicos, aut quos extimet crudeles, inexorabiles, inhumanos, & aliter passionatos, & cum eos effundat tam repente, aut ante concessum eorum iudicium videat, quam qui futuri sint supplicari potuerint, & apud eos nullis reiectis causam de fortunis cogat dicere, ex quo apparere potest magna huius editiois acerbitas, cum editio contra ius nec ex bono & æquo taliter sit confecta. Deinde arguit per locum a maioribus reijciendos ex iudicibus editis a Laterense cum interrogatione loquendo nunquid ita ferret hos iudices editos ex omni populo, ut neminem reijciat, cum clarissimi ciues nuper nomen editi iudicis non tulerint. Cum que reiecerit reus ex. cx. xv. iudicibus principalibus equestri ordinis quinque & septuaginta, omniaque potius permisit quam ei legi conditionique parerent. hic enim in hanc causam ex tali clarissimorum civium more sibi trahit argumentum. Deinde arguit iterum per locum a lege iniquitatem editionis cum dicit se non queri iniquitatem legis, sed docere factum Laterensis, id est editionem a legis sententia discrepare, & ostendit quomodo discrepet, & quomodo legis sententiam fugit, quia maluit uti ignotis iudicibus, & causam in tenebris quam in luce versari, & inducit taliter in Laterensem suspicionem diffidentiae veritatis propter talem editionem, eum sapienter, & modeste interrogans, quid dicere posset apud terribiles iudices suos ex quibus nullum posset habere testem. Deinde approbato. C. Afro in causa quaesitore edito, dicit a Laterense non esse servatum senatus consilium, & subiungit causam, ut in ipsum suspitio transferatur diffidentiae veritatis, ut sic editionis iniquitatem suspitione iniecta fortificet dicens. Quis nunc te audiret illorum? aut quid diceret? sequestrem ne Plancium. Respuerent aures &c. haec enim sibi futura fuisse praedicat si iudices debitos edidisset. Deinde ostenso quorsum ambire licet, & quae in petitione dignitatum sunt notanda, & quae non, inuitat Laterensem ad modum debitum agendi in hac causa, quasi velit in hac eadem constitutione legitima tralatiua reprehendere non solum editionem iudicum, sed etiam accusationis modum. Nam demonstrans quae a senatu severitatem bonorum. vim, ac dolorem excitarunt, ad ea docenda Laterensem inuitat, & ut in eo modo accusationis incubat, utque ostendat talia Plancium commisisse id est conscripsisse sequestrem fuisse &c. Quod si fecerit se tunc miraturum dicit, cur non usus est armis, quae sibi dabat lex, quasi diceret se modo non mirari, quod non sit usus, quia videlicet ille monstrare non poterat, & ideo ad alia se arma conuerterit. In hoc enim maxime & tacite, ut vides, editionem suam suspitiosam reddit, quam ut etiam demonstrat inutilem, quarit eum. Cum fugerit
illam

illam rationem, scilicet agendi, & eos edere iudices voluerit, qui sciuis-
sent iudicare, quid apud hos dicturus est iudices qui requirerent, cur si-
bi illud onus imposuit, &c. Deinde ratione monstrata per breuiter
Laterensi cur obtinuerit Plancius dicit Laterensi sic ut ipse demonstrat
ea de quibus accusat eum, ad modum agendi in re ista debitum facun-
dis, & validis inuitando rationibus.

CONFIRMATIO CONIECTV-

RALIS ITERVM.

SED CVR EGO SIC AGO QVA-
si, &c. Confirmata Plancij causa immediate supe-
rius in constitutione legitima tralatua. Nunc ad-
huc regreditur ad confirmationem in coniectura-
li constitutione breuiter pertractadam, nam cum
ex arte sua debeat ita argumenta disponere, ut in
principio, & in fine confirmationis argumenta,
quae validiora sunt collocet. In medio vero per se minus firma dispo-
nat. Ita hic egregie fecisse videtur. Nam in primis posita confirmatio-
ne illa praualida iuridicali absolutae constitutionis, & subsequenter
confirmatione coniecturali, & deinde in medio inserta confirmatio-
ne minus firma constitutionis legitime tralatuae. Nunc iterum in co-
iecturali constitutione confirmat, & ex loco forti quem non ante teti-
git. Arguit enim Plancium non solum non verisimiliter debuisse, sed
ne etiam tribus, & populum potuisse corrumpere, & arguit hoc per
locum a signo ratione temporis, spacij, & occasionis. Cum dicit consu-
lem rebus in omnibus summa autoritate, & ipsarum legum ambitus
authorem habuisse comitia subito, & praeter opinionem, ut si etiam cogitasset
quispiam largiri ne daretur spacium comparandi, quia renun-
ciare tribus &c. sic ut ne minima quidem suspitio largitionis esse po-
tuerit. Deinde arguit per locum a probabili a causa non expedisse Pla-
cio largitione corrumpere, cum dicit fuisse tantam vim in vna centu-
ria praerogata, ut nemo prior eam tulerit, quin ipse renunciatus sit, aut
his ipsis comitijs consul, aut certe in illum annum, & ostendit non esse
mirandum si Plancius obtinuit, in quo non exigua pars populi, sed vni-
uersus populus voluntatem suam declarauerit. Et cuius in honore &c.
Monstrat enim hoc cur non fuit causa Plancio largiendi, quod supra
etiam, vñ

etiam vt patuit multis rationibus demonstraui. Et sic ratione mon-
strata, qua obtinuisse dicat Plancium. Dehinc demonstrat causam
cur non obtinuit Laterensis, quia præ grauitate, & magnitudine ani-
mi noluit populo supplicem se exhibere. &c. Omnia enim colligit, vt
appareat causas fuisse alias præteritionis Laterensis, & vnam largitio-
nem, quam criminabatur aduersarius, nullatenus adfuisse.

CONFIRMATIO IN IURIDICIALI ABSOLUTA ITERVM.

QVAERIS ETIAM LATEREN-
sis, &c. Hic Cicero multa cum arte regreditur breui-
ter ad confirmandum in constitutione iuridicali
absoluta, in qua causam Plancij sapienter, & caute
confirmat per locum a consuetudine, & Lateren-
sem indignantem se esse præteritum mirabiliter
consolatur, eum excitando in spem maiorum digni-
tatum, cum exempla illa commemorat, & ostendit quot, & quanti viri
repulsam ædiliam passi sunt, qui tamen facti sunt consules.

CONFIRMATIO CON- IECTVRALIS.

QNTE ILLA ARGVMENTA
duxerunt &c. Regressus Cicero ad confirma-
tionem, quia suspiciones quædam collusionis
quæ dicebantur facta a Plancio iniectæ erant
in Plancium a Laterense. primo confutat eas in cõ-
stitutiõe cõiecturali. Et quia ex paritate suf-
fragiorum, quia dicebantur ambo Tribus vna tu-
lisse, suspitio inducebatur collusionis. Arguit
Cicero ex hoc non debere suspitionem collusio-
nis induci per locum a probabili causa, ostendens
hanc collusionem sibi necessariam non fuisse. cum iam factis superioribus comi-
tijs prope iam declarati venissent, & ostendit hanc etiam paritatem suffragio-
rum alia causa, quam per collusionem incidere potuisse. Hoc a casu
cum dicit, quod maiores nunquam fortioræ ædiliam constituisent, nisi
posset accidere, vt competitorum suffragijs pes esset. Deinde quia collusio-
nis induci per locum a probabili causa, ostendens hanc collusionem sibi necessariam non fuisse.

etiam suspitio inducebatur per dicta Laterensis adferentis sibi prioribus comicijs a Plotio, & Plancio competitoribus concessas esse tribus. Postea ne in angustum venirent, ab vtroque euulsos esse, dictum hoc confutat Cicero per locum a probabili causa, cum ostendit quando sibi concessas dicat, tum fuisse maxime necessarias, quando vero dicat euulsas, tunc necessarias non fuisse, quia erant superioribus comicijs declarati, sic vt non factis appareat verisimile dictum suum. Deinde quia etiam suspitionem Laterensis inducebat a testibus, confutat Cicero per locum contra testes, cum ostendit, aut eos fuisse corruptos, aut Laterensi suffragia non tulisse, quorum vtrumque & turpitudinem & inconstantiam contra testes arguit. Deinde Laterensis suspitionem largitionis induxerat adferendo nummos fuisse deprehensos in circulo flamminio, hoc confutat Cicero per locum contra rumores, cum de hoc rumorem falso fuisse demonstrat, qui rumor cum primo caluerit non ita refrixerit, vt ipsius falsitas cognoscatur. Et ex hoc etiam quia illum qui dicebatur fuisse diuisor rerum ipse non fecit &c. Deinde in inuidiam deducens insimulat Laterensem, quod alia potius motus ratione Plancium accusauit. Deinde confutat per locum contra testes ostendens eos cupide testificari, cum dicit eos communes rerum omnium inimicos semper de ambitu testimonium dicere, vt aut suis testimonijs amicos moueant, aut propter dignitatem a populo consequendam, & demum vtitur artificiose loco communi contra rumores, qui est. Credi rumoribus non oportere. Rogat enim iudices ne fictis auditionibus disseminato dispersoque sermoni fortunas innocentium suggerendas putent, sed inuestigent fontem, & inueniant veritatem &c.

SED VENIO NVNC AD LVCI-
um Cassium &c. Prosequens confutationem suam ad L. Cassium se conuertit, eique respondet ad illa quae in Plancium, & seipsum interrogando coniecerat. Verum lectori in hac confutationis parte sufficiet eam apud Ciceronem videre. Nam nunc argumenta ex locis colligam, vt supra feci, nec quod est artis excutiam. Quanquam enim apud Ciceronem omnia plena sunt artis, tamen pars ista multum cum confutatione iudiciali cedit. Et solum in quibusdam responsionibus magis in ratione demonstratiui generis, quam iudicialis versari videtur. Est enim vsus egressione, quam aliqui dicunt non debere alteri parti quam narrationi subiungi illi, ei locum proprium assignantes, contra quos Quinti. & recte vt patet ex rationibus

ex rationibus suis libro quarto oratorię institutionis ca. de egressione. Sed in hac egressione, sicut ex arte debuit Cicero non transcēdit in rē alienam, sed in rem causę coniunctam, vt ornaret, & locupletaret orationem suam, &cæ.

RESPONDEO NVNC LATERENSIS, &cæ. Prosequens Cicero confutationem suam conuertit se ad Laterensem, & ipsius in se obiecta confutat. Et similiter in hac confutationis parte lectori sufficiat in oratione videre, quod dicit absq; locorum declaratione, secundum quod immediate superius dictum est. In vno enim nisus est Cicero in hac confutatione, vt propter gratitudinem, innocentiam, & virtutem Plācij videatur eum tam accurate defendere. Cum aduersarij contra ista contenderent, vnde ipse seriose narrauit casum suum, & in eo casu singulare Plācij beneficium, quo pie & facunde narrato se conuertit ad deprecationem, vt immediate videbitur.

DEPRECATIO.

NON EGO MEIS ORNATVM &cæ. Postquam superius Cicero confirmando, & confutando, & omnia pro dignitate, & salute Plācij faciendo maximo ingenio, incredibili eloquentia, & peracuta vsus est arte. Quemadmodum in expositione quę dictiōis est species ipse p̄dixerat se facturū, cōuertit se ad deprecationem, quę licet ad iudiciū nō veniat per se iuncta, tamen cum alijs defensionibus maximā habet vim, & quasi ab ipsa natura concessam, vt cum alijs fuerit confirmationibus addita multum audientes inflectat, & mulceat, quod & Cicero ipse in suo Oratore significat ex ore licet alterius argumentans, facultatem eloquētię a natura perfectā, ex significato maxime quod natura nos doceat, id quod intendimus confirmare, & quod contradicitur refellere, & ad extremum deprecari aliquid, & conqueri. Itaque, quod dicebam, deprecatio, conquestio in fine adiuncta maximam vim habet a natura datam. Et sic Cicero sæpe vtitur deprecatione in orationibus, & hic potissimum, vt vides. Nam per narrationem immediate p̄cedētem demonstratis legitimis causis, & iustissimis cur de-

V.ij. beat pro

beat pro Plancio deprecari, vt cum videantur constare multa in se esse
 etia. Planciana deprecatio ipsa honestior videatur pie, & sine arrogan-
 tia deprecatur, & argumentis his vtitur magna ex parte quibus maxi-
 me docet ipse misericordia comoueri. cum patrem pro filio deprecan-
 tem ostendit, & aperit, quod fiet ab inimicis, & Emulis, nisi obtineat
 Et supplicat, & orat, vt vides, humiliter, & iudicum subijcit potestati.

EPILOGVS ORATIONIS.

DLVRA NE DICAM &c. Quamuis pro-
 babiliter dici possit tota hanc deprecationem esse
 orationis Epilogum, & conclusionem. Cum pre-
 fertim epilogi proprium sit, vt in eo omnes effun-
 dantur effectus ad misericordiam comouendam, vt
 vult. Q. lib. iiii. oratoriae institutionis cap. de ex-
 ordio, & hoc notabiliter facit in deprecatione ista.
 Dicendum tamen videtur, & melius, quod hic est signanda conclusio
 & artificiosus terminus orationis, quam cum in deprecatione finiret,
 vti habuit conclusionem quae ex commiseratione constaret, quae ex arte
 debet esse breuissima, sicut hic cum se dicit ne loqui plura possit pra-
 lachrymis impeditum, commiserationem, inquit ipse, breue esse oportet,
 nil enim citius lachryma arescit.

DE ELOCVTIONE.

VLTIMUM EST VT DE RELI-
 qua parte Rhetoricae videlicet orationis de Elocu-
 tione videamus, de qua per omnia sic dicendum, vt
 supradictum est in oratione Pompeiana, & simili-
 ter est de ipsis exornationibus perscrutandum. Co-
 lores. Cui mea salus non chara fuerit, &c. Dissol-
 lutum est. Nisi eius integerrimam vitam, mode-
 stissimos mores, &c. Articulus est. Et lubrica
 defensionis ratio &c. Tralatio est, Cu appellat lubricam rationem. Qua
 se virtute, qua laude Plancius, qua dignitate, &c. Repetitio est. Tu co-
 ninentiam, tu industriam &c. Repetitio est. Viri boni, sapientes, iusti, gra-
 ues. Articulus est. Sed mouetur plerumque gratia &c. Dissolutum est.
 Non ratio, non discrimen, non diligentia. Repetitio est. Item articu-
 lus. Studium

tus. Studium esse populi non iudicum, & blandita illa, non enucleata esse suffragia, &c. Dissolutum est. Male iudicauit populus, &c. Subiectio est. Licet enim non interroget aduersarium quid dici possit ab illo, tamen quod dici potest inserit, & subiicit immediate, quod ad uersarij dictum tollat, & per consequens ita videtur esse subiectio ac si interrogaret, aut quæreret. Et enim conditio liberorum populorum, &c. Distributio est. Allicere alienas retinere partes, &c. Similiter cadens. Item similiter desinens est. Ego tibi Laterensis, &c. Hic est color conformatio, inducitur enim populus ad loquendum, & oratio ad suam dignitatem accommodata attribuitur eidem. Conuenit cum tropo, qui dicitur Profopopeia. Homini nobilissimo, innocentissimo, eloquentissimo, &c. Articulus est. Deinde sentientem me virtutis tuæ, &c. Tralatio est augendi causa. Nihil est quod iam populo supplicetur. Nihil, &c. Repetitio est. Sunt omnes sine macula, sunt æque boni. Dissolutum est. Sublata sunt studia, extinctæ suffragationes, &c. Dissolutum est. Cur tu in iudicio exprimis, quod non fit in campo, hic est interrogatio satis grauis, & concinna ante annunciare his quæ causæ aduersarij obsunt. Quomodo est igitur equum, &c. Subiectio est eo modo, quo supra in hac oratione ibi videlicet male iudicauit populus. Quid id putant esse pulcherrimum, qui imaginibus, &c. Repetitio est. Quorum honoribus agrî prope dicam ipsi montesque fauerunt, &c. Superlatio est. Nam est oratio superans veritatem augendi causa. Conuenit cum tropo, qui dicitur hyperbole. Num quando iudices Tusculani aliquem, &c. Repetitio est. Non infuscasti maleuolentiâ non assueta, &c. Repetitio est. Nemo Arpinas, non Plancio, &c. Repetitio est. Flos enim Equitum Romanorum, &c. Articulus. Item tralatio est. Non enim opibus, non inuidiosa gratia, &c. Repetitio est. Sed commemoratio nem beneficij, sed misericordiam, Repetitio est. Appellauit populum, tribus me submissi, &c. Contrarium est. Quod Gneum Marium ciuili errore, &c. Repetitio est. Item similiter desinens in aliquibus verbis. Item est hic contrarium. Hanc fidem minimam virtutem, &c. Demonstratio est, & ponitur continens pro contento.

Omitto illa quæ si minus, &c. Occupatio. Cum patruo, cum affinis, cum propinquis Repetitio est. Occursatio, & blanditia popularis Dissolutum est. Item similiter desinens. Omnibus igitur rebus ornatum, &c. Frequentatio est vsque ad illum locum, hinc tu vitæ splendorem. Municipium, vicinorum, societatum. Articulus est. Hunc tu vitæ splendorem maculis aspergis istis, &c. Tralatio est.

De cuius vos pudore interrogate, religione. Articulus est.

V. iij.

Pater

Patet vt in iudicio capitis, patet &c. Repetitio est. Turpissimus, fordidissimus. Articulus est. Valent inquam communi sensu omnium conduplicatio est. Vt pater, vt auus, vt maiores. Repetitio est. Plurimarum rerum iustissimus, & sanctissimus iudex, maximarum societatem. Articulus est. Tamen is oberit honestissimo filio pater cui &c. Contrarium est. At id ipsum non est ferendum. ergo hi ferendi sunt, qui querunt libertatem Equitis Romani se ferre non posse, &c. Hic est traductio, quonia positum hic idem verbum crebrius non modo non offendit, sed concinior reddit orationem, vt patet. Vbi ille mos, vbi illa equitas iuris, vbi illa libertas. Repetitio est. Virum oibus ingenio, iusticia, integritate praestantem. Articulus est. Vt quae fuit olim praconij in ridendo. Contrarium. Si fortis nullum crimen in casu, si consulis &c. Hic est color diuisio. Nam hic rem semouet a re, & vtramque absoluunt ratio subiecta, tu Laterensis quas tribus edidisti, & subiectio est vsque ad locum illum. Quid Placium. Aut amicos tuos, aut inimicos meos &c. Contentio est. Quos inexorabiles &c. Repetitio est. Aut vero nuper Clarissimi ciues. Contrarium est vsque ad locum illum neque nunc legis. Fugisti sententiam legis &c. Dissolutum. Item similiter desinens. Aut qui dicent sequestrem ne Plancium respueret, subiectio est vsque ad illum locum. Noli enim putare &c. Ne obseruent tribules suos, ne diligant &c. Repetitio est. Haec enim plena sunt officij, plena obseruantia, articulus, item repetitio est. Decuratio tribuum, descriptio populi suffragia &c. Articulus est. Hoc doce &c. Dissolutum est. Decuriasse Plancium conscripsisse &c. Articulus est. Cur hoc sibi oneris imposueris &c. Repetitio, & similiter desinens. Quo tu si sodales vocas, diuisio est vsque ad illum locum iam vt ego doceo. Quod multis benigne fecerit. Articulus est. Noli extollere ex ordine nostro. Repetitio est. Quid taces? quid dissimulas? quid tergiuersaris. Repetitio. Etiam atque etiam Conduplicatio. Posco atque flagito, Correctio. Vocate tribus latum suffragium. Dissolutum est. Licet verbi non sint subintelliguntur tamen, & inconiuncta. Vadit enim pater tuus Appium. Repetitio est. Item exemplum, vt aliqua quae sequuntur in litera. L. Caesaris. Gn. Octavianus. M. Tullij &c. Articulus est. Rutilius rursus. G. Finbria. Articulus est. Destitisti denunciaasti. Dissolutum est. Quum conuenit nondum cognita populi voluntate. Contrarium est vsque ad illum locum, & enim vere batur. Magnae sunt in te opes, late patet gratia &c. Dissolutum est. multi amici, multi cupidi. Repetitio est. Item articulus est. Quis nostrum se dicit. M. Curio. Repetitio color. Africano, Marcello, maximo. Articulus. Virtus, probitas, integritas, Arcano

tículus. Vt nos in mancipijs parandis. Similitudo est. Nam traducit ad rem aliquid simile ex re dispari. Frugalitatem, laborem, vigilantiam. Articulus. Negationibus comis, mercationibus iustus. Articulus est. Feci vt postea quotidie præsentem Dissolutum. Nisi forte lege, necessitate. Articulus. At valuit assiduitate Dissolutum. Quamquam dissimilis est pecunię debitio, & gratiæ, similitudo est ordinandi causa per contrarium. Vulnus illud Reí Pub. dedecus huius imperij. Articulus est. Viuis hic stante vrbe, curia, articulus. Familiaritate, vicinitate, Articulus. Ego cum ceteri vera beneficia. Contrarium est. Cum eras mihi amicissimus. Repetitio est. Sed animo, copijs, corpore. Articulus est. Non facis finem, ferre non possumus. Dissolutum. Tantum periculum, tantum laborẽ. Articulus. Hęc est enim vna virtus non solum maxima, hic est color sententiã, quem colorem in duabus prioribus orationib⁹ nullo loco signaui, quod has sententiã statuebam relinquendas varijs iudicijs variorum, propterea quod secũdum varia instituta Philosophorum aliã possunt appellari sententiã, quæ apud alios non dicuntur, nunc deinceps consilium mature libuit, & quas ipse sententiã esse credidero signare pro sententijs. Est ergo meo iudicio hic color, qui dicitur sententiã, est enim omnino sumpta de vita, quæ quid sit in vita breuiter ostendit, & confirmatur ista sententiã subiectione ratiõis, vt patet in litera oratiõis. cõuenit cum tropo, qui parabola dicitur. Nímioque in eo ipso, traductio est, cum iocunditate est tibi vna dictio reassumpta. Sed hoc nescio, similiter desinens in verbis tribus est. A senatu a Re Pu. a bonis omnib⁹ Repetitio est. Qui exercitibus, qui armis. Repetitio est. At tota italia conuenerat, denominatio est, & sumitur continens pro contento. Sederat non iure, non legibus. Repetitio est. Item articulus. Armis fuit, armis inquam fuit. Cõduplicatio. Vbi enim mihi præsto fuisset, vt causa fortis, &c. Exemplum est, vt aliqua quæ sequuntur. Graues aduersarios, paratos interitus. Articulus. Nam qui pro Re. P. vitam debeant, Sententiã est. Vt iam mihi seruirem consuletur meis Dissolutum. Non dico authorem, ducem, defensorem, &cæt. Occupatio. Item articulus. Hoc didici, hoc vidi Dissolutũ est. Reí. P. status, indignatio temporum, ratio concordia. Articulus. Beneuolentiã in me, memoriã. Articulus. Audi audi atque attende, Conduplicatio. Cum tibi vigilantí. Articulus est. Hos hos quomodo enim &c. Conduplicatio est. Quid me aspectus. Repetitio est. Desiderio, luctu, quærelis, &c. Articulus hic est. Nõ opibus cõtendo. Repetitio est. Item articulus est.

ANTONIUS
 ARGVMENTVM ORA-
 TIONIS PRO
 SYLLA.

SVBLIVS SYLLA, ET ANTONIUS Romanus ciues potentes ambo consulatū per ambitionem obtinuerant contra L. Torquatum patrem eius torquati, qui hic accusator est Syllæ. Et ob id tunc de ambitu ambo damnati grauiusque mulctati fuerunt iuxta consuetudinem & leges Romanas, quæ hodie locum non habent, nec habuerunt, ex quo dignitates ad arbitria principum Romanorum deueniunt, sed mulctam illam acerbam superbe, & animo iniquo atque infesto tulit Antonius, Sylla vero cum maximo pudore, & magna modestia, & ex illo Torquati pater, & filius inimici Syllæ fuerunt. Vnde Torquatus hic iunior accusauit eum, quod fuisset in quadam coniuratione, quæ antea fuerat facta patre suo consule designato, Lepido, & Volcatio consulibus. Et in ista oratione. Qu. Hortensius orauit pro Sylla non Cicero, nam in illis temporibus Hortensius in Re Pu. versabatur, & sciebat iudicia illius coniurationis, quorum iudiciorum Cicero, quia tunc non ita erat in Re Pub. erat ignarus. Et accusauit etiam Torquatus Syllam, quod simul cum Antonio erat de coniuratione Catilinæ, qui Antonius de eo crimine fuerat damnatus. Et huius criminis Torquatus in Syllam visus est suspiciones adducere. Itaque in ipsum Ciceronem grauius est inuectus, quoniam in crimine illius coniurationis Syllam defendebat. Cicero vero se honeste id facere arguit, & tanquam ille qui vere sciat veritatem de coniuratione in illa coniuratione, quam ipse consul aperuit, & indicauit, Syllam hac insigni oratione defendit.

GENVS CAUSAE IN
 QVO HAEC HABETUR
 ORATIO.

Hæc oratio

HAEC ORATIO EST IN IVR
 ridiciali genere constituta. Habet enim haec
 causa accusationem cum defensione. Nam
 Sylla accusatus a Torquato a Cicerone de-
 fenditur hac egregia oratione. De genere de-
 monstratiuo, quod incidit dicendum, vt alias
 dictum est, quod non habet commutare prin-
 cipale genus causae,

CONSTITVTIO CAVSAE IN
 QVA HABETVR HAEC
 ORATIO.

QUONIAM EX HAC ORATIO-
 ne facilius comprehenditur Torquati inten-
 tio, Syllaeque depulsio in ista causa, ideoque facili-
 ter constitutio nota erit. Intentio siquidem ista Tor-
 quati fuisse videtur contra Syllam, vt eam breui-
 ter attingamus. Contra Rem. P. coniurasti. Syllae
 vero depulsio. Non coniuraui, vnde quia negatur
 factum, est constitutio coniecturalis in qua quidem constitutione ora-
 tio ista defendit Syllam, quantum attinet ad Catilinae coniurationem
 qua autem in causae constitutione versata fuerit Hortensij defensio, li-
 cet hic plane non pateat, tamen est verisimiliter cogitandum, quod fue-
 rit in eadem constitutione coniecturali. Non videtur enim qua alia
 ratione possit crimen coniurationis, quam mera facti negatione defen-
 di. Nam, vt apud Ciceronem in oratore inquit Antonius, nostrae fe-
 re causae, quae siquidem sunt criminum pleraeque inficiatione defen-
 duntur. Nam de pecunijs repetundis, quae maxime sunt neganda fere
 sunt omnia. Et in ambitu raro illud datur, vt possit liberalitatem ab
 ambitu, atque largitionem seiungere. De sicarijs, de veneficijs, de
 peculatu, inficiari necesse est. Haec ille, quae cum ita sint, quantomagis
 hoc erit faciendum in accusatione coniurationis contra Rem. Pu. quo
 nullum grauius, nullum periculosius criminum est, sed solum hic agitur
 de constitutione causae, in qua habita est haec praesens Ciceronis oratio
 quae constitutio, vt dixi, coniecturalis est.

De Rhetoricae

DE RHETORICAE PARTIBVS
CONSIDERANDIS.

QUE INVENTIONE, MEMORIA,
et pronunciatione dicendum, vt in Pompeiana
superius, sed considerata dispositio orationis.
Dispositio quidem est in partibus orationis non
ab institutione artis profecta, sed ad casum tempo-
ris oratoris iudicio accommodata. Primo siquidē
ponit exordium, deinde diuisionem. deinde con-
tutationem, per quam nunc in se, nūc in Syllam obiecta cōfutatur. dein
de concludit orationem in deprecatione, non enim hic pluribus orati-
onis partibus vsus est Cicero exigente id causæ ratione, vt inferius
ostendetur.

DE PARTIBVS ORATIONIS.

EXORDIUM.

MAXIME VELLE IUDICES
&c. Hic oratio incipit, & orationis exordium, quod
ex genere causæ, vt sit artificiose tractatum discutiendum est. Genus autem causæ dubium esse dicimus, vt est fere in omni defensoria oratione Ciceronis, quam præ manibus habemus. Et ratio, quoniam in qualibet tali iudiciali causa ad quam ratio defensionis admittitur, accusatio, & defensio criminis continetur, & pro quanto crimen accusatur apparet quædam turpitudine in causa, pro quanto vero refellitur, quædam interlucere videtur honestas, præsertim antequam ab vtraque parte sit peroratum auditoribus adhuc inter vtrūque pendentibus, quamuis enim in se & secundum veritatem causa est honesta, vel turpis, sicut omnis est causa, tamen pro dubia videtur habenda ante sententiam, nisi veritas plane pateat, & tunc fere in questionem res trahi potest. Sed ad causam quæ habenda pro dubia est, debitum orator ex arte accommodare debet exordium, verbi gratia in oratione presentis. Cum P. Sylla esset omnium forte, quæ sibi obijcerentur, ignarus, & innocens, sua causa esset honesta. Si vero fuisset conuersionis conscius, turpis esset, sed cum dubium hoc maneret apud iudices, habuit Cicero exordiri vt in genere causæ dubio, per exordium
scilicet

scilicet beneuolentiæ captatiuum, vt eleganter hic facit. Et omnibus illis modis quibus beneuolentiã a persona nostra captatur. difficulter hic posset Cícero a Syllæ persona captare, quoniam erat iudicio superiore damnatus, afflictus, & miser, quibus potuit modis captauit ex inimica Syllæ ipsius persona proferendo ipsius incommoda, & calamitatem cum mentionem facit de casu ipsius infesto, & de sua euerfione, & fortunæ suę reliquis miseris, & afflictionibus, quæ mala ne videantur sibi merito contigisse, & sic non solum non captari propter istam beneuolentiã auditorum, sed etiã odium irritari, caute interferit malorum suorum causam communis scilicet ambitionis. In inuidiam & odiũ Antonij singulare, vt apparet in cõmuni peccato, & odio alterius esse euersum, fuit enim cum Sylla de ambitu dånatus Antonius, qui odio habebatur ab omnibus. Captat tamen, & in principio altero modo a Syllæ persona cum modestiæ suæ mentionem facit, dicens se velle maxime, vt Sylla fructum aliquem suæ modestiæ percipere potuisset. Deinde captat a persona aduersariorum eos adducendo in odium cum significat, atque innuit crudelitatem eorum asserens eos non posse supplicio Syllæ satiari, qua nulla potest esse maior crudelitas. Deinde a persona sua Cícero beneuolentiã captat, cum de lenitate, atque misericordia sua omnibus quondam nota, sed acerbitate temporum intermissa facit mentionem. Et dicit in malis Syllæ cum modesta capiatur. facile tamen pati tempus sibi oblatum in quo boni lenitatem suam cognoscant &c. Et sic ostendit egregie qualis in Re. Pu. fuerit cum sibi misericordiam animi, atque vehementiam pro statu R. P. fuisse significat, & sic breuiter de hoc exordio dictum est.

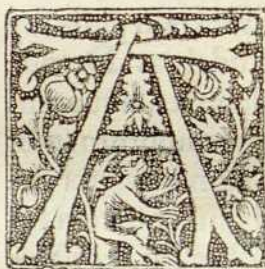
DIVISIO.

T QVONIAM LELIVS TOR
 quatus &c. Hic est diuisio vna orationis pars
 secundum illam sui speciem, quæ expositio nũ
 cupatur. Hic enim quibus de rebus est dictu-
 rus exponit breuiter, & absolute, dicens se con-
 iuncturam defensionem sui officij cum pro-
 pullatione periculi, causamq; demonstrat qua-
 re sit ita facturus. nō me fallit quibusdã posse
 videri particulam esse de exordij ratione, per
 quam Cícero dociles faciat auditores summã
 causæ sic breuiter exponendo. **T**amen mihi conuenientius visum
 assignare pro

assignare pro vna alia parte orationis, vt oratio pluribus suis partibus munita esse videatur. Et quia non est eiusmodi generis hoc exordium, p qd̄ potissimū docilitas, vel attentio, quasi ex arte fieri debeat, sicut in humili genere fit, quanquam videantur etiam in dubio genere esse proficuae. Sed tantum volo, quod vbi causa dubium genus sit, benevolentia sufficēter ex arte capte, si qua qua sit pars, vt hic quę pro specie diuisionis possit intelligi, & possit etiam exordio cōuenire, melius, & proprius assignatur diuisioni, quam exordio. per hoc enim orationis pars vna cōficitur, & exordiū recedit a vitio prolixitatis, & sicut hic dicitur, ita dici posset in alijs quibusdam orationibus, quæ omnia speculabitur lector. Nos ad alia transeamus.

CONFUTATIO.

AT PRIMVM ABS TE &c. Hic est confutatio pars vna orationis. Postquā Cicero debitū premisit exordium, & eleganter exposuit, se illico transfert ad hanc confutationem maximam omnium obiectorum, nequaquam narratione, & confirmatione separatim duabus partibus orationis inductis, cuius dispositionis, & modi aliqualis ratio reddenda est. Et de narratione primo. Cicero enim cum hic Syllā defenderet, non habuit tractare seorsum illam narrationem super qua iudicium fundabatur. Nam cum iam scirent iudices substantiam causæ ex accusatione Torquati, nō habuit Cicero nisi per accusatorem narrata purgare. Præterea cum narratio illa in qua causa ipsa, & oratio totius controuersiaē continetur, hic caderet aliquantulum offensoria, eo quod narranda fuissent illa per quæ in suspicionem coniurationis Sylla trahebatur, super quibus ratio controuersiaē fundabatur. Habuit ex arte Cicero sic illa narrare, & exponere, vt presto medicamentum vulneris esset, & odium statim defensio mitigaret. Et sic habuit membra tim dispergere partes narrationis, & ad vnamquamque accommodare orationem, vt in arte veteri fieri docet, & sic ita fecit elegāter. Nam de particula in particulam repetita accusatione Torquati rem ostendit, & purgat accusationem, vt clare apparet in litera orationis. Talis autem modus confutationis est proprius præsertim in statu causæ coniecturali. Ipsa enim confutatio est dissolutio locorum aduersarij. Ergo se rite, non habita alia narratione, transtulit ad cōfutationē, Et quia non premiserit

non premiserit aliam confirmationem facile est videre. Nam defen-
denti satis est diluere obiecta locosque dissoluere, quib⁹ impetitur pro-
fertim cum agatur causa suspicionis, vt hic sufficit defendenti suspitio-
nes extinguere. Et pars defensoris tota est posita in refutatione, vt ait
Quintilianus. preterea qui aliena confutat, sua confirmare videtur.
Et sic sæpe istæ duæ partes orationis confirmatio, & confutatio permí-
scentur, & in arte etiam a Cicerone valde permixte tractantur, quoniã
valde cognatæ, & finitimæ partes sunt. Quod etiam patet ex dictis
Antonij oratoris datis a Cicerone in libro de oratore, dicit enim, quia
neque reprehendi quæ contradicuntur possunt, nisi tua confirmes, ne-
que hæc confirmari nisi illa reprehendas, Idcirco hæc, & natura, &
vtilitate, & tractatione cõiuncta sunt. Sed his omíssis, videamus hãc
confutationem in qua primum a Torquato in seipsum obiecta con-
futatur, quæ pars, cum sit aliquantulum egressiua a causa, non est secun-
dum propriam constitutionem tractata, ideo non opus est in hac arte
disquisitione locorum secundum artem, facit tamen etiam hæc pars
ad causam, & constitutionem per hunc modum, quia demonstrata legi-
tima ratione huius defensionis habitæ a Cicerone, & ab Hortensio,
Sylla quodammodo per locum a testibus defenditur, cum nec Hor-
tensius pro prima coniuratione, nec Cicero pro secunda tales viri de-
fenderent scientes ambo, qui in illa coniuratione nocetes fuerunt nisi
vterque cognosceret Syllam innocentem fuisse.

SED IAM REDEO AD CAU-
sam & cætera. Cicero prius reddita ratione cur
tam multa de se dixit, adductas a Torquato in
Syllam suspensiones extenuat. Et quoniam Tor-
quatus per locum ab argumento ex interrogatio-
ne Allobrogum, & responsione Cassij suspitio-
nem conflat in Syllam, Cicero illam confu-
tando dissoluit per eundem locum, Argumētatur enim validis ratio-
nibus, aut dicta Cassij purgare Syllam, aut saltē non debere, nec posse
conflare suspensionem, vt patet clare in litera orationis.

X.j.

Exclusus

XCLVSVS HAC CRIMINA-
tione, &c. Cum Torquatus obieciſſet Cice-
ro ni eum iudicia de coniuratis falſa protuliſſe,
per hæc intendens oſtendere crimen Syllæ vi-
cio Ciceronis occultatum, Cicerō acriter, &
facunde confutat, & hæc etiam pars confuta-
tionis permagna ſui parte a proprio cauſæ ſta-
tu egreditur, quare in ea non expedit locū cō-
ſtitutionis exquirere. Illa tamen pars valde fa-
cīt ad cauſam, qua Cicerō veritatem iudicio-

rum probat. Nam ſi vera fuerunt iudicia, neque in his nominatus eſt
Sylla, ipſe innocens demonſtratur.

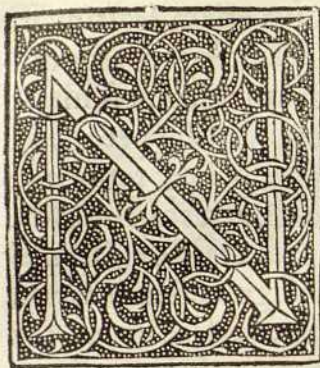

T ACCVSAT CORNELII
filius, & cætera. Confutat hic Cicerō ſuſpiti-
nes iniectas in Syllam in conſtitutione conie-
cturali, quæ huius conſtitutio cauſæ eſt, & pri-
mo repudiato iudicio Cornelij tacite cōfiecto
& ex actione filij arguit, & oſtēdit Syllam nō
fuiſſe de coniuratis Catilinæ per locum ab ar-
gumento, prout hic ſumitur argumētum pro
vna ex illis ſex partibus in qua eſt coniectura
lis conſtitutionis ratio diſtributa, & arguit ex

his quæ conſiderantur in præterito tempore, cum oſtendit Syllam nō
fuiſſe cum Catilina, nec cum Antonio eo tempore quo comitijs con-
ſularibus impetum facere conſpirarant, & cum his veriſimiliter eſſe
debuerat, ſi in eadem cauſa fuiſſet &c. Deinde hic idem arguit per eū-
dem locum, cum oſtendit nocte illa periculoliſſima in toto tempore
coniurationis, & ipſius coniurationis eſtuante feruore Syllam non
fuiſſe cum coniuratis, nec in vrbe, nec in exercitu Catilinæ, nec in ali-
quo loco ſuſpecto, ſed tūc fuiſſe Neapolitana in ciuitate, & in ea Italia
parte quæ maxime ea ſuſpitione caruit. Deinde confutat ſuſpitionem
adductam ex emptione gladiatorum & cætera. oſtendens veram cau-
ſam qua empti ſunt, & ſic per locum contra argumenta illa, & ſigna,
quibus hæc ſuſpicioſa dicebatur, ſuſpitionem hanc diluit. Deinde
ſuſpitionem adductam ab aduerſarijs per locum ab argumento pro-
fectionis Quintij amici Syllæ in Hyſpaniam vltiorem confutat,
& diluit per locū cōtra illud argumētum, & ſignum, oſtendens profe-
ctionem

tionem illam fuisse tempore non suspecto, Cuius etiam legitimam causam reddit, magnam scilicet rationem cum Mauritaniae rege contractam. Deinde arguit non esse illum Quintium criminis per locum a probabili causa, cum ostendit sibi non expedisse peccare ea causa quae caeteros impellit in facinus, cupiditate videlicet retinendae possessionis. Nam in illo cupiditas ista non fuit, qui aes alienum dissoluit praedijs diminutis. Deinde suspicionem adductam ex Quintij perfectione in Hispaniam confutat per locum a signo, ostendens non verisimiliter debuisse esse quaesitam hanc perficiendi facultatem per talem perfectionem, immo si Sylla erat coniuratus, ipsum verisimiliter debuisse tenere quaecumque penes se, quam infructuose eum in terras ultimas transmā dare. Deinde etiam Quintium purgat a suspicionem huius sceleris per locum a probabili causa, cum primo eius integritatem, & honestatem ostendit, simulque ex honestate familiae, & patris fide corroborat locum istum, & deinde significat cupiditatem illam retinendorum praediorum, quae vnum hominum genus faciebat horribile, & pertimescendum in Quintio non fuisse, qui se ex suspicionem tanti sceleris, & ex hominum etiam sermone non armis, sed patrimonio vendicauit. Deinde suspicionem aducta de diffidio Pompeianorum & caetera. Confutat per locum ab argumento, demonstrans nihil horum fecisse, aut apparuisse quae sibi obijciantur, cum pari studio sibi adsint Pompeiani, atque Colonij, de quibus nunquam fuit illa suspitio & cetera. Deinde quia aduersarij L. Cecin. fratrem Syllae criminabantur, dicentes propter suae legis rogationem gladiatorum vim esse comparatam. Haec confutat Cicero per locum ab argumento demonstrans non sic facta esse, quae dicerent & cetera. Deinde suspicionem eam quam Torquatus ex epistola Ciceronis adduxerat, confutat per locum a collatione, cum ostendit alios quod dicat a Sylla factum, facere potuisse Gneum Pisonem, Catilinam, Vargonteium, & Antonium, & cum ostendit ex ipsius Torquati dictis ad maleficium, alteri quam Syllae fuisse profuturum, quia valet Catilinae, propter cuius consulationem dixerat coniurationem alias esse factam & cetera.

X.ij. Neque

EQVE ISTORVM FACINO-rum tantorū &c. Postquam superius Cícero confutauit suspitiones ex locis varijs, vt ante ostensum est, híc multum late confutat easdē per locum a probabili a víta Syllę, quem quídem locum quando ipse est in hac constitutio-
ne permaxim⁹, & multum accommodatus ab arte late, & seríose pertractat, primum ostēdēdo quantum sit huíc loco fidēdum, ex exem-
plis Catilinę, & cōiuratorum, deinde signifi-
cando integritatem, honestatemque vítę Syllę in vtraque fortuna, q̄ omia ad hoc spectant, vt ex antea actis moribus Syllę nemo debeat sus-
spicari eum vnquam cōiurationis facinus concepisse.

VAESTIONES NOBIS SERVO-rum &c. Quoniam aduersarij videbantur adfecta-
re quęstiones, & tormenta seruorum, ideo híc Cí-
cero caute dicit cōtra quęstiones, si em̄ res quęstio-
ni subiecta fuisset, & ex hoc esset aliqua cōtra Syl-
lam extorta confessio, aliter ipse confutasset secun-
dum regulas suas in arte, secundum quas ibi docet
dicere contra quęstiones confessione iam facta, sed híc q̄ tantū infer-
retur timor quęstionis cautissime dixit, vt nulla vereri videretur, &
si confessio extorqueretur, postea cum iam sufficienter ostendisset ve-
ritatem non rite quęstionibus inueniri. Deinde ostendit hanc verita-
tem melius per locum a probabili a víta haberi, cum dicat nihil ora-
tionis, vel obscuritatis esse posse in causa si audiatur illa vox quę de-
bet esse grauissima, vox scilicet, & conditio vítę præteritę.

VLLVM IN CAUSA TESTEM timemus &c. Postquam futurę quęstionis,
quam aduersarij minabātur, vim exhaust per lo-
cum contra quęstiones, & monstrauit plus loco
per probabile a víta, quam quęstionibus fidei dā-
dum, ita similiter híc est vsus loco contra testes,
vt nec vereri testimonia videretur, & si aliqua ad-
ducerentur postea, iam ante sufficienter ostendisset per locum cōtra
testes

testes non esse credendum, sed in his magnis disquisitionibus argumento per locum a probabili a vita utendum, cui loco, ut multum fidei dari debeat eleganter ostendit Et dicit valde prudenter, & modice propter arrogantiae euitationem auctoritatem defendentium debere valere, quasi per locum a testibus argumentans.

ACCUSATI SVNT VNO NOMINE, &c.

Hic confutat aliqua obiecta in consulares, & in seipsum, & hæc pars confutationis egressiua est a statu causæ iudiciali ideo eam sine locorum, & argumentorum disquisitione pertransio.

DEPRECATIO.

NIHIL VIDEO IN HOC PRO

Sylla &c. Postquam Cicerō confutauit in cōstitutione coniecturali, ut sæpe in iudicialibus causis solet, se vertit ad deprecationē qua tamen non ita utitur, ut Syllam peccasse, & consulto fecisse fateatur, & tamen postulat sibi ignosci, sed hic ita semp̄ hac utitur, ut sine cōfessione criminis deprecetur. ideo exstricta descriptione vocabuli per eum in artem data, non esset proprie deprecatio nominanda, sed ipsa in orationibus aliquando vsus est Cicerō aliter, quam in arte descripsit, & hic, & in alijs locis. Quando enim in arte deprecationem descripsit, considerauit differentiam propter quam deprecatio a purgatione distincta est, cum essent illæ duæ concessionis partes tãquam species sub genere proprietate differentes sua. Nam cum species vtræque fateatur, illa crimen in imprudētiam, necessitatem, fortunamque reflectit, quarum rerum nihil hic facit, & tamen postulat sibi ignosci. At licet non sic stricte sit hic deprecatio, est tamen pro quanto ut vides humiliter deprecatur ex locis deprecationis ipsius in arte descriptæ, deprecatio nominanda. Illa enim stricta deprecatio in iudicium venire non potest, sed accepta largius est, ut supra dixi in Plancia, etiam in causis iudicialibus naturalis. Itaque sic illam hic inducit egregie locis multis ac validis, quibus in arte docuit misericordiam commouere, ostendens quid sibi, & familiæ suæ, parentibus, &

X. iij.

amicis futurū

amicis futurum sit, nisi obtinuerit, cū dicit ideo se supplicare, ne æterna, & turpis infamia suo generi inuratur &cæ. Et aperit in quanta sit calamitate constitutus, ad quem locum, quia valet multum ad misericordiam commouendam, sæpe reddit, vt facile est ex oratione percipere, & vtitur illa rerum commutatione, cū docet in quantas lachrymas a quanta dignitate peruenerit, quod argumentum per communẽ locum tractari docet in arte &cæ.

CONCLUSIO.

SED IAM IMPEDIOR &cæ. Cum terminaret Cicerō orationem hanc, in deprecatione optime conclusit Conclusionem quæ ex commiseratione constaret, in qua, vt debet, ex arte se iudicū subiicit potestati, eosque concilians humiliter deprecatur, vt hic clementiam suam ostendant. Posset etiam dici totam illam partem quam immediate superius pro deprecatione signaui cum hac simul esse oratiōis Epilogum, & proprie conclusionem ex commiseratione ad misericordiam commouendam.

DE ELOCUTIONE.

VLTIMVM EST VT DE RELIQUA parte Rhetoricæ videlicet orationis elocutione videamus, de qua plane per omnia sic dicendum, vt in Pompeiana est dictum, & de huius est exornationibus perscrutandum.

COLORES.

INFLAMMANDE CIVITATIS, huius extinguedi imperij Articulus est. **H**onore hæc, autoritate, virtute, &cæ. **A**rticulus. **Q**ui adsunt, qui laborant, &c. **R**e-
retitio est. **I**tem dissolutum. **Q**uis nostrum
 seruum Syllam, &cæ. **R**e-
 titio est. **I**tem ra-
 tiocinatio, vt patet clare. **R**atio Re-
 i. Pu. re-
 ligio priuati officij, &c. **A**rticul⁹ est. **Q**uod
 nondum positus in Re P. &c. **R**e-
 titio est. **Q**ui interfuit, qui cognouit, **R**e-
 titio est. **I**tem dissolutum

Item dissolutum. Quæ facta contra nos delata ad vos, &c. Hic est articulus Qui vobis in consilio fuerunt, &c. Repetitio est. Hunc defendunt, huic adsunt. Dissolutum est. Multa cum essem consul de summis Rei. Periculis audiui, &c. Repetitio est. Item dissolutum.

Consilio inuestigasset, virtute aperuisset, Dissolutum est. Ille ambitus iudicium, &c. Contentio sententiarum est vsque ad locum, At vero in coniuratione &c. Infestus bonis hominibus, patriæ, &c. etera.

Articulus est. Quod flagitium Lentulus, &c. Repetitio est. Illum Allobroges, &c. Repetitio est. Item contentio sententiarum vsque ad locum illum. propter hanc igitur causam tantam. Nemo in simula-

uit, nemo nominauit, &c. Repetitio est. Item dissolutum. Cornua, tu-

bas, falces, &c. Articulus est. Ille relictus, &c. Similiter cadens est.

Item articulus. Veniebat enim ad me, & sæpe veniebat Antonius,

&c. Conduplicatio est. Cum discipulum in puericia, &c. Articulus

est. Cum mihi patriæ nostrorum periculorum, &c. Repetitio est.

Suscepi causam in dignitate suscepi, &c. Conduplicatio est. Si fal-

sum dixerim te in eos dixisse, &c. Diuisio est. Si iam hoc tibi conce-

dam, &c. Repetitio est. Vter tandem rex est, &c. Interrogatio est gra-

uis & concinna enumeratis ante his quæ causæ obsunt aduersarij.

Nemo enim istud, &c. Repetitio est. Etiam atque etiam puto, &c.

Conduplicatio est. Sibi habere honores, &c. Repetitio est. Si ille la-

bor meus pristinus, &c. Repetitio est. Deseruiunt amicis, presto sunt

omnibus, &c. Dissolutum est. Fortissimi consulis, constantissimi se-

natoris, &c. Articulus est. An vero clarissimum virum, &c. Con-

tentio sententiarum est. Sententiæ tumultu, sine delectu, sine armis,

&c. Repetitio est. Ego vitam omnium ciuium statum orbis terræ,

&c. Articulus est. Auditor, adiutor, particeps extitit, &c. Articulus

est. Maximi animi, summi consilij, &c. Articulus est. Studio, consi-

lio, autoritate, &c. Articulus est. Si nobilitas hominis, &c. Repeti-

tio est. In me irruit, me accusat, &c. Dissolutum est. Odij im-

mortales vobis tribuam, &c. Exclamatio est. Vos profecto animum

meum &c. Repetitio est. Patrimonio naufragium &c. Tralatio est.

Item articulus. Dicta, interrogata, responsa, &c. Articulus est. Me-

moriam, scientiam, consuetudinem, &c. Articulus est. Non occultauit, non

continui domi, &c. Dissolutum est. Diuisi toti Italiæ, diuisi in om-

nis prouincias, &c. Dissolutum est. Lecto, descripto, diuulgato, &c.

Articulus est. Qui eueris, tacueris, &c. Dissolutum est. Fero te Tor-

quate, iam dudum fero, &c. Conduplicatio est. Permitto aliquid ira-

cundiæ tuæ, &c. Dissolutum est. Noli hac noua leuitate abuti, &c.

Repetitio est. De me esse omisum, siquid est tibi remissum &c.

Agnominatio est. Iratus animus tuus, ætas, amicitia nostra &c. Articulus est. Neque vero si quid mihi irascere intelligere possum &c. Contentio sententiarum est. Inimicum, inquis, accuso meum &c. Contentio similis præcedenti immediate. Item subiectio est vsque ad locum illum, ac si considerare cœperis. Consulatum nobis eripiebant, honori vestro pugnabant &c. Hic est color interpretatio. Commutat enim quod dictum est alio verbo, quod idem valet. Itē dissolutum est. Cur ab eo diffidebat &c. Repetitio est. Cum omnia ordinarentur, instituerentur, pararentur, &c. Dissolutum est. Vbi fuit Syl-la Cornelij, &c. interrogatio est illa vere grauis, & concinna antea enumeratis, q̄ causæ aduersariorū obsunt. Agro Camerti, Piceno, Gallico, &c. Articulus est. Hominem amentissimum sui familiarissimi &c. Articulus est. Officijs vsi, consuetudine, &c. Articulus est. Qui adsunt laborant, Dissolutum est. Promulgarit, impulsus amore fraterno destiterit &c. Dissolutum est. Nec ego tantum fraterno amori &c. Hic est sententiā. Improbis largitionibus restitit, &c. Dissolutum est. Eius voces, eius minge, &c. Repetitio est. Concurratio stipatio, greges hominum &c. Articulus est. Quid quisque nouerit &c. Cogitarit, amiserit, &c. Dissolutum est. Quis enim contra patriam &c. Repetitio est. Sēper audax, petulans &c. Articulus est. Dignitatem, liberalitatem, moderationem, &c. Articulus est. Quæ domus, quæ celebratio quotidiana &c. Repetitio est. Non inquam cadit in hos mores. Repetitio est. Si in extremo discrimine. Repetitio est. Gubernat dolor, moderatur natura &c. Dissolutum est. Nunquam occultatur libido &c. Repetitio est. Nihil quenquam scire &c. Repetitio est. Munite communem artem bonorum &c. Dissolutum est. Defendebant amicum, aderant supplicia &c. Dissolutum est. Nunquam meliores, fortiores, &c. Articulus est. Quis non de communi salute &c. Repetitio est. Plus virtutis, plus amoris &c. Repetitio est. Item articulus. Omnis studio virtute, authoritate &c. Hic est articulus. Adeo ne vobis alienus &c. Repetitio est. Vt cum consul bellū gesserim &c. Contrarium est vsque ad locum illum, si medijs fidius, &c. Non in ea R. Pub. versor. non &c. Repetitio est. Qui inuestigauit coniurationem, qui &c. Repetitio est. Non dico id quod graue est, &c. Occupatio est. Cum quærerem omnia, multa audirem &c. Dissolutum est. Qui huic vrbī, atque huic imperio &c. Repetitio est. Nihil ad hoc consul &c. Dissolutum est. Rei. P. præcipitanti subueni, patriam, cum &c. Dissolutum est. Item interpretatio. Omnia generis, nominis, honoris &c. Articulus est. O miserum & infelicem illum diem &c. Exclamatio est. Spoliato, honore, fama, fortunis, &c.

Articulus

Articulus est. Urget eadem fortuna, &c. Dissolutum est.

ARGVMENTVM ORATIONIS

PRO AVLO LICINIO

ARCHIA

POETA.

VLVS LICINIVS ARCHIAS

Poeta Antiochiæ natus, Romæ vixit in amicitia, & gratia multorum clarissimorum virorum ciuium Romanorum, præcipue Lucullorum, & a nonnullis Græcis populis honoratus, & eorum ciuitatibus donatus, fuit Ciceroni etiam apprime familiaris, & carus. Hic poeta cum decederet e Sicilia cū L. Lucullo Heracliam venit, & adscribi etiam in eadem voluit ciuitate, quod cum sua virtute, tum Luculli autoritate ab Heracliensibus impetrauit ita ad que ascriptus est ciuis lege Syllani, & Carbonis, &cæte. Deinde ei de ciuitate lis mota fuit. Cicero vero eum hac pulcherrima, & placida oratione defendit, & laudat, & ex hic multa agit honorifice de poetis. Sed cur hæc fuerit mota causa Licinio, siue odio, siue inuidia, siue aliqua alia ratione nō explicat hæc oratio, nec alibi meminī me legisse, accusator siue petitor, aut actor videtur fuisse quidam nomine Gracchus, ad eum siquidem specialiter loco vno in hac oratione Cicero verba vertit, sed quicumque fuit non potuit esse non impius, qui poetam carum omnibus, ocio, & musis deditū infestauit, & a curis altissimis, Pieridūque dulcedine, & a summo ac sacro studio ad dicendam causam vertit. Sed Cicero summus orator pro poeta suo digne, ac ornatissime causam egit, quam efficaciter ac motiue sum dubi⁹, at nihil puto virtuti poetæ qui hoc solo nomine omnia merito debuit consequi, & eloquentiæ Ciceronis non impetratum fuisse.

GENVS CAVSÆ IN QVO HAEC

HABETVR ORATIO.

Hæc oratio

AEC ORATIO EST PRINCIPALITER in iudiciali genere constituta. habet enim hæc causa accusationem, siue petitionem, siue aliquam alterius nominis actionem. Et habet illa defensionem, unde iudiciale fit genus. nam Aulus Licinius Archias poeta cum ciuitatis iure per actionem aduersarij expelleretur, hac insigni oratione pro eo iure cõseruando a Cicerone defenditur, multum genus demonstratiuum hic incidit, cum Licinius commendetur & poeticum nomen extollitur, in quo quidem licet pars magna orationis versetur, non tamen est ipsum principale genus causæ, quoniam id totum refertur ad aliud, puta ad defensionem Archiæ, vt scilicet videatur indignum talẽ hominẽ tali institutum disciplina a ciuitate repelli.

CONSTITVTIO CAVSÆ IN
QVA HAEC HABETVR
ORATIO.

VIA TALES VIDERI POSSUNT in hac causa intentio atque depulsio, nõ es iure ciuis Heracliæ ciuitate donatus. Ideo ex hac intentione, & depulsione constitutio videtur existere iuridicalis absoluta, quoniam in hac cõstitutio ne queritur iure ne aliquid factum sit, itaque cum causa hæc huiusmodi dispositionem habere possit, videlicet an Archias iure sit ciuis Heracliæ, constitutio esse apparet huiusmodi, posset tamen videri alia ratione coniecturalis, vt si talis esset intentio, talisque depulsio. Non es ciuitate donatus, sum ciuitate donatus, itaque questio facti esset, An esset Archias ciuitate donatus. Et ad hoc faciunt multa argumenta in confirmatione orationis habitata, quæ quidem sunt de ratione coniecturalis constitutionis, & contra videntur fuisse argumenta aduersarij, de ratione iuridicalis absolute, cum diceret eum non esse ciuem, quia domicilium Romæ nõ habuit, & quia non fuit professus apud prætorem, ita quod vtraque potest esse constitutio, sed de principaliori difficile est iudicare, quia non plane patet accusatoris intentio, vt in confirmatione, prout erunt loci, & argumenta tangentur sic, quod singula poterunt referri constitutionis

tutionis propriæ rationem.

DE RHETORICAE PARTIBVS
HIC CONSIDERANDIS.

DE INVENTIONE, MEMORIA & pronunciatione dicendum est, vt dictum est superius in Pompeiana, sed consideremus dispositionem orationis. Dispositio quidem est in partibus orationis, non ab institutione artis profecta, sed ad casum temporis iudicio oratoris accommodata, non enim hic vtitur omnibus partibus orationis, quare & si in his partibus quibus vtitur sit ordo ex artis institutione seruatus, non dicitur tamen ab artis institutione profectus, vt patet clare per Tullium in arte noua capitulo de dispositione. hic enim primo ponit exordium, deinde narrationem, deinde permixtam confirmationem, & confutationem augendo commendationem literarum, & poetæ, deinde ponit orationis Epilogum.

DE PARTIBVS ORATIONIS.

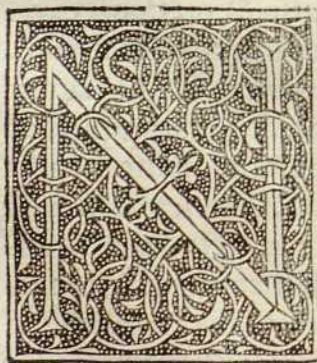
EXORDIUM.

SI QUID EST IN ME INGENII iudices, &c. Hic incipit oratio, & orationis exordium, quod ex genere causæ quam sit rite accommodatum huic causæ, discutiamus. Genus autem causæ honestum est. Nam hic defenditur, quod ab omnibus defendendum videtur, ius scilicet ciuitatis honestissimo poetæ datum. Præterea nullius est hic criminis accusatioque ante latam sententiam posset aliqua in causa turpitudinem commiscendo dubium genus efficere, sed hic nec accusatio turpis est, & honesta defensio, Poeta vero persona honestissima est, dicam igitur causæ genus esse honestum. Qua propter illo exordio usus est ex arte quo demonstrauit honestatem defensionis suæ, & causæ ipsius Licinij Archiæ, cum primum sese obnoxium probauit ex debito ad illius defensionem, qui repetere fructum studiorum suorum proprie suo iure

suo iure potest, qui sibi fuerit princeps ad suscipiendam, & requirendam rationem eorum studiorum, confirmauitque, vt salutem cæteris ferre posset, & ne quis forte a Tullio dici miraretur ppter diuersitatem studiorum orationis, & poetæ, dixit omnes artes pertinentes ad humanitatem communi quodam vinculo, & cognatione contineri. deinde pro inusitato dicendi modo quo erat vsus in forēsi iudicio veniam impetrauit, per hoc etiam faciens auditores, faciles, dociles, & attentos, &c. Deinde honestatem causæ Licinij clarissime arguit vltima particula huius exordij dicēs, si sibi concedi tribuique senferit liberio rem audaciam, se effecturum, vt putent A. Licinium, cum sit ciuis non segregandum a numero ciuium, verum etiam, si nō fuisset, adsciscendū esse, sic enim oportet de ciuitate causam illius pferitū videri honestam, qui dignus ostēdatur adscisci in ciuitatem etiam si non foret ciuis. Hic auditores facit attentos, & dociles, & etiam breuiter quid sit acturus ostendit, quod facere ex arte debuit, existente genere causæ honesto. Præterea cum esset in demonstratiuo genere magnam orationis partem acturus in laude Licinij beneuolētiam hic captauit iuxta doctrinam de exordijs in genere demonstratiuo datam. Nam a persona sua Cicero beneuolentiā captat ostendendo officiose facere se quod facit, quod scilicet causa necessitudinis intercedit, vt apparet cum se obnoxium Archiæ ostendit. Item ab auditorum persona vltima particula exordij captat se sperare quod intendat iudicibus facile persuasurū, &c. Nec vicio venit in parte vna adfectus exordij plures inducere, & de hoc exordio breuiter dictum sit.

NARRATIO.

NAM VT PRIMVM E PVERIS
&cæt. Hic est narratio pars vna orationis per quam narratur vita Licinij, & ostenditur qualiter ciuis Heracliæ factus fuit, & est, vt esse debet, breuis, dilucida, & verisimilis. Incipit enim narrare de Archiæ, vnde necesse erat nō vī delictet a natiuitate, vel infantia, sed ea etate qua se cōtulit ad scribēdū, fuisset eim supfluū priora narrare, & vsque eo quo opus erat prosecutus est narrādo, vsque ad tempus quo ipsi ciuitas Heracliensis est data. Nam transire vltius fuisset in hac causa superfluum, in qua causa agebatur an illa ciuitas data esset, nec transitionibus vtitur, nec deerrat ab expositione rerum, & vitæ Archiæ, quas incepit

quas incepit exponere, & pretereunda preterit, nec bis aut saepius idē dici Quæ omnia sic seruata breuem faciunt narrationem, nec non etiā vt quicquid primo gestum est, ita primum exponit. Nā primo narrat vt se primo Anthiochiæ vbi erat natus ad scribendum cōtulit. Deinde qualiter se habuit in Asia. Deinde vt fuit a Græcis ciuitatibus honoratus, deinde, vt iam notis omnibus Romam venit, & qualiter vixit. postremo vt sibi Heracliæ ciuitas data est, & sic rerum ac temporum ordinem seruat, vt gesta res, & vita Archiæ fuerunt, nec perturbatione, nec contorte, nec ambigue quicquam dicit, nec trāsit in rem aliam, nec ab vltimo repetit, nec longe prosequitur, quoniam non incipit ab infantia Archiæ, nec prosequitur vltra ciuitatem datam. Et seruat quæ dantur pro breuitate præcepta, vt ista narratio dilucida sit, quæ quidē est, vt supra diximus etiā verisimilis. Dicit enim, vt natura postulat, & opinio, & mos. nam ipsa vera videtur appetere, vt poetæ summis colantur honoribus, & exalantur illustrium hominum familiaritate & gratia, qui pro poetis & æterna fama res dignas agunt, hoc more seruatum est. hoc hominum opinione consensum, præterea constant hic dignitates personarum, rationes consiliorum, & oportunitates quibus possit euidenter apparere Archiæ ciuitatem donatum fuisse, sic vt resfelli non possit homines ipsos hæc facere non potuisse, vt patet clare in litera orationis, & sic valde verisimilis fit ista narratio.

CONFIRMATIO CVM

CONFUTATIONE.

TIONE.

SI NIHIL ALIVD &c. Hic est confirmatio cum confutatione simul habita, nam vt supra dictum est partes istæ finitimæ, & connexe sunt, vt merito possint tanquam vna pars simul induci Hic loci sunt, & de ratione constitutionis cōiecturalis, & de ratione iuridicialis absolute. Primo eim arguit per locum a testibus Archiæ ciuitatem datam cum M. Lucillum hominem grauissimū interfuisse, & vidisse dicit, & legatos Heracliensium hoc testari. locus autem hic pertinet ad

Y. j. rationem

rationem coniecturalis status. Deinde redarguto aduersario, quod his non stet, & petat, quæ sciat exhiberi non posse, descendit ad confutandum duo argumenta aduersarij quæ sunt de ratione iuridicialis absolute. Nam obiecerat aduersarius primo, quod quando Archiæ ciuitas data est Heracliæ fuit, non habebat domicilium Romæ. Item quod non fuerat professus apud prætorem, vt tenebatur ex lege quæ argumenta de ratione iuridicialis absolutæ constitutionis in qua consideratur quid fiat secundum legem, aut contra, sed hæc negando cōfutatur & ostēdit Archiam Romæ habuisse domicilium, & vt debuit fuisse professum, & per consequens fecisse secundum legem, ac ideo sibi iure ciuitatem datam, nec eo dubitādū, qui alijs ciuitatib⁹ sit adscript⁹, & ostendit non esse mirādum si homines, qui ciuitatem minus dignis dabant digniorem ciuitate donauerunt, qui locus pertinet ad absolutā iuridicialem, quoniam arguitur ex consuetudine, quæ est vna pars iuris (vt ait Cicero) vbi agit i arte de absoluta iuridiciali, & roborat istū, vt vides per illum locum. Si de communis, &c. Deinde redarguit aduersarium quærentem census, & ostendit per locum ab argumento temporis præteriti, non præiudicare Licinio si census non fuit, quia absens fuit, &c. Qui locus pertinet ad coniecturalem. Deinde ostendit, cum sensus nihil aliud operetur quam quod confirmat, & indicat censum hominem se gessisse pro ciue, hunc effectum ex alijs argumētis haberi posse, vt ex confutatione testamenti, & hereditatū aditione.

QVAE RES A NOBIS &c. Hic Cicero mirabilem diuinamque peneliterarum commendationem adiungit, & poeticum nomen extollit, quæ licet de demonstratiuo sint genere, tamen ad iuridicialē referunt, vt scilicet propter has laudes, & disciplinam singularem videatur Licinius nō esse de datē sibi ciuitatis iure ei sciēdus, sed pars hæc constitutione causæ remota est, nisi cum arguit per locum ab occasione præterita, vel omissa, qui locus est de ratione coniecturalis cōstitutionis. Nam ostendit Archiam si ciuis non fuisset potuisse hoc multoties impetrasse, & a Sylla, & a Quinto Metello pio familiarissimo suo.

CONCLUSIO.

Quare

DVARE CONSERVATE IV-
dices. Hic est conclusio pars vna, & artificio-
sus terminus orationis in qua conclusione
vsus est enumeratione per quam (vt vides)
colligit & commonet, quibus de rebus ver-
ba fecit. sic breuiter, & eleganter, vt quodā-
modo renouata oratio non integrata videat-
tur. Hic enim memoriā artificiose eorū
quæ dixerat renouat auditoribus. Nam vt
ordine quæquæ orata sunt repetit, & concludit, deprecans, vt potius
sua humanitate leuatus calamitate Archias quam acerbitate violat⁹
esse videatur. simulque sibi in fine cōciliat iudices, & prætorē. Omni
enim in parte quod possimus hæc facere monemur ab arte, licet exor-
dij propriū sit.

DE ELOCVTIONE.

VLTIMVM EST VT DE RELI-
qua parte Rhetoricæ, videlicet orationis elocutio-
ne videamus, de qua plane per omnia sic dicendum
vt supra dictum est in Pompeiana, & de huius si-
militer est partibus perscrutandum est vt in Pom-
peiana, & de huius similiter est exornationib⁹ per-
scrutandum.

COLORES.

IN QVA ME non inficior mediocriter esse versatum
&c. Hic est color diminutio, cum id quod egregium in se est
ne significetur arrogans ostentatio orationem attenuat atque di-
minuit, potest cōueniri cum Liptote. Vt famam ingenij expectatio
hominis, expectationem ipsius, &c. Gradatio est. Erat temporibus
illis iocundus, &c. Dissolutum est. Quid enim horum infirmari gra-
tis potest &c. Subiectio est ampla valde vsque ad locum illum, & non
cum mediocribus multis, &c. Quid cum cæteri non modo post ciui-
tatē datā. Cōtrarium est. Aut ocium meū abstraxerat, &c. Similiter
desinens est. Quantum cæteris ad suas res obeundas, &c. Repetitio
est. Hæc studia adolescentiā agūt, &c. Dissolutū est. Nec sensu mō
gustare, &c. Hic tralatio est. Quoties ego hūc vidi cū literā, &c. Cōdu-
plicatio est. Saxa & solitudines voce respondent, &c. Contrarium
est. Homerum Colophonij ciuem esse suum, &c. Dissolutum est.
Y. ij. Ergo illi

Ergo illi alienum, & cætera. Contrarium est. Nostra sunt tropæa, nostra monumenta, & c. Repetio est. Maxime Marcelli, Fuluij, & c. Articulus est. Quid noster hic magnus, & c. Exemplum est. Neque enim dissimulandum, neque obscurari potest, & c. Sententia est.

Nulla enim virtus aliam mercedem, & c. Sententia est. ratione subiecta. Quæ beneficia legis autoritate Municipij, & cæt. Articulus est. Qui vos, qui vestros imperatores, qui P. R. res gestas, Repetitio est.

ARGVMENTVM ORATIONIS DE LAV-
DIBVS CAESARIS OCCASIONE
M. MARCELLI PER CAESA-
REM RESTITVTI.

MARCELLVS CIVIS ROMANVS amplissimus atque clarissimus in dissensione ciuili fuit cum Pompeio, quemadmodum & Cicero cum multis alijs senatorib⁹ ciuib⁹que Romanis. Confecto autem bello Cæsar victor multos ex inimicis suis fautoribusque Põpeij in patriam restituit, & ad pristinam dignitatem, inter quos Ciceronem, & postmodum deprecante senatu populoque Romano restituit & Marcellum, & ad patriam, & ad pristinam dignitatem, non obstante, quod Marcellus Cæsarem offendisset, & quod Cæsar adhuc suspicari se diceret de voluntate Marcelli, tamen sua illa benignitate notissima suæ priuatæ passioni publicam anteposuit volûtatem. Vnde hanc Cicero orationem agit ad Cæsarem, qua ipsum de illa sua humanitate diuino prope ore comêdat. ostendens eum esse per suâ clemētiam in restitutione Marcelli summam atque immortalē gloriam consecutum. Deinde ostendit multis rationibus nō debere Cæsarem de aliquo suspicari, & tamen eum rogat, vt pro salute publica vitam suam custodiat, sine qua non possit dignitas Reipublicæ, nec restitui, nec seruari.

GENVS CAVSÆ IN
QVO HABETVR
ORATIO.

Tota hæc

ROTA HAEC ORATIO EST IN demonstratio genere cōstituta, & in ea parte qua solum in laude versatur. Nam summe laudat hic Cæsarem pro restitutione Marcelli, vnde est attributa in alicuius certæ personæ laudem, propter quod fit, vt demonstratio in genere laudet summe Marcellum, vt Cæsaris factum laudabilius videatur tali homine patriæ restituto, nec illa pars in qua Cæsarem admonet de custodia, & cura vitæ principale mutat genus causæ, omnia enim ad laudem Cæsaris referuntur, vt planum est, sic quod hæc oratio (vt dixi) in demonstratio genere tota est, & separati tractata, quod non sæpe accidere dicit Cicero, demonstratiuum siquidem genus sæpius in causis cū alijs duob⁹ cōmiscetur vt ex dictis superius in multis locis apparere potest.

CONSTITVTIO CAVSÆ IN
QVA HAEC HABETVR
ORATIO.

VIDERI POTEST HIC CONstitutio iuridicialis, cum Cicero laudat hic Cæsarem, quod in restituendo Marcellum id clementer fecerit, quod nō solum iure, sed pie ac sancte facere debuerit. Notandum tamen quod in huiusmodi genere vbi controuersia nulla est, non sic aperte, & facile constitutio causæ emergit, vt in causis apertarum controuersiarum, quales sunt iudiciales, & nonnunquam deliberatiue. Vt enim ait Marcianus in demonstratio genere quemadmodum status emergat non est facile commemoratu.

DE RHETORICAE PARTI

BVS HIC CONSI

DERANDIS.

Y. liij.

De inuentione

DE INVENTIONE, MEMORIA,
 & pronunciatione dicendum hic vt supradictum
 est. Dispositio autem non est ab institutione artis
 profecta, sed ad casum temporis oratoris iudicio ac
 commodata in partibus orationis. Nam si esset ab
 institutione artis profecta, non solum ordinem par-
 tium orationis, sed etiam numerum contineret ora-
 tio iuxta sententiam Ciceronis in arte noua capitulo de dispositione.
 Sed hic primo fit exordium. Deinde confirmatio, deinde conclusio.
 Potest etiam notari propositio quaedam loco narrationis, vt ostende-
 tur inferius. Mera enim narratione, diuisione, & confutatione, nequa
 quam est vsus, eas non exigente causa. Interiectæ sunt breues quædã
 conclusiones, vt causæ genus postulabat, quæ ostendentur inferius.

DE PARTIBVS ORATIONIS EXORDIUM.

QVINTURNI SILENTII, &c. Incipit
 hic oratio, & orationis exordium in quo Cicero
 laudaturus Cæsarem pro restitutione Marcelli be-
 neuolentiam captat, & animos audientium facit
 attentos, & dociles. Captat enim a persona Cæsaris
 cum ostendit finem sibi silentij, quo vti consue-
 uerat, illo die mansuetudine, & beneficio Cæsaris
 factum esse, & ne irritare videretur inuidiam contra Cæsarem, quia
 videlicet posset intelligi se consueuisse silere propter metum, interpo-
 sitione artificiosissime euacuauit hanc suspicionem de causa timoris,
 & causam hanc contulit in dolorem, & verecundiam res non tam in-
 uidiosas. Nam plane fatetur se vehementer de Marcelli exilio do-
 luisse, vt etiam se magis gratum faciat Cæsari cum ostendat etiam finem
 suo dolori eiusdem clementia factum esse. Item captat beneuolentiã
 a persona Cæsaris, cum dicit se clementiam eius, & mansuetudinem
 inauditam, & in summa potestate tam modestam, tamque incredibi-
 lem, & diuinam sapientiam nullo modo posse tacitam præterire. Itẽ
 attẽtos facit auditores, cum pollicetur se de mandatis inusitatis, atque
 diuinis virtutibus locuturum. Item dociles facit, quia facit attentos.
 Inquit enim ipse in arte. docilis est qui attente audit. Nec est in hoc
 exordio cõsiderandum, an genus causæ sit honestum, turpe, an dubiũ,
 quia nihil hic defendit, nihilque oppugnatur, vt in iudiciali, & in de-
 liberatiuo.

liberatio. Et quando separatim ab illis tractatur demonstratiuum genus, quod raro accidit. Hic non sumitur præceptio exordiendi ab honestate, vel turpitudine, vel dubietate causæ. potest dici hoc esse exordium terminatum ad eam partem subsequenter. Marco enim Marcello, &c. & ibi est propositio, qua vtendum est aliquando, cum narratione causa ipsa non postulat, vt vult Quintilianus de institutio ne oratoria, capitulo de narratione. & hic nullam fuisse narrationem necessariam manifestum est, cum dicat Cicero in arte noua. In demonstratiuo genere principio tractato narratio nulla est, quæ necessario cõsequatur: potest videri etiam exordium terminari ad eam partem, nullius tantum flumen ingenij, &cætera. Est enim eadem in hac parte pro conciliando audire sententiã, quæ ad proprietatem exordij pertinet, quamquam oratio ista tota videri possit eiusmodi, eo quod tota ad laudationem Cæsaris facta est, per quam laudationem eius conciliatio comparatur. Quare proprietas hæc exordij, quæ est conciliare animum auditoris, male potest a reliqua oratione distingui, Cum sit oratio pure demonstratiua apud eum præsertim habita cuius laudationem continet. hac tamen parte potest exordium a confirmatione distinctum videri, vbi enim incipit per rationes ostendere, quam in facto hæc gloria Cæsaris magna sit, quod quoniam facere incipit loco illo, nullius tantum flumen ingenij, &c. Ideo ibidem confirmatio demonstratiua notanda merito visa est, diuisione etiam non est vsus hic Cicero, vt superius dictum est. Nam cum diuisio pars vna orationis, aut aperiat quid conueniat nobis cum aduersario, & quid in controuersia relinquatur, aut fiat per distributionem enumerando de quo, vel exponendo, de quibus rebus sit dicturus orator, pro prima eius parte locum hic non habuit diuisio, vbi controuersa nulla erat. distributio autem non repugnabat generi causæ, cum dicat Cicero in demonstratiuo genere exponendas esse in diuisione res, quas, aut laudaturi, aut vituperaturi sumus. Sed hic opus non fuit, quia in exordio sufficienter dedit intelligere quibus de rebus esset Cæsarem laudaturus, cum dicit tantam eius mansuetudinem, tam inusitatam, inauditamque clementiam, tantum in summa potestate rerum omnium modum, tam denique incredibilem sapientiam, ac pene diuinam tacitum præterire nullo possum modo, &c.

CONFIRMATIO.

Y.iiij.

Nullius

NVLLIVS TANTVM FLV-
men ingenij, &c. Cum in genere demonstra-
tuo in laudatione confirmatio, & in vitupe-
ratione contraria confutatio orationis aduersa-
rij intelligatur, vt vult Cicero i arte noua. hic
merito dicit potest esse confirmatio huius ora-
tionis, vbi per efficacissimas rationes incipit
summa, & singularis Cæsareꝝ clementiæ con-
mendatio demonstrari, & laudatur Cæsar a re-
bus externis dum sæpe commemorat Cicero

victorias eius, & fortunam, & triumphos, hæc cum alijs eius acti-
bus virtuosis de mansuetudine, & benignitate manantibus comparā-
do, & laudatur apprime a rebus animi, & potissimū propter Marcelli
restitutionem de misericordia, clementia, lenitate, mansuetudine, mo-
destia, & sapientia singulari, ac pene diuina, vt clarissime patet in tex-
tu orationis.

NVNC VENIAM AD GRAVIS-
simam, &c. Pars ista licet videatur refellere, & cō-
futare suspicionem, & exhortari Cæsarem ad cus-
todiam vitæ suæ, & restitutionem Reipublicæ,
tamē se tenet ex parte laudatoriæ confirmationis.
Nam omnia ista ad laudem Cæsaris principaliter
dicta sunt. Confutatio autem si qua in hac causa
inducenda fuisset, oportuisset eam fieri per vituperationem contra-
riam laudationi, sic quod fuisset facta dissolutio locorum cuiuspiam
laudationis, vt in hoc genere fieri debet, quod quia hæc non postula-
uit oratio, ideo confutatio nulla fuit, sed tota confirmatio dici debet
vsque ad conclusionem orationis, quæ statim in fine notabitur, & ista
similiter orationis pars cæsareæ potissimum inducitur, vt superior a
rebus animi. Nam aq̄uitatem, & lenitatem suam cōmemorat, & sup-
plicat, vt virtute, & consilio Remp̄blicam cōstituat in statu optimo,
vt patet intuenti.

CONCLUSIO.

SED VT VNDE est orsa, &c. Hic est conclusio ora-
tionis, in qua Cicero eleganter agens gratiarum actiones, &
commemorās læticiam ciuū Romanorum, & suam pro
M. Marcello restituto, terminat eo fine, quod debuit istam
orationem

orationem, scilicet in gratiarum actione. Nam oratio habita fuit pro collato beneficio & populo, & sibi. Ergo merito post laudationem gratias agere debuit vice populi, & vice sui, quod eleganter hic facit, nec minus quam in arte docuit, in hac oratione eleganter exercuit, nam cum dicat in arte in hoc genere demonstratio conclusionibus breuibus esse vtendum, vsus est eis egregie locis aliquibus ibi scilicet, quare gaude tuo, &c. omitte istam quæso, & ibi, quare omnes te qui salua hæc, &c.

DE ELOCUTIONE.

VLTIMUM EST VT VIDEAMVS DE reliqua parte Rhetoricę, videlicet Elocutione, de qua per omnia sic dicendum, vt est supra in Pompeiana, & de huius similiter est exornationibus perscrutandum, &c.

COLORES.

NVLLIVS TANTVM FLV= men ingenij, &cæ. Tralatio est. Tanta vis, tanta copia, &c. Articulus est. Omnes nostrorum imperatorum &c. Repetitio est. Militum virtus, locorum oportunitas, &c. Articulus est. Nihil sibi ex ista laude centurio, &c. Repetitio est. Tibi cedit, tuam totam ei propriam fatetur, &cætera. Dissolutum est. Nunquam enim temeritas, &cætera. Sententia est.

Immanitates barbaras, multitudines innumerabiles, &cæte. Articulus est. Animum vincere, iracundiam cohibere, &c. Sententia est. Aduersarium nobilitate, ingenio, virtute, &c. Articulus est. Clementer, mansuete, iuste, moderate. Articulus est. Toties de maximis tuis beneficijs, &cæ. Repetitio est. Quæ non modo bona, sed ni mirum audebo, vel sola dicere, &cætera. Sententia est ratione subiecta. Sed quis est iste tam demens, &c. Subiectio est.

Constituenda iudicia, reuocanda fides, &c. Articulus est. Quæ quidem nunctibi omnia belli vulnera, &cæ. Tralatio est. Omitte istam quæso &c. Dissolutum est. Si quidem gloria est, &c. Hic est color definitio. Hic enim proprias gloriæ amplectitur potestates breuiter & absolute, conuenit enim cum etymologia. Imperia, Prouintias, Rhenum, oceanum, &c. Articulus est. Erat autem obscuritas quædam &cæ. Dissolutum est. Multi dubitabant, quod optimum esset, &cæ.

Repetitio est.

Repetitio est. Cum id sollicitudine, cura, labore, Articulus est. Magnis curis, molestiis, doloribus, &c. Articulus est.

ARGVMENTVM ORATIONIS

PRO. Q. LIGARIO.

QVINTVS LIGARIVS CIVIS Romanus cum G. Confidio cōsule profectus est legatus in Africam ante belli ciuiliis principiu, Deinde prouincia decedente Confidio Ligarius praefectus prouinciæ mansit in Africa. Postea quū bellū exarsisset inter Cæsare, & Pō. Ligarius nullo negotio se implicari passus est (vt dicit Cicero) (Nam P. Acci⁹ Varrus, qui prætor Africam obtinuerat, Vticā venit, & arripuit imperium ad clamorem multitudinis imperitæ ad eum facto concursu, & Ligarius aduentu suo quieuit, sed necessitate mansit in Africa, quæ prouincia contra Cæsarem tenebatur, ad quā prouinciam bello ardente L. Q. Tubero cum iusto imperio sibi a senatu, & forte, vt moris erat, dato, venisse eam intrare nō potuit prohibente Ligario, vt adserebat ipse Tubero, vnde ad Pompeium iuit in Macedoniam, & apud eum de iniuria questus est (vt dicit Cicero) & cum eo fuit in bello ciuili, quo bello finito Cæsar victor Tuberoni & multis alijs patriam restituit, sed Ligarius exulabat, domi manentib⁹ duobus fratribus Ligarij, qui cum Cæsare semper fuerant, & cum Q. Tubero filius L. Tuberonis Ligarium Cæsari accusauisset, quod cōtra Cæsarem fuisset in Africa, quodque ipsum cum patre suo prouincia prohibuisset, eum Ligarium Cicero hac insigni oratiōe defendit, & pro ipso gratiam Cæsaris nititur impetrare.

GENVS CAVSÆ IN QVO

HAEC HABETVR

ORATIO.

HAEC ORATIO EST IN IVDICIALI genere constituta. Habet enim hæc causa accusationem cum defensione. nam accusatus apud Cæsarem a Tuberone Ligarius, a Cicerone hac oratione defenditur.

CONSTITVTIO CAVSÆ IN
QVO HABETVR
ORATIO.

QUODLIBET GENVS CAVSÆ CON-
stitutionibus tribus absoluitur. Cōiecturali, legitima, & iu-
ridiciali. In omni etei causa in qua est accusatio cū defēsiō-
ne, aut quod accusator intendit, defensor depellit negando
simpliciter, & sic status in causa coniecturali habet locum, aut fatetur
factum, sed iure factum asseuerat, & tunc habet locum iuridicialis, &
quia sæpe nascitur a scriptura, locum in hac sibi legitima constitutio
vendicauit. Itaque in aliqua harum trium constitutionum præsens or-
ratio sic oporteret. Est autem in iuridiciali constitutione, quia in hac
causa conceditur factum, hoc est Ligarium fuisse in Aphrica, sed an
iniuria Cæsaris factum sit quæritur, quod asseuerat Tubero Cicero
pro Ligario contradicit. Et cum iuridicialis constitutio diuidatur in
absolutam, & adsumptiuam, dicendum quod hæc oratio in parte ad-
sumptiua conficitur. Est enim in cōcessione, vt apparebit statim, quæ
cōcessio est species adsumptiuæ, ergo est in adsumptiua. patet enim sic
esse per adsumptiuæ descriptionem. Adsumptiua est enim pars inquit
Cicero, in qua cum per se defensio infirma est, sed adsumpta extranea
re comprobatur. Adsumitur siquidem necessitas māsionis, in Aphri-
ca ad comprobendam causam Ligarij, quæ alijs pro se videri posset in-
firma apud Cæsarem. cum nititur Cicero per purgationem Ligariū
ipsum defendere, & adsumitur etiam depræcatio pars vna cōcessionis
itaque, vt dicebatur, apparet, quod oratio hæc est in parte adsumptiua,
quæ pars in particulas quatuor est diuisa, videlicet cōcessionem, remo-
tionem criminis, tralationem criminis, & comparationem. Est igitur
hæc oratio in aliqua istarum constituta. Est enim in concessione quæ
fit quando reus postulat sibi ignosci. Hoc enim fit obnixè admodum
petit Cicero, vt Ligario ignoscatur a Cæsare, & cum species, siue parti-
cula ista concessio subdiuidatur in purgationem, & depræcationem
dicendum est, quod hæc oratio ita in cōcessione versatur. Nā vt igno-
scatur Ligario petitur per ambas partes concessionis, purgationem, sci-
licet & depræcationem. Negat enim Cicero in Aphrica fuisse
Ligarium consulto, & ex voluntate, sed per necessitatem vnam,
videlicet partem seu locum purgationis, & etiam si peccasset, & con-
sulto fecisset Ligari⁹ quicquid fecit artificiose postulat Cicero, vt Cæ-
sar misereatur

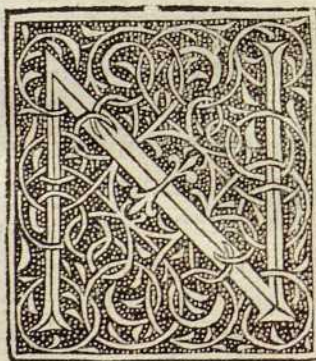
far misereatur Ligarij, & sic oratio in purgatione, & deprecatione versatur, vnde per dicta patet quaestio causae constitutio in qua haec habetur oratio fit iuridicialis adsumptiua in concessione per purgationem a necessitate, & per deprecationem. Num transeamus ad reliqua.

DE RHETORICAE PARTIBVS HIC CONSIDERANDIS.

DE INVENTIONE MEMORIA, & pronūciatione hic est dicendum, vt est dictum, in Pompeiana Dispositio autem hic est in partibus orationis non ab institutione artis profecta, sed ad casum temporis oratoris iudicio accommodata. Primo siquidem ponit cum exordio simul duoad iumenta causae fortissima hac causa quibus maxime vtitur in oratione. deinde ponit narrationem, deinde confirmationem. deinde reuertitur ad exordij sententiam. deinde ponit confutationem. postea vtitur alia parte concessionis, scilicet pura deprecatione, & in fine concludit, vt inferius ostenditur.

DE PARTIBVS ORATIONIS EXORDIUM.

DOVVM CRIMEN GNEVS Cæsar, & cetera. Hic oratio incipit, & orationis exordium, quod ab ironia incipit, vt adserit Marcianus in sua Rhetorica, & quod est duobus fortissimis adiumentis istius causae vallatum, duo siquidem sunt in quibus oratio ista maxime nititur videtur, humilis scilicet impetratio veniæ, cum misericordiae postulatiōe, quæ pars deprecatio nominatur, & est pars vna concessionis. aliud est ostensio culpæ similis, in accusatore autem est grauioris, & ipsius nonnulla donatio, quod quidem est valde efficax adiumentum, & ipso valde vtitur Cicero in locis suis. Incipit autem ab his duobus adiumentis causae tanquam ab argumentatione firmissima, quod fieri debere causa postulante docet in arte. Et causa quidem haec optime postulabat. nam causa haec certe difficultatem habere

tem habere apud Cæsarem videbatur, contra quem a Ligario retenta Africa dicebatur. Ne igitur aures Cæsaris offensus essent, puro exordio utique nulla alia ratione firmato, quod narrationis impatientes, & intractabiles inceperit ab his adiumentis orationem super quibus est eam potissimum fundaturus. Nam confessus est subito cum ironia crimen deprimens, quam diuinam ironiam Quintilianus appellat & recte, & ita confessus est, ut veniam postularet, & facilius impetraret a Cæsare. Deinde ad adiumentum aliud se conuertit ostendens simile quid commissum esse a L. Tuberone patre Q. Tuberonis qui Q. Ligarium accusabat & hic Cicero (ut Quintiliano placet) usus est clausula dicens. Itaque prius de vestro delicto confiteamini necesse est Ligarij quam ullam culpam reprehendatis. Sciebat enim Cicero tantam Cæsaris esse clementiam, quod unusquisque qui se peccasse confiteretur, & errati veniam postulari, non modo suas aures non offenderet, sed sibi conciliaret, & veri similiter cogitabat tantam illius esse iusticiam, quod pro causa eadem non plecteret accusatum pro qua non fuisset ab eo punitus accusans. Ideo sic inceperit, ut his duobus adiumentis primum animo Cæsaris confirmato, & ob clementiam, & ob iusticiam orationem demum ipse perficeret benignius audiendam, nec in isto principio alias complexus est exordij proprietates, cum esset causa suadente ad exordij sententiam reuersurus, ut inferius apparebit.

NARRATIO.

VINTVS IGITVR LIGARIVS, & cætera. Hæc est insignis narratio orationis, quam post valida illa duo adiumenta in exordio supra habitas ponit Cicero, quia enim habet hæc causa difficultatem, ut superius dictum est, proposuit exordium taliter firmatum ad cuius exordij erat proprietates alias, & sententiam reuersurus. Ipse enim inquit in arte. Si causa nostra magnam difficultatem videbitur habere, ut nemo equo animo principium possit audire, a narratione cum inceperimus ad principij sententiam reuertemur. Tale igitur principium habuit, ut in eo vis quædam confirmatiua animum Cæsaris commoueret, & idcirco cum esset tam difficilis & offensus usus est in hoc proemio Apostropha, & ironia, quibus præceptores multi artis in proemijs uti vetant. Sed Quintilianus

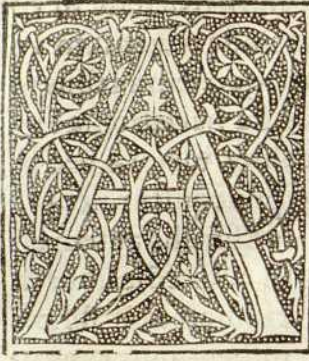
AA.j.

tilianus

tilianus libro quarto oratoriæ institutionis, capitulo de insinuatione, ita concedit utendum, si causæ utilitas postulabit, ut in hac causa Ligarij postulasse commemorat, & etiam ipsam narrationem postposuit supra habitis adiumentis, suspicans forte ne parum ipsa probabilis auribus Cæsaris videretur, atque ideo illa duo adiumenta preposuit. nam dicit in arte si narratio parum probabilis est, exordiemur ab aliqua firma argumentatione, & licet ista adiumenta causæ non videantur in exordio per modum argumentationis indicii, tamē iuxta materiam & conditionem orationis non videtur inconueniens, quod illa met de ipsis fiat consideratio, quæ fieret de argumentatione directa deducta. Sūt ei ad persuadendum efficacitā, & ponuntur in confirmatione firmissima orationis istius, iraque quāquam postulatio veniæ non sit in argumentū, tamen est firmissimum adiumentum, quod est in hac causa valde efficax, ad quam causam magna ex arte adducitur deprecatio, & quāquā etiam de per se non possit videri bonum argumentum alterius culpæ reprehensio, quia qui accusat alterum, innocentiam suam non probat, sed, alienum detegit crimen, tamen est argumentum ad hominem, & in hac causa bonum adiumentum. Vnde apparet quod id quod de firmissima argumentatione preponēda docet Cicero, cum in arte loquitur de dispositione referri debet ad hæc etiam adiumenta, quæ hic eadē ratione ante omnia collocantur, qua ratione docet ibi argumentationem firmissimam collocari, sed ut ad narrationem de qua hic agitur veniamus, dicendum quod narratio ista valde nobiliter & artificiose confecta est, exponendo enim rem gestam, hoc est profectioem, & mansionem. Q. Ligarij in Aphrica vnunquodque (vt vide) trahit ad utilitatem suam causa vincendi, hoc est suum propositum obtinēdi, quod in causa deprecatoria vincere est. Et narratio brevis est dilucida & verisimilis. brevis primo quia vnde necesse est incipit narrare, incipit siquidem a profectioe Ligarij tempore non suspecto, vt profectio illa non videatur auribus Cæsaris odiosa, & sic vt clare patet non ab ultimo initio repetens summatim narrauit vsque quo opus erat profectus vsque scilicet ad aduentum Accij varij, & quietem Ligarij, vt Cæsari notum fiat alio obtinente imperium Aphricæ a tumultu, & bello contra ipsum Cæsarem quieuisse Ligarium, nec transitionibus vititur, nec deerrat ab eo quod inceperit exponere, & omnia certe quæ prosint causæ aperit, & præterit inutilia. Dilucida autem est, Nam vt quicquid primo gestum est, exponit, primo, videlicet profectioem. Deinde mansionem & causam

fam mansionis deinde repentinum metum belli ciuilibis, deinde in eo statu rerum voluntatem Ligarij ad redeundum, deinde aduentum varij & concursum gentium ad eum. Deinde Ligarij quietem a rebus tumultuosis, & rerum ac temporum ordinem seruat ista narratio, ita explicans res, vt gestæ sunt non contortæ, aut aliqualiter viciosæ, nec in aliam transit rem, nec ab vltimo repetit, nec lōge prosequitur, nec preterit pertinētia, & breuis est, Vnde fit dilucidā. Verisimilis autem est quia dicit, vt mos postulat. Mos enim erat, vt legati cum cōsulibus in prouincias irent, vt iuit Ligarius, vnde narratio rei amore non abhorret. Et cum Quintilianus libro quarto oratoriæ institutionis capitulo de narratione nos doceat inserere expositioni narrationem breuem re poscente, & factorum rationem ad verisimilitudinem ad augendū. Videamus hoc esse in ista narratiōe a Cicerone seruatum, nam (vt adferit ipse Quintilianus) rei ordo per se talis est. Ligarius legatus confidio profectus est, & cætera. Quid ergo M. Tullius Quintus Ligarius cum esset nulla belli suspitio legatus in Aphricam confidio profectus est, & alibi non modo ad bellum, sed ne ad misericordiā quidē suspitio nem belli & cætera. Et cum esset iudicaturus satis quod Ligarius nullo se implicari negotio passus est, adiecit domum spectans, & ad suos redire cupiens. Ita exponebat, & ratione fecit credibile, & effectibus quoque impleuit, & spacia temporum congruunt, vt verisimilis sit ratione temporum, & profectio in prouinciam, & in ea mansio necessaria, & constat hic personæ Ligarij dignitas, qua factum est, vt satisfieri non posset prouincialibus, nisi post cōsidium Ligarius permaneret in Aphrica, simulque constat ratione consiliorum Ligarij, & cæterorū qui in hac narratione nominantur. Itaque vndequaue verisimilis est. vsus est etiam Cicero in hac breui narratione cōmunicatione, quæ non inutilis est in parte narrationis extrema, quando scilicet in longū exegerit ordo rerum, vt ait Quintilianus libro quarto oratoriæ institutionis, capitulo de narratione, hic autem & si non esset longa rerum expositio vsus est tamen in parte in illa vltima narrationis adhuc G. Cæsar. Qu. Ligarius omni culpa caret, domo est egressus, non modo vlluū ad bellum, sed ne ad misericordiā quidē suspitio nē belli & cæ: Et nota quod hæc commonitio sapit Epilogi naturam, vt consideranti patere potest.

CONFIRMATIO.AA. ij.An si ille

N SI ILLE POTVISSET, &cæ.

Hæc est confirmatio quam immediate post narrationem collocauit. Narratio enim negotio, vt scilicet Ligarius iuit, & mansit in prouincia, & profectioe & mansione in extrema comonitione purgatis, & sic Cæsaris animo conciliato, Cum ei liquido fuerit ostensum prius in narratione comprehensa Ligarium non contra se, non consulto prouinciam tenuisse.

Incipit narratam mansionis necessitatem confirmare per coniecturas. Cum dicit nunquid si ille euadere potuisset vticæ potius quam Romæ, cum P. Actio quam cum concordissimis fratribus, cum alienis esse, quam cum suis maluisset, quasi dicat non maluisset, & hic per coniecturalem locum ita arguit necessitatem remanendi incubuisse Ligario, docet enim in arte suspitiones ex constitutione coniecturali trahi, vt per eas significetur, an aliquid necessario factum sit an cōsulto. Et ne forte argui posset sua culpa Ligariū in hanc manendi necessitatem incidisse, ante monstrauit profectioem non fuisse culpabilem, quia non turpem, ex qua profectioe secuta est necessitas mansionis. Et nota quod non fuit opus diuisione in hac oratione, quia non enumerant de quot, nec exponendo de quibus esset hic acturus, eo quod constabat per accusatorem Tuberone apta iam ipsius causæ substantia, vnde non habuit locum expositio pars vna diuisionis, & etiam in extrema parte narrationis admonitio, videlicet de parte in partem absoluit narratam causam, eam purgando per tempora vt patet in litera orationis, & confutando respondet etiam de parte in partem, vnde ablata fuit enumerandi necessitas, quæ magis videtur accusanti conuenire quam defendenti, patefecit enim accusatio certa vestigia defensori, quibus sibi est insistendum, vnde raro sibi necessaria fit determinatio per expositionem, vel enumerationem, nec ea diuisionis parte fuit opus quæ aperiret, quid cum aduersario conueniret, & quid in controuersia linqueretur, quia vnum tantum cōueniebat, mansio scilicet Ligarij in Africa, quam mansionem in principio orationis Cicero fuit cōfessus, cætera vero in quibus aduersatur Cicero Tuberoni particulatim dissoluit, vt patet in litera orationis.

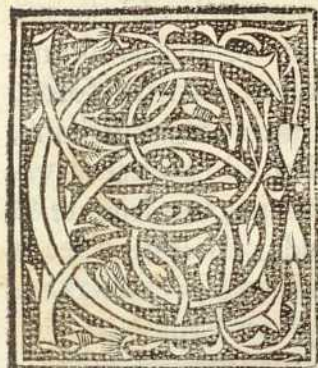
CONCLUSIO CONFIR-

MATIONIS.

Nullum

NULLVM IGITVR HABES, &cætera. Hæc breuissima cõclusio cõfirmationis breuiter pertractate, vt patet.

EXORDII SENTENTIA:

VIVS ERGO CAVSAM, &c. Cũ Cicero summus orator in principio collocarit duo causæ ad iumẽta fortissima, Et deinde narrauerit ad commodum causæ omnia contrahẽdo, & demum per narrata breuiter cõfirmauit. Nunc antequam veniret ad confutationem in qua sciebat magnam vim causę contineri. Nã cum ipse dicat in arte totam spem vincendi rationemque persuadendi positam esse in cõfirmatione, & confutatione, maxime in confutã-

do poni debet tota vis, & potentia defensoris. Antequam ergo ad partem hanc laboriosam veniret, vt dixi, voluit per exordij proprietatẽ sibi beneuolum Cæsarem comparare. Itaque reuersus est ad exordij sententiam, quia id non modicum sibi commodum iudicauit. Et nota quod huius causæ genus dubium est, quia causa partem habet honestatis, tum ratione personæ Ligarij, tum ratione facti. Nam causa perfectionis suæ fuit honestas, & mansionis, etiam honesta necessitas. Et contra quodammodo dici potest hanc causam partem turpitudinis continere, licet non simpliciter, tamen respectiue ad Cæsarem, quem offendisse videbatur in prouincia sibi inimica, cum aduersarijs permanendo. Omne enim quod in aliqua causa animum auditoris offendit, potest quodãmodo turpitudinem in causa illa dici. Etenim ad hoc solum turpitudinem facit dubium genus causæ, quia offendit animum quem sibi opposita honestas valde conciliat. Est itaque in hac causa, tam quod offendat Cæsarem mansio scilicet Ligarij in prouincia sibi infesta. Est item quod conciliet scilicet perfectionis honesta causa, & necessitas mansionis. dubium igitur, vt dixi genus est causæ. ideo ne pars illa offendens sibi posset obesse auditoris animum alienando egregie Cicero per hanc exordij proprietatem Cæsaris beneuolentiã captare summa arte conatus est. Captat enim a persona Cæsaris auditoris in principijs suam admirabilem clementiam cum exclamatione

AA. iij.

matione

matione extollendo, per quam clemētiam dici se posse defendere aliū non fecisse, quod ipsemet confitetur fecisse. Hæc est in voluntate aduersa Cæsaris perstitisse. Captat etiam lucem liberalitatis, & sapientiæ Cæsareæ demonstrando cum clarissime confitetur se fuisse contra Cæsarem iudicio & voluntate, & hoc facit magno cum artificio, vt cum confessus fuerit se voluntate offendisse Cæsarem magis clementiam, & mansuetudinem Cæsaris videatur extollere. Vt enim ait Quintilianus oratoriæ institutionis libro nono capitulo de figuris sententiarum, cum dicit Cicero pro Ligario suscepto bello Cæsare gesto iam ex parte magna nulla vi coactus ad ea arma profectus suum, quæ erant sumpta contra te, non solum ad utilitatem Ligarij respicit, sed magis laudare victoris clementiam non potest. hæc Quintilianus, & recte sic est significando presertim postea nullam sibi pœnam a victore Cæsare datam esse, immo sibi vitam, & patriam cum honore, & dignitate integre restitutam, quo loco dicens apud quem igitur hæc dico apud eum & cætera, vtitur figura interrogationis ad se ipsum, & responsionis, vbi non ingrætes vices solent esse, vt placet Quintiliano. Itaque captat egregie benevolentiam illius de se mansuetum magnificentique iudicium proferendo. Tacite etiam inuit quæ expectatio debet esse, & quæ existimatio iudicij in causa presenti, quando Ligarij non offendit ex voluntate cum fuerit tam mansuetum, tamque muniticum Cæsaris iudicium erga Ciceronem, qui Cæsarem offenderat ex sententia.

CONFUTATIO.

VIDE QVAESO TUBERO, &c. Hic Cicero ad Tuberonem conuersus incipit suam accusationē solemniter confutare, & incipit hæc pars ab illo adiumento fortissimo in prima parte orationis tacto. Ostendit enim ipsum Tuberonem accusationē, & ipsius partem eadem contra Cæsare, & peiora fecisse quam Ligarium, & tamen petere, vt Ligarius puniatur quod debet magnum inconueniens, & vt facinus Tuberonis extollat magis vtitur hoc loco amplificatione, quæ per congeriem fit dicens. Quid enim tuus ille Tubero districtus in acie pharsalica gladius agebat, cuius lat⁹ ille mucro petebatur, qui sensus erat armorum tuorum, quæ tua mens, oculi, manus, ardor animi. Quid cupiebas, ac etiam vt Quintiliano placet oratoriæ institutionis

torix institutionis libro quarto capitulo, de figuris sententiarum, hic est interrogatio figurata sciscitandi gratia adsumpta, sed instandi. Simulque hic Cicero est vsus apostrophe aduersarium inuadendo. deinde de confutans ibi improperat suam crudelitatem, quam odiosam Cæsari esse monstrat. Est enim oratoris boni non solum in refutatione, vt hic Cicero, sed in toto actionis genere contra crudelitatem inuehere. hec autem Ciceronem fecisse hic agentem cōtra Tiberonis inhumanitatem Quintilianus ait libro quinto oratorix institutionis capitulo de refutatione. Deinde confutat nomen sceleris ab aduersario culpæ, & facto Ligarij impositum, ostendendo quod non debeat scelus appellari, & vtcunque sit in eo ipso, vel scelere, vel culpa fuerit Tubero transit inde ad specialiora obiecta Ligario a Tubero. Et quia ista defensio Ligarij in iuridiciali adsumptiua constitutione, & in cōcessione propter purgationem ex parte necessitatis fit pro parte vna, & pro altera fit per deprecationem, vt inferius apparebit. Videam⁹ quam bene seruauit, & considerauit Cicero in parte ista necessitatis, quod in arte docuit simili in casu esse considerandum. Docet enim esse quærendum quomodo vis illa siue necessitas vitari potuerit, quod hic quærit egregie cum comparat factum. Qu. Ligarij cum facto L. Tiberonis patris. Qu. Tiberonis accusantis ostendens quod id quod fecit Tubero, quando scilicet iuit in Africam fecit ex voluntate eo quod senatui paruī, quando non erat periculum non parere, quod vero Ligarius fecit, ex necessitate fecit, Eo quod ipse senatui paruī, quando parere erat necesse, tamen laudat obedientiam etiam Tiberonis eo tempore, vt fortius excusare, & etiam commendare intelligatur obedientiam Qu. Ligarij alio tempore. Et vt Ligarius reprehendi non possit de eo propter quod est Tubero comendandus, ac etiam vt videatur maior Ligarium necessitas obligasse, ostēdit etiam Tiberonem aliquāli necessitate contra suam voluntatem fuisse commotum, propter sanctissimum Rei publici nomen, & cetera. Sic vt in illam necessitatem Ligarius non venisse sua culpa intelligatur, cum fuerit virtus obedire senatui. deinde explicato facto Tiberonis a Ligario crimen remouet voluntatis ostendens quod si fuit crimen in volūtate Ligarij, fuit etiā in voluntate Tiberonis, quam ex ipsius actione criminatur summam cum arte, vt enim Quintilianus artificis est inuenire in actione aduersarij, quæ inter semetipsa pugnent, aut pugnare videantur, quæ aliquādo ex rebus ipsis manifesta sunt, vt in causa Celiana Clodia aurum se Celio commodasse dicit, quod signum magnæ familiaritatis est, venenum sibi paratum summi odij argumētum est. Tubero Ligarium accusat quod is in Africa fuerit. Et quæritur quod ab eo tempore in

A A. iij.

Africam

Aphricam non sit admissus. Hæc Quintilianus, & recte obtinere se quidem eam voluit prouinciam Tubero. Quantum tamen iure imperij non voluit obtinere Ligarius, sed Varus, qui se pro vero Imperatore gessit in Africâ. Et sic in Ligario non fuisse criminosa monstratur voluntas, sed sola necessitas. Deinde confutat responsionem, quæ posset fieri a Tuberone, posset enim dicere quod ipse non veniebat in Africam, vt esset contra Cæsarem, sed vt traderet prouinciam Cæsari, hoc sibi tollit Cicero, & artificiose per ea quæ sunt ab eo gesta concludit Tuberonem hoc non fuisse facturum, vt potest apparere per argumenta Ciceronis ad hoc deducta magna cum arte, & ingenio.

DEPRECATIO.

TA VNDE TIBI, &c. Cum Cicero fuerit vsus confirmâdo, cōfutando, in hac oratione vna parte concessionis, quæ est purgatio. Nunc ad reliquam se conuertit, quæ deprecatio nominat. Quæ licet (vt ait Cicero) iudicialis fieri non possit, tamen hic in iudiciali genere inducitur, sed notandum quod pura deprecatio de per se iudicialis proprie esse non potest, quia deprecari proprie non est defendere, & sine defensione gen⁹ iudiciale non fit. Habet enim ipsum accusationem cum defensione, præterea nō iudicis, qui proprius est auditor in causa iudiciali deprecatione moueri & sic non potest intendi finis oratoris ex ipsa deprecatione apud iudicem, & ita intelligendum est, quod deprecatio iudicialis esse non potest, scilicet pura de per se, tamen adiuncta cum alia defensione mere iudiciali, vt & pura purgatione in iudiciali etiam causa, tractatur deprecatio. Et tunc illa cōfessio culpæ quæ præsupponit in deprecatione fit conditionalis, vt si primo purgando dixeris, non peccaui, quia per necessitatem hoc feci. Deinde subiungas, & tamen si ex voluntate peccassem, veniam peto, & ores postea, vt debet orari in deprecatione. Et sic fit in ista oratione iudiciali in qua etiam vberior deprecatio induci potuit, quia causa apud principem agebatur, nec ex lege iudicanda per subditum legis, vt est merus iudex, & dico merus ad differentiam eius, qui iudicis, & principis locum tenet. Sentit hoc etiam Quintilianus oratoriae institutionis libro quinto de refutatione dicens, deprecatio quidem

tio quidem, quæ est sine vlla specie defensionis rara admodum, & apud eos solos iudices, qui nulla certa pronunciandi forma tenentur, quamquam ille quoque apud Gn. Cæsarem, & Triumuiros, pro diuersarum partium hominibus actiones, etiam si precibus vtuntur, adhibent tamen patrocina, nisi hoc non fortissime defendentis est dicere, quid aliud egimus Tubero nisi vt quod hic potest nos possemus, & cætera. Ecce quomodo vult esse hic deprecationem cum defensione coniunctam, illa siquidem sententia, vt Quintilianus ait libro nono de oratoria institutione capitulo de figuris sententiarum, admirabiliter vtriusque partis facit bonam causam. Cicero itaque defendit Ligarium in hac causa per purgationem ostendendo, quod id quod fecit, necessario fecit, & vtitur simul deprecatione cum Cæsaris clementiam deprecatur, vt adhuc si Ligarius fecisset ex voluntate, quod fecit per locos deprecationis dignum ostendat veniam. Itaque adserit nunc se omnia velle referri ad summam vnam scilicet clementiam, & misericordiam Cæsaris quod dictum quantum ad sententiam primo fuit in orationis principio collocatum tanquam vnum fortissimum adiuumentum, in quo hæc oratio nitteretur, valde siquidem nititur hæc oratio in veniæ petitione & post purgationem in deprecatione, vt appareat specialiter in ea parte in qua ostendit se non agere apud Cæsarem tanquam apud iudicem sed tanquam apud parentem, & tamen colligit adiuumenta, quæ valerent etiam apud iudicem, per ea monstrans innocentiam Ligarij, & quasi non velit curare de ipsis tendit ad deprecationem cui studet, vt vides, fatendo, & veniam postulando, & quantum potest Cæsarem ad misericordiam commouendo, quæ misericordia quoniam potissimum commouetur hac oratione, vt Cicero inquit in arte quando aperitur quid proximis, & ceteris nostris necessarijs casurum sit, per nostras calamitates, ideo nunc ostendit in quanta miseria futuri sint, & quanto nunc squallore teneantur multi. Qu. Ligarij necessarij propter ipsius exiliu. & quomodo duo eius fratres exulaturi sunt exulante Ligario, & quomodo hi qui pro ipso deprecantur sint nobiles & probi, & quanto, & quam iusto dolore moueantur, quæ omnia multum valent ad misericordiam commouendam, & cum fuerit Cicero confessus, vt haberet misericordiam deprecatur ne in pura conditione aliqua persisteret, sed vt conditionaliter fateretur, quod fiendum est quando adiuncta deprecatio purgationi, vt supra dixi, ostendit iterum Ligarium tempestate, & vi quadam a Cæsare dissensisse, & demonstrat propter tantam fratrum illorum concordiam si potuisset futurum fuisse cum Cæsare cum quo reliqui fratres fuerunt, nec per hoc curat regredi ad purgationem iam a necessitate tractatam. Sed vult ex hoc descendere ad confessionem illam

nem illam conditionalem, vt facit cum dicit, qui si consilio id fecisset &c. Et cum doceat in arte Cicero deprecantem ostendere debere si pro causa alijs quoque sit ignotum, hoc etiam ostendit dicens, si adhuc voluntate peccasset, similis esset eorum quos tantum Cæsar voluit saluos esse. Et cum similiter doceat deprecantem inde veniam postulare, & allegare si plura, aut maiora officia quam maleficia videbuntur constare beneficia fratrum Ligarij olim facta in Cæsarem allegat, quos fratres vt melius misericordiam moueat ostendit Cæsarem deprecari, & virtutem, voluntatemque deprecantium pro Ligario sæpe in hac deprecatione commemorat, vt facere debet ex arte. Cumque Cicero in arte nos moneat, vt deprecantes significemus nullam a ciuibz nostris, aut ab alijs gentibus vituperationem suscipere posse illum quem deprecamur, si concesserit veniam, eleganter locum illum hic tractat ostendendo Cæsarem non solum non posse expectare ex hac venia data vituperationem aliquam, sed summam sibi gloriam, & gratiam populi cumulatuum, & talem qualem accepit in restitutione Marcelli, & vt illi sapissime quaerat simile exhortatur.

CONCLUSIO.

LONGIOREM ORATIONIS &c. Cum terminaret Cicero orationem in parte deprecationis concludere bene habuit conclusionem, quæ ex commiseratione constaret, in qua breuiter misericordia commouetur, Mouere enim studet Cæsarem ad misericordiam, cum in fine demonstraret salutem daturum illis presentibus, qui pro Ligario præcabantur, si Ligario dederit unde seruat id quod docet in arte. Nam dicit ibi captari misericordiam, si ostendamus quid sit nostris euenturum, si obtinuerimus, aut si non obtinuerimus salutem, siquidem dicit daturum Cæsarem Ligarianis obtinente Ligario. Et simul debet intelligi ipso non obtinente Cæsarem illos presentes Ligarij amicos, & necessarios adfluxurum a summa misericordia, posset etiam tota deprecatio pro conclusione notari. Est enim hæc pars signanter effectuum effusiuæ, vt alias dictum est, propterea male potest per aliquas proprietates a deprecatione distingui.

DE ELOCVTIONE.

LTIMVM EST VT DE RELI
qua parte Rhetoricæ videlicet orationis Elocutio
ne videamus, de qua plane per omnia sic dicendum
vt supra est dictum in Pompeiana, & de huius si-
militer est exornationibus perscrutandum.

COLORES.

VI CVM HOC SCIRET TVM
me & cætera. Repetitio est. Quæ tua mens oculi
manus ardor. Articulus est. Item amplificatio
per congeriem iuxta Quintiliani sententiam. Ita-
lia prohibetur exulat & cæ. Dissolutum est. No-
uui enim te, noui patrem, noui domum, & cæ. Repe-
titio est. Item dissolutum. Virtutis humanitatis
doctrinæ & cætera. Articulus est. Caue credas, caue ignoscas, & cæte.
Repetitio est. Item dissolutum est. Caue credas fuit in Aphrica Li-
garius tulit arma contra te dissolutum est. Spem, cupiditatē, odiū,
pertinaciam, & cætera. Hic est articulus. Fuerint cupidi, fuerint per-
tinaces, & cæ. Dissolutum est. Item repetitio. Furoris paricidij & cæ.
Articulus est. Liceat Gneo Pompeio mortuo, & cætera. Dissolutum
est. Item repetitio. Vestro generi familiæ disciplinæ, & cætera. Ar-
ticulus est. Aliena voluntas conuentus firmi, & cætera. Articulus
est. Cessit authoritati amplissimi viri, & cætera. Dissolutum est.

Quæ fuit igitur in illo homine tanta constantia? Dico constantiam.
Nescio an melius patientiam possem dicere, & cætera. Dubitatio est
Nobilitas, splendor, ingenium, & cætera. Articulus est. Nunc quæ
ro vtrum vestras iniurias an Rei Publicæ persequamini, si vestras & c.
Diuisio est. Ignoscite iudices errauit lapsus est. Articulus est. Non
fecit non cogitauit, & cætera. Dissolutum est. Dic te Cæsar de facto
Ligarij, & cætera. Dissolutum est. Ligarius ante bellum profectus,
& cætera. Articulus est. Tam & si totus animo, & studio dirus, & cæ.
Precisio est. Conuenit cū Eclipsi figura, & cum Liptote, & cum Apo-
sioposi, cum qua etiam cōuenit significatio per abscissionem. Errauit,
temerarie fecit, pœnitet, & cætera. Dissolutum est. An sperandi Liga-
rio causa non sit, & cætera. Contrarium est. Totumque agrum sabi-
num, & cætera. Denominatio est continens pro contento. Item arti-
culus pro sequentia. Quam patria, quam domus, quam dij penates,
& cætera.

& cætera. Repetitio est. Moueant te horum lachrymæ, & cætera. Diffolutum est. Hunc splendorem, hunc L. Marcum, & cætera. Articulus est. Sed ierit ad bellum, dissenserit, & cætera. Diffolutum est Nihil est tam popolare quam bonitas, & cætera, sententia est ad rem tantum relata, vt ait Quintilianus. Homines ad deos nulla re propius accedunt quam salutem hominibus dando, &c. Sententia est. Nihil habet, nec fortuna tua maius, quam vt possis, nec natura melius, quam vt velis conseruare quã plurimos, Sententia est ad personam versa.

Nam hic Cicerò quæ erant rerum propria fecit hominibus, vt ait Quintilianus:

ARGVMENTVM ORATIO
NIS PRO REGE.
DEIOTARO.

DEIOTARVS REX AMICISSI-
mus populo Romano bello ciuili cum Pompeio
fuit. Et post pugnam Pharsalicã se cõtulit domũ
atque deinde G. Cæsari bella gerenti subsidia ad-
ministravit. Quare ab ipso Cæsare relictus Rex
fuit in regno suo aliquantulum ab eo, quia sibi Põ-
peium in amicitia prætulisset, rerum suarum par-
te multatus. Is Deiotarus postmodum per Philippum medicum ser-
uum suum (quem Romam cum legatis suis miserat) accusatus est Cæ-
sari, quia cum ipse Cæsar diuersaretur in hospitio apud Deiotarum in
castello Luceio eum rex interficere preparauit. collocatis primo arma-
tis in loco vbi erat regia dona daturus Cæsari. Deinde iterum colloca-
tis armatis in balneo & locatis tentoribus cum Cæsar ire recusa-
uisset, dicitur ab accusatore non voluntate Deiotari, sed sua fortuna
esse seruatus. Etiam accusatus est Deiotarus ab eodem, quod fuisset
semper aduersus Cæsarem animo impio atque alieno, quodque ex-
ercitum contra ipsum comparauisset, quodque nuncios ad Celium
quendam inimicum Cæsaris destinare voluisset, quodque Equites nõ
bonos Cæsari misisset, & in his seruum quendam iudicatum, quod que
bello Africano audiens Domitium perisse naufragio Cæsarem ob-
sideri versum Græcum dixisset dire, & suspecte sententiæ, quodque
præ illa lætitiã vino obrutus in conuiuio saltauisset, quodque Blesan-
nus legatus

nus legatus, & amicus regius regi scripsisset probra de Cæsare, has accusaciones Philippus ille seruus, & medicus fecit contra Deiotarum dominum suum, vt dicit hic Cicerus corruptus & subornatus a Castore quodam adolefcēte nepote Deiotari eius ex filia nato, & auo suo inimicissimo, contra quas accusaciones, & suppositiones inductas Cicerus coram Cæsare hanc orationem habuit.

GENVS CAVSÆ IN QVO

HAEC HABETVR

ORATIO.

HAEC EST IN IVRIDICIA: li genere constituta, habet enim hæc causa accusacionem, cum defensione. accusatus enim Deiotarus a Philippo quod propter insidias G. Cæsarem necare voluisset, hac egregia oratione apud ipsum Cæsarem a Cicerone defenditur, de demonstratiuo quod incidit dicendum, vt supra in alijs orationibus dictum est.

CONSTITVTIO CAVSÆ IN QVA

HAEC HABETVR

ORATIO.

HAEC ORATIO IN CONIECTVRALI constitutione conficitur. Patet enim ex contextu, & serie orationis accusatoris intētio. Ista videlicet, Cæsarem occidere voluisti, fuisti cōtra Cæsarem animo impio, atque alieno & cætera. & sic de alijs cæteris accusacionis partibus dicēdū, quod sint simpliciter negatę, vt patet, in litera oratiōis, vnde cōstitutio causę cōiecturalis est.

DE RHETORICAE PARTIBVS.

HIC CONSIDERE

RANDIS.

BB.j. De inuentione

DE INVENTIONE, MEMORIA,
& pronuciatione hic dicendum, vt supra in Pō-
peiana dictum est. Dispositio vero in partib⁹ ora-
tionis hic nō ab institutione artis profecta, sed ad
casum temporis oratoris iudicio accōmodata est.
Posito enim exordio, narrationem quādam ponit
antefactorum regis Deiotari, & simul antefacta
purgando in fine huiusce narrationis, proponit breuiter causam qua
arguit in præsens, deinde confirmat, post cōfutat, post diuidit que pur-
ganda restant, postea purgat & confutat, post extenuat antiquam suspi-
tionem quæ posset in mente Cæsaris residere. Post adducens aliqua
argumenta concludit, vt apparebit ista singulariter considerando, &
omnia secundum artem hoc ordine mirabiliter collocata.

DE PARTIBVS ORATIONIS

EXORDIUM.

VM IN OMNIBVS CAVSIS
grauioribus, &c. Hic incipit oratio, & oratio-
nis exordium, in quo est cōsiderandum, quod
cum huius causæ dubium genus esset, vt quia
foret turpis accusatio, sed accusati singularis
honestas, quod quodammodo in hac causa tur-
pitudine accusatiōis, cum accusati honestate pu-
gnaret, vnde redditur dubium gen⁹ causæ, ma-
xime opus fuit, vt orator beneuolentiam cape-
ret auditoris, ne quid illa turpitudinis pars sibi
posset obesse, quæ quidem pars cum in omni causa maxime obesse pos-
sit, tum plurimum in hac causa, in qua erat auditor iudex, is contra
quem insidiæ factæ dicebantur. Quapropter ne persisteret animo a-
lienato propter accusationem turpem summo studio fuit Cæsar ad be-
neuolentiam reuocandus. Itaque si cuiquam longiusculum hoc vi-
deatur exordium, nō miretur, aut damnet. Nam, vt ait Quintilianus
lianus, modus in principijs adhibendus est pro conditione causarum,
quia breue principium simplices, longius perplexæ suspectæ
que, & infames desiderant, lector peritus ergo consideret po-
tius quanta arte, quanto ingenio vtendum fuit in causa præsen-
ti, in qua

ti, in qua de insidijs contra Cæsare agebatur. Cicerō parti suæ beneuolū Cæsarem compararet quod elegātissime facit. Nihil enim omittit ex his quæ possint, ne dum homines alienatos a nobis, sed lapideos prorsus ac ferreos ad beneuolētiam commouere. Captat quidem hic beneuolentiam a persona Cæsaris auditoris, & a persona Deiotari, a persona aduersariorum ipsos in odium, inuidiam, & contemptionem adducendo. Arte autem ipsa in hoc exordio beneuolum sibi Cæsarem facere non poterat. Nam res ipsa, & causa per se ipsam considerata, potius sibi alienum reddebat præsertim antequam esse veris, aut probabilibus rationibus confutata, quod nondum in exordio factum erat sed ipsa re, & causa beneuolentiam post captauit quam cito potuit. prima uidelicet particula confirmationis breuissime absoluta, cum incipit rationes aduersariorum confutare ubi ait. En crimē, en causa. Cur regem fugitiuus, dominum seruus accusat &c. Ibi enim aduersariorum causam per contemptionem deprímendo beneuolētiam a re captat nec enim conuenit eam captari alia in parte quam in exordio. Nam licet attentos, dociles, & beneuolos facere effectus sint magis conuenientes exordio, possunt tamē immo debēt in qualibet alia parte orationis re id permittente, comparari, ut uult Cicero, Quintilianus, & alij, qui de arte oratoria rite sentiūt, sed ut sequamur quod incoepim⁹ captat eleganter Cicero beneuolentiam a persona Cæsaris, cum dicit rem insolitam, inauditam, regem scilicet esse reum capitís in suo duntaxat periculo sic esse inquam, per hoc enim occulte Cæsarem super ceteros homines magnificat, cum ostendit in suo non solum periculo licere, quod alias non liceret. Item cum dicit se timore iusto ex consideratione suæ præstantis singularisque nature liberari, quod enim per se consideratum graue sit iniquum dicere, scilicet apud eum de facinore contra quem arguatur facinus esse factum per Cæsaris patientiam fieri dicit equissimum. Item cum dicit se tantū timere quid sit de Deiotaro iudicaturus, quam intelligere, quid uellet de se ipso iudicari. Apparet enim hic, quæ expectatio iudicij Cæsarei sit, & quæ sit estimatio de Cæsarea uoluntate. Item cum dicit se in vultu oculisque eius acquiescere, quū solus ipse Cæsar suppleat defectū cōkursus populū Romæ, & vn⁹ ipse pro vniuerso populo satis sit. Item cum per fidem, constātiā, atque clementiam suam implorat, & per dexteram suam, non tām in prælijs, quam in promissis, & fide firmiorem. Item cum dicit eum solere facile & semel exorari, nec vllum inimicum eum placasse, qui senserit postea in animo eius simultatis reliquias resedisse,

sic in hoc exordio benevolentiam captare studet Cicero a persona Cæsaris, & cum nos Cicero in arte doceat benevolentiam a nostra persona captare, intelligamus contineri personam illius pro quo oratur sub oratoris persona, sic quod præcepta eadem in vtraque persona sumenda sint. Hoc tamen sciendum quod eorum pro quibus dicimus debeamus vberius laudare, vel facta, vel vitam. Personarum vero rerumque laudatio moderate tractanda est. Itaque cum modo captat benevolentiam a persona Deiotari, his idem usus est modis quos instituit in arte seruandos, cum a nostra persona effemus benevolentiam captaturi. Captat enim primo, cum officia regis in rem publicam dicit esse collocata, eumque ob merita illa assuetum ornari a cuncto senatu, & cum hoc statim profert incommodum suum, ut hic scilicet talis rex modo necessitatem habeat defensoris contra crimen atrocissimum. Item cum dicit omnes ciues si in foro dicerent illi regi esse fautores, qui in bellis Romanis suam consumpsit ætatem. Item cum dicit sibi recordanti beneficiorum deorum immortalium, & senatus in regem deiotarum nullo modo orationem posse deficere. Item cum incommoda regis profert ostendens eum esse adfectum nonnullis incommodis & detrimentis propter offensionem animi Cæsaris. Et hac spe fretus inimicos regis eum accusare. Item cum Cæsarem deprecatur summisse pro rege Deiotaro, & hospicij sanctissime celebrati cum eo memorem facit. A persona autem aduersariorum benevolentiam captat, adducendo ipsos in odium, cum eorum crudelitatem, & impietatem exprobrando commemorat, & cum maliciam corrupti serui confidentiamque insidiosam, atque improbam eorum significat. Item in inuidiam adducendo cum ostendit eos plus in Cæsaris ira, & sua cum illo amicitia, quam causæ veritati confidere. Item in contemptum adducendo cum eos dicit non valere, neque ingenio, neque usu, neque exercitatione rerum, & cum sibi vilitatem conditionis seruilis improperat. Sic exordium hoc conficit Cicero ingenio, atque arte mirabili, multa que in eo sunt ut in alijs ab illo eloquentiæ fonte manantibus, que clarius intellectu percipere possumus, quam exprimere per sermonem, omnia enim apud eum plena sunt artis, & illius suæ dicendi inæstimabilis facultatis.

NARRATIO,

Quamquam

q

VANQVAM CVI SVNT IN-
audita, & cætera. In hac oratione in qua negatur
factum, opus nulla narratione defendenti fuit. Et
exordio posito potuit aut diuidere, aut confirmare
aut confutare. Nam illa narratio quæ aperit cau-
sæ substantiam accusanti magis est propria, quam
positam ab accusatore non debet orator idoneus in

defensione repetere, faciēs de ipsa vnam separatam partem orationis,
sed decet per singulos locos ire diluendo quæ ab aduersarijs sunt narra-
ta, eamque causæ narrationē particulatim explicare confirmādo, aut
confutando, quo facto inuenisse orator expressisseq; totā narrationis
seriem, eamque simul agendo aliud ad suum proficuum conuertisse.
Cum igitur Cicerō in hac oratione non haberet integram accusatio-
nem post exordium in narratione repetere, alia vsus est narratione an-
tequam veniret ad confirmationem, quæ quidem narratio sibi utilis
visa est, vt si Cæsar haberet animum iratum contra Deiotarum pro-
pter ante acta Deiotari, quia aliquo tempore fuisset contra Cæsarem
cum Pompeio, ipse animum suum hac prius rei expositione in qua
narrat, & excusat ante acta Deiotari, vt postea ad hanc causam non sic
difficilem eius animum inueniret. Itaque alicui forte potest hanc
quam voco narrationem plus habere de exordij ratione eo quod ani-
mum præparet, & conciliet auditoris, vel plus habere de ratione con-
futationis, eo quod ea quæ obijci possent purgat. Sed nec conciliatio,
nec purgatio hic auferunt talis narrationis naturam, quoniam narra-
tio vna est, vt ait Cicero, cum exponimus rem gestam, & vnumquod-
que trahimus ad vtilitatem nostram vincendi causa, quæ narratio per-
tinet ad eas causas de quibus iudiciū est futurum. Et hæc est illa narra-
tio quæ principaliter spectat ad causam, in qua cognosci causa non po-
test. Aliter est narratio quæ intercurrit nōnunquam, aut fidei, aut cri-
minationis, aut tralatōis, aut alicuius operationis, aut laudatiōis cau-
sa. Et huiusmodi est ista narratio, quā hic præposuit, vt antea acta pur-
gando animū Cæsaris appareret, & est diuisa in partes duas. Nā narra-
ta causa qualiter Deiotar⁹ cū Pōpeio fuit, ostēso quod post fuerit amī-
cus Cæsaris, & ab ipso Cæsare remunerat⁹ proponit breuissime prin-
cipalē partē accusatiōis, quæ quia grauior est causa. Primo incipit pur-
gare. pars ista est ibi. Is igitur nō modo a te periculo liberat⁹, vbi ppo-
nit hanc partē principalē super qua vult fundare cōfirmationē. Et est
siquidē ista narratio illustris & clara, & artificiose cōposita. Nā est &
breuis, & dilucida, & verisimilis, & p ptes singulas cū artificiosa pur-
gatiōe cōiuncta, vt apparere potest eam accurate consideranti.

BB. iij.

Confirmatio.

CONFIRMATIO.

QUOD TV NISI CVM^m FVRIOSISSI-
 mum, &c. Hic est confirmatio parua vsque ad eum locum
 qui incipit, cum inquit in castellum, & cætera. Vbi incipit
 confutatio. exponit enim hic aliqua sua argumenta, cum
 adseueratione. In sequenti autē parte dissoluit locos contrarios. Qua-
 propter particulam hanc a sequenti distinxit, in qua arguit Cicero per
 probabile a vita Deiotari, cum ipsius integritatem, & honestatem vi-
 tæ, mores, constantiam, probitatem, religionem, & fidem prædicat, ar-
 guitque per probabile a causa, cum ostendit Deiotarum solum ex co-
 gitatione tanti sceleris fuisse contra summum omnium gentium ac po-
 pulorum arma excitaturum, & per consequens maxima incommoda
 prolapsurum. Fit ex arte enim defensio per probabile a causa, cum de-
 fensor negat causam sibi fuisse maleficij, aut illam extenuat. Quanto
 ergo magis erit ista defensio per probabile a causa, cum defensor hic
 Cicero ostendit non solum causam non fuisse Deiotaro Cæsarem occidē-
 di, quia vel appeteret commoda, vel declinaret incommoda, sed hanc
 vnam fuisse causam sui exicij, videlicet si fecisset, vel si cogitasset hoc
 scelus, nec ipsum Deiotarum hoc ignorare potuisse demonstrat, cum
 prudentem eum prædicat.

CONFUTATIO.

QVM INQVIT in Castellum, & cætera. Hic
 incipit confutatio, quæ est vsque ad eum locum, re-
 liqua pars accusationis, & cætera, vbi incipit diui-
 sio eorum, quæ purganda restant in coniecturali
 constitutione descēdens plurimum indiget con-
 futatione, per quam suspitiões oppositas extenuet
 dissoluet. Ideo hic Cicero bonam partem huiusce
 orationis in confutando consumpsit. Diluere itaque incipit primum
 locum, qui videtur esse pars prima grauissimæ & principalis accusa-
 tionis. Et cum huius constitutionis ratio, vt ait Cicero, in sex partes
 distributa sit, videlicet probabile, collationem, signum, argumentum,
 consecutionem, & approbationem, quibus partibus vti debet accusa-
 tor, accusando, defensor, defendēdo. Videamus quomodo partibus his
 & harum particulis arguat Cicero. Arguit siquidem primo in gene-
 re signi ex parte occasionis idoneæ non quæsitæ, & idoneæ præteritæ,
 vel omisse, & cum dicit id maleficium occultius, & magis idoneæ po-
 tuisse

tuiffe fieri p̄ uenēū, & tamē illo modo nō esse nec dici esse tentatū. Arguit per probabile a causa, vt supra fecit in confirmatione, cum dicit si eum palam interemisset, omnium fuisse in se odiū excitaturū. Arguit iterum in genere signi ex parte spei celandi, cum ostendit spē celādi in beneficio esse potuisse, in eodem vero non potuisse, & tamē non ueneficiū accusari. Arguit iterum ex genere signi ex parte loci temporis & spatij cum dicit non fuisse magnum ac difficile armatos in loco insidiarum per illud tempus fuisse retentos vsque ad aduentū Cæsaris ad eum locum, neque causam fuisse loci mutādi, & spatij prolatādi a lotione ad finem cœnæ. Et arguit etiā in genere argumenti prout sumitur argumentum pro vna parte ex illis superius nominatis, in quas ratio coniecturalis constitutionis distributa est, cum Cæsarem obsecrat, vt illius temporis repetita memoria, si ibi vbi dicant insidias collocatas a Deiotaro aliquid tumultuosum aut trepidū sensit, vel poti⁹ vidit ac sensit omnia quieta ac placata, & ex hominis grauiissimi, & sanctissimi disciplina, quod esse profecto non potuisset animis maculatis, & ad insidias apparatus. Nam insidiarum ipsarum signum aliquod visum esset. Arguit etiā in genere approbationis per locum contra testes, cum cōfutat dictum Philippi Medici, qui se omnium consciū esse dicebat. Nam ostendit eū scire non potuisse, quia rex sapientissimus non misisset eum Romam si fuisset conscius tanti sceleris, & cætera. Nec fratres suos, vt dicebat, carcerasset, & eum si nō fuissent conscij eiusdem facti.

DIVISIO PURGAN

DORVM.

ALIQVA PARS ACCVSATIO- nis, & cætera. Hæc est diuisio eorum, quæ purganda extant, quæ est vsque ad eum locum statim subsequentem. De exercitu dicam breuiter, &c. vbi incipit confutatio diuisorum. hic notādum est quod cum diuisio pars orationis ad hoc sit inuēta, vt per eam aperiamus quid conueniat, & quid in controuersia sit, & per eam exponamus, quibus de rebus simus acturi. Prima parte in hac oratione vtī opus non fuit in qua factum totaliter negabatur, secus autem est in iuridiciali constitutione, in qua factum conceditur, sed quæritur, an iure sit factum. ibi enim orator dicit aduersario, conuenio tecum in hoc, quia factum esse confiteor. disconuenio
 BB.iiij. quia

quía iure factum esse defendo. tu iniuria factum dicis, hoc autem híc Cícero facere non habebat propter status causæ naturam, Sed etiam nec reliqua vsus fuit post narrationem incipiens confirmare, vel confutare, vt enim capere possum, videtur Cíceronem tali fuisse ratione commotum, considerauit enim vim totius periculi in illa causæ parte consistere qua accusabatur Deiotarus, insidias vite Cæsaris cõstruxisse. Ideo subito primũ exordiũ, & narrationem ad illam partẽ purgandam obrepit, quæ magis animum Cæsaris offendebat, vnde se cõtraxit ad illum locum, vt in eo sufficienter absoluta spatiosa oratione ad libitum vteretur. sic ergo superfluum iudicauit enumerare, quot de rebus, aut exponere de quibus rebus esset acturus, cum quasi rē vnicam cordi haberet, illam videlicet gratissimam & principalem partem accusationis quam bene tunc exposuit dicēs. Is arguitur te domi suæ interficere voluisse, &c. Et immediate purgare inceperit ibi, vt dictum est qua parte non sufficienter per confirmationem, & confutationem absoluta reliquas partes accusationis diuidit per enumerationem, & expositionem, nam duas reliquas partes accusationis enumerat, & quæ sint exponit.

CONFUTATIO DIUI SORVM.

DE EXERCITV DICTA BREVI-
ter, & cætera. Hic incipit confutatio partium reli-
quarum accusationis in diuisione superius posita-
rum. Et licet plura purgari videatur quam in hac
diuisione sint posita, tamen aduertendum est quod
diuisio illa omnia quodam generali modo com-
plexa est, vna enim pars fuit, quod rex comparas-
set exercitum contra Cæsarem, & istam plane confutat, vt vides, alte-
ra pars diuisionis fuit in speculis semper fuisse regem, cum esset animo
a Cæsare alieno, & illa pars est valde prægnans & generalis. Nam om-
nes accusationis particule quæ inferius diluuntur, videlicet missio
nuntiorum ad Cælum, transmissio malorum equitum Cæsari, ex-
hilaratio in aduersis Cæsaris, & scriptio probrorum de Cæsare ad regẽ
pro parte Blassamij sub illa parte generali de alienitate animi in Cæsa-
rem continente quasi voluerit accusator his particulis sic adductis
probare partem illam generalem, quod scilicet rex in speculis fuerit
cum habuit animum alienum, Itaque partes has singulariter purgat
Cícero.

& ostendit non habuisse regem animum alienum a Cæsare, sed feruentissimum in sua commoda, & promptissimum ad subsidia administranda, & hæc est confutatio vsque locum nihil a me arbitror præteritum &c. vbi extenuat & confutat vnam tacitam suspicionem, quæ versari posset in mente Cæsarea, ne Cæsar extimaret Deiotarum sibi inimicum esse propter mulctam sibi impositam a Cæsare. hanc itaque suspicionem diluit & purgat Cicero eleganter, vt vides subiunctaque sibi vna ratione firmissima ibi, sed cum de illo labore &c. Accurrit ad locum proprium defensoris, cum misericordiam Cæsaris captare nititur, cunque accusatores calumniari ostendit, cum legati regis velint sua corpora obijcere ad detegendam accusatorum maliciam, & regis innocentiam demonstrandam.

CONCLUSIO.

VO CIRCA .G. CAESAR, &cætera.

Hic est conclusio, artificiosus orationis terminus.

Et nota quod Cicero hanc orationem iuxta exigentiam causæ conclusit. Nam cum ipse dicit in arte noua. Conclusiones tripertitæ sunt, quoniam constant, aut ex miratione, aut amplificatione, aut commiseratione, exigente materia conclusionem, hic

assumpsit quæ ex commiseratione constaret. nam ostendit quantam calamitatem sententia Cæsaris allatura sit regibus, aut quantam iucunditatem, quorum alterum optare sit inimicorum regis, alterum suæ clementiæ, cum enim dicat in arte si comparatione, ostendemus, quæ nobis futura sint, nisi causam obtinuerimus, auditorem ad misericordiam commoueri. hoc facit eleganter vt vides, & quia commiserationem (vt ipse ait) breuem esse oportet, quia nihil arefcit citius lachryma, partem hanc breuissime absoluit. posset etiam dici quod Epilogus siue conclusio orationis superius inciperet ab eo loco, laboro equidem regis Deiotari causa. &c. Ab illo enim loco vsque ad finem intentus est ad misericordiam commouendam, quod est proprium Epilogis in quibus toti debent adfectus effundi.

ESTAT VT HIC ARGUMENTATIONEM Rhetoricam ostēdamus, ex quinque partibus constitutam, quæ post narrationem in confirmatione tractata est, cuius quidem argumentationis propositio est expositio illa grauissime, & principalis

cipalis accusationis superius cum ante factorum Regis narrationē in coniuncta illa videlicet particula. is igitur non modo a te periculo liberatus, sed honore amplissimo ornatus arguitur te domi suae interficere voluisse, &c. Particula siquidem ista est propositio argumentationis quam licet probare non velit eiusq; oppositū demonstrare, per eam tamen clare ostēdit summā quid sit, quod probare velit, quia eius videlicet falsitatem, & propositione sic posita rationes principio confirmationis adducit ibi videlicet, quod tu nisi eum furiosissimum &cætera. Hic enim est ratio. Nam hac breui subiectione quod intendit verum esse demonstrat. Demonstrat siquidem contrarium opinionis, quam intendit Cicero, non posse Cæsarem cogitare, nisi furiosissimum illum extimet qui est prudentissimus, vt enim omittam cuius tantī sceleris, &c. Hic est confirmatio rationis, nam pluribus argumentis corroborat breuiter expositam rationem. Apparet enim quomodo valde corroboratur, quod dixit in oratione ostendendo postpositis alijs argumentis quanta fuisset demētia id appetere propter quod omnium contra se vnum regum, ac gentium animos incitaret, quæ demētia in rege prudentissimo esse non poterat. Quanquam hoc loco, &c. Hic est exornatio qua vtitur in hac magna materia rei honestandæ & locupletandæ causā, confirmata iam argumētatione, vt vides honestat causam suam, cum de singularibus regis moribus probitate, constantia, atque honestate commemorat. Quod igitur facinus &cæ. Hic est complexio quæ concludit breuiter colligens partes argumentationis, vt clare patet, & est vsque ad confutationē sequentem, & nota quod particula ista, quæ complexio argumentationis nominatur, est etiam Epilogus siue conclusio confirmationis, licet non signauerim, cum de confirmatione tractarem.

DE ELOCVTIONE.

VTIMVM EST VT DE RELI
qua parte orationis Rhetoricæ, videlicet de orationis Elocutione videamus, de qua plane per omnia sic dicendum, vt supra in Pompeiana est dictum. De his similiter est exornationibus perscrutandū.

COLORES.

Fugitiuos